Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVI
A
4
NAPOLI

CENTUM ARCANA POLITICA

Ex omni hiſtoria ſelecta

Per

CENTUM CASUS

CENTUMQUE [illegible]

Qvibus inſertæ ſunt

BOXHORNIANÆ

Propoſita

UBI

De ſingulis variis Sen-tentiæ ac Decreta, variiq; Eventus obſervantur & exactum de [illegible]-cium fertur

AUTORE

IOHANNE [illegible]

in Auguſteo Profeſſore.

MARTISBURGI,

ANNO M. DC. LXXVIII.

VIRIS
DOMINIS
OMNI NOBILITATE CONSPICUIS
NIMIRUM
DN. OTTONI
à DISCAU
Hæreditario in Gaudſchütz & Klein Schocher / Cubiculario Comiti Electorali Saxonico, nec non in Dicaſterio ſupremo quod Lipſiæ eſt Aſseſsori, &c.

ITEM

DN. OTTONI
FRIDERICO
à DISCAU
Hæreditario in Laur & Eila ꝛc.

DOMINO
HEINRICO
à DISCAU
Hæreditario in Knauthain
etc.

ET

DOMINO

CAROLO

à DISCAU

Hæreditario in Bendorf &

Locha etc.

SALUTEM

GENEROSISSIMI
VIRI!

QVid reliqvum eſt Literatis, quod Generoſo amori poſſint rependere, quam amorem? etne aliud affectus indicium habent, ac nigrum in albo, decus Muſarum? Sic eſt. Nam emori neſcit Virtus, quæ, etſi fama excidat, non deliteſcit in charta: nimirum, ne ipſa langveſcat, & ſibi obſcuritatis tædio patiatur extingvi flammas generoſas. Adeone Veſtrorum facta Majorum fortean deſcribam? non; aut ipſa Veſtra merita? minime; attamen Virtutem? neque hoc. Dudum enim inclaruit hocce *quadrifolium Nobilitatis Saxonicæ*, quod ante multa ſecula per indo-

lem

lem Virtutis èx Britannico Mari No- men retulit & Inſignia. Sane per- crebuit Nominis veneratio, ubicun- que Saxonia porrigitur: & honeſtæ Generoſitatis ſplendor coruſcat, ubi Miſniæ & Thuringiæ fines nuncupan- tur. Eſt & animi rectitudo cæteris exemplo, ut candor & germana fi- des vos habeant pro ſymbolo.

Quid ergo æternum eſſe debet in hac pagina? nihil quam arcani fa- voris memoria, cujus imbrem ſæpi- us vidi fluentem & refluentem. Un- de vinculum illud ſit, ſcire malim, an à natura imperatum, an, ut barbare dicam, ex animorum identitate, quam artis amor peperit & ſcientiæ. In poſtremo animum figo, quoniam re vincor & experientia, cujus ipſi eſtis Magiſtri. Igitur diu flagravi inveni- endi quicquam cupidine, quod iſti reponam favori. Nunc vero ampli-

us

ut non utar iſto deſiderio, ſed potius excurram calamo, Literatorum more, DISQVISITIONES meas, cujuscunque ſint judicii *Veſtris ſacrando Nominibus*. Non quidem eo animo, quaſi vellem priſci Generis claritudini addere ſplendorem, aut VOBIS aliquid dignitatis inde fænerari; ſed ut propriæ cauſæ inveniatur præſidium. Imitatus virginem, quæ genas minio tingit atque ceruſſa, quo viris ſpectaculo ſit gratiori. Sic frontem coloratam lucratus ſum operæ meæ, quam DISCAVIANI NOMINIS exhibet inſcriptio: nec dubito, multos fore ARCANORUM amaſios, ex hac capitis elegantia vulneratos.

Interim hoc etiam credo, vos ſingulos gratum æſtimaturos hoc fœderatæ amicitiæ documentum, ex amore, quamvis non valore. Ego vero Numen ardenter implorabo pro optima

ma ſorte *Familiarum*, quas Deus ſoſpitet Vobiscum, ut Vos, ſidera inter Nobiles agreſtes, ſeræ poſteritati faciat ſplendere; & illos quos adhuc ſpes maſculæ prolis fatigat, deſiderati partus jubilo velit extemplo lætificare. *S*alvete. Dabam Weiſsenfelſæ è Muſeo. D. VI. Kalend. Aprilis. Anno. M. DC. LXXVIII.

Joh. Riemer.

BONE LECTOR.

INſatiabile ſcribendi cacoëthes hoc ſeculum tenet: unde vix mirror, unicum ſcriptum vel mille opinionibus cenſeri. O beatum ævum, modo fatua judicia exulent & iniqua! alterum enim ſentit qui ſupra captum ſapit: alterum, qui judicii comitẽ agnoſcit affectum. Eſto. Nam & inter celebres viros non convenit, ex ingenio horum cenſorum, quorum nonnulli famam merentur, ſed non habent; alii vero habent & non merentur. An fortuna ſit aut

fatum,

fatum, quod optime cogitata interdum etiam male cadant, nondum, ita loquor, ſatis diſputatum; nec declinare licet in hac valle biviam ſortem. Et ego quid ſperem ex eadem vitæ lege, cui annexum eſt vel laudem vel culpam pati? Quicquid valeant iſta ſcribentium fata, attamen habeo, quod eorum vi opponam inevitabili: nimirum, benevolentiam Lectoris, ortam ex candore, qua ceu muro uſus, nõ vereor iſta arma. Interim non miraberis Lector amice, quod in hunc maxime conatum inciderim, Boxhornii eruditas diſquiſitiones repetendi per typos, cum iſte pertineat nõ tam ad meum conſilium, quam ad

ſum.

ſumptus ſuppeditantis deſiderium. Meam vero cauſam breviter agnoſce, & ignoſce, quod juxta & miſcellos poſuerim meos caſus: & quidem ſine ordine. In hoc enim ſecutus ſum Anteceſſorem, quē corrigere, odium abſurditatis diſſvaſit. In iſto vero deprecor invidiam, dum zizania mea inter triticum ſpargere non erubui. Utrumque tuo patet affectui. Equidem labor ipſe, qui otium magis dici meretur, quam negotium veniam exſpectat à Te, neque periculum eſt, quin ſis daturus, iis potisſimum paginis, quæ ſæpe inter ploratus filiales, aut crepundiis crepantibus, ſive ad Lychnum, manu interdum

labente aut premente ſomno ſcripta ſunt. Cæterum ubi titubavit judicium, vel pondus deſiderant ſententiæ, aut quod Typographus erravit à me remotus, per intellectum corrige & oculum. Ego vero operam dabo, ut in meis Ephemeridibus Hiſtoricis, *quæ jam in officina parantur, Te iſto tædio abſolvam, Tibique gratius officium exhibeam. Vale; & utere bono propoſito.*

DE
Matrimonio Principali
ſeu Principis.
CASUS I.

ERat Ludovico XIII. Galliarum Chriſtianiſſimo Regi ſoror nubilis, in præſens tantùm unica. Petiit eam in Matrimonium Carolus, Magnus Britanniæ Monarcha, pace jam cum Gallis initâ, poſtquam paulò antè Rupellarium rebellium Gallorum defendendorum cauſa, infeſta in Galliam arma intuliſſet. Itaq; in Galliarum Regis Conſiſtorio quæſitum eſt. An *S*oror Regis in Matrimonium Britanno dari, an aliis, & utilioribus Galliæ nuptiis ſervari deberet?

SENTENTIÆ.

Cenſebant alii in Matrimonium Britanno dari eam non oportere, quod ex eo parum vel nihil utilitatis in Gallorum Regnum & publicum bonum redundaturum eſſet. Enimvero, ſi quid eſſet ex illo utilitatis eventurum, hoc fore ut initæ pacis obſervantior Britannus eſſet, non fœderis tantum, ſed Matrimonii vinculo conſtrictus & alligatus. Jam autem cogitandum, ſine Matrimonio interveniente aut obſervaturum pacem Britannum aut non obſervaturum. Si obſervaturus eſſet, quare in illum rei uſum Regia ſoror deſponderetur. Si autem non eſſet obſervaturus, matrimonio infeſtum ejus animum & cupidinem proferendi imperii non facile poſſe placari. Neque enim in matrimoniis Sanguinis affectum & officia pietatis, ſed Rempubl. à Principibus cogitari. Amores conjugum in Penates Principum ferventiſſimos eſſe:

Nullos è contra aut frigidos extra eos,

Vbi

Ubi ad publicum attendendum. -- --

Quod hoſtes iidem conſpecti fuerint ac Agnati.

Socerum ac Generum Cæſarē ac Pompejum extitiſſe: Non tamen ideò minùs infeſtis inter ſe armis decertaſſe. Itaq; cenſebant illi, ad alios has curas converti oportere, quorū Ditiones Gallis & proximæ & neceſſariæ Sorore Regia in Matrimonium data acquiri tandem posſent ac obtineri; ad Lotharingum imprimis, cujus Regio Gallis & proxima & per tot ſecula infeſta. Paucos ejus ſanguinis ſupereſſe. Itaq; connubiali fœdere tot ſeculorum diſſens hominibus ac bellis imponi poſſe magnum diem: Certamq; ſpem allucere, ut cum Gallorum Regno Lotharingiæ corpus hoc ſaltem pacto coaleſcat.

Contra alii & diverſa urgebant, intereſſe omnino Galliarum ſecuritatis, ut à Sorore Regia vacuus Britanni thorus occuparetur, ſi non aliam ob cauſam ſaltem ob eam maximè quod eidem Hiſpaniæ Monarcha imminé-

ret, qui niſi prævenitur, pro innata libidine dominandi, & artibus, quibus per aliorum latus alios invadit, omnia Gallis adverſa in vicino Britanniæ Regno ſit excitaturus. Id Hiſpanorum conſilium liquere ex Philippi nuper cum Britanna nuptiis. quæ niſi Sterilis extitiſſet, jam Hiſpanorum propaginem in Britannis rerum potituram fuiſſe; Conſilia interim Hiſpanorum certiſſima apparere.

DECRETUM.

Inpoſtremam hanc ſententiam itum eſt, & Regiæ Sororis nuptiæ Britanno ſunt permiſſæ.

EVENTUS.

Voto ille reſpondit: Spes enim Hiſpanorum hac ſaltem ratione præciſæ ſunt, ac interceptæ: Et Britannis hactenus nihil contra Gallos molientibus, rerum alibi præclarè gerendarum occaſiones Gallis ſunt relictæ.

JUDICIUM.

Ubi in magni & publici momenti diſceptationibus utilitatis habetur ra-

tio,

pio, ea ſemper conſilia præferenda ſunt, quibus non tam obtinentur in præſens magna bona, quam ingentia damna præveniuntur; Quibus non præventis fruſtra petuntur & tandem intercipiuntur omnia illa bona, quæ ex diverſis conſiliis exſpectantur. Pluſimum in Repub: pro ſe profecit, qui providit, nec nocere poſſint, qui nocituri creduntur. Quod niſi fiat, pereunt conſiliorum omnium ſpes & eventus.

CASUS II.

Ejusdem fere, ſed paulum diverſi argumenti.

ERat Ludovico XII. Gallorum Regi filia tantum unica, cui Claudiæ erat cognomentum; Quæ ex præſcripto Salicæ, ſive fundamentalis Gallorum legis imperii Paterni propter ſexum adire non poterat hæreditatem.

Erat interim eidem Ludovico ex Patrueli nepos Franciſcus Valeſiæ Dux, quem cum deeſſet maſcula proles, Ludovicus indubitatum Regni *S*ucceſſorem habebat. Interim Claudia minorennis conſilio Patris jam ante primogenito Caſtellæ Regis filio, Carolo Lucemburgorum Duci deſponſata. Quæſitum eſt in Conſiſtorio Principis, an non contractus ille, cum Lucemburgio Duce initus, eſſet reſcindendus? Etiam an non Gallorum Regno maximè expediret, Si Franciſcum Valeſiæ Ducem deſponſata filia eundem, Et filium & hæredem Imperii habèret.

SENTENTIÆ.

Rex Ludovicus ardui id negotii argumentum arbitratus; Primo omnium ſtatuit, non eſſe fidei Regiæ aut Majeſtatis ſubvertere fidem datam, & contractum cum Caſtellæ Regis primogenito filio initum violare. Itaq; impediri ſe aſſerebat, quo minus ſatis facere poſſet petitioni procerum Regni ac Subditorum, quæ ex nuptiis cum Valeſio

ſio ineundis maxima in Gallorum Regnum bona derivari poſſe, haud obſcure colligebant. In eam ſententiam Proceres ac ſubditi pleriq; veniebant, quod viderent ad Claudiam poſt mortem Patris plurimas in Italia, Gallia, vicinoque Belgio Ditiones, multarumq́ terrarum Dominia Succesſionis jure perventura. Quæ omnia, ſi in alienam familiam nubens alio transferret, magno Regis regniq́ detrimento fore ac periculo, prævidebant. Id enim nihil futurum aliud erat, quam Regni claves, natura Gallorum hoſtibus, quales Caſtellani erant, in manus dare; Propter, quæ vel retinenda vel augenda, vel etiam repetenda inde à Caſtellanis, hinc à Regni Succeſſore Valeſio gravisſima & continua bella eſſent exarſura. Neque enim credibile, aut in publicis ſaltem conſiliis facile credi oportere matrimonio Claudiæ cum Lucemburgorum Duce arctiora fœderis ac Societatis vincula Caſtellanis cum Gallis futura. Peſtem enim nullam majorem eſſe inter Princi-

pes in amicitiis quam in pleriſq; impe-randi cupiditatem & propagandi Impe-rii certamen, ex quo inimicitias maxi-mas ſemper inter amiciſſimos & maxi-mos Principes extitiſſe. Itaq; cenſe-bant ut ne hæc omnia hæreditaria Clau-diæ & annexa Gallis bona in Caſtellano-rum familiam devolverentur, atq; ita ex provinciis finitimis ad inteſtinas Re-gni munitiones aditus facile præbere-tur, contractum illum initum non tan-tum merito ſed facto & jure reſcindi o-portere. Cujus juris duæ adferebani-tur graviſſimæ rationes. Primò enim ſtatuebant, Regiam Majeſtatem conſci-entiæ ſuæ & honori longè melius con-ſulturum, ſi regni ſaluti ſecuritatique proſpiciens in conſulta aut etiam pro temporis neceſſitate prudenter olim in-venta reſcinderet, quam ſi fidei exteris præſtitæ nimium obſervans in præſen-tiſſimum diſcrimen Rempubl. adduci pateretur. Maximam enim fidem eſſe, qua Reipubl. Principes ſunt obſtricti.

II. Præterea addebant filiæ Claudiæ

utigna-

ignaræ, ut minorrenis matrimoni
m in conventionem deductum non
ſſe. Quod tamen matrimonium præ-
æteris omnibus contractibus liberam
deò voluntatem deſideraret, ut nullis
ollicitationibus, nullave conditione,
ege tam Canonica quàm Civili prohi-
ente poſſit arctari. Accedebat & illud,
uod vinculum ſponſaliorum adhuc
ullum inter Lucemburgi Ducem &
Claudiam interveniſſet.

DECRETUM.

Rex iis rationibus & cura Reipub.
ermotus irritum fecit, quicquid cum
Lucemburgico Duce contractum; Et
acis duraturæ cauſa Claudiam in ma-
rimonium Franciſco Valeſio dedit.

EVENTUS.

Experiendo cognitum eſt, Et Ca-
ſtellanorum diverſa Gallis conſilia hoc
matrimonio eſſe intercepta; Et cum fini
imis pacem Franciſco Valeſio fuiſſe,
um Claudiæ matrimonio finitima quæ-
que ſub ſuam acciperet Ditionem.

JUDICIUM.

In matrimoniis Principalium liberorum exteris Regibus Principibusque deſtinatis duo maximè conſideranda ſunt. I. Quantùm ad eundem vel per eum tranſeat matrimonio cum quo matrimonium initur? II. Quid boni aut mali ab exteris expectari poſſit, qui Regiam prolem, pignora Imperii & inſtrumenta in alias & exteras familias nuptiarum beneficio ſtatuit transferre.

DISQUISITIO.

Imperator, quando contra creſcentem Gallorum potentiam Hollandis eſt opitulatus, an jure id facere potuerit, ut non articulum XIII. ſuæ Capitulationis exinde violaverit.

CASUS III.

Ex Hiſtoria noſtra ſignatus.

Erexerat criſtas ſuas Gallus, an. hujus ſeculi LXXII. atq; armorum ſtrepitu aſſidue canebat ambi-

ambitioſa opinione perſuaſus, res ſuas eo creviſſe, ut quintam Monarchiam è ſplendidis principiis facile poſſit eruere. Hinc Bello ſubjugare conabatur Batavos: Quibus devictis, præter acceptos inde belli ſumptus, & reliquis populis fore terrori ſperabat. Cum vero arma caperet, atque in illorum progreſſu fines Imperii injuſtè infeſtaret, Glorioſiſſimus Imperator, quid ſibi faciendum, anxie tenebatur, incertus, an miſeris Batavis ſuppetias ferre, an Gallicorum progreſſuum eventum in patientia & ſilentio debeat exſpectare.

SENTENTIÆ.

Conſilia in utramque partem lata, contrarias ſtatuebant ſententias, quarum altera his rationibus infirmabatur. I. Leopoldum Imperatorem opitulari non poſſe Hollandis, vi Capitulationis, & quidem in ſpecie articuli XIII. qui ſpondet, ſe ſanctè ſervaturum ea omnia, quæcunque Inſtrumentum univerſalis pacis Oſnabrugis & Monaſterii Weſtphaliæ confectum continet.

II. Non eſſe impediendos fortunæ progreſſus, qua gaudet princeps; Reſpublicas enim ſua fata experiri ineluctabilia & terminos habere & modos, ut, quamvis perpetuo flore gaudeant, eo tamen cum creverint, ut amplius non poſſint, relabi per ſe & decreſcere.

III. Miſeram eſſe provocantium conditionem, plenam periculi; quo ſemel admiſſo, mala Reipublicæ, & ſtatus confuſionem oriri.

IV. Non irritandum eſſe Gallum fraude & machinationibus abundantem notũ enim eſſe, quot artibus callida iſta gens per multa ſecula ampliſſimis Rebuspubl. inſidiata ſit.

V. Deberet Imperator, orbis Caput, Imperii membra non armorum ſocietate inter ſe exacerbare, ſed magis pro pace & tranquillitate publica firmanda, omnibus modis contendere.

VI. Gallum juſtas habere cauſas invadendi Batavum, cum in memoria repoſtæ ſint Batavorum, Hiſpanis ſuppetiæ deſtinatæ, in poſtremo bello Flandrico

drico. Potisſimum vero Pactum cum Britanno & Sueco ipſi bilem moviſſe, & animum exulceraſſe.

Plura argumenta proponebantur in contraria Sententia.

I. Quippe in exhauſtum eſſe Galli faſtum; & Regem ſublimia meditantem, novamq; in Gallia Monarchiam erigendi animo volvi, ſi parvæ ſuæ maritimæ potentiæ quæ non parum propoſito ejus obeſt, formidandam Batavorum poſtentiam adjunxiſſet & Anglos, Danos, Suecos virium connubio frænaſſet, reliquisque per Germaniam aulis ære corruptis facile ſe dominium maris imperaturum, Hincq; poſſe fieri, ut tandem aliquando ipſum Imperium Romanum moderaretur.

II Luxuriantem Regem regnandi cauſa omne jus violare.

III. Ducem Lotharingiæ Ducatu & omni patrimonio injuſte ſpoliatum eſſe.

IV. Subdole omnia tractari, ut bellum quoque in Lotharingiæ Duca-

tum, contra Gentium jura ſuſceptum ſit, utpote qui volunt ante armorum uſum per feciales res repetendas, aut injurias nobis ab hoſte illatas, denunciari, & tum demum bellum expreſſe indici. Qvamobrem Romani legibus ſanxiſſent, illos demum hoſtes eſſe, in quos bellum publice decerneretur, cæteros hoſtiliter agentes, pro latronibus habendos, captosque, prædonum more, ultimo ſupplicio afficiendos eſſe.

V. In præjudicium Imperatoris factum eſſe, ut Galliæ Rex ex Jure in Lotharingiam gratis prætenſo, Ducatum, Imperii Feudum, non ſalutato prius Imperatore, juſto Feudi domino invaſerit, ſeque violenter immittendo, Feudatario turpiter ejecto, primus pacem publicam violaverit.

VI. Gallum potius non Imperatorem, contra pacis inſtrumentum & quidem in ſpecie articulum. XVII. aperte peccaſſe, utut non minus iſtius pacificationis, quam alius Imperii ſtatus conſors ſit. In quo articulo Dux Lotharingiæ

ringiæ ſpecialiter cum ſua poſſesſione comprehendatur,

VII. Item & hoc Imperatori præjudicare, quod gratis tentata concordiæ ſpe, per Comitem Windishgraz Lutetiam miſſum, non audiverit Rex, atque ſic nullum pacis & concordiæ amorem ſed ad bella & tumultus compoſitum animum exhibuerit.

VIII. Vi Capitulationis Imperatorem omnium ſubſidiis contra Imperii hoſtes uti fas habeat &c.

DECRETUM.

Ex poſteriori Sententia demonſtratum fuit, intereſſe Reipubl. Romano-Germanicæ, ut Imperator Hollandis opituletur. Itaque cum Electore Brandenburgico in inferioribus Germaniæ partibus arma conjunxit, quibus hactenus Gallicam ferociam in tantum detinuit, ne ſplendida ad Rhenum loca, nemine repugnante, penitus occupaverit aut deſtruxerit.

EVENTUS.

Poſitus adhuc eſt eventus in manibus ejus, cujus eſt fortunam concedere & victoriam.

JV-

JUDICIUM.

Nemini certe licet diſpicere fortunaſic alternante, quorſum tandem extrema victoria ſit inclinatura.

Interim ſatis cauſæ fuit Imperatori Batavis auxilia ferre, quippe exhauſta Hollandia & rem ſuam agi, non falſo ſuſpicatus, prævidit tandem quoque per novum potentiæ navalis incrementum, etiam in ſuas regiones Gallum graſſaturum. Ferocior enim potentia eſt, ubi hoſtium ſubjugatio aut ulla præcedens victoria incitat animum, ad majora. Et felix eſt Imperans quando externo bello & hoſti imminenti a principio ſtatim poteſt reſiſtere. Præterea tantum abeſt, ne ipſe Imperator à Gallorum actionibus implicite quaſi provocaretur, ideo quod fines ejus *Imperii* haut tuti relinquerentur & inviolati, ut non potius in iis contra belli jura hoſpitium, commeatus & grandioris pecuniæ ſumma à Gallico milite exigerentur. Ergo ex jure defenſionis & conſervandæ ſecuritatis aliter agere non potuit *Imperator*, quam ut

ut ante vulneratam cauſam in tempore quæreret remedium.

DISQUISITIO.

De juſta, Provida & tempeſtiva ab iniquo & Tyranno Principe defectione.

CASUS IV.

Ex celeberrimo horum temporum argumento.

LUſitani, Gens Hiſpaniæ contermina, vi potius quam jure ab Hiſpanis occupatam Dominationem per annos jam plurimos toleraverant. Cumque indies ſub eorum Imperio magis magiſque domi ac foris ſua vel perire vel invadi viderent, increſcere etiam tyrannidem, Proceres ſuos neglectos; *Po*pulum delectu aut tributis exhauſtum dolerent: de defectione non cogitare tantum, ſed inire conſilia cœperunt. Quæſitum igitur eſt in clandeſtino Procerum conventu, An ſatis juſta eſſet defecti-

fectionis cauſa? Et ſi juſta, An in præſens Luſitanorum rebus utilis eſſet & tempeſtiva?

SENTENTIÆ.

Juſtam defectionis cauſam neceſſitatem eſſe, fere omnium aſſenſu comprobatum eſt.

I. Quia illegitimus Luſitanis Rex Hiſpanus deprehendebatur, cæterorum nempe Bragantiorum imprimis potiori jure poſtpoſito, eum tantum & felicitatem in armis inveniſſe.

II. Quia ſuper id, quod illegitimus Rex eſſet, illegitime hactenus regnabat, oppreſsâ ac occupatâ Imperii libertate. Itaque quæ juſta defectionis cauſa futura eſſet à legitimo Principe, juſtiorem hic in illegitimo offerri.

III. Denique & poſtremo, quia, ut abſolvam verbo, extrema jam illata erant libertati Hiſpanæ Dominationis iniquitate.

Cenſuere igitur juſtiſſimam eſſe jam cauſam ne, ut videbant jam extrema libertatis, tandem ſublata omni remedii

ſpe

ſpe terre cogerentur extrema ſervitutis.

At verò, An inpræſens conſultum eſſet deſciſcere, haut ita inter eos convenit.

Quibus intempeſtivum illud videbatur, hæc pro Conſilio ſuo rationum momenta expendenda aliis offerebant.

I. Regem Hiſpaniæ, ut Potentisſimum Principem, ita ubique accinctum jam fere eſſe & armatum; facile igitur obviam iturum initiis defectionis, & ulteriora ejus prohibiturum.

II. Facile illum ac neceſſariò aliis in quibus bellum gereret deſertis locis, vim omnem in Luſitaniam coacturam, ut cæteris omnibus potiorem, quaque amiſſa præcipua Imperii robora accisa ſibi eſſe intelligat.

III. Vix Luſitanos magnitudini conſilii tantæque rei eſſe pares: à ſociis autem & fœderatis vix ſpem idonei præſidii impræſens offerri, ſinguli ferme aut bellorum impenſis exhauſtis, aut in ſua adverſus Hiſpanos cauſa defendenda ſatis ſuperque occupatis.

IV.

IV. Catalauniam Hiſpaniæ etiam Ditionem jam exiſtere rebellem. Itaque magnæ prudentiæ futuram partem, ſi alieni conſilii alienæq; defectionis eventum ſpecularentur; qui prout aut proſpere eveniret aut improſpere de ordienda aut differenda defectione Luſitanos poſſe cogitare. Prudentia quoque futurum locum, ſi ad Hiſpaniæ Regis plurimorum jam bellorum attenderint eventum. Quæ ſi proſpera illi vel improſpera futura, proſperam Luſitanis aut adverſam futuram defectionem.

V. Id imprimis conſiderari expendique volebant, bona plurima & opes & fortunas Luſitanorum in Hiſpania inpræſens ſita eſſe, quarum jacturam facturos privatos, quamprimum ex publici Luſitanorum conſilii autoritate defectio eſſet audita.

VI. Plures ſuæ nationis & inter eos Procerum quosdam in Madritana Aula, aut alibi in eadem Regione domicilii ſedem fixiſſe, quibus hercle non niſi carceres, ſupplicia aliaq; imminerent, ſi Luſitanorum natio inpræſens ab Hiſpanis deſciſceret.

VII.

VII. Notabant illi experiundo jam olim eſſe cognitum Antonio *Priore* Luſitanorum Rege ſalutato, cum jam autoritatem Philippus Hiſpaniæ Rex in ſe conferri poſtularet: Philippum fere 40. dierum ſpatio Antonio *Priore* & omni ejus factione expulſis totius Luſitanici Imperii potitum fuiſſe. Itaque ea veſtigia merito Luſitanos terrere nuuc oportere.

Contra alii Magnificis aliorum in ſpeciem rationibus ſubverſis, pro ſe & ſua ſententia urgebant.

I. Fruſtra arma Regia quaqua diffuſa in medium proferri; Nam ubique diſtrictum nusquum totum eſſe aut ſingulis parem, nec facile aliunde ab eo evocandas in Hiſpaniam copias videri. Nam nec integrum eſſe, Belgium deſerere aut imminuere iſthic militares copias, Gallis ac Batavis acrius quotidie inſtantibus. Nec occidentis Indiam in qua opes & ideo rerum Caput; Nec Italiam, cui continuò Galli immineant: Nec Germaniam, ſociorum aliorumque armis

armis afflicta *Auſtriacorum* fortuna. Si proſpera, tantò graviora Luſitanis imminere ſucceſſu rerum auctâ libidine Hiſpanorum & dominatione; ſi vero improſpera Hiſpanis eſſent futura, jam indubitatam eſſe ſui conſilii de defectione proſperitatem.

II. Fruſtrà ſocios prætendi & fœderatos ut auxilio non venturos. Non poſſe enim non eam æſtimare pro cauſa etiam ſua hujus ab Hiſpano defectionis momentum, neque ideo de auxiliis deſperandum. Ad quod accedat ſociorum bellis alibi Hiſpano diſtento ſe etiam juvari.

III. Fruſtrà eventum expectandum Catalauniæ rebellis, in moram & impedimentum Luſitanorũ defectionis proferri. Non enim tam ſpectari à ſe defectionem Catalaunienſium, quam pari defectione juvari ac promoveri oportere. Itaque utramque gentem in iiſdem conſiliis invicem ſibi Conſilio & ſolatio futuram. Atque tantò magis conſiderandum id Luſitanis offerri, quòd re-

ductis

uctis ad obſequium Catalaunienſibus, credibile ſit, futurum ut Hiſpanis acrius; acerbiusque premat contineatque eas Gentes in quibus ſimilem defectionem aliquando excitandam posſit exſpectare. Luſitaniam autem Hiſpano ita ſuſpectam eſſe, abunde eſſe compertum.

IV. Fruſtrà prætendi bona Luſitanorum privatorum, quæ in Hiſpania posſiderent. Nam privata publicis poſtponenda; & ne privatis defectio noxia ſit, prudentisſimum præſentisſimumque remedium offerri. Cum enim plurimi in Luſitania bona Hiſpani posſideant, iis etiam injici poſſe manus, ſi domi Luſitanorum bonis manus injiciant Hiſpani.

V. Fruſtrà etiam prætendi, tot proceres aliosque è vulgo Luſitanos in Hiſpania commorantes; eſſe Hiſpanæ nationis tales plurimos nunc in Luſitania, in quos cœpta defectione in Cuſtodiam datos ſtatui poſſe, quod in Luſitanos ſtatuerent Hiſpani.

VI. Fru-

VI. Fruſtra veteris temporis veterisque Cladis memoriam nunc refricari. Antonii enim *Prioris* tempeſtate expeditum Hiſpaniæ Regem & jam accinctum fuiſſe expeditioni, & tunc Luſitanos domi diſſenſionibus fuiſſe commiſſos, tunc eos auxiliis Anglorum externis fuiſſe innixos: nullam autem externorum in alios ſatis magnam eſſe aut curam aut pietatem. Denique eos Cladibus aliquot in Africa acceptis ſiſtendis Hiſpanis non ſatis pares extitiſſe.

VII. Nunc omnia contra eſſe: Imprimis conſiderandum indolem & vota & conſenſum totius *Populi*, qui à naturâ Hiſpanorum hoſtis factus, plus odii induit, Hiſpanorum iniquitate hactenus vexatus, adeò ut hac defectione externum potius quam Civile aut domeſticum bellum eſſe videatur gerendum, omnibus domi conſentientibus in defectionem, & ideo infeſtis armis in Hiſpaniam ipſam & Caſtellam tranſlatis.

VIII. Delectu militum exhauſtam nunc eſſe Hiſpaniam, ac proinde non parem adverſus impetum improviſum.

IX. Si

IX. Si unquam alias afflictisſimum
unc eſſe ejusdem ærarium. Annuos
nim proventus ex India intercipi ali-
uando & plurimum & in præſens ſiſti in
ortubus & Batavorum eruptionibus
ſideri.

X Eſſe Bragantiæ Duci in Mandatis
tum ut aliquot Luſitanorum millia
nſcribat, quibus uti ſe poſſe, & inte-
Hiſpanum ſpe & exſpectatione ma-
á tanti ſubſidii poſſe fruſtrari.

XI. Improſperas nunc eſſe ubique
panorum res, id ubique eventum te-
.

XII. Cum vi pleraque Hiſpanus poſ-
at, etiam proxima quædam Hiſpaniæ
na; eos populos erecto hic ſigno li-
atis rebellium exempla ſecuturos.

III. Eſſe ſibi opum abunde ad lon-
iam temporis tolerandas impen-

IV. Niſi in tempore deficiant jam
ani, exui eos omnibus quæ in occi-
i India â majoribus ſuis occupata
reliqua haberent. Nam Batavos

Hiſpanorum & Luſitanorum Principes quamdiu agnoſcerent hoſtes, res ſuas cum Luſitanorum damno quotidie iis in oris magis promovere. Quid ni igitur hoſtem malint Hiſpanum, quam Principem aut amicum, cujus improſpera dominatione hoſtilia & damna maxima paterentur? Cur non malint etiam Batavos amicos, quam hoſtes, quorum bella ipſis felicia, ſibi infeliciſſima experientur.

XV. Nulla tam adverſa fingi poſſe ex hac defectione eventura, quin ea cum exitio Libertatis jam tolerarint; & niſi deficiant, majora ſint toleraturi.

XVI. Et poſtremò, deliberaſſe jam ſe de defectione ac ideo audere debere: Qui enim deliberant, deſciverunt; & in ejusmodi conſiliis periculoſius eſt deliberare quàm audere.

DECRETUM.

Igitur ob eas rationes Luſitani deſciverunt.

EVENTUS.

Arridet hactenus & reſpondet voto, Cætera adhuc in incerto. JI-

JUDICIUM.

Juſtisſima defectionis cauſa eſt, ubi iqua aliorum dominatione ad extre- libertatis eſt deventum; maximè au- n tempeſtiva defectio eſt,ubi omnibus riusque expenſis , iniquius tempus idem pro ea defecturis ,non autem æ- ius quam præſens poteſt offerri.

DISQVISITIO.

nduciis cum Hoſte ineundis aut non ineundis.

CASUS V.

Ex horum temporum hiſtoria petitus.

CUm circa initia hujus ſeculi milleſimi & ſexcenteſimi,in ipſo bellorum æſtu Hiſpani in Belgio Batavis inducias of- nt , & bella hactenus geſta Batavis Hiſpanis extitiſſent proſperiora ; inter Ordines in conſilium eſt, & ... An oblatas induciarum con-

ditiones amplecti impræſens è Republ.
eſſet?

SENTENTIÆ.

Varia inter multos extitit deliberatio; alii enim omnem de amittendis induciis cogitationem conſultationemq; omnem poſtponi debere exiſtimabant.

I. Quia ad bellum hortabatur, & in eadem favebat hactenus Batavorum rebus fortuna; cujus curſum intermittere ac intercipere velle per inducias, poſt quas haud dubiè expectandum iterum, & gerendum eſſet bellum; nihil aliud eſſe quàm ſe deſerere, & malle impenſas bellorum hactenus tolerare, quam fructum experiri.

II. Quia per inducias intervalla tantum & ſpiramenta temporum, quibus vires iterum ac animos recolligerent aut inſtaurarent, hoſtibus permitti videbantur; quod in eos beneficium nullis magis poſtea noxium futurum, quam concordantibus, majori armorum vi mox urgendis.

III. Quia

III. Quia jam in Batavis de & illuſtri ... imprimis utili & Hiſpanis maximè no... ia in Occidentis Indiam inſtituenda ex... peditione operam & opes offerentibus ... rivatis feriò nunc agebatur; Cui per ... nducias poſitis armis, mora dum & ſuf... lamen injiceretur. Quæ occaſio obla... ali per inducias differretur (qua nempe ... nterea ex Ditiones quibus nunc parum ... rovifum faciliimè invadi poſſent) indu... tiarum intervallo, ad magis muniendas ... as ditiones Hiſpanos uti poſſe, & haud ... dubiè uſuros, cum eo intendi intelligant ... onſilia Batavorum.

IV. Quia in Inducias vix convenien... dum cum eo hoſte videbatur, qui cum ... rebelles Batavos agnoſceret, ſolito Do... minationis jure oblata occaſione & ini... tis pactis conditionibusque ſe haud a... ſtrictum putaret. Idcirco induciarum ... tempore neceſſe futurum, ut in præſidia... riis locis idonea adhuc militum manus ... haberetur, adverſus quosvis inopinatæ ... perfidiæ inſultus. Cum igitur eædem ... ferè induciarum & belli impenſæ futuræ

ſint, belli potius ſequendam eſſe proſperitatem quam id quod beneficio Induciarum hoſtibus potius quam ſibi faveret.

V. Quia admisſis Induciis delapſurus veteranus miles & aliò trahendus credebatur, à quo poſt exactas Inducias deſtitutam Remp. velut nervis inciſis imparem hoſtibus futuram.

VI. Quia cautè metui & merito poſſet, Hiſpanum impetratis inter Belgas induciis clam & aliud agendo, per aliorum latera alibi Belgas oppugnaturum. Enim verò turbatis Germaniæ rebus & harum ditionum libertate & Cæſare imminente tranſlatis Hiſpanorum in Germaniam armis in auxilium *Cæſaris* & ad debellandos, quod vocant Principes proteſtantes annexum Germaniæ Belgium merito ſibi metuere debere.

Præterea commeandi licentia per inducias impetrata, Emiſſariorum coitibus & clandeſtinis conſiliis id acturos, ut ſeminibus diſcordiarum jactis, ſive propter Sacra ſive propter alia pacem Batavarum & ſecuritatem domi turbarent.

VII.

VII. Aliis alibi bellis Hiſpano diſtricto, militem ſuum poſſe continere eum in Exercitio militiæ & diſciplina. Interim Belgarum pacis cum Hiſpano induciis, nullis bellis diſtentorum militi non niſi torporem & inertiam ſupereſſe. Cenſebant igitur illi certum & hactenus proſperum bellum, Induciis Reipubl. longe utilius futurum.

VIII. Fruſtrà pro intermittendo bello, inopiam ærarii prætendi. Enimvero, ſi hoſtibus offendendis id haud ſufficiat; ſaltem defendendis ſuis rebus ſuffecturum; quietam autem & ſecuram defenſionem intutis & inſidiis induciarum longisſime eſſe præferendam.

Contra tamen ſentiebant alii & teſtabantur:

I. Haud reſpui oblata oportere, præſertim cum ea talia eſſent, quæ niſi oblata amplectantur qui bellum gerunt, bellum licet juſtisſimam cauſam habeat, iniquum exiſtimari. Dulcedine enim induciarum & guſtu, ut ita dixerim, pacis Status Belgarum animos poſt inducias facile in pacem conventuros.

II. Superiorum bellorum impenſis attritas exhauſtasque ærarii opes, quibus inſtaurandis pacem induciarum, ut unicum remedium offerri.

III. Victorias hactenus reportatas pro Clade potius Reipubl. quàm commodo eſſe; Cum devictæ Civitates tantis periculis & impenſis oppugnatæ, tantis præſidiis expugnatæ, in obſequio debeant contineri, ut fructus earum propemodum nullus ſit reſpectu ſumptuum quos eorum nomine Reſpubl. cogitur tolerare.

IV. Neq; addictam eſſe Batavis proſpera fortunæ æternitatem. Itaque inter proſpera de adverſis cogitandum, quæ ubi evenerint forte, quemadmodum evenire posſint, oblatas jam inducias & repudiatas ab ipſis Batavis eſſe offerendas. Quanto ut futurum cum damno neminem non poſſe cum animo ſuo complecti, cum ejusmodi offerentium minus commodum ſit, quam eorum quibus offeruntur.

Sed & dubiis ſententiis certatum, &
er eos qui inducias malebant, An bre-
oris an longioris temporis commodi-
es Reipubl. eſſent futuræ? Breves a-
quaſi nullas, quaſi juvandis hoſtibus
pertas; denique quaſi militaris deſi-
e inſtrumenta traducebant. Longas
exiſtimabant cum periculo & diſcri-
ne ſummo conjunctas, quia inte-
i extingui militiæ gnari & bellicarum
um experti poſſe videbantur.

DECRETVM.

Poſt multas altercationes in duode-
nales inducias conventum eſt.

EVENTVS.

Noxium id conſilium & decretum
ſe experiundo comprobatum eſt.
m enim interea temporis arte Hiſpa-
rum controverſiis de Religione exci-
s tractæ in partes factionesque ſint
iones fœderatorum Belgarum, mali
is tanti cauſam non niſi fas eſt indu-
referre acceptam. Quid? quod Pa-
no aliisque in Germania Principibus
Hiſpanorum potiſſimum arma in-

B 5 terea

terea pulſis aut debellatis, diſcrimina pariter huic Reipubl. fuerint procurata. Accedit quod poſt inducias longè quam antea atrocius Hiſpani intulerint Belgarum rebus bellum & Indicæ, quam diximus, Expeditionis utilitas pariter & gloria, tantum temporis fuerit dilata.

JUDICIUM.

Qui in ejusmodi occaſione, & ſtatuerum cum hoſte paciſci conſtituit, ſe & hoſtem vel imprimis debet cogitare: ſe, ut intelligat, quantum differat ſibi; Hoſtem, quantum interea exſequi ille poſſit & obtinere. Omnes inter inducias ſunt, poſt quas denuo & atrocius exoritur bellum cum belli tantum ſint meditamenta. Intempeſtivæ etiam induciæ illis Gentibus ſunt qui hactenus felices earum, ratione ſuæ tantum curſum ſiſtunt felicitatis.

DISQUISITIO.

Qualem Victor erga victos ſe gerere debeat, victoria accepta: an ſævitia metui, an verò clementia cupiat amari.

CASUS

CASUS VI.

Ex Hiſtoria Suecico Danica translatus.

SVeci aliquoties ſe ſubtraxerant ſtatuto quod Margareta Danica de Unione Regnorum Borealium, Daniæ Sveciæ & Norvegiæ, perpetuum eſſe voluit, ut neque Chriſtianus I. neq; Johannes ejus filius, Reges Daniæ, iſtius unionis jura plenarie potuerint exequi. Donec Chriſtiernus II. Johannis filius publicam inimicitiam ſuſcipiens Svecis ſupplicia machinatus, Regni Proceres miſerrime extingueret. Utebatur callidus hoſtis, antequam in Svecorum iret perniciem, Pontificis conſenſu, effecitq; ut Excommunicationis fulmine terrerentur. Statim poſt hæc obſidione cinxit Stockholmum, eoque compulſit obſeſſos ut poſt conditiones oblatas, Regem ſatis amice reciperent. Rex crudelitatem conceperat animo, tamen ſubmiſſionis ſpecie, quaſi omnia in ſe à

oceres non ſpectare quæ Steno Præfe-
us in prælio contra ſuam Majeſtatem
miſiſſet. Quoniam nemo ſubdito-
m pœnæ, quam magiſtratus, ſcelere
mmiſſo luit, particeps fiat. Contra
i affectu magis, quam jure rem decer-
ndam putabant, non tantum contra-
s argumentis Regis jamdudum infen-
rudelem animum confirmabant, ſed
am artes nectendi cauſas ſupplicio-
n excogitabant, dicentes.

I. Dignos eſſe refractos *Svecos* hor-
dis ſuppliciis utpote qui tam ſanctæ
ionis vinculum varia defectione vio-
ent.

I. Majeſtatis eſſe reos, hujusque ſæ-
s repetiti criminis, poſtulandos.

II. Eſſe & perjuros quod Regi toties
iſſent fidem, quam juramento ter
ter ve renovato, non ſervaſſent.

V. Olim quoq; vivo Regis parente,
em rebellione impregnatos fuiſſe, ut
ns ejus Johannes, facta coronatio-
olennitate, abque iis magnifico epu-
cceptus, à ſuis quæſiverit, num quic-

ſpiam deſideraſſent, in iſta feſtivitate. Nihil, reſponderit fidus quidam ejus miniſter, deſuiſſe, quam id, poſtquam omnes laute excepiſti, ſpiculatores advocaſſe te oportuit, qui in veſte holoſerica humi ſtratos, eos gladio ferirent; ut, perfidia ſua dignam pœnam nacti, cæteros exemplo terreant, ne deinceps datam Regi ſuo fidem violare unquam audeant.

DECRETUM.

Impiis modis in medium conſulitur & decernitur. Erant autores, ſeditionis à militibus inter Cives excitandæ, ut in tumultu licentiam aliena involandi cædendiq; deſtinatos, haberent. Sed cum hoc diſplicuerit conſilium viſum fuit aliis in intimis regiæ locis pulververem nitratum ſpargere, ſub ſpecie factarum Regi à perfidis inſidiarum: ut ita præceptum à conſciis ſcelus, regi proclivius eſſet vindicare. Ultimum naſcendi doli medium erat, Proceres magnifico epulo excipere. Ne autem inſidiæ viderentur, finito epulo, Guſtavum

vum

um ſubſtituerunt Antiſtitem,tanquam
ſi injurios,Regi perfidos accuſaturum
Pontificii mandati ſententiam in reos
ronunciaturum. Apparatur convivi-
m. Miſeri hoſpites benigne excepti,
agnifice habentur,neſcii tam caro Sym-
ſio epulas eſſe ſolvendas.

Fluxo biduo, inſtar pecudum ad la-
enam ducti carnificibus caput cætera-
ue corporis membra præcidenda dare
acti. Relictis ante prætorium ad hor-
rem per triduum cadaveribus.

EVENTUS

Obſtupuit orbis Chriſtianus tanto
inore. Male audiebat Rex apud ſub-
os ſuos, quamvis Leo Pontifex, miſ-
Johanne de Pontia Tyrannidem pro-
nciaret juſtam. Similem crudelita-
n ſubditi metuentes, inſolentioris do-
natus pertæſi cum Wiburgenſia for-
larent comitia, quibus vim facturus
ugnantibus dicebatur, maximi rem
iculi audent, ſeq; ejus imperio dein-
s nequaquam paſſituros, datis ad eum
ris aperte proteſtantur; Hos igitur
cum

cũ Chriſtiernus nullo modo placare poſſet, creſcentibus tamen eorum viribus fuga ad Belgas ſibi ſuisque conſuluit. Attamē factum, ut communi Danorum, Svecorum & Norvvegorum decreto Regnum Chiſtierno II. fuerit abrogatum, cumq; id armis repeteret, captus à Danis & in miſerrimum carcerem per XXVIII. continuos annos usque ad finem vitæ conjectus fuit.

JUDICIUM.

Immane eſt & Rege indignum facinus, quod Chriſtiernus perpetravit in Svecos. *P*oſito enim quod Sveci ulla ex parte Unionem Regnorum Borealium lædentes, culpam meruerint, inter iſta tamen ſupplicia, & particularem defectionem nondum juſtitiæ proportio eſt inventa. Præterea iſtius defectionis cauſam, pluribus in locis conqueſti publice prodiderunt, nimirum *quod Daniæ Reges nihil per indigenas, ſed potius per exteros Reipubl. infeſtos omnia peragere maluiſſent.* Quibus perceptis, Chriſtiernus poſtremæ defectioni facillime potu-

potuiſſet mederi, & vel unico exemplo inducto, negotium aliquod indigenæ expediendum committere. An vero hæc cauſa ſatis fuit ad defectionem Svecorum alio diſputabimus loco.

DISQUISITIO.

De arctiore & Sumptuoſo bellico fœdere, ab inferioris potentiæ populo cum vicino ac longè Potentiori Principe ineundo vel non ineundo.

CASUS VII.

Ex hujus tempeſtatis rebus petitus.

SUperioribus annis Galli, ruptâ, quam cum Hiſpanis hactenus coluerant, pace, arctius cum Batavis ineundum ſibi fœdus petiere, ex cujus nimirum lege uno eodemq; tempore quotannis in Belgii Hiſpanici Ditiones maximi operis terrorisque ercitus inveheretur. Quæſitum eſt Fœderatorum Belgarum Comitiis, id fœdus reipubl. expediret?

SEN-

SENTENTIÆ.

Non una in eam rem deliberatio fuit aut Sententia; quibusdam exiſtimantibus, ab eo fœdere arctiore omnino eſſe abſtinendum.

I. Quia ubi inferiores viribus & potentiâ populi cum principibus potentioribus expacto in eadem agunda eosdemque bellorum Sumptus tolerandos conveniunt, prædæ ſæpe & ſpolia fiunt potentioribus fæderatis, non aliam ob cauſam, quam quia in publicæ rei executione & adminiſtratione fortunæ ſuæ opumque ſuarum modum egreſſa ſunt.

II. Ubi arma conjuncta ſint vel fuerint, & ſolicitandam fortunæ eandem proſperitatem & deſtinatis faverit fortuna, disſidia fere poſt res confectas in dividendis fortunæ beneficiis inter Fœderatos ſolent excitari. In quo inferiores fermè ſunt qui potentia antè bellum & poſt illud ob bellorum impenſas magis tales ſunt.

III. Non poſſe ad hujus fœderis Executionem deveniri niſi per aucta ſtipendia,

dia, & ideò tributa, quibus ita preſſam Rempubl. ut majora ſubditis haud facilè ſit extorquere.

IV. Quamquam à Galliarum Rege, opum quædam vis mutuo danda fœderatis Belgis offeratur: tutius tamen eſſe Reipubl. inferiori, potentiori Principi nihil debere.

V. Potentiores Principes ſæpe haud exequi pacta fœderis & conventa, nec ad ea præſtanda cogere eum inferiores poſſe Inferiorem interim à potentiori facile ad officium compelli.

Alia autem aliis videbantur, arctiori cum Gallis fœdere ineundo maximopere commendato.

I. Dum ſinguli pugnant, ſingulos impares ferè adverſus hoſtem potentiſſimum deprehendi. Cui infirmitati ſingulorum non alia ratione occurri melius, quam ſi inſtituta hujusmodi fœderis Societate, animi conſilia & vires pariter conjungerentur.

II. Tractum eodem tempore & eodem in loco, hoſtem duplici bello ad eadem con-

contendentium & aſpirantium imparem haud dubie futurum & inferiorem. Totum enim eſſe aut effundere ſe non poſſe, qui in adverſa eadem tempeſtate trahetur.

III. Non negligendam raro occaſionem oblatam, rupto Gallorum & Hiſpanorum fœdere, & Gallis non tantùm jam fœderi Batavorum, ſed cauſa etiam ob idem indictum illigatis; raro tam commodas in Republ. offerri conditiones ſeu occaſiones. Ideoque uſum earum temerè poſtponi haud oportere, præſertim cum Galli facilè hoc Batavorum fœdere non impetrato ire cum Hiſpanis poſſent, & forſan vellent in nova Societatis pacta & conditiones; quod ſi fiat, ſolos Batavos & ideò impares ſuſtinendæ totius belli Belgici moli relinqui.

IV. Attendendum etiam ad conſilia & inſtitutum Auſtriacorum, qui communes utriusque Gentis hoſtes ſint, magnitudinem eorum poſitam eſſe & vim in mutuis fœderibus, quibus invicem

rem cauſam ſuam ac deſtinata complectuntur, atque ideò tantopere gliſcere eorum potentiam; cui quo pares ſint adverſi easdem Conſiliorum rationes meritò inſtituendas ſequendasque videri.

V. Fruſtrà proferri futuras diſſenſiones, quaſi exorituræ illæ ſint in dividendis diſtribuendisque, quæ ſi fors ita ferret, communium bellorum felicitate hoſti eſſent eripienda, Poſſe enim præveniri id malum certis Legibus, conditionibusque, quibus ſub initium fœderis ante ejusdem Executionem occupanda. his aut iſtis aſſignentur: neque hercle ex metu conceptum corruptumque victoriæ uſum, aditum ad fœdus & per fœdus ad victoriam obſtruere debere.

VI. In vanum etiam proferri majores & ſupra ordinarias Reipubl. opes, bellorum impenſas: Præſtare equidem ſemel vim tutam effundere, & ea ratione aſſequi optatum finem rerum, quàm partem tantum & in æternas impenſas trahi, ac ideò partim tantùm aut nihil adverſus

ſus hoſtem proficere. Alii enim hac ratione potius ſumptuoſum bellum, quam tolli; & inter modicas hoſtium clades non tam exui eos, quam exerceri.

VII. Et poſtremò ob cognationem loci & ſimilitudinem cauſæ, & quia Gallorum præſidiis ac ſocietate carere haud unquam poſſint Belgæ Fœderati, ſatis intelligi res eorundem in fortuna Gallorum etiam juvari. Itaque ea haud abnuenda, quæ communem utriuſque, &, ut ſic dixerim, cognatæ gentis concernerent utilitatem.

DECRETUM.

Poſt alia atque alia allata aut rejecta, pedibus in eorum ſententiam itum eſt, à quibus arctius cum Gallis fœdus ut utilisſimum Reipubl. futurum laudabatur.

EVENTUS.

[illegible] hactenus Reipublicæ ceſſit.

IV.

JVDICIVM.

Nunquam præſentes impenſæ præſentibus Reipubl. opibus majores ab incepto Principes aut populos deterrere debent, ſi eis ſemel effuſis finem belli ac ideo impenſarum impoſterum haud dubiè ſibi posſint polliceri. Nam brevi & feliciter acceptâ pace debita Reipubl. in bellis contracta, nullo negotio expunguntur. Minima expendit, qui dum maxima expendit, ad maxima proficit: Maxima expendit, qui minima continuò expendit, & ideò tractodiu bello, ad Summum rei debellatæ proficere non poteſt. Nam minima tandem, ſi ſupputando mox conjungas, maxima ſunt aut fiunt, quæ quia pariter conjuncta, & expenſa non ſunt, nihil magni ſæpè geſtum eſt.

DISQVISITIO.

De arcibus vel ſtruendis vel non extruendis ad debitas Civitates in obſequio continendas.

CASUS

CASUS VIII.

GRONINGAM proximam Friſiæ ac munitiſſimam urbem, unde Provinciæ toti nomen eſt, vi armorum ad deditionem coëgerunt Fœderati. Inter leges pacto deditionis præſcriptas hæc quoque erat; *Ne in ipſa urbe arcem unquam Fœderati excitarent.* Interim multitudo civium deditorum paulò poſt; præſidia, tributa militaria, aliaque debitorum obſequiorum munia detrectabat.

Quæſitum eſt in fœderatorum Belgarum conſeſſu, An ad frenandam Groninganorum inſolentiam ac immodeſtiam, non utile imprimis ac neceſſarium eſſet in ejuſmodi urbis Area munitam Arcem excitare.

SENTENTIÆ.

Groningani, & qui inter Fœderatos Patres eorum partibus favebant, neutiquam ſtruendam Arcem cenſuere.

I. Quia ex mutuo pacto inter deditos & victores Fœderatos convenerat, ne quid tale unquam Fœderati molirentur;

tor; quibus pactis, niſi ſtaretur, tolli quicquid ad ſociandas Gentes unquam repertum eſt. Præterea, cum Fœderatis ad alias Belgii ditiones in partes ſuas pertrahendas imprimis clementiæ ac fidei fama ſit opus adverſus perfidiam & inclementiam Hiſpanorum qui eo nomine Belgis exoſi, etiam atque etiam conſiderarent, quantum in ſe omnium odium ſtructa contra pactum Arce concitaturi ſint.

II. Arce poſitâ diffidentiam inter ſubditos Groninganos & Fœderatos excitari, vitium profecto ad ſolvenda imperia & obſequia ſemper comparatum. Nam nec ſine metu iniquæ dominationis futuros Groninganos, quoties Arcem iniquæ fere Dominationis ſedem ſpectarent: neque Ordines aliquam rerum ſuarum ſeu imperii fiduciam in illis collocare poſſe, qui metu præſidioque militari in ſeſſæ Arcis potius quam amore in officio continerentur.

III. In amore & prono affectu ſubditorum in Dominos ac victores, maximam

C victo-

victoriæ & poſt imperii munimentum eſſe; quem eſſe non poſſe aut ſtatim exui, ubi ex imperantium parte metus & occupandæ libertatis ſuſpicio injiceretur.

IV. Quia Arces ferè inſtrumenta apud malos Principes ſunt ſervitutis; qui ab iis defecti virtutibus, quibus animos ſuorum nullo negotio ſibi poſſunt demereri, in ſolis arcibus armatam & inviſam ſecuritatem ſemper invenere.

V. Vel maximè id conſiderandum, nunquam alibi factum hactenus à Fœderatis; ut deditis, quantumvis immodeſtis, freni quaſi loco Arx imponeretur, aliis mitioribus & in populum gratioribus remediis continuo uſurpatis, per quæ aut eorum metui perfidia haud poſſet, aut fides confirmari. Novi odii ideoque & magni nova ejusmodi inſtituta in Republ. ſeminaria ſemper eſſe & argumenta.

VI. Et maximè venire conſiderandum, Arces ſapere inſtitutum Tyrannidis Hiſpanorum; à quorum fortuna cum diverſam velint experiri Fœderati, di-

ci, diverſa etiam conſilia inire ac inſtituere oportere, iis ſaltem poſtpoſitis, propter quæ aut inſidiatores aut Latrones publicæ libertatis habiti proſcriptique ſunt.

Contra alia ex parte & ſententia inter ordines diſſerebatur.

I. Iri inficias non poſſe pacto inito cum Groninganis à ſtruenda Arce prohiberi Fœderatos ad ejus pacti leges obſervandas, Fœderatos continuò ſe comparaſſe, à Groninganis multa interim immodeſtia eas eſſe violatas; proinde ſe in præſens non teneri ad eas obſervandas, ſaltem non poſſe urgeri ab iis qui primi eas violarunt. Itaque nihil facere ſe contra fœdus, cujus præſcripto jam non tenerentur; quod Groningani neglexerint, cur à fœderatis velint obſervari? Denique ſi rectè judicent, obſervandi fœderis cauſa, Arcem Fœderatos velle excitatam. Equidem non permitti tantum aut deferri fidem pactis, ſed deferri etiam ſervantibus pacta, qui ſi tales non ſint neminem teneri.

II. Per Arcem non excitandam diffidentiam, ſed vero excitatam tolli poſſe atque averti. Ideoque Arcem excitare neceſſe eſſe.

III. Maximum Imperantibus in amore ſubditorum quidem eſſe munimentum, ſed in ſpecie amoris acquieſcere velle, ubi odium animos ſubditorum & deſignatio parendi intravit nihil aliud eſſe quam ſuam odiſſe & negare ſibi ſecuritatem.

IV. Inſtrumenta ſervitutis Arces fere eſſe, ubi augendæ iniquæ, non autem conſervandæ aut inſtaurandæ legitimæ dominationis ergo inſtituuntur. Hunc diverſum inter ſua & Tyrannorum inſtituta eſſe finem. Et herclè cum arma hactenus geſſerint pro libertate , quid obſtaret quo minus arcibus armatis in obſequio continerent deditos jam ſibi ac impatientes libertatis.

V. Licet haud alibi id hactenus à Fœderatis factum ſit, non tamen id obſtare præſentis conſilii neceſſitati. Adverſum nova mala, novis remediis eſſe opus.

pus

pus, non intermitti in adminiſtratione Reipubl. ac uſu debere, quod nunquam alias aut alibi factum eſt.

VI. Fruſtra objici Hiſpanæ tyrannidis in hoc inſtituto quandam quaſi imitationem, & ex ea injici formidinem communis odii. Nam quicquid inter malos fit, quod ad bonam rem à bonis pariter poteſt applicari, non ad malorum guſtum aut imitationem, ſed ad præſentem uſum ſui inter bonos exigendum eſt. Adverſum tyrannidem autem & oppreſſam libertatem ſtricta Fœderatorum arma eſſe experimentis jam abundè conſtare.

VII. Et poſtremò, ſi conditionem rerum, ſtatumquè urbis ſuæ contemplentur Groningani, facilè judicaturos, omnium & bonorum & malorum Civium intereſſe arcem excitari. Nam ita libertati bonorum conſultum eſſe adverſus malos & malis in officio metu retentis, bonorum etiam commoda juvari.

DECRETUM.

Factum eſt Senatus-Conſultum, ut

cohibendorum Groninganorum cauſa Arx conderetur.

EVENTUS.

Ad ſecuritatem Fœderatæ gentis, & domeſticam Groninganorum tumultuantium hactenus pacem Decretum id plurimum profecit.

JUDICIUM.

Non infringuntur in uſu publicarum rerum ea, in quæ conventum ſemel eſt pacta, ubi adverſus eos, qui pactis adſtricti primi ea violavêre, finis pactorum obtinendi confirmandique cauſa, quædam pactorum leges non obſervantur; atque ad deditos & rebelles & monitos ſæpius, nec deſiſtentes & inter ſe commiſſos nullum, offerri remedium, quod æquè ut odioſum nomine, ita uſu commendatum ſit, quam devictas inter gentes & urbes, Arces, ut imperii ſedes collocare. Quicquid enim eo nomine odii eſt inter bonos & moderatos Principes, aliosque rerum arbitros, dulcedine ita confirmati Imperii faciliè averti atque diſpelli poteſt.

DIS-

DISQUISITIO.

Ubi in partes & Civilium Bellorum factiones Regna trahuntur, aut Reſp. quanto & quomodo de principibus Regnorum, aut Rempubl. viru Supplicia ſumenda ſint.

CASUS IX.

Ex præcedentium annorum geſtis in Gallia rebus deſumptus.

HEnricus Montmorantiæ Dux Johannis Baptiſtæ Aureliæ Ducis arma contra Fratrem Ludovicum XIII. Gallorum Regem non moventis jam, ſed regentis, ſecutus, in prælio circumventus eſt & captus. Quæſitum eſt in ſanctiore Regis Conſiſtorio, Quod & Quale ſupplicicium illi imponi oportet.

SENTENTIÆ.

Quidam Clementiores, & ut ſibi videbantur cauti, ut non omne tolli, ita capi-

capitale ſupplicium irrogari Montmorantiæ Duci haud debere exiſtimabant.

I. Quia poſt Regiam domum antiquisſimæ & Celeberrimæ Familiæ Montmorantius erat, quæ teſtante Gallicorum annalium fide Chriſtianam religionem amplexa ſit in Gallia, priusquam Reges eſſent Chriſtianisſimi. Præterea, quia Regii Sanguinis Princeps idem Montmorantius erat, cujus tanto majorem habendam rationem quanto major paucitas: & quia *Salicæ* Regni leges non niſi Sexum meliorem ad Regni Sceptra admittebant. Cogitandum igitur in Regio Sanguine punito ut incomparabilem invidiam eſſe, ita in ſervato munimento Imperii etiam & legitime ſucceſsionis fiduciam ſervari.

II. Quia, quodcunque in culpam adferebatur, ex Civili bello natum eſſet delictum; Secutum Montmorantium eſſe tunc Regni hæredem, & necesſitate temporum compulſum; necesſitatem hanc ſi non veniam, certè mitiorem pœnam poſcere & promereri: orto inter Regem

&fra-

& fratrem bello hæſiſſe in dubio, illum an fratrem regium ſequeretur. Si non ſequeretur ad priores dignitates prioremque gratiam ſemper odium metuebat & indignationem. Si ſequeretur, Regis ira ac cauſa ob oculos verſabatur. Propter hanc bellorum Civilium neceſſitatem *S*ciſsa Regia Domo cautis ſemper placuiſſe, ut ignoſcendo bella Civilia tranſigerentur; quod niſi fiat injecta propter pœnam libidine ultionis, alia ex aliis mala ali & excitari.

III. Placuiſſe ſemper inter prudentes, ut bellis civilibus debellatis, non in alios, quam in ipſos Autores factionis ultimi *S*upplicii pœna traheretur. Hic autem Principem omnium Aureliæ Ducem & Regis fratrem extitiſſe; cui ut parcitur, cur non aliis auſpicia ejus tantùm ſecutis & inter eos Montmorantiæ Duci venia etiam præſtaretur? Minus enim peccare ſequentem ſigna, quam præferentem rebellionis.

IV. Cum tantus ſit Montmorantius ex ſupplicio impoſito plus odii quam ſe-

curitatis & potentiæ in Regem & punientes poſſe derivari; cum tantis etiam Clientelis & tot etiam magnis affinitatibus ille ſit innexus, quid ex pœna aliud eventurum præſumerent, quam longam ſeriem longarum turbarum ac conjurationis?

V. Non tamen ſe velle omnem averti pœnam, ſed imponi tantùm mitiorem æterni Carceris, inter majores prudentor repertam pœnam ad cohibendos, & quaſi vinculis adſtringendos pravos eorum conatus, qui cum potentia & dignitate ſupra cæteros excellant, propter cœptos jam motus capitali ſupplicio rebus humanis eximi non poſſent, niſi majores excitentur.

VI. Vel id cogitandum hic maximè, In Miniſtrum Regni præcipuum Joannem Armandum Cardinalem Richelium, molem odii & cæterorum Principum & totius multitudinis incubituram, cui cui omnium invidiâ ad tanta admoto intempeſtivam profectò eſſe ſeveritatem, quàm Principibus ſit odioſa nova ejus

ejus autoritas, tam Clementiæ ac manſuetudinis ratione conciliare ſibi ac demulcere exaſperatos Principum animos oportere.

VII. Nullum pœnæ futurum uſum. Damnum autem ex ea maximum haud difficulter colligi. Nam Civilis belli prælio jam partim profligatos quieſcere, non ex amore pacis publicæ, ſed ex neceſſitate, arrepturos turbandarum rerum quamvis occaſionem. Hanc autem libidine ultionis inveniri facillimen ac offerri.

VIII. Denique cogitarent quid Autoribus capitalis pœna de Montmorantiæ Duce ſumendæ eventurum tandem eſſe, Aurelliæ Duce poſt exceſſum fratris ad Regnum admoto, de cujus ſucceſſione jam haud dubitare poſſe, per viginti jam fermè annos ſterili & infœcundo Regis Matrimonio. Ita igitur præſentia curarent, ut futurorum etiam cogitatio ſubiret.

Contra alii, & magnis animis ultimum ſupplicium urgebant,

I. A Montmorantio admiſſum eſſe Læſæ Majeſtatis omnium graviſſimum crimen, cui ignoſcere, ut ſubinde conſultum eſt, ubi in uno, multorum factione non armato tantum eſt ſceleris exemplum: ita crudelitatis eſſe, tum ignoſcere, ubi ſola pœna propter eoſdem aliorum motus fœcundum ſceleris exemplum poteſt præveniri.

II. Fruſtrà familiæ magnitudinem ac ſplendorem hic in medium afferri; quo illuſtrior perſona, tantò majus ſcelus, & illuſtrius, faciliusque in inferiores iturum pœnæ Exemplum.

Maximo Principum punito, minores nihil impoſterum auſuros ſpe veniæ ereptâ illis, qui ejus ſpem reponere tantùm poſſent in magnitudine Montmorantii inferioris fortunæ.

III. Fruſtrà Sanguinis Regii hic fieri mentionem, cujus cum tot alii ſuperſint traduces, abunde ei proviſum: non quæri quam multi ejus Principes ſint, ſed quàm boni: infici regium Sanguinem, & violari ab illis, qui cum ex eo progeniti ſint,

tiſint, Regis Regnique præſentem turbatam cupiunt fortunam. Hoſtes Majeſtatis & publicæ turbatores pacis, quomodo inter munimenta Regni numerarentur? Accedit quod cum Principes ſanguinis omnes fermè ſint authores & ſequaces factionis, de inſtauranda eorum in Regem fide optimè cum meriturum, qui ita unum ejusdem fortunæ puniat, ut exemplo ejus omnes ad meliora flectantur.

IV. Ignoſcendo optimè quidem tranſigi bella Civilia, ubi ex venia meliorum rerum certa ſpes eſt. Severitate interim imponendus iis eſt finis, ubi in tanto adhuc rerum & animorum motu, tantâque potentiâ rebellis factionis ſcelus plures auſuri ſint, quod in cæteris deprehenſis captisq; viderint impunitum.

V. Haud iri inficias, Factionis Principem autorem Regis fratrem eſſe: ſed ut non ſine gravi delicto, ita ſupra pœnam nunc eſſe ipſius perſonam: Proximum enim eum, & niſi quidem quaſi per excellentiam Deus Regii thori avertat ſte-

rilitatem, certiſſimum eſſe Regni hæredem: Itaque ne ullum ſit ſupplicium in tanto & tam multorum flagitio in Regio fratre, indignitate proximos & loco id eſſe ſtatuendum. Etſi unum puniri omnium interſit, & primum omnium puniri haud liceat, quid ut in captum & vinctum & in ipſo ſcelere deprehenſum ultimam ſtatuerent pœnam? Ad eam accedere, quod à pœnâ impoſitâ tota fratris Regii factio posſit ſubverti. Cum enim ille quem ſecuti cæteri ſunt, haud puniatur, punitis illis, qui ſecuti proximè illum ſunt, facile haud ſecutores: quod haud dubiè imponat finem factioni. Denique hic inſtituti deliberationem & Montmorantii, non de fratris Regii cauſa, non conſiderandum hîc eſſe quantum meritus ſit ille, qui præivit, ſed quantum etiam meritus ſit ille, qui eſt ſecutus.

VI. Fruſtrà prætendi neceſſitatem: ut enim abnui non posſit nec negari vix quenquam in Civilibus bellis ſubteſfugere poſſe, quin hanc aut illam partem ſequa-

ſequatur, interim, in tanta neceſſitate optimo cuique ſequendam æquiorem: cujus autem major aut æquior quam Regis? Hanc tamen Montmorantium poſtpoſuiſſe.

VII. Fruſtra ad inhibendam pœnam proponi oriturum ex pœna odium, ut id odium eximi animis non poſſit, natura tamen tolli poſſe. Oderint flagitioſi, ut velint, modo non poſſint nocere. Punire & providere primas hic partes eſſe, alteram prudentiæ, alteram æquitatis; utramque autem nunc ſibi commendari virtutem. Tantum præſidii in Providentia futurum, quantum inter malos odium ex æquitate pœnæ.

VIII. Nec quicquam proponi mitiorem carceris pœnam illam levem eſſe præter magnitudinem delicti. Eâ ratione non tam pœnam imponi, quam veniam tantùm fermè differri. Nam poſt longos carceres ad miſericordiam ſæpe flecti Regum animos: è carcere liberatum Montmorantium eadem auſurum, (namque in eo eſſe eam contumaci-

materiam fictionis) & in autores qualiſcunque nunc pœnæ iniquiſſimum ſe exhibiturum. Ne puniat ergo, nunc haud ſatis pro merito punitus: neve bis inter Regni atrociſſimos & novos motus, puniendus ſit ſemel cum eo tranſigi, & Sceleri debere magnum diem imponi. Pro ſuperſtite & in carcere ſervato quodvis auſuros, tentaturosque potentes Amicos & Clientes. Sublati autem vix ullam memoriam futuram aut curam: Denique æterni carceris pœnam eſſe repertam & ſæpius uſurpatam, cum ex mali conatus in totum poſſint cohiberi. At vero eam vanam & inutilem eſſe, ubi ejus ratione, non niſi alitur malum & augetur. Præſtat igitur non poſſe, quam eſſe [illegible] detineri Captivos, quorum quamdiu ſuperſtites ſunt causâ, alii quævis Scelera, quosvis motus, meditabuntur.

IX. De Richelio autem eſſent ſecuri Miniſtri Regii, vim ejus in vi Regis eſſe poſitam, nec ſartam vim Regis eſſe, niſi hoſtes ejus ſuæ pœnæ dedantur. Regem proinde & in eo omnia, adverſum quosvis malos conatus cogitanda eſſe.

X. Et

X. Et poſtremò in vanum mentionem fieri Aureliæ Ducis ad Regnum tandem admovendi. In ea fortuna conſtitutos Principes non cogitare ferè aut de vindicandis agere, quæ in inferiore fortuna ſibi evenere; quin verè grata tunc illis eſſe & merito accepta quæ quisque adverſum alios, etiam ſucceſſurum, pro Rege ſuo ejusque ſecuritate eſt executus.

DECRETUM.

Placuit igitur ultimum ſupplicium, & impoſitum eſt.

EVENTUS.

Ex eo inter omnes major ejus fortunæ pax & metus, quantum per ingenium ejus Gentis & indolem factioſorum Principum licet.

JUDICIUM.

Intempeſtiva in Republica eſt omnis miſericordia, qua pœna potius quam ſcelus differtur, ubi in ſummorum flagitioſo hominum exemplo, laborat ſupremi Regis aut Reipublicæ fortuna: qui ad Clementiam flectitur, ob ſummam

eorum

promiſerat. Novis literis aperit adventum, implorans Eliſabethæ patrocinium; quod quoq; ex æquitate cauſæ Regina pollicetur, negato quamvis acceſſu, ob magna & multa inſimulata crimina. Juſſit itaque ut Carleolum, tanquam in locum tutiorem, ſi adverſarii aliquid in eam molirentur, ſtipata Nobilitate, locique præfecto, deduceretur. Hoc audito reſponſo, per Heriſium, Baronem, iterum ſummopere obſecrat, ut cum injurias illatas proponeret, tum crimina objecta coram elueret; æquiſſimum eſſe, ut Eliſabetha Sangvine conjunctiſſima eam exulem coram audiret, atque in regnum reſtitueret, contra illos, quos ob scetera in eam, exulantes, Eliſabetha intercedente, in integrum reſtitueꝛat, & in ſuum quidem ipſius intempeſtivè avertatur exilium. Obteſtatur itaque ut vel ad colloquium admitteretur & ad juvaretur; vel ex Anglia diſcedere, ad opem aliunde implorandam, bonacum venia quam primum permitteretur, nec tanquam captiva diutius in caſtro

ſuo Carceoli detineretur, quandoquidem ſponte in Angliam venerit.

Ad hæc quid reſpondendum, & quid de illa agendum, maturè deliberatum eſt inter Angliæ Proceres. Enim vero ſuſpicantur ſi in Anglia detineretur, fore, ut eloquentiæ flumine multos ſui juris, quod in Angliam prætendebat, faventes inundaret, facesque novas ambitioni ſubderet nihil que intentatam relinqueret. Verebantur, ne novi ab exteris legati ipſam conſiliis juvantes futuri ſint. Metuebant ambiguam cuſtodum fidem; aut ſi in Galliam transmitteretur timebant, ne cognati Guiſii jus, quo Angliam vendicabat, denuo per ſequeretur, ex quadam opinione, illam multum poſſe in Anglia, apud alios, Religionis nomine, apud alios probabilitate juris allegati, & apud pleroſque inſano rerum novandarum ſtudio. Item ſuſpicabantur, fœdus inter Anglicam & Scoticam, hujusque utile, Maria dimiſſa, poſſe disrumpi longequè periculoſius fore, ſi Gallia & Scotia renovato fœdere jungerentur, quam

quam cum Burgundia Angliæ ad huc firmo pacto colligaretur. Hoc quoque angebantur metu, Mariam ad ſuos regreſſam, quicquid Anglicarum partium eſſet de gradu dejecturam, Gallici vero nominis cultores ad ſummam rerum exaltaturam.

Detinendam igitur eandem, quaſi belli jure captam cenſuerunt, nec prius dimittendam, donec de titulo Angliæ arrogato ſatis fecerit, & de morte Darlii Mariti, qui ſubditus Angliæ natus reſponderit. Hactenus enim mater Darlii, multis querimoniis Eliſabetham in judicium de filii cæde vocaverat. Interim cumulabantur crimina contra Mariam. Maximum vero urebat Religionis pertinacia inter plebem & Proceres, ut Parlamentaria autoritate Eliſabetha de capite Mariæ multis argumentis appellarent.

SENTENTIÆ.

Scotici Juris æſtimatores negabant id fieri poſſe, aſperius que cum illa actum exiſtimabant eo,

I. Quod

I. Quod Princeps libera & abſoluta ſit, in quam ſolius Dei imperium.

II. Quod arcto cognationis vinculo Eliſabethæ conjunctiſſima, quæ etiam illi a rebellibus è regno ſuo ejectæ, ſtatim atque in Angliam appuliſſet, per Heinricum Midlemorum omnem humanitatem & hoſpitii jura prolixe, verbo principis, pollicita, contra tamen in cuſtodia eam detinuerit, & Sacri hoſpitii jura violarit.

III. Quod alio loco quam belli captæ haberi non poſſet, omnemque expiandæ ſalutis & libertatis rationem bello captis licitam eſſe.

IV. Quod in Majeſtatem peccare non poſſet, quia ſubdita non fuerit, & par in parem non habeat poteſtatem. Inde Judicium Imperatoris in Robertum Siciliæ Regem irritum fuiſſe, quia imperio non eſſet Subditus.

V. Quod Legati Principum adminiſtri, ſi in Reges, apud quos legatione funguntur, conjuraverint, Majeſtatis crimine non teneantur, multo minus ipſi Principes.

VI.

VI. Quodque affectus, niſi ſequatur effectus, non ſit puniendus.

VII. In auditum etiam eſſe, Principem carnifici ſubjici.

VIII. Adhæc illam contra Jus Divinum, Civile Romanorum & Anglorum imo etiam contra Legem primam Parlamenti anno XII. ipſius Eliſabethæ damnatam fuiſſe. Qua ſancitum neminem in Judicium vocandum de pernicie in Principis vitam intentata, niſi ex teſtimonio, & jurejurando duorum legitimorum teſtium, qui coram reo ſiſtendi, cum in hoc judicio nullus teſtis in medium productus, ſed illa abſentium amanuenſium teſtimonio oppreſſa.

Alii contra cenſebant.

I. Illam liberam & abſolutam non eſſe, ſed tantum titularem Reginam, quia Regno ceſſerat, & cum in Angliam primum veniret, ſe Reginæ Angliæ protectioni ſubjecerat.

II. Utque bene agendo Legum beneficio uſa: ita male agendo earundem æqui-

æquitati ſubeſſet, juxta illud Ictorum, *Non meretur legis beneficium, qui in legem committit.* Alias melior eſſet conditio Principis extranei in alterius Regno peccantis quam bene regnantis.

III. Illam ſubditam eſſe, licet non originariam, tamen temporariam exiſtimarunt: quia duo abſoluti Principes, quoad autoritatem Regiam ſimul in uno Regno eſſe non poſſunt.

IV. Hanc eſſe receptam juris prudentum ſententiam: Rex extra ſuum territorium, niſi in expeditione bellica, privatus eſt, ideoque Regalia nec conferre, nec exercere poteſt.

V. Illam ex delicto merum imperium amiſiſſe, ſubditos autem vel domicilio, in Majeſtatem poſſe committere.

VI. Quoad cognationem, nullam eſſe propiorem quam patriam; illam alterum nobis eſſe Deum & primum maximumque parentem.

VII. Quod ad humanitatis & hoſpitii officia promiſſa, non iſta Privilegia ſunt ad maleficia poſtea impune committenda. Pro-

Promiſſa intelligenda rebus, in eodem ſtatu permanentibus, & non mutatis. Qui crimen commiſit, non meret gaudere ſecuritate promiſſa; & hoſpitii quidem ſancta eſſe jura ac patriæ ſanctiora. Principes ſibi nunquam manus ligare. Et omnes fortius Reipubl. quam propriæ promisſioni obligari.

VIII. Quod ſi cum illa ut bello capta ſit agendum, objectarunt, illis ſolis parcendum, à quibus nullam pacis perturbationem ſuſpicari poſſumus, cæteris nequaquam.

IX. Parem autem in parem habere poteſtatem, quoties paris ſui judicio ſe quis ſubjecerit, vel expreſſe verbis, vel tacite contrahendo, vel delinquendo intra ſui paris jurisdictionem.

X. Legatis jure gentium indultum eſſe, propter necesſitatem Legationis, ut ſint inviolati, non Regibus, in aliorum ditionibus ſcelera machinantibus.

XI. Denique in læſæ Majeſtatis crimine affectum puniendum, & in mortem Principis moliri, imo molitionem

ſcire, & reticere, inter læſæ Majeſtatis crimina cenſeri.

XII. Plures Reges damnatos & ſupplicio affectos fuiſſe, ſcilicet Licinium & Maximianum à Conſtantino Maximo, Bernhardum Italiæ, Conradinum Siciliæ Reges.

XIII. Tandem, quod inſtar omnium ſalutem populi ſupremam Legem eſſe, & nullam Legem Reipubl. incolumitate eſſe ſanctiorem. Hoc jus Deum ipſum ſanxiſſe, ut omnia quæ Reipubl. ſunt ſalutaria, legitima & juſta habeantur. Imo Pontificem Romanum in ſuam ſecuritatem Eccleſiaſticos Principes è medio ſuſtuliſſe, ut Bonifacius VIII. Cæleſtinnm V, Pontificatu abdicatum, tollendum curavit, dum metueret, ne ob ſingularem pietatem, ad Pontificatum denuo revocaretur. Urbanum Sextum quinque Cardinales ſaccis inſutos, in mare projeciſſe, aliosque capite truncaſſe & duorum corpora in furno exſiccare quæ mulis impoſita, in terrorem circumferri jusſiſſe.

DECRETUM.

Poſterior Sententia cum multis argumentis contra Mariam prævaluit, quaſi ad publicam ſalutem Reipublicæ & ad ſecuritatem Eliſabethæ *Reginæ* comparata. Omne enim magnum exemplum poſt ſe trahere ſpeciem iniqui dicebant.

EVENTUS.

Arctiori cuſtodiæ Mariæ committebatur, ſub cura Georgii Sa Sopiæ Comitis, cum Parlamentum una cum Plebe, contra captam gravisſimas conjurationes quotidie apud Eliſabetham detegeret: Donec fatalis dies eluceſceret, quo Stuarta Maria inter innumeras lacrymas, facie linteo obvelata, duceretur, ad pegma, ipſique ad truncum procumbenti, caput geminato ictu amputaretur. Quo quidem diſcordiæ civiles & internæ ex parte, non in totum diſſolvebantur.

JUDICIUM.

An ex æquo & juſto in mortem Scotiæ *Reginæ* conſenſerit Eliſabetha, & an ſatis cauſæ habuerit, aliorum Judiciis permitto. Fata vero hujus *Regni* ſat

mirari non poſſum, cum nulla per totum fere orbem Reſpublica occurrat, quæ a deo Imperantium Sanguine maculata ſit, ut domeſticum quaſi & intrinſecum videatur malum: Crudelis autem eo magis eſt conditio, quæ nec Sanguini parcit, nec affinitati. Etenim manet altamente repoſtum, quod Heinricus I. erga Robertum fratrem natu maximum commiſit: Edvardus III. aut potius mater ejus erga Edvardum II. Heinricus IV. erga Richardum II. Edvardus IV. erga Heinricum VI. & filium ejus, Principem Walliæ, & erga Germanum ſui ipſius Fratrem Georgium ducem Clarentiæ Heinricus VII. erga Warvvicenſem tenellum Ducis Clarentiæ filium, Heinricus VIII. erga Dela Polum Suffolciæ Comitem, Margaretam Sarisburienſem, & Courtenæjum Exoniæ Marchionem. Nihil dicam de Caroli I. infelicis Regis Regicidio recentisſimo, hujus ſeculi exemplo. Certe nec divinum nec humanum jus proceſſus iſtos reddunt impunitos: Non divinum utpote quod Reges

ges conſtituit & Juſtitiæ adminiſtros, quod Deos vocat in terris quos inunxit, & tangi vetuit: impuneque eos violari nunquam ſivit impunitum. Non ex Jure humano juſta in Majeſtatem lege agi potuit. Quod ſi enim Majeſtas ſumma in Republica poteſtas eſt; quam portentoſum erit, Principē abſolutum ſubdictorum judicio ſubjicere? quam prodigioſum erit, ſi Princeps abſolutus pernicioſo ad ſua & aliorum diademata profananda exemplo præeat. Denique, etſi vel Princeps aliquid contra Majeſtatem delinqueret, tunc alia, non ad pœnam, ſed ad vindictam patet via. Princeps enim legibus quidem abſolutus, ſed vindicta à pari non exemptus eſt.

DISQVISITIO.

Quomodo cum Subditis rebellibus & iterum Devictis agendum ſit.

CASUS XI.

FUſis Latinis ad *Regillum* lacum, Aulo Poſthumio Dictatore, Legati Latinorum *Supplices* venere. Hi intro ſuſcti in *Senatum*, belli cauſam in *Proceres* conferebant & multitudinem eo ſolo deliquiſſe, quod Ducibus obtemperaſſent aſſeverabant, addebantque ad obtemperationem ſe vi coactam. Præterea pœnarum ſe ſatis dediſſe, omni juventute ſua conſumpta, proponebant. Quæſitum igitur eſt in *Senatu*, Quid de rebellibus Latinis eſſet ſtatuendum, & quomodo cum illis procedendum eſſet?

SENTENTIÆ.

Patrum diverſæ extitêre.

I. Titus Largius cenſuit, victores *Romanos* fortuna cum moderatione uti oportere, eosque fortunæ caſus etiam optatiſſimos humanitate ac pietate eſſe temperandos. Si aſperiora in Latinos ſtatuerentur, in extremam conjectos deſpe-

ſperationem, fieri poſſe fortiores, abalienare à ſe omnem amicitiam, qui totis ſe populis implacabilem præſtat. Cogitandum rebellaſſe Latinos imperio deſuetos & aſſuetos libertati, quam ſi *Romani* jam victores totam ereptam velint, animum tamen eundem libertatis cupidiſſimum futurum Latinis. *Severitate* itaque ac erepta *l*ibertate non tolli ſemina rebellionis, Sed nova ſuppeditari. Igitur deletâ omnium injuriarum præteritarum memoriâ, fœdus priſtinum cum Latinis renovandum.

II. Servio *S*ulpitio Senatori *R*omano placebat diverſum: Cum jam ſæpius rebellaſſent Latini contra *R*omanos, videre ſibi dimidium agri ipſis eſſe adimendum. hoc enim pacto fore, ut *R*omani Cives dimidio Latini agri potirentur, Latinis veluti cuſtodium ac militaris præſidii eſſent loco, ne quid contra imperium *R*omanum movere impoſterum aut aggredi poſſint.

III. Caſſius cenſuit diruenda eſſe munita Latinorum oppida. In Principes

populi ac factionis eſſe animadvertendum. Vulgus ignarum pro mancipiis habendum, nunquam alioqui quieturos, neque toties rebellaſſe Latinos niſi fretos clementia populi Romani.

Addebat exempla majorum, eos nempè non alia de cauſa Albam (unde ipſi Latinique omnes deducti ſunt) una die deleviſſe quam quod primâ vetuſta Albani ad novas inſidias, tanquam inſtrumento ac face novæ ſeditionis uſi eſſent.

DECRETUM.

Dictator A. Poſthumius ſententiis diverſis auditis expenſiſque humaniorem T. Largii ſententiam eſt amplexus, atque in eam factum eſt decretum.

EVENTUS.

Experiundo & progreſſu temporis cognitum eſt, ſeveriora de Latinis decerni debuiſſe. Nam clementer ex Decreto Dictatoris habiti, iterum adhuc atque iterum rebellionem cæptavêre contra Romanos, Rebellionis inſtrumentis non ſublatis.

JUDICIUM.

Ex hujus cauſæ diſquiſitione diſcere licet, rebellibus & devictis populis beneficio eorum, qui victores, ea relinquenda eſſe, propter quæ amare victores debent & per quæ victoribus non posſint nocere: Eaque iis poſt partam victoriam eſſe eripienda, per quæ ſi amare victores nolint, victoribus non posſint nocere.

DISQUISITIO.

An Legatus teneatur inſidias in Principem ad quem miſſus detegere?

CASUS XII.

Ex Hiſtoria Anglica deſumptus.

Mittebatur Laubespinæus, Ordinarius Galli in Angliam, Legatus ut capta Maria Stuarta, Eliſabetham Angliæ Reginam, nomine Galliarum Regis appellaret. Hic, cum rationibus & æquitate cauſæ parum

vel nihil obtineret, rem tractavit per dolum.

Facile enim eſt ſtatu confuſo nectere fraudem, malasque artes invenire, ad quas ſemper prompta ſunt hominum ingenia. Legatus tollendam Eliſabetham meditatus, propoſitum aperit Gvilielmo Staffordo, Nobili Juveni, ad novas ſpes facili, cujus mater è Sacro Reginæ cubiculo: Frater Ordinarius apud Gallum tum temporis legatus. Trappius Legati tunc amanuenſis juſſu Domini ſui negotium ſuſceptum plenius exponit Staffordo promittens præter pecuniæ molem, Summam apud Pontificem R. Gviſios & omnes catholicos gloriam & gratiam futuram. Hic crimen ſua manu patrare averſatus, Modium in vario ſcelere expeditum commendat, cui etiam in carcere Condini detento, notificat Galli Legatum avidiſſime cum ipſo colloquium appetere. Ille & ſe hoc velle reſpondit, modo liberatus è carcere, quicquam deſiderio poſſit deſerte. Interim poſtero die Trappius mittitur ad

Modi

Modium incarceratum, cum eo ſermones conferere. Ubi Modius varios edocet modos, Reginam delendi. Propoſuit venenum, aut Sacculum viginti pondo pulveris, Reginæ cubiculo ſubjiciendum & clam inflammandum. Trappius vero ejuſmodi optavit virum intrepidum poſſe reperiri, ac fuit ille Burgundus, qui Auraſienſem ſuſtulerat.

Has inſidias Eliſabethæ paratas detexit Staffordus Reginæ Conſiliarius. Unde Trappius, qui Galliam remeare intentabat, intercipiebatur. Interrogatus omnia fatetur. Hinc Legatus ipſe XII. Januar. ad Cecilianas ædes honeſte acceſſitus, ſub veſperam venit, ubi adfuerunt, à Regina ſic juſſi, Cecilius Baro Burghlejus Angliæ Theſaurarius, Comes Liceſtriæ, Chriſtophorus Hattonus Reginæ Procamerarius, & Daviſonus alter à Secretariis; ut Legatum de ſceleris conſeſſoribus quærerent. In varias itum eſt opiniones.

SENTENTIÆ.

Quidam dicebant 1. Legati non eſſe,

ut in fraudem Regis & in præjudicium Legatorum quamcunque accuſationem audiret.

II. Conſpirationem in alieno ſolo detegere, periculoſum eſſe, & inſidiis non carere.

III. Legatum nihil agere aut dicere debere, niſi quod in Inſtructionis formula expreſſum & à mittente Principe per Mandatum. Omnia enim quæcunque legati proponunt aut agunt in aulis, ad rigoroſam revocari cenſuram; ut magna interdum opus ſit ſolertia, commiſſa à ſuſpicione defendere, difficilius vero extranea probare & urgere.

IV. Ipſe Legatus per exemplum Legati alius Gallici reſpondebat, utpote qui ideo à Rege ſuo laudatus; quod, cum machinationem in vitam Hiſpani reſciret, non Hiſpano ſed Regi ſuo id primum indicaſſet.

Alii contra putabant,

I. Laubeſpinæum non debuiſſe conſpirationem tacere, ſi non ipſe ejusdem reus

reus conferri voluiſſet, cum ex uno vel altero commate haberetur pro ſuſpecto.

II. Suſpicionis autorem fuiſſe Staffordum, qui primum id à Legato petitum confirmaſſet.

III. Legato petitum confirmaſſet.

IV. Si ex inſtructione ad partes Legati non ſpectaret manifeſtare, cum ſalus Principis ſcelerate in diſcrimen devocetur, Chriſtiani tamen eſſe ejusmodi injurias pro ſalute non ſolum Principis, ſed Chriſtiani cujuslibet propulſare.

DECRETUM.

Negantes rationes prævaluerunt; quæ etiam apud Eliſabethæ miniſtros, reſervate, ſi modo ex gravi re territi animi ſenſa non ſuppreſſiſſent.

EVENTUS.

Legatus Gallicus contracta fronte audivit ſciſcitantes Reginæ deputatos. Unus verò ex his Burghlejus leviter arguit. &c.

Leniter arguit iſtum concepti ſceleris conſcium & conceſſo, quod Legatus conjurationem in Principes delegere non

adſtringatur, tamen graviter monuit, ut caveret, ne in Majeſtatem deinceps peccaret, & ne officii Legati, clementiæque Reginæ oblivifceretur, quæ mali Legati pœna bonos ludere noluit, illumque noxa non eximi, licet impune ferat.

JUDICIUM.

Prima ſententia pro rei neceſſitate, quo ad hunc caſum conveniens erat. Si enim verum eſt, quod Laubes pinæus Reginæ perniciem molitus, Staffordo homicidium commendaverit, proprium diſcrimen ipſi obligavit os, & impoſuit ſilentium. In genere vero, ſi dicendum quod res eſt, puto quæſtionem ex duplici jure decidendam. Quis enim in Chriſtiana conſcientia non ſanctum putet, ſanctam conſervare Majeſtatem ejusque vaſa quibus à cælo eſt infuſa: & melius eſt, unam animam à morte vindicare quam centum hominum favorem pernicioſo ſilentio conſervaſſe. Quod ſi vero ex Statu Reipublicæ, ejusque utilitate res æſtimatur, ſacræ conjurationis Scientia Legatum vix obligare poteſt, ut nunti-

tium

tiam eius refundat: Taciturnitas enim in Legato non minor virtus eſt, quam eloquentia. Certè ingenio prompti eſſe debent Legati & moderati, non plus dicentes quam acceperunt in dicendo, cum commiſſione. Nam quicquid Legatus judicii aut Linguæ lapſu delinquit haut minus recipit emendationis, quam belli Dux qui præter expreſſum Principis mandatum, in hoſtem aliquid minatur. Unde Heinricus Galliæ Rex eos Legatos nullo cum honore dimiſit, qui ullam rem à Legatione alienam propoſuerunt, quamvis ad reverentiam ſui & reſpectum Reipublicæ Gallicæ dictum viderentur.

Qui vero ex utroque jure trahere cupit, æqvum, tutiſſimus ibit ſi Regi ſuo primum fraudis conſcientiam exponit. Huic tutior poſthæc occaſio eſt Principem, cui patiatæ ſunt inſidiæ de vitæ periculo ſine Legati ſui diſcrimine facere certiorem.

DISQVISITIO.

An in delictis, & in quibus adverſus Remp. & leges eſt peccatum, proximos Conſiliarios & Miniſtros Principum mandatum Principis excuſet & præſtare poſſit impunitos?

CASUS XIII.

Ex veteri Hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ apud Theodoretum extat, petitus: Ad ea quæ in magna Britannia hodie diſceptantur, commodè referendus.

JULIANI Imperatoris mandato, magnus Largitionum Comes, magnæ apud eum authoritatis & intimæ gratiæ, Beriſtiorum, qui Phœniciæ Metropolin incolebant, operis pulcherrimi templum incendit.

Sub Joviano Cæſare, paulo poſt quæſitum eſt: An non ob tanti ſceleris præſtitum executionem magno Largitionum Comiti pœna imponi debeat?

SENTENTIÆ.

Quidam extra culpam ac proinde pœnam eum eſſe, cenſebant.

I. Quia mandatum Principis Miniſtris Principis pro quavis ratione & autoritate ſemper eſſe conſuevit: neque non poſſe non obſequium illi præſtari, qui in Imperio omnia poteſt.

II. Quia, niſi id præſidium Miniſtris Principum ſartum tectumque relinquatur, nullos Miniſtros ſuarum rerum facile Principes habituros, utpote, qui ſecuri eſſe non poſſint, ſi ſub inſequentis Principibus irritis factis priorum mandatis rationes factorum non ex mandato, quod ſæpè iniquum eſt, ſed ratione recepta ac lege reddere cogantur.

III. Quia, ſi iniqua exuterint Principum mandata, qui agunt omnia, cum tamen jubent, culpam eſſe penes *Principes*, & eorum iniquitatis pœnam non præſtare Miniſtros Principum oportere; Ubi enim æquum, ut quis luat pœnam alienam?

IV.

IV Quia reſcindi à ſequentibus peſſimorum Principum Acta ſolenne eſt: ſed punire eorum autoritatem neceſſario ſecutos, nihil eſt aliud, quam neceſſitates temporum ſub malis & corruptis Principibus impoſitam, in culpam & pœnam convertere. Non videri egiſſe eum aliquid, qui egit aliquid ex inevitabili neceſſitate: Hanc autem eſſe in Principis mandato: qui ex neceſſitate agit pati magis, quam agere, ut loquitur Quintilianus.

Alii interim aliter & alia teſtabantur.

I. Quia, quod naturâ ſuâ & in ſe iniqvum; nullo prætextu, nulla Principis juſſione, nullo denique tempore defendi poſſe aut confirmari: Tale enim ſemper quidvis manet, quale in principio fuit, ac proinde quovis tempore, quod fuit iniqvum, punire fas eſt.

II. Quia hæc una Principum eorumque qui ad aſſentationem omnia impia nefandaque perſuadent ac moliuntur,

cer-

certiſſima inter gentes omnes animadverſum eſt, quod illorum quidem Acta & Decreta poſt mortem reſcindantur & pro nullis habeantur: Adſciti autem Adulatores & intimæ gratiæ & authoritatis apud corruptum Principem viri, & Sceleſtorum eorundem mandatorum exſecutores, coram Succeſſoribus Principibus aut Republica ante actorum nomine rationem reddere cogantur.

III. Non excuſare hic Principis mandatum. Nam quamdiu quis amico & gratioſo ſibi Principe, interim in Rempubl. iniquo utitur, nihilominus ita neceſſe uti, ut Principis iniquioris voluntatem & gratiam ſalute *Patriæ*, autoritate receptarum legum, pietate, denique in commodum publicum non habeat antiquiorem.

Non Principi tantum ſatisfieri, ſed pariter & Reipubl. ſemper etiam oportere.

IV. Sceleris & iniqui mandati non tam Principes quam conſiliarios eorum miniſtros merito credi autores, cum ho-

rum

cum formæ conſilia Principes ſequantur, cum ſine eorum miniſterio executioni dari non poſſint iniqua. Cum denique horum ſit, ſana & Reipubl. profutura conſilia Principibus ſuppeditare.

V. Quia, ut quod quis per alium agit, ipſe agere videtur, ita quod quis in propriam utilitatem & gratiam Principis, quanquam ex mandato ejus, iniqvum agit, ipſe agere cenſeri debet.

VI. Si abolitis ſuorum Principum Actis Principes ipſi puniantur, cur horum Principum Miniſtri culpa & poena eximerentur, præſertim cum nullum jam mandatum ſit, quo ſe poſſint tueri? Nam iniqui Principis mandata omnia & decreta jam ſunt ſubverſa.

DECRETUM.

Poſtremæ huius ſententiæ autoritate factum eſt, ut damnaretur Magnus Largitionum Comes, & ſuis *S*umptibus illam ſine pretio pretioſam Beriſtiorum Eccleſiam è fundamentis excitare & reſtituere cogeretur.

EVEN-

EVENTVS.

Et eius Decreti autoritatem Magnus ſequi neceſſe habuit.

JUDICIUM.

Cum nulla authoritas tanta ſit quæ naturam boni & mali poſſit intervertere; Cum Principes non ſibi ſed Reipublicæ ſint dati, & Principum Miniſtri ideò apud eos Rempubl. debeant adjuvare, & mortales ſint iniqui Principes, aut inſtabilis autoritatis; Reſpubl. autem & eius Leges ſint æternæ: Nullum mandatum ſceleris avertit aut abſolvit poenam. Præſtat enim id ſub iniquo ac valido jam principe Miniſtris autoritatem: ſed ſublato eo, aut depreſſo inter Proceres aut ſucceſſores meliores meritò exigit pœnam & ultionem.

DISQVISITIO.

An imperia ex divinationibus liceat ſperare.

CASUS. XIV.
Ex Hiſtoria Bohemica notatus.

ERat ſeculo XIV. prope Norimbergam cæcus natione Sarmata, ſive Scytha, vaticiniis late terrarum clarus, qui quolibet die nonniſi ad unam quæſtionem reſpondebat. Hunc convenire, Carolus IV. antequam in Regem Romanorum eligeretur, deſiderabat, ſciſcitaturus, quinam impoſterum Bohemiæ Coronam ſint adepturi.

SENTENTIÆ.

Iis qui Caroli propoſitum approbabant multæ perſuaſiones erant in promptu dicebant enim.

I. Antegreſſam de rebus notitiam ſæpius res promovere ad meliorem perfectionem.

II. Si vaticinia ad imperium ſpem ingenerarent conſilia fore commodiora & magis ſalutaria.

III. Multa ſubeſſe exempla quæ vaticiniorum veritatem certis Hiſtoriis compro-

probatam affirmarent. Julium Cæſarem non tot vulneribus confoſſum eſſe, ſi Spurinnæ Haruſpicis monitum, ne curiam ingrederetur, audiviſſet. Memorabant vaticinium de lacerantibus Domitianum canibus: item de mutatione *Perſici* Imperii, & futura Græcorum poſſeſſione: de *P*ortento Romuli, Numæ & aliorum. Nec deerant, qui diſſuadebant voluntariam quæſtionem, prætendentes plurimorum vaticiniorum vanitatem. Ludere interdum fortunam per ingenii humani portenta. *Ludere & decipere Plutonem* per ſua inſtrumenta, ſeduci miſeros mortales ſubnata imperandi ſpe. Non eſſe peſtem perniciofiorem, dominandi cupidine, quæ ſi variis promiſſis ſemel à Satana homini ſit implantata, fundamentum ad omnia ſcelera jactum eſſe. Deum eſſe, qui promittat & accipientibus det Regna. Ex propitio Numine, occaſione & Prudentia Imperium expectandum eſſe, non ex mentiente Vate, Mago aut Impoſtore.

DE:

DECRETUM.

Prior ſententia, ututtot argumentis non munita quàm poſterior, prædominata eſt eo magis, quod Carolus ipſe humano more, rerum futurarum præſcientia cujus comes eſt ſuperſtitio, cupidiſſimè urgeretur.

EVENTUS.

Proficiſcebatur Carolus Norimbergam, & cæcum perſonatus ſalutavit: Salve, ſi ex Deo es; ſi non, & nulla ſit Tibi ſalus. Ille vero reſpondit: ex Deo ſum, Tu vicisſim Salve Carole, Marchio Moraviæ, mox futurus Rex Romanorum. Commutatis ultro citroque verbis interrogavit eum de ſucceſsione Regum Bohemiæ. Ille accepta charta, haſce in ea deſcripſit literas, ſive ut alii volunt, duabus vocibus barbaris expreſſit: IGUS ALGULFMA. eademque interpretatus eſt; Johannem, Carolum, Venceslaum, Sigismundum, Albertum, Ladiſlaum, Georgium Uladiſlaum, Ludovicum Ferdinandum, Maximilianum, Albertum. Carolus porro ſciſci-

ſciſcitabatur: quid fiet poſtea? Tum cæcus: id, quod fuit antea. Hanc Hiſtoriam Ludovicus Caſtelnetrus in ſummo templo Pragæ juſſu Imperatoris marmori inciſam fuiſſe in ſuis habet adverſariis.

JUDICIUM.

Series literarum in vocibus illis barbaris ſeriem Imperatorum exacte proponeret, ſi ultima litera Hiſtoriæ reſponderet. Notum enim ſit Rudolphum II. Patrem Maximilianum in Imperio ſecutum. Aſt error mihi videtur conciliabilis, qui latet in ultimo A. A. enim & R. in veteri ſcriptione non admodum inter ſe diſſimiles ſunt, unde literarum portentoſarum pictor facile potuit errare, ut in fine pro R adderet A. Quoad vero prodigium ipſum, ratione principii, nolumus inquirere an ille Sarmata divina revelatione, quod quidem ipſe in colloquio prætendit, an vero impuri ſpiritus monitu hanc ſucceſſorum Bohemicorum ſeriem didicerit. Illud quidem certum eſt, plures alios talis modi prædictiones ex initialibus Succeſſorum

 literis

literis deſumptas, eventu ipſo fuiſſe comprobatas. Qualium exempla in Hiſtoricorum lectione paſſim obſervare licet. Quamvis vix alibi quam in Byzantina Hiſtoria plura occurrant. Placet et Niceta Choniate referre, quæ ſcriptor ille de Michaele Comneno recenſet, videlicet iſtum Imperatorem, nato ſibi filio, ut natalem illius celebriorem redderet, cives honoratiores pro more ramos geſtantes conviviis excepiſſe, & puerum ALEXIUM nominaſſe; non tantum ut eum proavi nomine honoraret, quam propter oraculum, quo ei per ambages reſponſum fuerat, Seriem Comnenæ familiæ duraturam tantum quot literas nomen græcum AIMA complecteretur, nempe Alexius Joannes, Manuel, & filius ejus Alexius. Aliud prædictionis exemplum notavi apud Zonaram de Valente Imperatore. Hic cum ſibi ſucceſſurum didiciſſet, cujus initium nominis eſſent hæc literæ θ,ε,ο,δ, cumque ambiguum eſſet, an Theodorus, vel Theodotus vel Theodoſius ſi-

gnifi-

gnificaret, multos iis nominibus prædi-
tos ſibi ſuſpectos interfici juſſit, Nam
ſuſpectius ſemper inviſusque dominan-
tibus, qui proximus deſtinatur. Ipſis
etiam divinatoribus ad ſupplicium quæ-
ſitis: in quibus ſimul fuit Jamblicus,
celebris Philoſophus, Procli Magiſter, &
Libanius rhetor, qui per alectoromanti-
am de Succeſſione iſta ſunt vaticinati,
ita ſcilicet, ut alphabeti literas viginti
quatuor pulveri inſcriberent, & cuique
granum tritici imponerent; deinde gal-
lus gallinaceus, recitatis quibuſdam
carminibus, dimittebatur, ut ex quibus
literis grana ſumeret, eæ literæ inter ſe
junctæ rem quæſitam declararent. Le-
gebat autem grana gallus ex literis, quas
diximus θ, ε, ο, δ, Addo, quod in Hiſto-
ria Byzantina, Georgii Pachymeri legi,
de Theſſalonicenſi quodam Epiſcopo, in-
ter ſacra ter hanc vocem audiente; ΜΑΡ-
ΖΙΟΥ per quam Palæologo imperium de-
cernebatur. Cum iſtæ literæ ſingulares
dictionum indices hoc ſibi velint. *Μι-
χαὴλ ἄναξ Ῥωμαίων πολεμήλατος, [illegible]*

tunc agentibus & conatus Batavorum, & fortunas, clandeſtinis quibusdam inſidiis eis turbantibus, in nonnullos eorum captos ac prehenſos ut proditores ultimo & atrociſſimo Supplicio animadvertiſſent, cæteris ejectis eâ ex Regione, quam incolebant. Magnus Britanniæ Rex Jacobus, & poſt eum Carolus inique ac indigne hoc factum exiſtimantes, ſubinde ejus Societatis naves pretioſiſſimis mercibus onuſtas aut in mari ipſo invadere, aut in portubus ſuis jure ſiſtendi (Arreſtum vulgo vocant) detinere non deſtiterunt. Quod cum ejus Societatis Curatoribus, & moleſtum accideret & damnoſum; miſſis Oratoribus ingentem pecuniæ ſummam Magnæ Britanniæ Regi obtulêre, ut prætenſione omni rejecta ac poſt poſita, Batavis in Indiam Orientalem navigaturis pacem priſtinam præſtarent. *Quæſitum* eſt in Regio Conſiſtorio, An expediret, & pro publicâ Britannorum eſſet utilitate pecuniariæ uni ſummæ tranſcribere & permittere omnem in Batavos illos prætenſionem.

SENTENTIÆ.

Ibi tum quidam cæteris omnibus rejectis oblatum pretium accipiendum eſſe cenſebant.

I. Summam oblatam ingentem eſſe, & quamſi Magnæ Britanniæ Rex fortè aliquando aut invaderet, aut ſiſteret Batavorum iſtorum Naves, haud facile, nec niſi poſt multos annos, nec niſi inter dubia & multa navalium præliorum certamina extorquere liceret aut referre.

II. Fieri Batavos illos in dies potentiores Commerciis iſtis & pomoeriis auctis; & potentiores factos minora poſtea oblaturos, & facilius adverſus Britannorum invaſiones ſe defenſuros. Maxima igitur ab infirmis nunc oblata à potentibus tanta non offerenda, nunc haud rejici debere.

III. Vix continuò & impune, eorum naves poſſe impugnari ob initam cum Batavorum Republ. pacem; non poſſe etiam eas, niſi in portubus magnæ Britanniæ

tametſi ſiſti aut detineri: raro autem, & non niſi tempeſtate coactos, in portus eos ſe recipere. Rarò igitur offerri occaſionem aliquid ipſis extorquendi; & proinde tantis jam pariter oblatis ſimul ac ſemel eſſe acquieſcendum.

Alii contra tendebant, proferebantque rationes.

I. Jus Regium in ſubditis læſum pati ut pecuniaria ſumma in integrum reſtitutum credatur, contemptum inferre majeſtati. Nullam, quam vocant, proportionem eſſe inter delictum, & quod quantumvis maximum expiandi ejus nomine offerebatur.

II. Ut ut ſint Batavi iſti potentiores, non poſſe tamen urgente neceſſitate, quæ non raro offertur, commodiſſimo portuum Britannicorum receptu carere. Minimis etiam hic opus habent potentiſſimi.

III. Raro quidem occaſiones ſiſtendarum navium hactenus in portubus oblatas eſſe, ſed offerri tamen poſſe frequentiores; & occaſiones & injurias ce-

hac maris æternas eſſe. Non igitur eas uni pecuniæ ſummæ transſcribi debere.

IV. Batavos iſtos declinare expeditum quod Galliam inter & Britanniam eſt, perangustum fretum, (:canalem vulgò vocant:) in Hollandiam iter; ac metu, ne in eo facilius naves à Britannis invadantur, longius iter ſectari, & per vaſta maris ſeptentrionalis ponè Hiberniam in patriam navigare. *Quantò* longius id iter eſt, tantò ſumptuoſius eſſe, quantò Septentrionalis illa maris pars tempeſtatibus & injuriis coeli magis obnoxia; tantò magis eos mereri ſibi oportere. Haſtenus quidem feliciter ſatis ab eis navigatum, ſed ſi ſemel ac iterum tantum jacturam navium & mercium precioſarum fecerint, quidni haud dubiè & longè plura poſt oblaturos.

V. Prætendere longè plus & majus in Republica eſſe quam transſcribere Prætenſionem. *Quidvis* & ſemper exigere aliquid poſſe, qui ſolus eſt & prætendit; qui ſatisfieri id ſibi patitur

unum

unum aliquid ſemel accipit, & interim in offerendis poſt longe melioribus occaſionibus omnia amittit.

DECRETUM.

In poſtremam ſententiam plurimorum conſiliis itum eſt, & rejectis quæ offerebantur cauſa prætenſionis integra Magnæ Britanniæ Regi eſt reſervata.

EVENTUS.

Docet hactenus ille docebitque indies, id Conſilium Regno Britanniæ utiliter extitiſſe.

JUDICIUM.

Non pretio vendendæ ac transſcribendæ facilè ſunt publicæ prætenſiones, ubi prætendendi & exigendi, quod prætenditur, æternæ ſe offerunt occaſiones. Quicquid ſemper poteſt, qui jus prætendit. Satisfactio hic eſt transſcriptio occaſionis, omnis & juris. Contra interim ſe res in Republ. habet, ubi poſt rejecta, quæ in præſens offeruntur, nulla exſequendi aut exigendi juris occaſio in poſterum ſuppeditatur.

DISQVISITIO.
An in una Republica citra ſalutis publicæ jacturam duæ religiones diverſæ poſſint tolerari.

CASUS XVI.

Ex Hiſtoria Bohemica hujus ſeculi reaſſumtus

IN Bohemia anno ſeculi hujus nono, ſupra ſesqui milleſimum inter Proteſtantes & Catholicos graviſſima de Religione controverſia orta, utri utris cedant. Proteſtantes cauſam ſuam deferunt ad Rudolphum Imperatorem, ſupplices pro Religionis libertate offerentes. Cui petito proteſtantium Imperator ſic ſuccurrere voluit, ut expreſſum ſuper ea re diploma ſeu Majeſtatis literas reddere promiſerit.

SENTENTIÆ.

Multi diſſuadebant Imperatori dandas literas, quia diverſæ in una republ. Religiones aſſerere ſit innumera in eandem pericula conjicere.

I. *Pri-*

I. *Primum enim* ſocietatis civilis vinculum eſſe Religionem: quæ ſi per diverſitatem evaderet dubia, fieri poſſe, ut per nova ſemper dubia facile aperiatur porta ad diruendum Reipubl. fundamentum.

II. In neutram legem credere illum, qui admittit contrarias: ſic etiam nullam Religionem venerari, qui veneratur diverſas.

III. Religionum dualitate hominum conſcientiam fieri ſecuram; unde deſpiciendorum juramentorum occaſio, quo fulcrum actionis civilis, veritas, corruit.

IV. Nihil tam voluntarium eſſe, quam Religionem, in qua ſi animus non fixe hæret, ſed adverſus eſt, jam ſublata jam nulla ſit.

V. Non coaleſcere in civilibus ſubditorum animos, niſi in ipſa actionum ſumma, ſcilicet in Religione conveniant. Et unum Reipubl. corpus, una religione regi neceſſum eſſe.

VI. Quin & ex Religionum diverſitate ſeditiones horrendaque bella pullulare, ut ex Tragicis exemplis florentisſimi Belgii, Galliæ, Angliæ atque ipſius Germaniæ ... liceat probare.

Contra vero alii diverſas religiones tolerari poſſe, nullo non negotio confirmabant. Et quidem.

I. Non obverſari Reipublicæ diverſam Religionem ſi modo ultimo fine, civili felicitate fruatur, qui etiam poſſit obtineri à civibus diverſam Religionem colentibus, ſi in ipſis externa fortunarum felicitas, & interna virtutum honeſtas conſtet.

II. Ipſa divina oracula prohibuiſſe Imperantibus, ne quos ad credendum civili poteſtate compellerent. Fidem ſuadendam non imponendam, vulpesque domini vineam devaſtantes non armis, ſed argumentis eſſe capiendos.

II. Florere potius regna in Religione diverſa. Reſpiciendam eſſe Gentilium, Turcarum aliorumque populorum Respubl. è quibus ne Turca quidem Chri-

Chriſtianos ad Alcorani leges adſtringere velint.

IV. Pacatiſſimam Germaniam Religionum diverſitatem nunquam abnuiſſe, ut in una domo conjuges interdum, fratres & ſorores in religione diſſentirent.

V. Galliam tum demum tranquillam eſſe factam, quamprimum in ea liberum religionis exercitium promiſſum.

VI. Judæis etiam olim varias de Religione opiniones admiſtas fuiſſe: Principes chriſtianos, cœtus & Synagogas Judæorum, quas olim Tiberius, Claudianus ac Domitianus vetuerant, permiſiſſe, ipſosque Judæos adhuc in multis Imperii liberis Civitatibus & Provinciis ſecure vivere.

DECRETUM.

Decretum eſt inter conſilia intima, Proteſtantibus de Religione privilegium; ſeu, ut vocant, *Majeſtatis literas* non negandas eſſe, quo impoſterum tran-

tranquillitatis & ſecuritatis jure libere ſuam Religionem posſint exercere.

EXITUS.

Imperatore Rudolpho vita concedente, ipſum quoque privilegium ſeu potius vis ejus expiravit. Etenim ſucceſſor ejus in Imperio Matthias multa contra *P*roteſtantes Catholicis admiſit ut privilegii ſui renovationem à Matthia petere cogerentur. *C*um vero Matthias pro Catholicis contra Proteſtantes pronunciaret, factum ut læſi Proteſtantes Pragam concurrerent, de violato privilegio deliberaturi. Sed criminabantur gratis apud aulam Cæſaris. Erant qui eorum querimonias ſpernebant & ad deſperationem viam iis parabant. Igitur de novo ad Cæſarem de libertate læſa ſupplices ſcripſerunt: accepto vero reſponſo ſecus, quam exiſtimaverant, ira in factionis autores converſa, curiam arcis Pragenſis ingrediuntur armati, & Adamum à Sternberg, Gvilielmum *S*chlabatam, conſilii Præſidem, JaroslaumComitem Smiſanſcium, Baro-

Baronem Popelium & Philippum Fabricium, *Secretarium*, è feneſtra in ſubjectam aream dederunt præcipites, atque hoc ipſo veluti claſſicum ad gravisſimum iſtud bellum cecinerunt, quod totam Germaniam traxit in exitium.

JUDICIUM.

Judicamus cum Seneca, nemini imponi poſſe neceſſitatem vel credendi, quod nolit, vel quod velit non credendi. Item neminem efficere poſſe ut quicquam agamus præter ſententiam. Id laudatisſimo Heroi Stephano Regi Poloniæ viſum, qui crebris ſermonibus uſurpare ſolitus eſt: Deum tria ſibi reſervaſſe, in quibus nec velit nec poſſit habere parem: dominari conſcientiis, ſcire futura & ex nihilo aliquid facere. Et Maximiliano II. Cæſari placuit dicere nullam intolerabiliorem eſſe tyrannidem, quam dominari velle conſcientiis. Sane ſubtiliſſimum Imperii genus eſt, alicujus fidei Religionem ſubtrudere. Unde medium amplexi pronunciamus, non opus eſſe ut respublica ſemper religi

religionis unitate gaudeat. Imprimis ſi accedens Religio naturalem de Deitate notitiam, & providentiam non excludit aut negat, Societatem non peſſundit, aut Deum blaſphemiis proſcindit: tunc omnino aliam Religionem tolerare, quamvis non probare, non impium eſt; quoniam ipſe *Salvator* hujus ſententiæ fuiſſe legitur, in præcepto de non eradicandis Zizaniis. Male ergo Remp. publ. adminiſtrant, qui, à ſua Religione diſſentientes, vi, gladio, minis, injuriis & argutiis ad aliam, Jeroboami more, cives volunt compellere. Cum vis ceremoniam tantum, non conſcientiam torqueat; jam autem ceremonia & ritus externus tantum modo pro ſigno externæ ſocietatis habentur, qui, ſi diverſi, civilem ſocietatem nec tollunt nec conſervant. In conſcientia vero, quilibet, qui ſua vivit ex fide, à nemine mortalium judicatur, ſed finaliter tamē ſi recte credidit, ſalvabitur, ſin minus condemnabitur.

DISQVISITIO.

Quomodo Principes & Supremi Magiſtratus in domeſticis Civitatum Controverſiis oblatis difficili præſertim & externis bellis impolito tempore, decidendis ad odium partium declinandum, prudenter ſe gerere debeant.

CASUS XVII.

Cum Imperio Hiſpanorum excuſſo Fœderati Belgii Reſpubl. in corpus unum coaluiſſet inter Civitates, ut fit, aut veteres controverſiæ renovatæ, aut novæ de jurisdictionis præeminentiâ, aliisque ejusmodi rebus Ordinibus ac Auranſium Principi plurimæ oblatæ ſunt. Quæſitum igitur eſt Quid hic fieri pro Republ. utilius ac conſtantius foret?

SENTENTIÆ.

Diviſæ illæ & non unius extitere argumenti.

Alii oblatas controverſias ex æquo & bono aut autoritate decidendas exiſtimavant.

I. In-

I. Intereſſe juſtitiæ & æquitatis, ut cuique jus ſuum perſequenti, ſatisfieret, etiam ex jure præſcripto, quod niſi in imperiis præſertim novis ſerio obſerveetur & ſedulo, adverſam de iis inter ſubditos & alios excitari opinionem.

II. Intereſſe ſupremæ Imperantium autoritatis, ut eam interponant, ubi obſcuræ vel Civitatum vel privatorum ſingulorum controverſiæ offeruntur: neque liquet, pro qua parte potiſſimum pronunciandum ſit, in unam partem deflectatur; cum interſit Reipubl. ne perpetuæ ſint ejusmodi lites. quod ſi de privatis, de totis Civitatibus tantò magis eſt ſtatuendum, cum harum lites plus turbarum ferè habeant conjunctum.

III. Intereſſe pacis publicæ, ejusmodi controverſias impræſens terminare; quibus ex Jure vel autoritate non-deciſis & libidini litigantium permiſſis, jus quemque ſibi & autoritatem ferro & armis quæſiturum. Unde non niſi Civilia bella metuenda ſunt.

IV. Haud

IV. Haud facilè in Commune conſulturos quos privata cauſa diſſociavit: ex Civitatibus autem conſtat ordinum Conventus, quibus inter ſe commiſſis nec placatis, quid tandem pro Republ. poſſe expectari?

Quæ quanquam æquitati innixa viderentur, Prudentiores tamen contra differebant, ſtatuebantque pro Republ. facturum plurimum controverſias ejuſmodi differri potius, quam decidi, & interim tamen litigantibus ſatis facere.

I. Deciſiones eas non ad confirmandam pacem, ſed infringendam eſſe comparatas. Nam utut ex æquo decidantur cauſæ, æquitatem tamen deciſionis, victæ & ſuccumbenti parti rarò perſuaderi. Unde majus odium in partes, & in ipſos Judices ſimultates. Quæ mala, ſiquicquam, in nova Republ. & in qua partium omnium conſenſu opus eſt, cavere inter præcipua habemus.

II. Eſſe interim modos quibus ſine deciſione partes reddi queant pacatæ, de quibus in Decreto dicendum erit. Lites enim

enim tolli poſſe, cauſâ litigantibus integrâ relictâ.

III. Ex jure agere ac decidere, ut, ſi id neceſſariò aliquid decidendum venit, æquiſſimum eſt, & ab eo deflectere, iniquiſſimum: Ita omnia & ſemper decidere neceſſarium non eſt.

Ita æquitatis curam Magiſtratibus mandatam eſſe, ut interim actionum omnium animi prudentia non intermittatur; quæcunque fiunt & deciduntur, juſta eſſe oportere, ſed quæcunque juſta, fieri & decidi ſemper, Reipubl. non ſemper expedire.

IV. In obſcuris & dubiis Civitatum Controverſiis autoritatem interponere, nihil eſſe aliud, quàm eam proſtituere; quam in victrici parte eam confirmare, in victa odioſam reddere & amittere. Quod quanto cum diſcrimine, in nova *Rempubl.* præſertim, conjunctum ſit, neminem neſcire.

V. Cum ſalus populi ſuprema lex ſit, propter commune omnium bonum ju-

ratio

caſus ſingulorum differre utiliſſimum & pro omnibus legibus eſſe.

DECRETUM.

Ita cenſebatur, ut finirentur lites potius impræſens quam Cauſæ. In quam rem pro diverſa ſingulorum qui offerebantur caſuum ratione diverſi etiam modi placuere.

1. Ubi de uſu hujus aut iſtius juriſdictionis, de Dominio & poſſeſſione hujus aut iſtius loci controvertebatur, utenti hactenus & poſſidenti uſum aut poſſeſſionem relinquere, tutiſſimum videbatur, Contrà urgentibus & prætendentibus cognitione cauſæ interim eſt ſatisfactum, Quæ aut nulli parti poterat eſſe ingrata, cum hac ratione ad deciſionem tandem poſſit perveniri. Ita dilata ea cognitione, & in hos etiam dies tractâ, odioſa alteri parti futura deciſio differebatur.

2. Ubi inter eoſdem duæ controverſiæ, utrique parti ita ſatisfactum eſt, ut quo ad præſentem uſum alterum alteri,

teri, & ita utrique aliquid concederetur, donec, ubi Reipublicæ permitteret ratio, ſummatim & omnino utraque controverſia definiretur.

5. Ubi de tali re controverſiæ inſtituebantur, in cujus poſſesſione ac uſu fuerant nunc iſtæ hactenus partes, parti utrique aliquid relictum eſt, & administratio vel adjunctis eodem tempore miniſteriis, vel per vices tempore diviſo, donec deciderentur omnia, utrique parti conceſſa eſt. Quovis autem caſu, ſi his proteſtationibus impræſens utrique parti ſatisfieri non poſſet, examusſim proteſtatio permiſſa eſt & Exceptio, & ut valida in Acta publica relata eſt.

EVENTUS.

Quâ ſiebat, ne de jure ſuo quicquam ſe amiſiſſe, aut detractum ſibi partes exiſtimarent.

JUDICIUM.

In publicis controverſiis, ubi pro vel contra (ut vulgò loqvuntur) eas deci-

decidere cum odio conjunctum eſt; ubi annuere alii, periculoſum, negare alii, non ſatis tutum: differre præſentisſimum remedium habetur. Quæ dilatio, quod minus inviſa ſit, facilè fiet illis modis qui in *Decreto* ſunt explicati.

DISQUISITIO.

Quando & quomodo à ſupremis Magiſtratibus eorumque miniſtris vel Legatis in publica cauſa adverſum alios proteſtandum ſit.

CASUS. XVIII.

Ex concilii Tridentini Hiſtoria deſumptus.

CUm ad abſolvendas controverſias, quibus Chriſtianus *Orbis* tum agitabatur, juſſu Pontificis Romani Tridentum conveniſſent variorum Principum Legati, & Hiſpanus & Gallus, ut ſolent, de loco ejusque

que prærogativa contenderent: Quæsitum inter eos: Quid factu utilius foret, quo ne læderent aut minuerent Principum ſuorum Majeſtatem?

SENTENTIÆ.

Abeundum alii & excedendum cenſebantur eo ex conſeſſu; in quo Principis ſui locum non poſſent tueri.

I. Evenire Principi ſuo quicquid ſibi.

II. Ubi quis ſententiam pro authoritate dicturus ſit, talem, qualis eſt agnoſci, niſi ſuo loco ſententiam dicat.

III. Irrita omnia futura quæcunque deciderentur, niſi ex debito Principibus loco Principum ſuorum vota pronunciarent. Excepturos enim ſemper Principes, non ea ſe ſtatuiſſe, quæ in haud idoneo & inconvenienti ſibi loco contra mandatum ſtatuerint Legati. Ubi enim mandatum non ſervatur, nolle Principes cæteris teneri. jam autem Reverentiam Principis & æſtimationem ante omnia obſervandam in mandatis ſe accepiſſe.

IV. Fru-

IV. Fruſtrà præſidium peti à proteſtatione, cum in ea non niſi inania verba ſint & voces, & auribus tantum præſentium excepta facilè tranſmittantur: manente interim facti exemplo in illis, quæ in loco ulterius Principis Legati ſunt profeſſi.

Alii exiſtimabant: Delecto à ſingulis per vices priore loco, utrique poſſe parti ſatisfieri. Cum enim utrique eundem ſibi deberi contenderent, iiſdem per vices tributis utroque pares & neminem poſtpoſitum videri.

Juniores ſtatuebant, ut quotidie primi occupantis primus fieret locus, permiſſa interim cuique ſemper ad certum præcedentem ſolemni formula proteſtationis.

I. Non etiam deſeri hinc conventus oportere: Agi, propter quæ convenerint, debere, neceſſe & in confeſſo eſſe, de modo agendi controverti tantùm, quem, quoad locum, facilem & æquum nunc offerri poſſe, ſi provinciè expendatur.

II. Non enim per vices mutandum priorem honoris locum, nam hac ratione nonnulli controverſiam, ſed manere, cui cum primus priorum locum ſit occupaturus. Sed & perpetuum neq; interrumpendum jus Principum ſuorum à ſingulis urgeri: quomodo igitur, ut in quem uſum, ejusmodi honoris vices præferrentur?

III. Proteſtatione igitur integra omnia ſingulis relinqui & ſalva. Hacceſam fieri, ut quocunque quis conſideat loco, maneat qualis eſt, & haberi cujus neque præjudicium fiat cujusquam juri, cum nihil juri detrahatur.

IV. Verba quidem eſſe, ex quibus conſtant proteſtationes, interim tamen vim rerum etiam habere poſſe; neque eas inter præſentes tantum audiri, aut oblivione tandem tranſmitti, verum durare impoſterum & ſervati juris exemplum ſi in publica conventus acta, ſimul cum aliis Decretis utriusque partis proteſtationes referantur.

DE-

DECRETUM.

In poſtremam hanc Sententiam plurimorum ſuffragiis conventum eſt.

EVENTUS.

Quotidie prior locus occupantis fuit, & quotidie proteſtatio poſterioris renovata & actis publicis inſcripta eſt: ſublataque de loco controverſia, magna pace de publicis negotiis eſt Conſultatum.

JUDICIUM.

Proteſtatio eſt, qua cujusque jus & permittitur alteri, & cuique ſervatur, quæ fieri non videtur aut creditur, quod fit; qua denique, quod factum in præſens eſt, ut non factum inpoſterum æſtimatur. Itaque ingens ejus in Republ. uſus eſt in controverſiis his, in quibus ſine magno odio aliud judicium non poteſt interponi.

Neceſſaria eſt ubi, quomodo faciendum, quod neceſſario faciendum eſt, incertum eſt decidere; Vim vero habet, ubi non in verbis tantum conſiſtit, quæ oblivione ſæpe tranſmittuntur, manente interim facti alterius exemplo. Sed

in Actis inter fictorum monumenta ſuis formulis repræſentatur. Verba enim ut in negotiis publicis in ſe vana, ita rerum loco ſunt, ubi actis rerum ſolemniter inſeruntur.

DISQUISITIO.

An Clericis ſeu hominibus ſacris bona conſcientia indulgendum ſit de rebus Politicis imperium, & an quicquam Conſilii in Rempubl. poſſint conferre.

CASUS XIX.

Ex Hiſtoria Hiſpanica ſelectus.

ARrogonii inter Iberum & Valentiæ Regnum ſiti, Petrum quendam Tarraconenſem nobilem, Regem ſibi delegerant. Hic dignitate ſibi commendata ac Regem abuſus, ſuperbire atque inſolens eſſe cœpit, ac ſic vertens in ſe odium populi, mox privatus eſt Regno. Hoc itaque de ſolio dejecto nemo cum eſſet

eſſet, qui ſceptri capax cenſeretur. Monachum ex monaſterio, Rainimirum ſcilicet, ſancti Majoris Spurium, evocare Pontifex conſilebat.

SENTENTIÆ.

Erant, ambabus qui manibus Pontificis conſilium amplectebantur, putantes.

I. Non felicius eſſe Regnum, quam id, ubicum piis ſuſpiriis ſanctisque precationibus leges miſcerentur.

II. Clerum imperantem non tam ſuam quam ſubditorum utilitatem intendere poſſe, eo quod inter ſacra occupato ea occaſio non ſit malas artes excogitandi, quàm iſtis qui omnibus negotiis vacant.

III. Clericum & Scientia divini præcepti juſtitiam & æqvum curioſius colere.

IV. Item ex mitiori principio res quasvis ſine crudelitate interpretari. Contra vero Legis divinæ imperitum omnia ad affectum revocare & ex ſuo judicare ingenio.

V. Laicum Hominem ſacris imbutum non facile vicinum in finibus ſuis protrahendis offendere, ſed ſatis ſibi ducere, ſi terminos ſuos tueatur. Unde nihil cauſæ habeant ſubditi, quod metuant offenſiones & noxia bella.

VI. Cleros manſuetos eſſe Imperantes atque à crudelitate alienos.

VII. Plus cauſæ Rempubl. recte ad miniſtrandi habere ſanctos patres, quam interdum hic vel iſte Rationis ſtatus Studioſus, qui publicam ſalutem poſtponit ſuæ.

VIII. Ex hoc potiſſimum capite ſubditos oneribus levari, quod Clericus non adeo pompæ ſive luxuriæ deditus, tributa ex arbitrio aut proportione ſtatus, ratione quantitatis imponat, ſed ex miſericordiæ affectu, ſtatum potius ad ſubditorum facultates conformet.

His rationibus pro negativa opponebantur ſequentia.

I. Factionem reſpectumque rerum privatarum ſemper officere conſiliis publicis & peſſimum eſſe veri affectus iudici-

dicit quæ venenum propriam cujusque
utilitatem. Amorem Reipublicæ in-
que debere cuilibet imperanti. Jam
vero hunc patriæ amorem nulli Eccleſi-
aſtico, neque Rainimiro ineſſe quantus
ad conſilii fidelitatem requiritur, quod
ex eo liquet: quia non amplius ut olim,
pars Reipubl. eſſent: Sed per nobilem
illam in multo jure Clericorũ exemptio-
nem ſe ſimul ac bona ſua Reipubl. ſub-
traxerint. Sicut Phariſæi, qui, cum to-
ta gens Judaica fidem ſuam Regi & Cæ-
ſari jure jurando obligaſſet, ſoli non ju-
raverint. *Quæ* exemptio [illegible]
adverſum ſacris, omnem in [illegible]
animam ſecundari poteſtati ſubſicienti-
bus. Reipublicæ nihil magis pernicio-
ſum eſſe, quam hoc & vero verius, quod
apud Capitolinum olim dixerit Antoni-
nus Pius: *Nihil eſt ſordidius, imo crude-
lius, quam ſi rempubl. ii arrodant, qui
nihil in eam ſuo labore conferunt: ſique
ſua ſolvere recuſent qui lucrum ample-
ctuntur.*

II. Eccleſiaſticos eſſe ambitioſos. Ambitionis vero ſororem eſſe contumaciam, quæ omnia ſalutaria evertant conſilia. Hæc imprimis Clericorum eſſe vitia, ſcopulos, & vada, ad quæ ut plurimum obhærere ſoleat, illa ſuaſoria ratis.

III. Eos ex Capitis ſingularitate & ſanctitatis prætextu non niſi in proprium honorem conſentire, pro ſua Sententia pugnare, ſua Conſilia ſuaque imperia ſola rata eſſe volentes. Conſiliis aliis quantumvis egregiis eſſe inimicos, adverſus peritos pervicaces.

IV. Eos nulla populi miſeratione tangi; ſed eorum actiones & conſilia nunquam moderata & pacifica, ſed omnia prope cruenta bellica & ignea eſſe. Quod illius temporum & aliquot retro ſeculorum luctuoſa facies confirmaret.

V. Illam præcipue rationem Clericorum Imperia periculoſa facere, quod ad fraudem committendam præ aliis Ne-

habeantur faciles. Nihil enim in ſpeciem fallacius eſſe quam religionem.

VI. Tempore belli ineptos eſſe Clericos ad arma capienda, dubiam vero eſſe victoriam, ex ducis fortitudine; Majoraque milites audere facinora, præſente Rege quam abſente.

DECRETUM.

Autoritas Pontificis priores rationes reddidit validas, ut *Ramirum* eligerent Arragoniæ Regem, & publice coronarent.

EVENTUS.

Novus Rex *Ramirus*, ut credibile eſt, imperitus, bello tamen adverſus Mauros implicatus, cum armatus a ſuis Nobilibus, & impoſitus equo eſſet, dedere ei in dextram clypeum, poſtea lanceam in ſiniſtram. Quo facto & habenas ei porrexere. Quod cum ille animadverteret, ignarus quomodo eas caperet, in hæc verba eos compellavit: Sinite, ut ore eos apprehendam, & cum dicto hianti ore habenas excipiebat: videtis enim utramque manum occupa-

tam

tum eſſe. Quibus verbis Nobilitas in riſum ſoluta hominis ſtultitiam exploſit.

JUDICIUM.

Nonne conducibilius fuiſſet ſi Tarraconenſes Regem ex Nobilitate & non ex monachis elegiſſent? Certe de *Ramiri* imperio idem ſentio, quod graviſſimus *Famianus* de Pio VII. Pontifice. Nempe ſtatuo ſi *Regnum* Arragoniæ in paſtorali officio poſitum fuiſſet, nihil fere deſiderari potuiſſet in Rege; ſed quando iſta dignitas copulata eſt cum Regia poteſtate regiisque virtutibus quæ Imperantem decent & ad publicam adminiſtrationem neceſſariæ, non niſi longo rerum uſu parantur & excoluntur; præterea requiruntur quæ ille in umbra, & inter monachorum greges educatus, non haberet (jam aliter in cœnobiis, aliter in aulis vivitur: & rurſus aliud eſt imperare monachis, aliud regnare) ſane non poſſum prioribus rationibus adſtipulari & concedere, homines quos ad ſacra tractanda genus vitæ

vocat,

vocat, in conſilia de rebus civilibus adhibendos non eſſe. Quomodo enim poſſibile eſt, ut in tam profunda divinarum rerum ſpeculatione Clericus ad cognoſcendas hominum fraudes otium nanciſcatur. Dico cum Natali Comite non mirum eſſe, Pontificem in iis rebus, quæ ad imperiorum adminiſtrationem ſpectant, labi aliquando & hallucinari, cum is ad ſummum dignitatis gradum repente provectus, non intelligat, quæ Reges & Imperatores per multarum rerum experientiam non ſunt conſecuti.

Quam male hactenus ceſſerint Jeſuitarum conſilia, Hiſtoria poteſt teſtari. Addo ex Gagvino, illud compertum eſſe, inter Francos plus damni in *R*empubl. invehi, dum Sacerdotis conſilio res agitur quam cum prudens aliquis ex ſeculi Nobilitate rebus gerendis præficeretur. *Ille* enim neſcio, quam inſatiabili ambitione ſibi vendicat omnia: hic populi miſertus & communitatis detri-

rum eſſe. Quibus verbis Nobilitas in riſum ſoluta hominis ſtultitiam exploſit.

JUDICIUM.

Nonne conducibilius fuiſſet ſi Tarraconenſes Regem ex Nobilitate & non ex monachis elegiſſent? Certe de *Ranimiri imperio* idem ſentio, quod graviſſimus Thuanus de Pio V II. Pontifice. Neque ſecus ſi *Regnum* Arragoniæ in paſtorali officio poſitum fuiſſet, nihil ferè deſiderari potuiſſet in Rege; ſed quando iſta dignitas copulata eſt cum Regia poteſtate regiisque virtutibus quæ Imperantem decent & ad publicam adminiſtrationem neceſſariæ, non niſi longo rerum uſu parantur & excoluntur; præterea requiruntur quæ ille in umbra, & inter monachorum greges educatus, non haberet (jam aliter in cœnobiis, aliter in aulis vivitur: & rurſus aliud eſt imperare monachis, aliud regnare) ſane non poſſum prioribus rationibus aſtipulari & concedere, homines quos ad ſacra tractanda genus vitæ vocat.

vocat, in conſilia de rebus civilibus adhibendos non eſſe. Quomodo enim poſſibile eſt, ut in tam profunda divinarum rerum ſpeculatione Clericus ad cognoſcendas hominum fraudes otium *nanciſcatur*. Dico cum Natali Comite non mirum eſſe, Pontificem in iis rebus, quæ ad imperiorum adminiſtrationem ſpectant, labi aliquando & hallucinari, cum is ad ſummum dignitatis gradum repente provectus, non intelligat, quæ Reges & Imperatores per multarum rerum experientiam non ſunt conſecuti.

Quam male hactenus ceſſerint Jeſuitarum conſilia, Hiſtoria poteſt teſtari. Addo ex Gaguino, illud compertum eſſe, inter Francos *plus damni in Rempubl.* invehi, dum Sacerdotis conſilio res agitur quam cum prudens aliquis ex ſeculi Nobilitate rebus gerendis præficeretur. Hic enim neſcio quam inſanabili ambitione ſibi vendicat omnia: *hic* populi miſertus & communitatis detri-

[illegible] ſuum [illegible] Reipubl. ut benè [illegible] [illegible]

Hanc vim ſuam Se[illegible] reſpectum [illegible] ſunt. [illegible] ex Ignatianis præcipuè [illegible] Belgio [illegible] & [illegible] ſub [illegible] regimine ſic [illegible] *[illegible] in Germania Collegia habemus, [illegible] Hiſpania Caſtella habet.* Et Albanus [illegible] [illegible] [illegible] iterum [illegible] commendavit, [illegible] D. LXXXV [illegible] Maii ſcriptis, [illegible] [illegible]. Poſt obitum ejuſdem [illegible] [illegible] Jeſuitarum quorum omnium Hiſpaniæ [illegible] Principum ad eum epiſtolas [illegible] memoriam.

Denique ſi non [illegible] ob hanc [illegible] [illegible] conſilio & imperio [illegible] Reſpubl. [illegible] hominès [illegible] opuſ ſunt [illegible] & [illegible] os propter fidem & religionem [illegible] præferuntur.

Ubi enim [illegible] [illegible] [illegible] fraudibus humanis [illegible] aliquid [illegible]. [illegible] nullum conſilium adeo ſævum eſt, [illegible] quod homine [illegible] non poſſit [illegible] [illegible] veſtire, & aliquo [illegible] [illegible] ſufficit. [illegible] & ad [illegible] religioſi Principes, [illegible] Majeſtatis [illegible] non ſe poſſe putent aliquid [illegible] committere. [illegible]

pager

piget verba Ludovici IV. in edicto publ. adverſus Johannem XXII Pontificem, adducere: quæ apud Aventinum extant. *Maxime diverſa ſunt, miles & Sacerdos, Imperator & Paſtor, negotium & patibulum, corporalia & ſpiritualia, arma & ſacra, bellum & pax, Cæſar & nuncius, Princeps & miniſter, Dominus & Servus.* Et in alio diplomate, quod aliquanto poſt extat: *Repugnantiſſima ſunt, nec coire poſſunt, corporale & ſpirituale, terrenum & cæleſte, fluxum & æternum, caducum & immortale, cenſus myſticus atque ſecularis.* In laudatiſſima Republ. Veneta Sacerdotes, quamvis cives ac patritii, eo id à Comitiis procul arceri ſolent, quod ſuſpicentur, nihil contra Romani Pontificis utilitates & commodare facturos: ideoque cives in Comitiis ante ſuffragia Sacerdotes ſolenni exclamatione exeſſe jubent; dicentes: Sacerdotis eſt contemplari. Politici agere: ille in rebus divinis occupatur; hic humanas præcipue tractat. Illum convenit orare, concionari: hunc profanas & ſeculares cau-

ſas agere, civiles leges condere, bella gerere.

DISQUISITIO.

Si Privilegiis conceſſis ſubditi abutantur, aut ex iis improviſa oriantur mala, quo modo in iis vel tollendis vel corrigendis gerere ſe debeant Principes aut Magiſtratus.

CASUS XX.

Ex ſuperioris ſeculi hiſtoria Gallica petitus.

CUm Ludovicus XII. *Princeps* optimus ad Regni Galliarum habenas eſſet admotus, multa innovare ac corrigere inſtituit, quæ ut erant à præcedentibus Principibus indulta, ita magna in Rempublicam mala nunc derivabant. Inter alia, cum Profeſſores & ſtudioſi Academiæ Pariſienſis paulò licentius agerent, freti privilegiis olim ſibi indultis; de iis tollendis aut mutandis, aut aliter interpretandis

tandis

tandis in Conſiſtorio Regis eſt quæſitum.

SENTENTIÆ.

Erant inter conſiliarios Principis, qui ſtatuere: Privilegia olim conceſſa nec tolli nec minui facile poſſe.

I. Juraſſe Regem in præcedentiũ Principum acta: ſuadere fidem, ne decedat ab eorum accurata obſervatione; ſuadere prudentiam, ne ſuo exemplo infirmam reddat priorum Principum authoritatem, & in iis etiam ſuam, cum tantiquiſque ſit, qui ſuccedit, quanti illum æſtimat cui ſuccedit.

II. Pleraque de quibus ageretur Privilegia, Principalis gratiæ eſſe munimenta, quibus ſublatis aut reſtrictis, Regis imperium ſuſpectum futurum ut crudele, ſaltem futurum inviſum. jam verò in initio ſaltem Imperii optimam eſſe Clementiæ & gratiæ famam.

III. Quibusdam Privilegiis ſublatis in cæteros ituram ſuſpicionem & metum, exemplo aliorum metuentes, ne & ſuarum ipſi immunitatum tandem etiam

etiam ſeveritate Principis faciant jacturam.

IV. Non negare ſe, intereſſe Reipubl. ut abuſus tollantur; Sed non ideo tollenda Privilegia: Satis illis meliorem rationem corrigendi depravati moris poſſe excogitari; Integra illa Rex permitteret & interpretando talia declararet, per quæ præſentia mala poſſent præveniri: ſine odioſo enim nomine vel titulo optima agere optimum in Republ. cenſeri.

Alii *Privilegia*, *ex quibus* hactenus tanta malorum ſeges, omnino intercipienda eſſe dicebant.

I. Quia Regis antiquiſſimum & primum, bono Reipubl. dictum *Sacramentum*.

II. Illis obſervandis teneri ſucceſſorem Principem, *quæ* concernunt fundamentales Reipubl. Leges, quæ perpetuam cauſam habent, de quibus inter Principes & Subditos ſolenni æterna formula contractum eſt & conventum: Non teneri interim ſemper ad obſervanda ſin-

da ſin-

illa ſingularia, aut ſingulis vel quibusdam Reipubl. partibus indulta: Non ad ea, quorum palam extant abuſus: Non ad ea, quæ pro diverſa temporum morumque ratione verti debent & mutari: Non denique ad ea, quæ à precedentibus principibus importuna ſuorum Supplicatione circumventis, malè decreta ſunt ac inſtituta. Si enim contra ſint, ſequentis Principis non tam Imperium eſſe quam ſervitutem.

III Cauſam omnis Decreti tolli ac Decretum ſimul, ubi tollitur finis, vel ſperatus non obtinetur. Finem Academicis indulti Privilegii non alium fuiſſe, quam ſtudiorum promotionem: Eo autem corrupto aut non impetrato, haud cenſeri ea conceſſa, quæ conceſſa ſunt in eum finem, qui contrarius nunc obtinetur. Si non ſervant Privilegio ornati deſerantque Principi privilegii finem, ad id ſervandum Principem non obligari. Tacitum eſſe quaſi hunc inter Subditos & Principem contractum ut in Privilegiis, ſicut uſus eorum ad ſubli-

ſubditos confertur, in finis reſpondeat Principis exſpectationi: cujus contractus Leges ac conditiones reſpectu finis, ſi non obſervent ſubditi, cur Principes tenerentur?

IV. Neminem cenſeri damnum rebus ſuis imperitiove ſuo inferri voluiſſe atq; ex his Principum indultis damnum eſſe manifeſtum. Proinde cenſeri, ea indulta præcedentes Principes noluiſſe. Imo cum indulgerent, ſubreptitia & obreptitia (ut ita loquuntur) [illegible] boni [illegible]. Sic autem impetrata pro nullis haberi. Hæc vero talia eſſe, doceri Eventum.

V. Si liceat privatis ac Subditis non uti accepto privilegio, ubi aut nullum ejus uſum, aut ex eo damnum præſentiſſimum videat; quidni liceat Principi ſtatum aliquando non ſervare, ſi cum Reipubl. damno ſit conjunctum? Privilegium enim non cogit impetrantem neque ideo etiam dantem: non enim deteriorem principum quam Subditorum debere eſſe conditionem.

VI. Nihil-

VI. Nullam ex his putatis aut hic laris excitari poſſe inclementiæ famam. Non enim tam tolli gratiam privilegii quam damnum.

DECRETUM.

Placuit, ut privilegia per quæ peccatum eſt Academicis eriperentur.

EVENTUS.

Magni propterea motus in Academia Pariſienſi, in qua aliquot Studioſorum millia tunc agebant, exorti; ſtatim facta inter Profeſſores & Studioſos conjuratione, ut illi non docerent, hi alio ſe conferrent, donec privilegia reſtituerentur.

JUDICIUM.

Compoſita & antiquitus inſtituta in Republ. tollere periculoſum. Interim quanquam vetera, quanquam olim conceſſa, ſi cum damno publico conjuncta ſint, tolerare, ſenſim Rempubl. evertit. Itaque præſtat interpretando corrigere antiquitus inſtituta quam tollere. In tollendo enim vis æſtimatur & odio eſt. In interpretando optimus finis præfer-

ent

tur & facilè obtinetur. Et prudenter faciunt Principes, & Magiſtratus, qui in omnibus Decretis, ſeu omnes illa, ſeu ſingulos concernant, in omnem eventum interpretandi ſibi ſervant autoritatem. Sed & ubi ita poſcit neceſſitas, ſalus Reipubl. ſupra Privilegia omnia eſt & Leges. Denique non aliis ſervandis Principes ſequentes præcedentium autoritatis reſpectu obſtringuntur, quam quibus Imperium & pax publica conſervatur.

DISQVISITIO.

An & quomodo quis in Republ. ad publica conſilia admotus, Conſilii & Imprudentiæ teneatur, ejusque nomine pœnam ſubire debeat,

CASUS XXI.

CUm Thebanis magni terroris bello, Alexander M. immineret, Arcades auxilium illis præſtiterunt, aliquot Civium millibus ad eos tuendos

dos miſſis. Alexander autem, paulò poſt & Thebas evertit, & miſſa auxilia Arcadum ad internecionem cecidit. Rogata eſt ſententia in publico Arcadum conventu, quid in hujus tam improſperi conſilii autores eſſet ſtatuendum?

SENTENTIÆ.

Quidam hujus conſilii autores, ut culpæ exemptos, ita pœna eximendos ſtatuebant.

I. Quidquid conſuluerint bono in Rempubl. animo, bonum in finem eos conſuluiſſe. Sic enim & tertii illos, neque adverſa paſſe ab accuſatoribus obteri.

II. Neminem unquam poſſe conſilii ſui Senatu publico teneri. Cum enim multi ad conſilia vocarentur, credi aut unam, omnium aut diverſas inter omnes ſententias futuras. Si una, cur plures ad publici Conſilii deliberationem vocarentur? Si diverſa, cur diverſa ſentientes punirentur ob id quod ab aliorum conſiliis diſſenſiſſent; cum hic liceat, & ſolemne ſit diſſentire.

III. In

III. In omni jure ſemper placuiſſe, ut nemo præſtaret pœnam culpa alienæ. Hanc autem non conſulentium culpam, ſed fortunæ & eventus eſſe.

IV. Quos tandem Conſiliarios pro Republ. futuros, ſi propter id quod agit potius fortuna, quam ipſi, qui in ſua non habent manu, judicii ac pœnæ coguntur ſubire ſeveritatem.

V. Non eſſe pœnam, niſi ubi eſt delictum. Delictum hic non in Conſiliis eſſe, ſed in Eventu. Nam eventum fortunæ eſſe, non Conſulentium; pœna igitur haud dubie Conſulentes oportere eximi.

Contra alii & ſerio inſtabant.

I. Non videri bono in Rempubl. animo hoc conſilium initum eſſe, cum reſpectu tantarum virium Alexandri, & modici auxilii Arcadum, & infirmæ potentiæ Thebanorum, quæ nunc evenit clades jam ante facile potuerit provideri. Itaque aut malignum aut improvidum eorum animum in hoc conſilio extitiſſe: Si malignos. Quidni ut Patriæ Pro-

Proditores? Si improvidus, quidni ut munia non bene adminiſtrantes, merito ſupplicio afficerentur? Malè geſti Magiſtratus inter omnes Gentes pœna eſt: quidni igitur etiam ſit malè geſtæ *Senatoriæ* dignitatis? Ad hujus munia ſpectat bene & providè Reipubl. conſulere; non expleri, imò interverti munia, ubi è contra ſit.

II. Neminem quidem præſtare culpam alienam, ſed hanc conſuetam propriam, & conſilii, non eventus eſſe. Et quidē, quando Eventus culpa eſt? Cum ſequta idque quod quis potuit, quod debuit providere, quod providit, potuit Fortunæ. Quando Conſilii cum improvidentia non ſatis expendit fortunam, & clades ideo irritavit. Propter futura & quæ fortunæ ſunt, nemo tenetur, qui in Conſilio de rebus futuris ad præſentia ad præſentia omnia ſeriò attendit. Id autem hic non factum: neque enim præſens Alexandri vis eſt, ut oportet, æſtimata: Itaque præſentium in conſilio negligentes, futu-

futurorum, & eorum quæ ſecuta ſunt, Autores merito cenſeri.

III. Neminem Conſilii teneri, etiamſi diſſentiat. (nam inter diſſentientes conſilia publica optimè expendi) Interim diſſenſionis hanc eſſe Legem: ut ſemper concors cum bono Reipubl. animus inter diſſentientium certamina ſpectetur. Modus ſaltem & finis Conſilii debent eſſe boni. Conſilia bona cum optimis vel melioribus, mala cum bonis hic contendi oportere. Bonum eſt, cujus ratio aliqua; optimum vel melius, cujus major; malum cujus nulla aut Reipubl. adverſa eſt. Propter bonum conſilium neminem teneri, licet ab aliis melius ſit ſuppeditatum: Licet plus gloriæ mereatur optima ſuadere, nihil tamen mereri pœnæ, bona tantum ſuadere. At propter malum conſilium cum bono comparatum Senatorem haud dubiè teneri. Ratio pœnæ eſt, ubi rationem facti & conſilii reddere non poteſt, aut reddit Reipubl. adverſam ille, cujus eſt nihil decernere ſine probabili Reipubl. ratione.

ne. Huius autem conſilii nullam rationem eſſe, imo omnem rationem contra militare: quidni ergo Conſilii tenerentur.

IV. Sæpe uſu venit, ut qua fide, quo animo quis conſilium dedit, non appareat niſi ex Eventu. Quis enim nominatim conſulere audet quod eſt contra Rempubl. Multa fiunt in Conſiliis ſimulate. Itaque detecto Eventu, cur recto & in conſilium non inquireretur?

V. Deinde expedit, ut qui tanta fiducia de rebus tantis ſententiam dicant, prudentiam eam adhibeant, quæ non ſolum de præſentibus verum facere, ſed & de futuris quaſi augurari & vaticinari videantur. Merito igitur Eventum imputari, non qui fortunæ, ſed qui rationum uſu, & diſciplina Reipubl. poteſt debetque provideri.

VI. Si in quibuſdam ignorantia crimen eſt, aut quaſi crimen (uti ICti loquuntur) cur non imprudentia nonnunquam? Si per eam, ex legibus Ro-

mani- litem ſuam Judex faciat, cur non Magiſtratus ſuum infortunium?

VII. Quæritur in iisdem legibus Romanorum, An tutor præter fidem præſtare etiam debeat conſilium & Eventum; Cur igitur id dubium erit in Senatore, in Magiſtratu, cui Tutela & cura Reipubl. eſt mandata?

DECRETUM.

Placuit poſtrema ſententia, & ultimo Supplicio affecti ſunt mittendi Thebanis auxilii & ab Alexandro profligati Autores.

EVENTUS.

Poſt eam pœnam cautiores in expendendis Reipubl. negotiis ſuisque Conſiliis alii extitere.

JUDICIUM.

Utile imprimis ac neceſſarium in Reipubl. eſt, à Conſiliariis præſtari illarum rerum Eventum improſperum, cujus cauſa extitit adverſa potius in conſulendo ratio, quam in agendo adverſa fortuna: Nam hic conſulentibus culpa eſt & ideò pœna. Ita à cordatis gentibus ſemper

ſemper judicatum eſt. Unde pariter diſcant Senatores, tutiora illis eſſe cauta & tuta pro Republ. quamvis modica conſilia, quàm magnifica & Reipubl. pariter acconſulentibus ancipitia.

DISQUISITIO.

Si utrinque aliquid Principes aut Populi, aut Civitates prætendant, quo ordine, quaque ratione in dirimendis illis controverſiis ſit procedendum.

CASUS XXII.

Ex ſuperiorum ſeculorum Batavica hiſtoria petitus.

FLORENTIUS Hollandiæ Comes V. ejus nominis à Geldrorum Principe quædam ſibi deberi contendebat. Rurſum Geldrorum Princeps eadem tempeſtate ab Hollandiæ Comite nonnulla ſibi præſtanda eſſe aſſeverabat. Juſta erat utriusque prætenſio. Convenere

manis litem ſuam Judex faciat, cur non Magiſtratus ſuum infortunium?

VII. Quæritur in iisdem legibus Romanorum, An tutor præter fidem præſtare etiam debeat conſilium & Eventum: Cur igitur id dubium erit in Senatore, in Magiſtratu, cui Tutela & cura Reipubl. eſt mandata?

DECRETUM.

Placuit poſtrema ſententia, & ultimo Supplicio affecti ſunt mittendi Thebanis auxilii & ab Alexandro profligati Autores.

EVENTUS.

Poſt eam pœnam cautiores in expendendis Reipubl. negotiis ſuisque Conſiliis alii extitere.

JUDICIUM.

Utile imprimis ac neceſſarium in Republ. eſt, à Conſiliariis præſtari illum rerum Eventum improſperum, cujus cauſa extitit adverſa potius in conſulendo ratio, quam in agendo adverſa fortuna: Nam hic conſulentibus culpa eſt & ideo pœna. Ita à cordatis gentibus

ſemper

ſemper judicatum eſt. Unde pariter diſcant Senatores, tutiora illis eſſe cauta & tuta pro Republ. quamvis modica conſilia, quàm magnifica & Reipubl. pariter ac conſulentibus ancipitia.

DISQVISITIO.

Si utrinque aliquid Principes aut Populi, aut Civitates prætendant, quo ordine, quave ratione in dirimendis illis controverſiis ſit procedendum.

CASUS XXII.

Ex ſuperiorum ſeculorum Batavica hiſtoria petitus.

FLORENTIUS Hollandiæ Comes V. ejus nominis à Geldrorum Principe quædam ſibi deberi contendebat. Rurſum Geldrorum Princeps eadem tempeſtate ab Hollandiæ Comite nonnulla ſibi præſtanda eſſe aſſeverabat. Juſta erat utrinque prætenſio. Con-

venere igitur de his rebus acturi utriuſque Principis Legati. Quæſitum ibi ante omnia eſt, Cujus cauſa, an Geldri, an Hollandi, prius agitari & decidi deberet?

SENTENTIÆ.

Ut diviſæ partes erant: ita diviſæ opiniones. Hollandi primum hic ſuam cauſam excuti ſuaque ſibi adjudicanda magnopere urgebant: ſuum enim Principem Geldro majorem, utpote qui non tam Principis quam tutoris titulo nunc uteretur. Geldri contra ſuam prius vocandam ſub examē, ſibiq; ſatisfactum ante omnia cupiebant. Nam eos non ſine cauſa inceſſerat metus, ne, ſi primum Hollandiæ Principi adjudicaſſent quæ prætendebat, Hollandiæ Princeps beneficio deciſionis pro ſe factæ uteretur, quo impetrato prætenſiones Geldri Principis aut rejiceret, aut (ut ita dixerim) indeciſas relinqueret.

DECRETUM.

Poſt multas altercationes utrique parti abunde ſatisfactum eſt. Quò enim utra-

utraque pars eſſet ſecura, ſive hujus ſi-
ve illius cauſa prius decideretur; placu-
it communi conſenſu, ut primò deciſa
irrita haberentur, ſi poſtea alteri parti in
ſuis eodem modo, eadem æquitate non
eſſet ſatisfactum.

EVENTUS.

Ita factum eſt ut vim deciſionis, prius
decretæ pars quæque ſua adhuc in pote-
ſtate ſervaret. Ita factum, ut utraque
pars ſua intereſſe exiſtimaret, ut ſive pri-
mò, ſive poſt alterius voto ſatisfaceret.
Neque enim decreto hoc facto uni ſatis-
fieri poterat, niſi alteri eſſet ſatisfa-
ctum.

JUDICIUM.

Optima illa eſt & tutiſſima agendi ra-
tio in publicis controverſiis, in quibus
utrinque alius quid ab alio deberi ſibi
prætendit, nunquam abſolutè aliquid al-
teri parti in initio adjudicandum, ſed
ea conditione agendum et hac Lege, ut
niſi nobis noſtriſque poſt ſatisfiat, nihil
ſua ſponte pro aliis decretum aut factum
habeatur.

Sic omnia ſimul agi non poſſunt eodem temporis momento aut expediri, prudentiæ præſcripto in omnem utilitatem, omnia pariter conjungantur. In ſupremis Angliæ Conventibus ſeu *Parlamentis* hujus conſilii tutiſſima ratio ſemper habet locum. Cum enim in iis plurima ſæpè offerantur, quæ aut Rex à populo & proceribus, vel populus & proceres à Regi deberi ſibi contendunt, quo ne Rex pro ſe *Decretis* initio tantum utatur, in more poſitum habent nihil æſtimare & irrita habere priora illa Decreta, niſi in ſequentibus pro populo aut proceribus factis Autoritatem etiam ſuam & aſſenſum Rex velit commodare. Nullum illhic Decretum valet, niſi omnia valere intelligantur.

DISQUISITIO.

Utrum in electione Imperantis extraneus ſit quærendus.

CASUS

CASUS XXIII.
Ex Hiſtoria Hiſpanica excerptus.

Diuturnum inter regnum, Wilhelmo deſignato Imperatore exempto, per aſſidua bella faciem Imperii nimis luctuoſam reddiderat. Faſtidiebant Proceres, longius vivere ſine capite. Unde diſceptatio fuit, an Alfonſum Hiſpaniæ Regem, an Ricardum Cornubiæ Comitem fratrem Heinrici Regis Angliæ cum germanico ſanguine conjunctum vellent eligere. Pars Electorum Alfonſum elegerant, utpote cujus fama plus apud exteros quam intra ſui Regni fines valebat. Alii vero Electores, Præſul nempe Coloniæ, per ſe & Moguntini nomine Vicarius & Palatinus Comes Ricardum Imperio præficiendum eſſe diſputabant.

SENTENTIÆ.

Qui pro extraneo eligendo ſtabant,

his rationibus primario pugnabant; dicentes.

I. Per extraneam electionem præveniri multis æmulationibus, ac motibus inteſtinis, qui frequentiores ſolent eſſe in Reipubl. ubi ſepoſitis aliis præfertur unus. Inde ruinam oriri interdum, quæ vero per extraneum Reipubl. admotum Eligentes poſſint præcavere.

II. Alfonſum ſatis potentem eſſe Regem & opulentum, cujus opum acceſſione incrementa majora capere poſſit Imperium, perque unionem cum Hiſpania fortius evadere, contra adverſariorum inſultus,

III. Sicuti major è Longinquo reverentia: ſic etiam extraneæ Majeſtatis melior veneratio.

IV. Præſumi extraneos juſtitiæ æqualitatem inter ſubditos accuratius obſervare, cum nullus perſonarum reſpectus, qui originarios imperantes citius poteſt corrumpere, iſtos ad partium favorem obliget.

V. Quod

V. Quod Alfonſus præter virtutis & ſuorum opinionem genus maternum ad Germaniæ imperatores referat, Beatricis, atque ex ea Philippi quondam poſt fratrem Henricum VI. Imperatoris nepos ut regno dumtaxat, non origine videatur extraneus.

Qui extraneo patrocinabantur ſuam opinionem ſequentibus argumentis defendebant.

I. *Extraneum* arcana & ſtatum Reipubl. pleru͂mque ignorare. Atque ſic ex illa imperitia multas calamitates Rempubl. poſſe invadere.

II. Novis & extraneis Imperantibus Reipubl. præfectis, cauſam oriri rerum novandarum, quas boni Cives omnibus modis avertere tenentur, ne bellis inteſtinis & turbis civilibus ſponte aperiatur janua.

III. Omni ferè gentium ingenio naturaliter implantatum eſſe quod imperia advenientium ægre & impatienter ferant, atque vel ſub ſervitutis formidine, vel ex perſuaſione, quaſi in animo pere-

 grinos

grinorum tam intricatus amor erga ſubditos non poſsit habitare.

IV. Inter Arcana affectus referri quod homines magis in ſuæ patriæ filios, quam in peregrinos amore propendeant, adeoque vinculum firmius eſſe inter parentes & imperantes, quam ſi Regis & ſubditorum animi variis ſuſpicionibus inter ſe diſtarent.

V. Præterea Ricardi conditionem in eo meliorem eſſe, quod dudum inauguratus, de manu Colonienſi coronam acceperit.

VI. A non disſimili linguæ commercio, antiquis iis magnis inter utramque gentem necesſitudinibus, ſimilitudine morum, ſanguinis propinquitate aliisque rationibus *Ricardi* imperium juvari.

VII. Ipſi tum à principibus tum ab artium *Rhenanarum* præfectis juratum eſſe, eumque hoc ipſo prima fundamenta regiminis poſuiſſe.

DECRETUM.

Diſcrepante Electorum ſuffragio, neque

que in unum aliquem conſpirante, Comitem Palatinum totius controverſiæ legitimum eſſe judicem volebant; aut certe Bohemiæ Regem: pari utrinque ſuffragiorum numero: Utrumque a Ricardo ſtetiſſe, alterum in Comitiis, alteri electionem cum primum renunciata eſt probatam fuiſſe.

EVENTUS.

Hiſce ſuffragiis Alfonſus cum ſuarum partium tutoribus adeo reſtitit, ut ad imperium vocatus neuter actuale ejusdem exercitium adipiſceretur: ſed omnia confuſe adhuc per Germaniam agerentur, & incerto imperii capite disſidiis bellorumque incendiis flagrarent.

JUDICIUM.

In genere ſi quæſtionem hanc decidere deberem, ipſe dicerem, niſi rem variam circumſtantiæ conducibilius eſſe unicuique imperio, propter varia ex contrario emergentia incommoda, ſi rectorem ſuum ex propria gente queant impetrare. Etenim ut præter ſuperius allatas rationes addamus, quam exitialis

ſit inimicitiæ foris petere, quod domi abundat, & quod primum omnium morborum venenum ſit, invidia qua multa poſtmodum regna ſcimus everſa.

Quod ſi vero aliæ rem variant circumſtantiæ, ut e.g. per legem fundamentalem, Imperium ad certas perſonas reſtringatur, & extraneus vel originarius ab acceptione ejus excludatur, aut victor in bello vi & armis aliquam Rempubl. captam ſi vi devinxerit aut Toro junxerit, tunc per aliam deciſionem judicium noſtrum exhibendum erit. Interim Alfonſo ex hypotheſi & judiciis hiſtoricis Imperium non poſſumus non adjudicare. Poſito enim quod ſemel & quidem ante Ricardum conſentientibus Electoribus vocatus fuerit, tunc maxime etſi peregrinus, faſces conſequi debuiſſet. Conſtat enim Francofurti, inter ipſa urbis mœnia, ut erat communi Electorum conſenſu deſignatum, Alfonſi electionem factam eſſe. Ricardum vero vota & inſignium acceptionem paratis nummis emiſſe.

DIS-

DISQVISITIO.

Quomodo ſe gerere debeant populi aut Civitates, quarum modicæ & infirmæ ſunt vires, ubi à vicinis Principibus potentiâ Superioribus inſigni aliqua injuria afficiuntur.

CASUS XXIV.

Venetorum Ampliſſimæ Dicioni Proxima erat Civitas Verona, quæ alterius Principis imperio non obnoxia, ſuos ſibi Principes habebat, inter quos ea tempeſtate Martinus *Scaliger* erat. Veronenſes autem injuriis multis à Venetis tunc vexabantur; interim Veneti erant longè potentiores. Quæſitum igitur eſt, Quid Veronenſium populo hoc rerum ſtatu agendum foret?

SENTENTIÆ.

Ad arma à quibuſdam conclamatum eſt.

I. Injurias graves eſſe à Venetis inflictas, & ideo bello juſtiſſimam cauſam offerri.

II. Graviores injurias priores ex facili tolerantibus continuò imponi. Itaque ferro in principio obviam eundum eſſe iniquitati.

III. Modicam quidem eſſe Veronenſium reſpectu Venetorum potentiam ac propemodum nullam. Interim quantum ad cauſam ſuam tuendam præſidii Veronæ deſit, tantum vicinos facilè collaturos, qui Veronenſibꝰ victis ac exutis eadem mala expectare neceſſe haberent, quæ Veronenſium populo à venetis nunc imponerentur. Non ſuum igitur hoc tantum, ſed vicinorum omnium futurum bellum.

IV. Suis defendendis ſe eſſe ſatis pares, parum ad defenſionem Sumptuum requiri: poſſe offenſionem, quæ majoris impenſæ ſit, intermitti: offenſuros interim Venetos magnis cum impenſis; harum tædio, quis tandem dubitet, in æquas conditiones eos deſcenſuros.

Alii alia & Contraria in medium afferebant.

1. Non

1. Non dubitari cauſam belli juſtam eſſe, ſed nec hoc impræſens quæri; at illud nunc agi, an ferro tueri cauſæ æquitatem & experiri Reipubl. impræſens expediat? Cauſam belli potentiores ſæpè quærere & ſcire, quò belli beneficio intendant magnitudinem ſuæ fortunæ. Infirmiores interim ſi cauti ſint, aut diſſimulando eam non agnoſcere, aut alia ratione quam ferro tranſigere debere. Non cauſam hic æquam cum iniqua, ſed vim cum vi, maximam cum infirma contendi oportere, quæ ſi minor penes optimos, ſevè bello cum potentioribus commiſſos involvi peſſimæ ſic fortunæ. Juſtam cauſam Deum tueri, ſed non minus quamvis in Cauſa prudentiam hominibus ab eodem Deo eſſe mandatam.

2. Ferre potius injurias eſſe conſultum, aut alia ratione amoliri, cum majus ex bello etiam felici damnum quam ex toleratus præſentibus injuriis ſit expectandum. Fruſtra proponi metum graviorum injuriarum: Si in his conſiliis quicquam valeat metus, cur non ille

in

in bellum potius & ſumptuoſum & forſan improſperum extenderetur?

3. Quid aut quare vicinorum potentiæ aut ſubſidiis innitendum eſſe exiſtimarent? Nam hæc omnia incerta, quarum ſpe & fiducia quis prudens certum bellum & intulerit & irritarit? Sperari auxilia poſſe ubi exſpectatur bellum, (ſpes enim & metus tunc ſunt pares) ſed certa & ad minimum eſſe debere auxilia, ubi jam bellum infertur.

4. Interim quanta Veneti nominis potentia ſit, quam Veronenſium propemodum nulla, ſerio cogitarent.

5. Quin verò etiam dividerent omne huius belli Eventum, aut victos in eo, aut victores futuros Veronenſes. Si victi, cur non à bello ſimul & clade abſtinerent? ſi autem victores, an ideo omnino victi Veneti & debellati? an ideo pax compoſita? an non Veneti quotidie potentiores inſurgere poſſunt adverſus cladem? an non diutius illi impenſis ſuis improſperum etiam bellum poſſunt ſuſtentare, quam Veronenſes felix & fortunatum?

tatum? haud dubiè. Quovis igitur eventu bellum eſſe initum.

6. Ne defenſioni quidem Veronenſes domi ſuffecturos: durante bello, intercepta cum Venetis commercia, populaturum parentem agrum, in quo civium plurium poſitæ fortunæ haud dubiè offenſæ. Potius igitur Arbitros eligerent alios Principes, à quibus intercedentibus controverſiis imponeretur finis; potius apud Venetos repeterent novas Supplicationes & Legationes, potius aliquid permitterent eorum votis, quam omnia incertæ fortunæ: potius inſtar belli quam bellum deligerent, & jure talionis privatæ quam Publicæ uterentur; Quod ſi tamen bellum indicant Veneti, ſequendam eſſe neceſſitatem, quæ nondum ab ipſis indicta aut oblata, omnem tum conſilio præveniri poſſe, & oportere. Interim qui bellum cogitant, & iniquam habent belli cauſam, malè inferri, quam inferre, ut non tam quæſitum ab illis bellum, quam ab aliis oblatum & illatum eſſe videatur.

DE-

DECRETVM.

Poſt poſita eſt mitior hæc, & haud dubiè melior ſententia, bellumque venetis indictum eſt.

EVENTVS.

Veronenſes eo in bello ſæpius victores exſtitere: tandem tamen omnibus pene & publicis & privatis furtunis inter belli tot impenſas exutos ſeſe deprehenderunt.

JVDICIVM.

Si infirmiores ſumus, nunquam bellum conſultum putare debemus cum potentioribus, qui diutius vinci poſſunt quam nos feliciter pugnare, ubi victoria gloriæ magis eſt quam uſui, & præſentis prælii Eventum potius quam belli finem, aut cauſam abſolvit. Denique ubi victoria parum aut nihil victo nocet, & victori tantum eſt ſumptuoſa, pro ejusmodi bello quidvis potius agendum eſt.

DISQUISITIO

An nothi ſive ſpurii Imperio recte poſſint præfici.

CASUS XXV.

Ex Veteri Francorum Hiſtoria repetitus.

CArolo, qui Craſſi cognomentum tulit, civiliter extincto, proceres qui huic imperium abrogarunt, novum eligere imperatorem ſunt meditati. Erat tunc virtute quidem clarus, Arnulphus, Auſtriæ & Carinthiæ Dux, ſed ſpurius Carolomanni ex Carentina, cui imperium committere attentabant. Igitur an virtus illegitimæ nativitati, an contra, hæc iſti, in eligendo imperatore cedat, diſceptabatur.

SENTENTIÆ.

Affirmativam, qui propugnabant, ſequentibus rationibus muniti inferebant.

I. Iniquum eſſe Parentum nævos innocentibus filiis imputare: ac filiorum

peccata parentibus. Quod ſi enim alter alterius crimine ſe non volens maculaverit, cum illo quoq; unius criminis pœnam non luere, adeoq́ propter natales furtivos à faſcibus imperii ſpurios non excludi poſſe.

II. Nihil novi eſſe filium naturalem imperare. Id enim probari poſſe ex multis majorum exemplis quorum vigore dignitas hæc, jure poſſit devolvi ad Anulphum. Tritavum ejus etiam ipſe baſtardum, Carolum ſcilicet Martellum. Item & avum ejus Pipinum Spurium ex Carolo Magno. Item patrem ejus Carlomannum. Aurelianum, Alexandrum Severum, Tiberium aliosq; quin & ipſum Reipubl. Romanæ autorem ex compreſſa Rhea Sylvia, natum eſſe, objiciebant.

III. Nothos plerumque legitime natos ingenii bonitate excellere cum plerique ex furtivo ejus modi amore progniti nobiliſſimum puriſſimumq; ſanguinem hauriant: utpote ad quorum generationem naturalis patrum inclinatio plus

pus contulerit, quam alienum ſæpe conſilium ad illorum nativitatem poteſt conferre.

IV. Denique eos poſſe legitimari. ſi enim privatorum filiis legitimationis beneficium conferri poſſit, ut cum aliis legitime prognatis æquali jure, privilegiis, dignitate, absque infamiæ nota perfruantur, cur non & Majeſtas, cujus [illegible] cauſes legitimatio eſt, hoc gaudeat privilegio ut, ſi in quondam aliquid [illegible] inerit ex ortu, illud poſſit abſtergere.

Qui contra erant ſic diſputabant.

I. *Majeſtatem ſanctam, puram eſſe debere, inviolatam, nullo vitio tactam.*

II. *Numen valde impuræ libidini, & [illegible] omnibus qui ex illis generantur.* Unde [illegible] etiam nova conſtitutione omnes *ſpurios ab eccleſiaſticis functionibus* uſque ad quintam generationem excluſit.

III. *Cumulari debere naturalibus libidinem, quia Principes è feminino ſexu illecebris eo facilius continentiam* per-

perſuaſuri, ſi impune amarent, & ſperare liceret, natos ex utero filios patribus imperantibus aut imperaturis aliquando ſucceſſuros.

IV. Exitium legitimè natis inde futurum. Iſtos enim Naturales ut plurimum à parentibus in juventute ad damnatam Venerem abreptis, Primogenitos factos eſſe. Quibus, ſi tandem imperium adipiſcendi ſpes inculcaretur, conditionem ex caſto toro natorum fore miſerabilem, eo quod à ſucceſſione in paterno imperio aut excluderentur, aut poſſidentes imperium, nunquam tuti eſſent.

V. Indecorum eſſe apud exteros, & Reipubl. exitium minari, ſi quis vel ex laſcivo cælibatu, vel damnabili pellicatu prognatus *Reipubl.* habenas moderaret.

VI. Taliſmodi Regem ſubditis ſuis malo exemplo eſſe; quo poſtmodum, allecti, nil niſi inceſtus & pravas cupiditates in Republ. exercerent. Unde veren-

ſendum, ne variorum ſcelerum licentia ſubnaſcatur.

VII. Etſi vel ſpurium imperare poſſe concederetur, tamen id tantummodo neceſſitati indulgendum, quando propter hominum virtute præditorum defectum ſpurius ad imperium ſurrogetur. At vero vacare hunc caſum iſtis fatis, namque ſubeſſe adhuc in linea Carolina plures, qui ad imperium moderandum capaces eſſent.

DECRETUM.

Plus affirmativæ, quam negativæ ſententiæ paruerunt. Omnium conſenſu electus & coronatus eſt Arnulphus, poſtquam Anteceſſor Carolus ab omnibus deſertus inops conſilii rerumque omnium ad extremam egeſtatem redactus eſſet.

EVENTUS.

Optimè res geſſit Arnulphus, ut electionis neminem pœnituerit. Enim, præter ingenii ſolertiam, & admirandam ſapientiam, notabilis fuit modeſtiæ, quam & inimicis exhibuit, utpote quibus

bus integra conſcientia maluit benefacere, quam ſuæ utilitati conſulere, recte ſecum reputans, quod pudore modeſtia & juſtitia civilis ſocietas conſervetur. In conſervando Imperio adeo felix fuit, ut non tantum graviſſimos illos motus, qui in Italia & Gallia excitati erant, feliciter comprimeret, ſed etiam non minus fortitudine ſua, quam ipſo quaſi Numine ſic dirigente, incredibilem victoriam contra Nordmannos, Chriſtianis ferociter tunc inſultantes, non uno relicto cladis nuncio proſtraverit, ſuorum vero neminem amiſerit.

JUDICIUM.

Utimur hoc loco verbis Sophoclis apud Stobæum, quod nothus ſeu naturalis, ſi probus eſt, æque ut legitimus valeat. Omne enim utile ingenuam habet naturam. Sæpe arida ſeminatio pinguem vincit terram: & multi nothi præſtantiores ſunt legitimis. Quod tamen non ſic intellectum volumus, quaſi ex illegitimo toro nati præferendi ſint legitimis. Nam in hoc ſenſu quæſtionem propo;

propoſuimus, an ſpurii ſemper & abſolute ſint ad imperium vocandi: an vero plane non. Utramque partem quæſtionis negamus. Mediam vero ex utraque elicimus? Scilicet nothos ab imperii participatione plane non dimovendos eſſe: Sed in Caſu neceſſitatis, & quando Reipubl. melius Conſultum iri credimus, eque ſubrogandos.

DISQUISITIO.

Qua ratione Populi Civitates, Respubl. adverſus Principes ſuos, legibus adſtrictos, nimia affectantes, commodiſſimè ſine invidia ac odio tueri poſſint, ac conſervare priſtinam [illegible] ſibi libertatem.

CASUS XXVI.

Ex Veteri Hiſtoria Veneta deſumptus.

Statim ſub initia creatorum apud Venetos Ducum nonnulli eorum per illos quos in *Senatu* addictos ſibi habebant, majora

concupiſcere, ad minuendam Reipubl. libertatem ſuamque potentiam augendam, cœpere. Qui in Senatu ejusmodi relationibus ac conſiliis obſtabant, apud Duces & alios delati, aliunde quæſitæ pœnæ prætextu, vita & fortunis identidem exuebantur. Quæſitum igitur tandem eſt. Qua ratione & libertati, & eandem tuentium Senatorum ſecuritati proſpiceretur?

SENTENTIÆ.

Erant, qui inter iſta, magnum & invictum & conſtantem pro Republ. ſufficere animum adverſus alios putabant quibus objectum, benè quidem illum ſe habere animum, illum neceſſarium eſſe, ſed nec ſufficere, nec ſatis eſſe tutum. Non tutum eſſe opponentibus ſeſe adverſus illos, qui Ducum autoritatem ſupra libertatem Reipub. vellent evectam. Nam, quod experiundo jam cognitum, Principibus aut Ducibus ſe opponentes, odio illorum, continuo laborare; quo metu futurum, ut in plerisq; contumax ille pro libertate animus faci-

facilè expugnetur. Neque id etiam ſufficere, cum lapſu temporis deficere poſſint Libertatis Patroni, nec de animis poſterorum eadem certò ſperari poſſint, quæ de animis præſentium, qui ex æquo & bono nunc gererent pro Reipubl. Senatorias dignitates. Itaque conſtituendum eſſe aliquid æternum; aliquid cui præſentes & poſteri continuo obſtringantur; aliquid denique, quo ſine ullo vitæ ac fortunarum diſcrimine aſſeri poſſit, nunquam minuenda aut violanda *Reipubl.* Libertas. Illud autem omne poſitum eſſe in quadam condendarum legum æternitate.

DECRETUM.

Placuit, ut pro libertate Lex duplex æternum Reipubl. pro *futura*, & idcirco æternum obſervanda decerneretur.

Lex prima fuit:

Quicunque poſt hæc ea ad *Senatum* aut in Senatu rogaverint, quibus Libertatem Reip. ac Senatorum autoritatem

inveniri aut quæſitari poſſe deprehenda-tur; pro magnitudine relatæ aut rogatæ [illegible] vel perduellionis rei, vel inſtabilis ac [illegible], omnesque eorum poſteri conferentur.

Lex Secunda.

Quicunque de hac prætendente Lege abroganda, quicquam unquam retulerit ad Senatum, capitale ei perpetuò ſu-ſcurum.

EVENTUS.

Ex eo tempore facto Decreto ſervatoque, ſalva permanſit & integra publica libertas. Nulla Senatoribus Rempubl. ſub Ducibus curantibus pericula diutius imminebant. Nam nihil contra has leges impoſterum rogabatur, cum nemo pro *Principum* authoritate augenda ageret, nemo ſe iis opponeret, unde ſecuritati ſingulorum *S*enatorum proviſum.

Princeps Legi iraſci poterat, non tamen eam infringere. Interim iraſci non poterat tuentium Legem perſonis.

JU-

IVDICIVM.

Laudatiſſima hæc & perpetui uſus eſt agendi ratio, quam ſi Reſp. aliæ quædam eſſent ſecutæ, non viderent hodie infra *Principes* projectam Procerum, aut populi Libertatem.

Equidem nunquam deeſt *Principibus* ambitio ad augenda ea quæ habent. Nunquam igitur deeſſe Lex debet, *frænum* nocentiſſimæ ambitionis. Nunquam etiam illis deſunt ſui Aſſentatores, publicæ hoſtes libertatis. Nunquam igitur relinquenda illis occaſio qua aſſentando cum damno *Reipubl. Principibus* poſſent prodeſſe. Nunquam deeſſe debent vindices Libertatis; ut nunquam deſint ſemper Securi eſſe debent. Securi autem erunt per ejuſmodi Leges, quæ non tam horum aut illorum Curantium in præſens Rempubl. quam ipſius Reipubl. eſſe exiſtimantur. Malè agendi aut proponendi præcidenda eſt omnis occaſio, præſertim in ſupremo Reipubl. Senatu. Ita enim malis ſe opponere boni & malo-

nos odium incurrere & inſidias neceſſe non habebunt. *Præſtat* in Republ. denique facere non peccaturos, quam opponere ſe illis, qui peccarunt.

DISQVISITIO.

An ſemper utile ſit in Republ. accuſari nocentes & puniri, quamquam graviſſimorum ſcelerum compertos.

CASUS XXVII.

Ex Veteri Græca Hiſtoria petitus.

ARiſtides contra Mardonium, illo tantopere celebrato prælio pugnaturus, accepit nobiles quoſdam, præcipuaque viros autoritatis, qui de defectione cogitarunt. De quibus cum Ariſtidi certò jam conſtaret, quæſitum in ſenatu eſt: quid fieri contra eos ac decerni oporteret?

SENTENTIÆ.

Accuſationem alii & pœnam magna contentione pullularunt. Quid enim defectione ac proditione periculoſius? quo gravius & majoris diſcriminis crimen, pœnam graviorem: Quò majus criminis in omnes exemplum, minus pœnam in ſingulis tranſmitti oportet.

Alii contra, alia ratione, quam pœna cohiberi, & ſiſti defectionem mediantium conatus poſſe rebantur. Namque eam temporum eſſe conditionem, eumque rerum ſtatum, ut nemo eſſet deſperandus, nemo inſimulandus, facileque quod ſimularunt, accuſationis metu ac graviſſimæ pœnæ, ſerio conficerent; pœnam omnem pro Republ. adverſus Reos eſſe repertam; Quare ſi pœna impoſita Respubl. læditur, aut quaſi ipſa punitur, potius ab ea abſtinendum.

DECRETUM.

Placuit plurimorum conſenſu, ut pœnam oſtenderetur, defectionem quidem eſſe

conjurationem, nec tamen agnoſci conjurationis conſcias illas perſonas, quæ haud dubie defectionem jam cogitabant, quæ nimirum rei metu conſternatæ, nec interim pœna exaſperatæ intermitterent Scelus, quod nec exequi jam commodè poterant quia detectum, nec exequendi neceſſitatem impoſitam ſibi videbant, accuſatione intermiſſa ac pœna.

EVENTVS.

Ex conjuratoribus octo ſunt comprehenſi & in vincula conjecti: proximo tamen die dimiſſi illi ſunt, quaſi innocentes. Dimiſſionis cauſam hanc præ ſe tulit Ariſtides, quod cauſam accuſationis & pœnæ in illis non reperiſſet, addito, proximo prælio cujuſque ignavia & virtute rem eſſe dijudicandam, & temere ſuſpectam famam reſtituendam ſe ſperare: Ita intermiſſo Conſilio defectionis omnes in officio contenti ſunt & fortiter pugnavere.

JUDICIUM.

In Republ. plura ſcire quam exequi & Legi providere utilius adverſus ſuſpectam culpam, quam poſt culpam, aut ob cognitam, pœnam inferre. Sæpius prudens videri inveniſſe quam feciſſe. Meditatam ab aliis culpam fere ſilet, qui ut cognitam; ita non creditam oſtendit: cognitam, ut ab ea abſtineant, non creditam, ne injecto pœnæ metu deſperatione ad eam exequendam facinoroſi impellantur. Periculoſum igitur eſt, viam accuſatoribus præcludere. aperire etiam omnibus adverſus omnes & quovis tempore nonnunquam eſt periculoſius & mala incendit. Sunt enim, quibus metu accuſationis & pœnæ tutius eſt, & potius videntur, hoſtes ſe Reipubl. quam reos appellari.

DISQUISITIO.

In Controverſiis diverſi Imperii Subditorum qua ſe immiſcebunt cauſam publicam & pacem; quando & quomodo publica privatis anteponenda ſint.

CASUS XXVIII.

Ex horum temporum rebus conſiliisque Selectus.

CUm Indiæ Orientalis Societas pariter & in Anglia & in Hollandia auſpiciis publicis, ſumptibus autem privatorum eſſet inſtituta, & utrinque damna ſibi invicem illata, Angli & Hollandi quererentur; (Qua de re alia quædam, diſquiſitione decima dicebamus,) quo utrique parti ſatisfieret: quæſitum nuper admodum eſt, an in hujus cauſæ cognitione ſingulorum Privatorum, qui damnum ſibi accepiſſe videbantur, querelæ audiri, damnaque expendi deberent particulatim.

SENTENTIÆ.

Alii affirmabant.

I. Privatorum curam Magiſtratibus ante omnia eſſe mandatam, cujus curæ magnam in eo verſari partem, ut ex præſcripto æquitatis, non minus privatæ quam publicæ injuriæ æſtimentur, præſertim

ſertim cum in damnis, quæ privatis im-
ponuntur, etiam Reſpubl. laboret.

¶ Totam hanc controverſiam non pu-
blicã eſſe ſed privatam. Principes & Magi-
ſtratus novimus res privatorũ in poteſta-
te ſua habere Imperio, non dominio. Im-
perio, utpote utendi Legem autoritate pu-
blica privatis præſcribant. Non Domi-
nio, quia alienandi res privatorũ Princi-
pes non habent poteſtatem. *Alienationis*
autẽ ſpeciẽ eſſe abolere actiones privato-
rum in alios privatos, & farciendi illati
damni pœnam, aut neceſſitatem illis re-
mittere, qui aliis damnum & noxam in-
tulere. Hoc enim quemque in bonis
quaſi habere, quod ſua actione ſibi ali-
um prætendere & experiri poteſt. Quod
enim aiunt (Cn) minus eſſe habere actio-
nem, quam rem, de lite non de judice
eſt intelligendum, cujus judicii eſt age-
re ut rem ſuam conſequatur ille, qui
adverſus alium legitimam inſtituere
poſſit actionem. Actione igitur priva-
torum abolita, videri rem & poſſeſſionẽ
propriam eripi privatis.

Alii Negabant.

I. Privatorum quidem curam Magiſtratibus demandatam & damnum & pauperiem cordi eſſe oportere. Verum cura illa, ut ſemper ad æquitatem ſe extendit, ubi ſatis fieri æquitati poteſt: ita non ſemper totius æquitatis, ſed pro neceſſitate quantum per alios licet, ejus habet rationem. Totius æquitatis, ubi inter eosdem ſubditos: Neceſſitatis, ubi inter ſubditos diverſæ Reipubl. diverſique potentioris fori controverſiæ excitatæ ſunt.

II. Sed & curam haberi ſubditorum non tantum cum farciuntur illata damna: ſed, ubi aliter non licet, cum publica translatione majora impoſterum damna præveniuntur.

III. Intereſſe Reipubl. ne inter Angliæ & Hollandiæ ſubditos perpetuæ ſint lites: Ex iis enim majora mala & bella evenire facilè poſſe. Quidni igitur illa pacto publico poſtpoſitis cauſis ſingulorum privatorum prævenirentur? Quid?

Quid ? quod in Repub. ſinguli juvent, & quicquid in privatos peccatur, utilitate in publicum penſetur.

IV. Non Dominum hic in res privatorum ſed imperium, ne quis re ſua malè utatur, quidni providerent impræſens, ne quis actionibus ſuis adverſum alios cum damno Reipubl. utatur.

V. Nullam aliam deciſionem inter has tot annorum lites eſſe expectandam; tantum autem & perpetuò litigare nihil utilitatis, ſemper damnum habere. Præſtat igitur decidi eas & terminari aliqua ratione: quam nullam, ubi in Republ. æterna aſſeritur litis cauſa, inter privatos cum privatis ſubditis, Fœderatorum Reip. intereſſe, ut rejecta cognitione privatæ cauſæ quæ in finitum ſe exporrigit, ibi ſaltem finis imponatur. Denique ubi ob partium, in quas Imperium non eſt, contumaciam æquitas valere non poteſt, valere debere, ac præferri pacti alicujus mutui & publici autoritatem.

DECRETUM.

Ita nuper inter foederati Belgii ordines & Magnæ Britanniæ Regem ſtatutum eſt;

EVENTUS.

Hactenus ille nullus, dum alia urgentque & majora negotia offeruntur. Sed ſi exequantur, id Decretum ut non eſt dubium, ſuo tempore id eos executuros, quis dubitet quin utiliſſimum ſit futurum.

JUDICIUM.

Ego exiſtimo Civitatem, cujus univerſus ſtatus incolumis eſt, majorem utilitatem privatis hominibus omnibus offerre, quam ſi ſingulorum Civium felicitas privatim floreat, ipſa verò publica jaceat afflicta. Qui enim privatim feliciter vivit, ſi patria turbetur, ipſum quoque ſimul perire neceſſe eſt. Qui verò in Republ. florente, non adeò ſecundis utitur rebus, is tamen in florente Republ. adhuc conſervatur. Duæ Reſpubl. inter omnes Italiæ Civitates hodie imprimis floreant, Venetiæ, & Ge-

nua;

tius: ita tamen ut Veneti Genuenſibus longè ſint Superiores. Diſparitatis unica iſta cauſa eſt, quod omni tempore publicam rem magis quam privatam Veneti curarint, ſtabilirintque; Genuenſes contrà, dum privatarum facultatum maximè habuere rationem, publicas ad paupertatem mirandam detruſere; ex quo factum eſt, ut Veneti ſemper manſerint liberrimi: Genuenſes autem, nunc domeſticorum, nunc finitimorum tyrannidi & direptionibus obnoxii continuò fuerint. Cum igitur Reſpublica privatas quidem ſingulorum calamitates ſuſtinere poſſit; Singuli verò privati publicas ipſius calamitates nullo modo ferre queant, convenit eos qui de Republ. conſultant ſemper majorem totius, quam partium curam ac rationem habere.

DISQUISITIO.

An Chriſtiano Principi liceat per religionem, fœdera cum infidelibus inire.

CASUS

CASUS. XXIX.

Cum ſuperiori ſeculo determina eſſet conditio Germaniæ, ut Rex Galliæ Heinricus II. Franciſci filius, copiis ſuis cum Mauritio Electore conjunctis, nobiliſſimos Epiſcopatus, Divodurum, Tullium & Verodunum, Germaniæ Protectoris nomine ſubtraheret, Carolus Imperator non poterat non vires ſuas contra Galliam movere. Igitur Heinricus quo imperatori poſſet reſiſtere, fœdus pangere cum Turca meditabatur. Unde requiſitis Conſiliis ſic conſultabatur.

SENTENTIÆ.

Quos terror armorum Carolinorum in metum injecerat, gemina amplectendum manu fœdus ſuadebant.

I. Neceſſitatem enim novam imponeſe legem, quæ omnibus ſtatutis prædominetur. Cum æquius Galliam conſervari ſuſpecto fœdere, quam perſum iri ſub fidei rigore, contra naturæ jura.

II. Non

II. Non impediti iſto fœdere Religionem Chriſtianam vel in minima parte [illegible]. Contra vero, pactis inter miſſos [illegible] victoriæ partem, pingves nempe [illegible] Epiſcopatus, relabi ad [illegible] & Gallicas potentias infringi totumq; Regnû exitioſo objici dedecori.

III. Fidei iſtius cum Turca ineundæ [illegible] non eſſe Religionem, ſed [illegible] Gallicum, quod omnibus Chriſtianæ fidei periculis poſſet opponi.

IV. Hoſti provocanti qvovis modo occurrendum eſſe. Nunc autem Carolum ex invidia hanc litem moviſſe Regi, cum tres iſti Epiſcopatus à Gallo non injuria ademti, ſed antiqvo jure repetiti eſſent. Id in memoriam Revocandum eſſe, Metas & Verodunum antiqva vi Franciæ oblatum & Imperii Romani Feudis, ſine juris fundamento, annumeratum.

V. Ne haberent Germani, quo Gallum iniqvitatis accuſent Epiſcopatus [illegible] ſub Turcici Fœderis metu ſic retineri

neri poſſe, ut adhuc tanquam feudum imperii Germanici regerentur.

VI. Poſſe id fœdus cum Turca ex arbitrio rumpi, cum hoſti infenſo nulla ſervanda fides. Tamdiu autem fœdus illud ratum ſit, dum nullum aliunde ſubſidium ſpectare poſſent: Ubi vero Gallicis partibus aliunde ſpes & fortuna ſit affulſura, protinus Germanos per metum decipere magis, quam ex aperto aggredi dulcius eſſe, atque hinc callidioribus ſuperiorem prudentiæ famam ſe brevi conſecuturos.

VII. Exemplo Comneni Imperatoris fœdus ex neceſſitate partum, neminem implere teneri, inita cum Turcis pacta ſervare moniti, dicentis: *omnia ſe parum curare, quæ neceſſitate promiſſa eſſent.*

Negabatur propoſitum fœdus á quibusdam his rationibus.

I. Quod non opus ſit iſtis anguſtiis, in quas Heinricus ipſe ſe conjeciſſet. Cum, intermiſſis offenſionibꝰ, nunquam Im-

Imperator animum ſumpſiſſet Galliam invadendi.

II. Regie nomini cum perpetua ignominia maculam inuri, eo, quod turpe ſit nomine Chriſtianiſſimi gaudere, & operacium infidelibus exercere.

III. Fœderis cauſam obeſſe, niſi pro juſta allegetur ambitio & dominandi cupiditas. Nullam neceſſitatem urgere tam periculoſum conſortium.

IV. Lotharingiam novem annos & ſeptem ſecula ab anno nativitatis ſalutis 843 uſque ad annum 1552 Imperii Germanici feudum fuiſſe, & hinc parùm juſtè à Rege poſſe repeti.

V. Denique eodem fœdere parum ſecuritatis Gallico regno acceſſurum; Turcam quippe omnia Gentium conſortia & pacta æſtimare, ex lucro, quo extorto, non niſi nova onera tributi, majoraque rerum venalium pretia, & odia civilia expectanda eſſe.

DECRETUM

Deteriora cuncta ſecuta ſunt, deteriora conſilia. Iam Heinricus cum Tur-

ca

cum fœdus hac conditione, ut accepta grandi pecuniæ ſumma, Sexaginta naves militares, quinque & viginti piraticæ mitterentur in auxilium contra Carolum. Sceleſtum damnoſum erat juramentum, quo Heinricus ſe Chriſtiani nominis hoſti obſtringebat. id legitur hoc tenore: *Ego Heinricus nomine II. Rex Galliæ &c. ſpondeo & juro, ea quæ ſcio ſcire poſſum aut experiri, ſummo Sultano, Imperatori Turcico, cujus imperium Deus firmare & conſervare velit, me manifeſtaturum. Ejus adverſarii ſunto hoſtes mei & confœderati ejusdem, mihi amici. Turcos captivos liberabo ex hoſtium carcere, & defendam. Quicquid nomen ejus & potentiam poteſt magnifacere, propagabo, & juvabo. Quicquid contra eſt, extinguam &c. Sic Deus me juvet.*

EXITUS.

Hoc fœdere Heinricus Turcam evocavit in Europam; ſed cum ſumma ſuiipſius infelicitate & ignominiâ. Errorem in ſupremo vitæ articulo tunc demum agnovit & verbis graviſſimis eſt deteſta-

tus. Quæ profecta ex Chriſtiano dolo-re, pie interpretabimur, cum alias omni-no homines, de animæ ſuæ ſalute deſpe-rantes, videri poſſent. Mirum ſane, quod poſt hoc fœdus Reges Galliæ plus infeliciores fuerint, fata non admodum benigna experti! Mortem imprimis horrendam & violentam perpeſſi.

IVDICIVM.

An abſolute & nullo modo fœdus ini-ri cum Infidelibus honeſtum ſit, non diſ-putabimus, modo extra Juramenti re-ligionem oriatur fœdus. Adeoque pronunciamus pacta quædam cum infi-delibus plane non fore illicita; nimirum ubi de non offendendo, de finibus tuen-dis de modo commerciorum, ſimilibus-que aliis res eſt. Sed paciſci de mutuis auxiliis ferendis, in quæ fideles nemini Chriſtianorum principum citra conſci-entiæ & religionis jacturam eſſe poteſt licitum. Ita quamvis Heinricus neceſ-ſitate ad id fœdus videretur coactus, & perituros, niſi infidelium auxiliis libe-rarentur, tamen propter evitandum to-

tius

tius Eccleſiæ malum ad hæc periculoſa non debuiſſet confugere, ſed potius per alia licita pacis chriſtianæ media id ſtudus avertere, non attendendo, an iſtæ conditiones aliquid ex iniquo propter obortam neceſſitatem traxerint.

Etenim ſalubrius fuiſſet conſilium, Epiſcopatus amittere, quam veri Dei cultum non advertere. Ad hæc parum fidei in infidelibus eſſe poteſt: nam cum nulla graviora ſint odia, quam quæ Religionum diverſitate oriuntur, fieri quidem poteſt, ut ea neceſſitas præſens diſſimulet, qvin tamen erumpant aliquando, nemo unquam impediet. Quomodo obſecro conſervari poterit inter illos amicitia, ſi unus alteri ſatis non fidat, aut prorſus abeſt fidei & fœderis fundamentum, Religio.

DISQVISITIO.

Cujus principis patrocinio in dubiis rebus infirmior Reſpubl. tutisſimè ſeſe credere posſit ac debeat.

CA-

CASUS XXX.

Ex Belgica Hiſtoria deſumptus.

DEfecerant Fœderati Belgii provinciæ ab Hiſpaniæ Rege. Erant in initio modicæ illorum vires aut nullæ. Itaque neceſſario ad alienum præſidium patrociniumque erat confugiendum: quæſitum eſt igitur, cujus potiſſimum patrocinio, An Imperii Germanici, an Galli, an Angli credere ſeſe deberent?

SENTENTIÆ.

Ad Imperium Germanicum haud confugiendum pleriſque videbatur.

I. Quia Cæſar conſanguineus Hiſpani, partim bona fide adverſum Hiſpanos cauſam tuiturus videbatur.

II. Quia diverſæ Religionis Cæſar, cum Bellum Hiſpano Libertatis cauſa eſſet indictum, quæ, ut ad omnia, ita ad Sacra ſe extendebat potiſſimum.

III. Quia potiſſimæ Fœderatorum vires ex navigationibus & commerciis

erant

erant petendæ, in quibus aliarum potius quam Imperii ditionum uſus erat. Non ad Imperii etiam Principes quosdam confugere placebat, cum aut diverſæ eſſent Religionis, aut ſi alterius qui eſſent, viribus infirmi: & non paſſurus Cæſar credebatur, ut Imperii Principum aliquis adverſus Hiſpanos cauſam ageret Fœderatorum.

Galli quoque Patrocinium à plerisque rejectum eſt.

I. Quia Galli diſſenſionibus inter ſe domi ipſi nunc committebantur. Malis autem ſuis curandis impar, qvomodo curaret aliena?

II. Quia Galliarum Rex transactione Belgarum res facilè conceſſurus, addicturusque Hiſpanis videbatur, ut Mediolanenſem Ducatum in Italia, aliasque ibi ab Hiſpanis occupatas ditiones, quas ſuas eſſe prætendebat, continuò temperaret. Quem metum intendebat levitas Gentis Gallicæ, & quia jam

jam experiundo ſæpe erat cognitum, Gallos Hiſpanis iniquis pactis bonam cauſam & faventem fortunam aliquoties transſcripſiſſe?

III. *Quia facile Gallorum ditio undique ab Hiſpanis poterat invadi.*

Quod ſi fieret, ut id factu erat promptiſſimum, quæ tandem ex Gallia ad reſtituendas Belgarum afflictas res ſubſidia eſſent expectanda?

ANGLIÆ itaque Reginam, ejusque opem plerique omnes prætulere.

I. Quia ejusdem religionis illa ac proinde eidem innexa cauſæ.

II. Quia proxima Magnæ Britanniæ Fœderatis Belgis ditio erat, quam ſubverſis Belgarum rebus vix admodum tueri ſe poſſe adverſus Hiſpanorum, omnibus & illi potiſſimum inſidiantium conatus conſtabat.

III. Quod integris jam viribus eſſet Angliæ Regina, ac proinde paribus ſuſtentandæ Fœderatorum fortunæ.

IV. Quod in eadem ditione portus eſſent longè commodiſſimi quorum tanto faciliorem ac conſtantiorem uſum futurum, quanto propriùs Anglico jam fœderi Fœderati Belgæ innecterentur.

V. Quia, quanquam exorto cum Hiſpanis bello, non facilè ab Hiſpanis invadi Anglia poterat aut turbari: Itaque Angliam domi cum Hiſpanis non commiſſum foras juvandis Fœderatorum rebus idonea ſubſidia ſubmittere, ac transferre poſſe.

DECRETUM.

Ad Angliæ Reginam itaque itum eſt, patrociniumque ejus & petitum & acceptum.

EVENTUS.

Ejus patrocinio dehinc plurimum debuere auctæ promotæque Fœderatorum Belgarum res.

JUDICIUM.

Nemo Principum alacrius, melius, aut conſtantius agit cauſam, quam qui eâ defendit pariter & agit ſuam. Inter res itaque infirmas ac ancipites ad

ad caſuum patrocinia tantum eſt confugiendum.

DISQVISITIO.

Quomodo & quando poſt bella civilia, ſepulta valere reddantur, quæ bello & victoriæ jure à victoribus conceſſa aliis, aliis erepta ſunt.

CASUS XXXI.

Ex Veteri Alexandri Magni Hiſtoria depromptus, maximéque in hujus temporum bellis Civilibus uſu.

CUm Alexander Magnus everiſſet Thebas: invenit Tabulas, quibus continebatur, Thebanos C. Talenta Theſſalis mutua dediſſe. Theſſalique debebant C. Talenta Thebanis. Alexander in gratiam Theſſalorum, quia eorum Commilitio aliquandiu uſus erat, tabulas illas reddit Theſſalis, ſummamque debitæ ab iis

 pecu-

pecuniæ ſingulari beneficio remiſit. Poſtea cum fortunæ iterum ſuæ reſtituti eſſent Thebani, Actionem adverſus Theſſalos inſtituêre: petieruntque ut C. Talenta illa ex mutuo ſibi debita redderentur. Theſſali abnuebant reddere, cum beneficio & autoritate Alexandri totum illud debitum ſibi remiſſum eſſe conſtanter aſſeverarent. Quæſitum igitur eſt, inter politisſimas Græcorum Civitates, quibus ejus rei judicium erat delatum; Quorum potior eſſet ratio, an Thebanorum, an Theſſalorum.

SENTENTIÆ.

Pro Theſſalis dicebatur;

I. Eſſe ea C. Talenta mutuò ſibi remiſſa ac condonata ab Alexandro, cum ob rem redditas ſibi ab eo tabulis quibus debitum id continebatur. Hoc enim modo videri, qui debitori chirographum reddit, debitorem liberaſſe.

II. Quod hic feciſſet Alexander jure belli, jure militiæ feciſſe, quo Regna, quo Populi

populi, quo fines Gentium atque Urbis continentur, jus belli, quanquam ab æquitate alterius deflectat Juris, ſuo tamen titulo, æquiſſimum inter omnes nationes cenſeri.

Pro Thebanis contra afferebatur.

1. Id eos repoſcere, quod vi ſit ablatum.

2. Jus belli quod attinet, in iis quæ in judicium trahuntur nihil id valere.

3. *Quæ* armis tolluntur, niſi armis non retineri; itaque ubi illa valeant, ibi non eſſe judicem: ubi judex ſit, illa nihil valere. Non alia ratione captivos liberos ac ingenuos eſſe, quia bello parta, non niſi bello poſſidentur.

4. Sed & quod ab Alexandro donatum eſt, tale fuiſſe, quod à victore non potuerit donari. *Quia* id demum victoris eſt, quod & quamdiu teneat. At jus in tabulis fuiſſe, quod incorporale eſt, nec manu poteſt apprehendi, ut ICti

loqvuntur. Aliam enim hæredis, aliam victoris eſſe conditionem. At illum jus, ad hunc res & corpora tantum tranſire.

5. Pro Thebanis etiam dicebatur id creditum, quo de agitur, publicum fuiſſe, non privatorum. *Q*uam ob rem jus publici crediti non potuiſſe tranſire ad victorem; quia quod populus credidit, debetur omnibus, & quamdiu quilibet ſupereſt ex privatis, eſſe & cenſeri totius ſummæ Creditorem jam verò non omnes Thebanos fuiſſe victoris Alexandri: quidam enim eorum aufugerant, quibusdam, qui cæterorum reſtiterant defectioni, pepercerat Alexander.

6. Si tabulæ conceſſæ ſint non ideò perpetuò conceſſum videri, quod in iis tabulis continetur, nam neque jus in tabulis verſari, ſed ex tabulis per juris prolationem.

DECRETVM.

*Q*uid in eam rem pro Theſſalis aut Thebanis decretum ſit, veteres autores non

non prodidere. Si interim ad ſimilia ſimilium controverſiarum exempla inter veteres attendamus, Vix cuiquam dubium manere poteſt, quin pro Thebanis adverſus Theſſalos factum fuerit Decretum. In quam rem extat exemplum illuſtre inter Romanos poſt pugnæ Pharſalicæ eventum; controverſia erat inter Flavium quendam Romanum & Therachinos, Flavius multa deberi ſibi contendebat à Therachinis ſed allegabant æs alienum à Cæſare ſibi eſſe remiſſum ac donatum. Controverſia delata eſt ad arbitrium Ciceronis, cujus ſententia Therachini ſuccubuere, juſſique ſunt Flavio ea reddere quæ debebantur.

JUDICIUM.

Meritò aut ita decretum eſt, aut ita debuit decerni. Nam in Civilibus diſſenſionibus ac turbis, jura ſingulorum commutantur, neque etiam ex jure univerſitatis, quæ cum bellis Civilibus nihil habent commune, & non-

eam in amorem vi, quam in judiciorum quadam æquitate verſantur.

DISQVISITIO.

An triumphator, qui ſola ſua manu & virtute urbem aut totam Provinciam liberavit, propter perpetratum crimen capi debat ad ſupplicium.

CASUS XXVII.

Ex Hiſtoria Romana excerptus.

Princeps inter ter geminos fratres, Horatios & Curiatios, Roma per fortitudinem liberata, inter exultantem exercitum, domum ibat, ter gemina ſpolia præ ſe gerens: cui ſoror virgo, quæ deſponſata fuerat uni ex Curiatiis, obvia ante portam Capenam fuit: cognitoque ſuper humeros fratris, paludamento Sponſi, quod ipſa confecerat, ſolvit crines, & flebiliter Sponſum mortuum appellat.

Movet

Movet feroci juveni animum comploratio ſororis, in victoria ſua tantoque gaudio publico. Stricto itaque gladio ſimul verbis increpans, transfigit puellam. Atrox viſum id facinus Patribus plebique. Tamen raptus in jus ad Regem. Ubi diſputatum fuit an ſtrictum jus contra id parricidium vim habeat.

SENTENTIÆ.

Patres qui omnes leges ſeveriſſime interpretabantur ſeſe facto opponebant variis rationibus.

I. Parricidium eſſe malumque exemplum plebi. Utpote cujus rabies in patratis parricidiis reſtingui hactenus non potuerit.

II. Ex parte delinquentis, non eſſe parcendum iſti, qui proprio non pepercerit ſanguini, nec unicæ ſorori. Sentiendum enim eſſe, pugnam cum Curiatiis, non ex fortitudine, ſed audacia ò temeritate profectam atque victoriam non ex amore erga patriam, ſed ex immanitate & verſatili Fortunæ natam eſſe.

III. Ambitioſum ſignum fuiſſe hominis atrocis, querimonias ſororis non admittere volentis, eo fortaſſis animo, non quod contra ſalutem patriæ aliquid egiſſet, ſed ne gloriæ ejus vel minimum officeret.

IV. Juſtas fuiſſe lamentationes Sponſæ ſororis, ſiquidem amor ubi radices egit, cognitionem & Sangvinem ſoleat vincere.

V. Priſtinam mulierum penuriam memoriæ reponi, novamque deinde eventuram; & gentium vicinarum connubia, Romanam pubem non amplius petere poſſe, veritam, ne ſocietatum legati male audiantur, ſi nec affinitatem, nec Sangvinem, Sponſum & Sponſam reſpectaret Romana crudelitas. Igitur obnubendum eſſe ejus caput, ligandas manus & verberandum Patricidam ſupplicio.

Contra tamen multi novo gaudio & libertate excitati, dandum parricidam, maxime verò plebs metu ſervitutis ſo-

luta,

ſunt, vota & petitiones pro liberando Horatio fundebat.

I. Iuri diſſolvendum eſſe magis admiratione inauditi facinoris, quam jure cauſæ.

II. Iniquum eſſe, & apud populum Romanum admodum crudele ſi hunc, quem modo decoratum ovantemque victoria incedentem vidiſſet, jam ſub furcâ vinctum inter verbera & cruciatus videre poſſent. Quod deforme ſpectaculum vix Albanorum oculi [illegible] ſint.

III. Num ligandas eſſe manus, quæ paulo ante armatæ imperium populo Romano, & libertatem pepererint. Liberatorem urbis eſſe & ſalvatorem totius Reipubl.

IV. Idem ipſum ſupplicium, juſſi nominis æmulatione ſuſceptum, non niſi Tyrannicum nomen, Patribus Romanis & Regi, allaturum! ipſum Patrem P. Horatium proclamaſſe, ſe filiam jure cæſam judicare. Ni ita eſſet, ſe Patrio jure in filium animadverſurum fuiſſe.

V. Parcendum quoque eſſe Patri miſero ſeni, ne iſtum, quem paulo ante cum egregia ſtirpe conſpexiſſent, orbum liberis facerent.

DECRETUM.

Hæc & aliæ rationes vix movebant Patres, quamvis Regem tangerent. Attamen nullum abſtrahere potuerunt Jure contumaci. Rex ne ipſe tam triſtis ingratique ad vulgus judicii, aut ſecundum judicium ſupplicii autor eſſet concilio populi advocato, creat Duumviros, qui perduellionem Horatio, ſecundum legem judicent. *Ligabant* Horatium, capite obnubato. *Lictoribus* traditur ut verberibus afficiant. Tullus Rex ipſe, clemens Legis interpretator erat. *Provocat* ligatus Horatius. Ita certatum eſt de provocatione ad populum.

EVENTVS.

Non tulit populus nec patris lacrymas nec delinquentis parem in omni periculo ani

lo ani

In animum: Abſolutus eſt Horatius. Incerum ne cædes manifeſta maneat inultæ ſed aliquo tantum piaculo lueretur, imperatum patri, filium expiaret pecunia publica. Sicq; ſervatus Horatius multam in urbem progeniem contulit quæ ſaluberrimis miniſteriis Ingenii & virtutis Rempubl. juvarunt.

JUDICIUM.

Laudabile certe Regibus & Magiſtratibus ſi pœnas inferant culpis leniores. Sane æquitatis comes perpetua eſſe debet clementia. *Imperantibus* profecto potiſſimum dicitur illud *Iſæi*, apud Stobæum; *Oportet quidem leges acriter ſtatui, ſed mitius, quam ipſæ jubent, pœnas ſumere.* Maxime apud illos, qui propter inuſitatum caſum exempli non adeo rigoroſis juſtitiæ vinculis adſtringuntur, & ſententia in eos non prout lex ent his ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia aut publicum meritum impedit, poſſit dici.

DISQUISITIO.

Ubi initum cum aliis publicum & ſolemne pactum, & in obſervatione ejuſdem paſſim multa Reipubl. noſtræ damnoſa experimur? Quomodo pro Reipubl. ſalute, nec tamen violata fide, Conſiliarum rationes ſint inſtituendæ.

CASUS XXXIII.

Ex Hiſtoria Batavica ſelectus.

PActo inter Belgas Fœderatos & Angliæ Reginam Eliſabetham, ut cauſæ Fœderatorum patronam, inito, convenerant inter alia, ut ſupremo tunc Fœderatorũ Conventui quẽ Concilium Status vocant, Legatus Eliſabethæ continuo intereſſet, quæcunque pro Republica decernerentur auditurus ipſe ac inſpecturus. Interim Angli, quorum magni in ſubſidium miſſa erat manus, plurima inſolenter adverſus Ordinum autoritatem & populi libertatem diverſis

ſis in locis atque negotiis agitabant. Earum rerum cognitio ad ſupremum illum conventum ſpectabat. Intererat Reipubl. ut ejuſdem conventus authoritate, nimia Anglorum petulantia & uſurpatio cohiberetur. Quod quam neceſſarium erat, tam de iis ſtatuere in eo conventu vix tutum præſente Anglorum Legato, qui ſuorum potius quam Fœderatorum cauſam pro-moturus, proinde metuebatur. Quæſitum igitur eſt in Hollandiæ Ordinum Provinciali conventu: *Quid* in hoc tam arduo ac difficili negotio fieri oporteret, quo & ſatisfieret Libertati, & Anglorum animi non irritarentur in Fœderatos tanquam pacti violatores; ſi quid hic interverterent aut immutarent.

SENTENTIÆ.

Erant, qui miſſa ad Eliſabetham Legatione ſtatuebant deprecandam eſſe initi hanc pacti Legem, qua ad ſupremum Conventum Ordinum Angliæ Legatus admittebatur addita ratione, nequaquam eam expedire Reipubl. cujus tamen

men ſalutem & incolumitatem Reginæ continuò voluerit velitque promotam.

Verum id conſilium fruſtra alii adferi rebantur, cum res tantæ authoritatis, tantique in aliena Republ. momenti Regina haud quaquam eſſet intermiſſura. Principes enim quidvis donare potius, quam ea remittere jura, quæ in aliena Republ. ex pacto prætendunt exercentque Majeſtatem.

Alii clam & ignaro Angliæ Legato conveniri & de cohibenda Anglorum Licentia conſultari poſſe cenſebant.

Interum id aliis maxime intutum videbatur. Hac enim ratione ſuſpicionem Anglis injici poſſe, adverſum ſe à Fœderatis in abdito conjurari.

Inter has altercationes Johannes Oldenbarneveldius ſummæ tum ſapientiæ Ordinum Hollandiæ Syndicus cenſuit, non violato pacto & omni ſuſpicione amota aliam iniri rationem haud difficulter poſſe, quâ commodis Reipubl. omnino proſpiceretur. Injecit itaque

conſi-

conſilium inſtituendi duplicis Fœderatarum Provinciarum Ordinum Conventus, quorum unus inſtitutus jam erat, & Concilium ſtatus dicebatur; placebat ut in eo Provinciarum delegati ordinaria tantumque vis Reipubl. negotia tractarent. Huic ex pacto intereſſe debebat Angliæ Legatus, & poterat intereſſe ſine ullo incommodo publicæ Autoritatis. Nam in eo, ut jam diximus, ordinaria tantum Reipubl. negotia, quæque tanti non erant, expendenda impoſterum afferebantur.

Alter eorum Conventuum, primo illo major, denovo ut inſtitueretur, contendebat, cui peculiaris Conventus Ordinum Generalium eſſet cognomentum. In eo Provinciarum delegati res graviſſimas, extra ordinem oblatas agitarent. Huic cum ex pacto intereſſe Angliæ Legatus haud poſſet, integrum eſſe in eo expendere quæcunque Rempubl. à nimia Anglorum Licentia & uſurpatione liberandam ſpectabant. Neceſſitatem & cauſam inſtituendi hujus novi con-

conventus, contendi merito poſſe, quod auctis Reipubl. negotiis tam inuſita extra ordinem offerantur, quæ unius Conventus, Concilii nimirum ſtatus, cura, non ſatis poſſent expendi.

DECRETUM.

Placuit inprimis ea ſententia. Ex uno conventu quaſi duplex factus eſt. Ex diviſis negotiis curisque graviſſima illis permiſſa qui in capiendis de his conſiliis præſentia Anglorum Legati ab inſtituto & commodo Reipubl. jam non poſſent dimoveri.

EVENTUS.

Ex eo tempore melius ſatiusque proſpectum eſt Libertati, & Anglorum licentia ac nimia uſurpantium autoritas, magis magisque indies eſt acciſa, nec de violato pacto queri quicquam Reginæ Angliæ licebat, cum ei conventui continuo intereſſet Legatus, cui ut ſoli intereſſet, convenerat.

JUDICIUM.

Ubi & vetera inſtituta ac pacta non proſunt Reipubl. imo nocent, & tamen fidei

fidei publicæ cauſa perpetuò rata eſſe debent, ad nova recurrendum eſt, quibus nec tolluntur vetera & tamen quæ ex veteribus oriuntur mala præveniantur. Exemplum fecit edidítque Tiberius, quanquam in rem malam & malum finem. Cum ex veteri Lege Romana non liceret ex ſervo quæſtionibus ſubjecto inquirere in domini caput, & tamen ad ſubvertendos dominos, opus ſæpe Tiberius haberet expreſſo per tormenta teſtimonio ſervorum: novi juris repertor extitit, ut loquitur Tacitus, juſſitque ut ſervi, ex quibus in Domini caput inquirere volebat, apud Actorem publicum primo emanciparentur, dein tormentis, non ut ſervi, ſed ut emancipati ſubjicerentur. Ita cum pleriſque Belgii Civitatibus privilegium id indultum ſit, ut ne civis in Carcerem conjiciatur, aut etiam tormentis ſubjiciatur; interim tamen ſæpe in Rempubl. peccent Cives, quorum flagitia haud oportet dimitti impunita, haud violato priore privilegio, placuit ut liceret Cives reos jure Civitatis

vitatis exuere atque privare. Quo facto exutos in Carcerem compingere & quæſtionibus ſubjicere tanquam cives licet. Hæc conſilia ad arcana Dominationis referenda ſunt: videntur quidem violari Privilegia & facta, ſed videntur tantum: ſervatur enim priorum factorum fides, & interim ſatis fit neceſſitati Reipubl. cuius damna quavis ratione licet prævenire. Et ſi in privatis negotiis ex ſententia jurisprudentum odia reſtringenda ſint, favores ampliandi, quidni ſimilibus qias attulimus rationibus liceat ea reſtringere, quæ non cum odio tantum, ſed cum exitio publicæ Libertatis ſunt conjuncta.

DISQUISITIO.

An ad capiendum contrariæ factionis autorem uti liceat amphiboliis & æquivocationibus, quas literis & diplomatibus inſerere poſſint principes, ut datam fidem in hoſtium exitium poſtea posſint revocare.

CASUS XXXIV.

Imperante Ludovico IV. Albertus & ejus fratres Adalbertus & Heinricus Comites Bambergenſes litē moverant Epiſcopo Würzburgenſi de jure præcedentiæ, quaſi propter familiæ præſtantiam majus jus ipſis competeret. Quid magis miſeros ſeducit mortales, quam mater malorum omnium, ambitio? Non niſi morte & ſanguine hanc controverſiam decidendam eſſe credebatur. Atrox Epiſcopus, fratres ſuos Eberhardum & Gebhardum vocabat in auxilium, indeq; rem armis decernere volebant. Quo in prælio periit Heinricus, & Adelbertus vivus captus, juſſu Gebhardi, ſecuri percuſſus eſt. Eberhardus ex altera parte inter cæſos vulneratus, cum repertus eſſet, domum delatus, non diu vixit. Albertus vero ſalutem retinuit in fuga, qui brevi poſt Rudolphum obruit, & omni poſſeſſione & dignitate privavit. Eberhardi liberis omnes facultates ademit, pervulgata diſ-

ſimus

ſimulatione, quod Gebhardum armis petere vellet. Interim occaſione oblata, Conradum Ducem Hasſiæ invaſit & trucidavit. Hæc res mali exempli Imperatorem traxit in officium; ut Albertum de facinoribus iſtis rationem reddendi poſtularet. Cum vero citatus comparere abnueret, itum eſt cum ipſo in contumaciam. Obſeſſa eſt arx ejus Bamberga: Aſt Epiſcopus diu obſesſionem tolerans, ſine metu eanddm ſolvere compulit Cæſarem. Interim Hatto Epiſcopus Moguntinus, homo verſutiſſimus opem obtulit, per fraudem ac promiſit Albertum absque vi mox in Ludovici manus tradendum. Venit Hatto Bambergam, ſub amicitiæ fide, & ſe effecturum ſpopondit ſi modo in colloquium Imperatoris venire vellet, *ut ſalvus & incolumis Bambergam reduceretur.* Hac oratione ineſcatus Albertus, fidem Hattonis ſecutus, ex arce ſua diſcesſit, recta ad Caſtra Ludovici profecturus. Cum autem paululum ab arce ſe cesſiſſent, dixit Hatto: Satius mihi eſſe videtur

detur, ut ſumpto primum jentaculo ad caſtra imperii eamus.

Quod cum utrique placuiſſet, in arcem reductus Albertus ab Epiſcopo, laute & benigne eum tractavit. Profecti ſunt deinde ad Imperatorem Ludovicum in caſtra, ubi Ludovicum Imperator Epiſcopo ſuaſore, *Conſiliariis* ſuis de incarcerando & trucidando Alberto quæſtionem movit, quæ ſic ventilata. Pars negabat *Albertum* in carcerem detrudi & morti dari poſſe.

SENTENTIÆ.

I. Quoniam optima in Imperante virtus ſit fides, quam ſi ſemel fallit, inſignem Majeſtati maculam inurat.

II. Fidem eſſe militiæ fundamentum, qua ſublata, ipſam tolli, omnemque humanam ſocietatem abrogari neceſſum eſſe.

III. Quia & fidei majora damna eſſe, quam poſſint æſtimari. Imperantem perjurum ſuis ſubditis fieri exoſum. Talem autem eſſe Ludovicum ſi Alberto datam fidem non ſervaverit.

IV. Ju-

IV. Judex non dolo, ſed æquo judicio agat, Dux virtute.

Quibus vero Hattonis Inſidioſi fraudes placebant plus argumenti elaborarunt quo Imperatori mortem Alberti ſuadebant, dicentes.

I. Neminem requirere, an dolus in hoſte an virtus, Gratias agendas eſſe fortunæ, quod adſit Albertus an vi an fraude in Ludovici manus venerit.

II. Si nihil interſit quomodo captivus redierit, utrum dimiſſus, an vi vel fallaciis poteſtatem evaſerit. Ita nihil referre an hoſtis aperto Marte frangatur aut capiatur ſophiſmate.

III. Per Alberti ſupplicia non frangi fidem Hattonis; Iſte enim Comes prudentior & circumſpectior eſſe in accepta fide debuiſſet.

IV. Imo Hattonis calliditatem non appellandam eſſe verſutiam aut fraudem, ſed potius, vim & artem animi, qua hoſtes circumvenire non ſit crimini.

V. Hattonem ſemel promiſiſſe, ſe Albertum ſalvum & incolumem Bamber-

gam

gam reluctturũ, quod etiam impleviſſet. quo cum ſimul ceſſiſſet data fides.

VI. Si vel maximè læſa eſſet & violata fides; tamen iſtam læſionem non ad Cæſaris ſed ad Hattoris fidem referendam.

VII. Si non tantum ex jure Romano Civili, ſed etiam è Naturali jure licitum eſt, juratum reſcindere contractum bonæ fidei quando nimirum in iſto dolus commiſſus, aut ſi quis ultra dimidium læſus; aut ſi quod præter omnem expectationem ex ſtricta contractus obſervatione, grande incommodum acciderit; aut denique ſi altera contrahentium pars contractum violaverit. Multo magis Majeſtati reſervatum eſſe, ut juſtis etiam Principibus inconveniens interdum haud ſit, promiſſam fidem non ſervare.

DECRETUM.

Ubi animus in obſtinatam fertur ſententiam, vim inveniunt leviſſimæ rationes, multo magis tot & tam ſpecioſæ. Albertus, juſſu Ludovici, detruditur in cuſtodiam, & poſtridie lata in eum ſen-

centia capitali, in totius excitatus conſpectu vinctis poſt terga manibus, ad locum ſupplicii ductus, Securi percuſſus eſt.

EVENTUS.

Nemo certe fuit qui haſce fraudes approbavit. Ipſum Numen viſum eſt iratum Hattonis dolo, cum iſte juſtas pœnas luendo, delatus à diabolo dicitur, & dejectus in Ætnæ voragines, hac voce in aere reſonante: *Sic peccata lues, ſicque ruendo rues,*

JUDICIUM.

Ex corde fluunt conſilia; Unde mirum non eſt Conſiliarios fidem parvi facientes Imperanti perſuadere poſſe fidem violandam. Aſt, qua fama & Majeſtatis gloria, manifeſtum eſt. Certe nemini imperantium, etſi propter Regni Salutem, fidem fallere licet. Immota namque & æterna eſt regula: Princeps qui fidem ſemel fallit juſtitia exuitur omnique virtute.

DISQUISITIO.

Ubi ob juſtam & gravem cauſam turbæ à ſubditis excitatæ ſunt, an ideo pœnæ exempti intelligantur.

CASUS. XXXV.

Ex hujus ſeculi Hiſtoria Gallica petitus.

Cum Ludovicus XIII. Galliarum Rex, poſt Rupellanam Civitatē expugnatam, ſolemnē ſuorum militū Luſtrationē fieri inſtituique mandaſſet, militum exterorum nonnulli ob recita hactenus & imminuta à cohortium Ducibus debita ſibi ſtipendia tumultuari, Ducibusque ſuis violentas manus injicere cœperunt. Tumultuantium quidam comprehenſi & in vincula conjecti ſunt. Pro Tribunalique Militiæ quæſitum eſt, quid fieri oporteret?

SENTENTIÆ.

Alii pœnam promeruiſſe Duces potius avaros, & iniquos, quam milites ſibi de-

bi debita poſcentes exiſtimabant, cum illorum iniquitate factum ſit, quod Miles, cum alia vix ratione poſſet; per motus ac turbas popoſcerit.

Excipiebant alii, non jam quæri de illo quid Duces admiſiſſent, quorum cauſæ cognitioni peculiare judicium deſtinari: ſed quid admiſiſſe miles? Militem ſaltem tumultuatum, Militem iniquo modo & in publicum noxio exemplo ſua repetiiſſe, Militem denique autoritatem publicam temere uſurpaſſe. Accedebat, quod omnis Imperii intereſſe crederetur, ne impune Magiſtratibus officio jam ſuo fungentibus quamquam alibi & alias deliquerint motus, vim ac manus inferrent. Si enim id ſemel conceſſum ſit, quam perpetua fere ſunt Magiſtratu fungentium quædam vitia, tam perpetuam futuram contumaciam & rebellionem ſubditorum. Neque juſtam cauſam hic proferri poſſe cum nulla publicæ turbæ cauſa ſit. In compoſito judicio actorum & reum, æqvum & iniqvum, expendi. In turba judicii publici everti rationem.

Hoc

Hoc ipſum mereri pœnam, utut cauſa turbæ juſta poſſit exiſtimari, Rem bonam & æquam, malam & iniquam fieri, ſi quis iniqua ratione jus ejus perſequatur. Itaque juſtum hic aliquid & aliquid iniquum eſſe conſiderandum. Juſtum in cauſa. Injungendum ideo Ducibus ut Militi, ſi quid oporteret ſatisfacerent, & ſuo etiam tempore ac loco de iniquis Ducibus ſumendum eſſe ſupplicium. Injuſtum in turba ac motu. Imponendam igitur turbatoribus pœnam. Neque enim nunc, cur tales ſint, ſed tales tantum Reipubl. cauſa conſiderari.

DECRETUM.

Placuit hæc ſententia, ut ſatisfieret & votis militum & pariter belli diſciplinæ. Votis, ut integra ſtipendia ſolvenda militi imponerentur? Diſciplinæ, ne deeſſet pœna, ubi præceſſerat culpa.

EVENTUS.

Supplicium extremum de Turbatorum potioribus ſine turba ſumptum eſt. Nam eodem decreto, quo interdicebatur

noxiis pœnis ob turbas excitatas, pariter & tollebantur turbarum cauſæ.

JVDICIVM.

Æqvisſima cujusvis privati & ſubditorum cauſa iniqua eſt, ac idcirco meretur pœnam, ubi quis eam perſequitur cum præſente damno Reipubl. Pro utilitate autem Imperiorum rectè inter Gentes cenſitum ſemper & receptum eſt, ne ſubditis permitterentur accuſationes eorum, qui jam non tantum funguntur Magiſtratu, ſed in præſens etiam expediunt, quæ ſuæ ſunt functionis, multo minus excitatæ adverſum eos turbæ, quæcunque tandem prætendatur cauſa ferri debent aut tolerari.

DISQVISITIO.

An Imperantes ex patrimonio ſive Dominio aliquid poſſint alienare, & donare, miniſtris ſuis aut aliis extraneis.

CASUS

CASUS XXXVI.
Ex Hiſtoria Gallica reductus.

Onſtituerat Heinricus III. Galliæ Rex ad excutiendam neceſſitatem quandoq; evenientem, ſingulis annis centum aureorum millia ex Regio patrimonio alienare, ideoque in Comitiis Blæſenſibus Ordinum conſenſu idem expetere annitebatur; Ita tamen ut iſta domanialia Regia autoritate alienata à Succeſſore non deberent revocari.

SENTENTIÆ.

Bellenræus, Regis Orator, his rationibus petitum Regis ſui firmabat.

I. Regem ex plenitudine Majeſtatis in ſuis territoriis, quoad adminiſtrationem & alienationem omnia in ſua poteſtate habere, adeoque etiam eorum contractus haberi pro lege.

III. Iniqvum eſſe, Regem non cum aliis ingenuis hominibus parem habere libertatem, cum libertate cunctos præcellat. Præſcindi autem per hoc libertatem, ſi alienandi poteſtas de Majeſtate derogaretur.

III. Nullum virtutem magis ſplendeſcere in Imperantibus quam divinam libertatem, & proprium quaſi principum eſſe dare. Adeoque qvi Principi libertatem denegaret, ipſum Nomini Regio gloriam invidere neceſſum eſſe.

IV. Si privato liceret & auferre & transferre dominium ſuum præſertim ex cauſa; multo magis & Regi res ſuas alienandi arbitrium debeat reſervari.

V. Etſi etiam donare quid velit Rex ex fiſco, tamen id etiam non fore incommodum aut iniqvum, cum & Fiſcus in Dominio Principis ſit conſtitutus.

IV. Quid quod ſi alienatio à potentisſimo telo, necesſitate urgeretur.

VII. Cum Epiſcopus, qui bonorum Eccleſiaſticorum procurator & adminiſtrator, non Dominus eſt, propter benemerita

merita res alieni juris poteſt alienare, multo magis Rex, qui ſtrictè poſſeſſarum rerum Dominus, & cujus proprium eſt donare, bonaque merita compenſare, donandi libertate gaudeat.

Contra hæc argumenta inſurgebat Æmarus Burdegalenſis Præſes, & Ordinum nomine reſpondit; nullo modo aut caſu alienari à Rege patrimonium coronæ poſſe.

I. Quippe cum Rex tantum uſufructuarius ſit, penes quem non ſit proprietas, quam Regnum ſibi ſoli reſervet.

II. Sic quoque hanc legem non à neceſsitate infringi, quod per exempla plura poſſet verificari, ſi non ſolus Johannes Rex, apud Anglos captivus, id ſatis probaret.

III. Connatam eſſe legem regno; *quod nihil alienandum ſit de Domanio*: Sicut & in Polonia, ubi nulla neceſsitas attendatur quæ legem iſtam poſsit mutare.

IV. In aliis quocꝫ Regnis iſtud ſtatutum ſuam vim habere. Ut nemo Imperantium quicquam poſſit alienare. Hungaros eo reſpexiſſe. Anglos itidem ex Capitulatione Edvardi anno 12[illegible]8. facta, ſicut & Hiſpanos.

V. Adhæc Reges Galliæ nedum Eccleſiæ quicquam potuiſſe donare præter Ordinum conſenſum, utut cauſa iſta videretur maxime favorabilis. Dicebant enim Domanium ſimile eſſe corpori humano, cujus unica ſublata parte, totum redderetur mutilum. Nimirum, minima parte Domanii alienata, minui quoque & mutilari jura regni.

VI. Quamlibet alienationem Domanii expreſſe pugnare contra Principis promiſſa, quibus ſub ingreſſu in Imperium juramento ſe obſtrinxerit, quod nihil a Domanialibus extra Optimatum conſenſum velit alienare, quo certe periculum faciat fidei & ſubditorum amoris.

DECRETVM.

Omnibus viribus Heinrico repugnabant

bant Ordines, Æmaro oratore, neq; etiam Regis indignationi quicquam concedere volebant. Ita remiſſus eſt Bellevræus Regis Orator, & alienandæ partis Domanii commentum evanuit.

EVENTUS.

Inviolatum Regni corpus perſiſtebat, quod rebus iſtius ætatis commode inſerviebat. Quippe cum, extincta in Henrico ſucceſſionis ſerie, in Regno turbæ multæ excitarentur, illæ, corpore Regni non adhuc integro, ſed in partes deducto tam facile non potuiſſent componi.

JUDICIUM.

Geminum mihi videtur Regale Dominum: alterum Regis alterum Regni: ſive alterum Imperatoris alterum Imperii. Illud appello privatū illud commune quod abſolute dici poteſt patrimonium Regis, ſeu bonum patrimoniale Regis: hoc vero publicum eſt, & dici poteſt Fiſcale, quod Imperans accepit cum regimine & ipſo territorio, per ſucceſſionem aut electionem in ſe tranſlato. Hoc pos-

poſſidet reſpectu dignitatis accepta; illud reſpectu perſonæ quod extra imperium & ſine conſenſu poteſt ex arbitrio alienare. In res & bona perſonæ, plenam alienandi poteſtatem nemo poteſt ipſi denegare. In Domanialia autem Imperii & Regni nullum jus ipſi permittit Lex fundamentalis, quæ ipſum obligat ad non alienanda, quæ cũ dignitate Regni accepit.

Interim bona, quæ Imperantis ſunt qua talis, ex Junio Bruto iterum in duplici differentia poſſumus accipere, quarum quædam ſic ſpectant ad Regnum & Imperium ſeu coronam Imperantis, ut ad vitam Imperantis & ad ſuſtinenda onera communia deſtinata ſint. Quædam vero non ſpectant ad Domaniam, quorum loco habentur bona vacantia, quæ omnino deferuntur Fiſco; aut quæ ex crimine Perduellionis ad Principem devolvuntur, vel alia cauſa, quæ ſi non incorporentur Domanio, origine quidem fiſcalia ſunt; ſed poſtea fiunt patrimonium Regis, quæ

quæ ex voluntate *Princeps* alienare poteſt, aut retinere. Et hoc eſt, in quo multi falluntur, quod res quæ in fructu ſunt patrimonii, cum rebus patrimonii confundant, & nonnulla jura Regi aut Imperanti propria non ſine judicii lapſu Imperantibus negent.

DISQVISITIO.

Quomodo miniſtri Principum & Supremorum Magiſtratuum agere debeant, ubi in remotioribus locis quædam agenda accipiunt in mandatis, quæ vident & certo intelligunt ſe non niſi cum maximo & damno & motu ſubditorum poſſe dare effecta.

CASUS XXXVII.

Ex *ſuperioris ævi Hiſtoria* Neapolitana *deſumptus.*

TEmporibus Caroli V. Vice-Regi Neapolitano in mandatis datum eſt, ut de inquiſitione Diploma promulgaret, Inquiſitorumque conſeſſum ac ſena-

Senatum Neapoli inſtituendum curaret. Sunt autem Inquiſitores Extraordinarii judices, qui in cujusque Religionem poſthabita communi & recepta judiciorum formula inquirerent, quorum artibꝰ cum ſæpè ſub falſo Religionis prætextu in vitam& bona optimorum vis inferretur, Neapolitani memores priſtinæ Libertatis, clam, palam magnis motibus aſſeverabant, haut unquā ſe paſſuros ut inquiſitio in Ditionem ſuam inveheretur. Quæſitum proinde: Quid hic vice-Regi agendum, & quomodo Mandata Cæſaris forent explenda.

SENTENTIÆ.

Alii, ut, in hoc negotio tam difficili, & præſenti cum periculo conjuncto, nihil quicquam moliretur, cenſebant conſultisſimum.

I. Quia Vice-Rex proſtituturus Cæſaris Autoritatem videbatur, ſi talia ejus urgeret, proferretque mandata, quibus non effectis intelligeretur Cæſarem velle, quæ exequi non poſſet.

II. Quia

II. Quia & vim ſuam & exiſtimationem in cæteris amiſſurus Vice-Rex videbatur illis tentatis, in quibus contumaciâ ſubditorum inferior deprehenderetur. Semel enim & vel uno tantum negotio labentem autoritatem, in cæteris vix ſibi conſtare. Interim longè potius eſſe, res magnas, quarum aut nullus aut adverſus futurus ſit eventus, omittere, quam eas fruſtra aggredi, & oſtendere (ut loquitur Tacitus) quibus rebus impares ſimus.

III. Moderatè ſequendum eſſe accipiendumque Cæſaris Mandatum. Non illud abſolutè (ut loquuntur) ſed cum conditione interpretandum, quæ quanquam non adjecta aut verbis expreſſa ſit, haud obſcurè tamen intelligatur, mandari nimirum ut fiat quicquid ſalva Reſpubl. fieri poteſt. Atqui præſentiſſimum metum eſſe, ne jacturam totius Regni Neapolitani faciat Cæſar, ſi invitis & reluctantibus ſubditis, Inquiſitio obtrudatur. Salutem Reipubl. & Principis ſupremum ſemper eſſe & ſupra cæ-

tera

tera mandatum. Illud ſemper datum intelligi. Ex cujus ratione bonos & prudentes publicarum rerum adminiſtros, cætera Mandata omnia continuo debere interpretari.

Alii contra, hoc negotium non omnino intermittendum eſſe, exiſtimabant, cumque omnia exequi non liceret, ea tamen omnia audenda & facienda Vice-Regi eſſe, quæ ſine præſenti ullo diſcrimine dare effecta liceret.

I. Si enim nihil agatur, tenteturve, pro accepti mandati executione, facilè inVice-Regem afferri ignaviæ aut negligentiæ accuſationem. Negligentiæ, tanquam qui omiſerit, quæ præſtare adhuc integrum erat.

Ignaviæ, tanqvam qvi vano metu abſtinuerit ab exeqvendo Cæſaris mandato. Itaque ubi omnia,& tota mandata explere non licet, explendum ſaltem miniſtro eſſe quantum licet.

II. Tentandos igitur quavis arte, Magiſtratuum & civium animos, quo aut inquiſitionis inſtitutum poſſit iis ratione

tione perſuaderi ; aut ſi perſuaderi non poſſet, Vice-Rex quantum in ſe erat, officio ſuo ſatis feciſſe intelligatur. Nam pertinaciter reluctantibus Neapolitanis, non effecti mandati culpam haud penes Vice-Regem, ſed penes alios futuram. Nunquam tutiorem eſſe Miniſtris ſui ſtrenuæ cauſæ defenſionem, quam Ubi mandati mora ac ſuſpiramen aliis meritò impingi poteſt: quo nullum crimen miniſtri eſſe intelligatur, in his negotiis Miniſtro id agendum eſſe, ut quavis ſua diligentia aliorum contumacia & crimen pateſiat.

III. Perſuadendum interim quantum licet non vi armata aut manu introducendam eſſe inquiſitionem. Enim vero ubi nihil obtinet perſuaſio, aliique leviores agendi modi, non ſtatim ad vim eſſe recurrendum; neque tam latè accipiendam exequendi mandati interpretationem: Ubi res mandantur, ordinarii omnes & mitiores modi ſimul mandari intelliguntur, non autem extraordinarii. Inter extraordinarios verò modos,

dos, vis eſt; nova igitur in eam rem expectanda eſſe Cæſaris mandata.

DECRETUM.

Placuit poſtremam hanc ſequi agendi rationem.

EVENTUS.

Nihil tunc temporis pro inqviſitione effectum eſt apud Neapolitanos. Interim tamen à Vice-Rege nihil neglectum, qui ad promovendum inſtitutum, quævis contulerat, quæcunque ſine damno ac motu ſubditorum poterant conferri: Adeo ut in rejecta à Neapolitanis inquiſitione extra culpam pariter fuerit ac pœnam.

JUDICIUM.

Ubi totum ac integrum Mandatum exequi non licet, non ideo totum intermittendum eſt. Sed cum totum varias complectatur partes: & in toto mandato haud dubie etiam intelligantur mandati partes, quæcunque præſtari poſſunt à Miniſtris publicarum rerum præſtanda ſunt.

ſunt. Qui aliter agit imprudens eſt, & impoſterum ignaviæ aut negligentiæ poſtulatus amittit defenſionis ſuæ ſecuritatem. Denique moderate obeunda ſunt Principum Mandata, nec ad exquenda cæteris nihil proficientibus modis, vim conferre licet aut tutum eſt, niſi nova in eam rem Mandata ſint accepta.

DISQVISITIO.

Qua ratione inter multos aut omnes noxios de quibusdam eorum tutiſſime ſumi poſſit neceſſarium ſupplicium.

CASUS XXXVIII.

Ex ſuperioris ſeculi Hiſtoria Italica deſumptus.

HEnricus Mediceus Princeps acerrimus arce Muſirana occupata cognituque milites ſuos ſtupris, libidinibus, incolis ac vicinis maxima undequaque damna facientes, obviam eundum in tempore exiſti-

exiſtimavit. Gravisſimi itaq; qvendam criminis, ſtuprata nimirum virgine compertum, comprehendi jusſit. Ægrè id ferret tota militum multitudo, qvi ejusdem omnes pœnæ exemplum metuebant, cum idem exemplum culpæ dedisſent. Quæſitum proinde in conſeſſu militari eſt, qva ratione ſine aliorum motu, de qvibusdam reorum exigere ſupplicium liceret.

SENTENTIÆ.

Alii, cum intempeſtivam & noxiam ReiPubl: futuram crederent animadverſionem cenſebant, edito diplomate, metum gravisſimæ pœnæ injici illis oportere, qvi in ejus modi flagitiis impoſterum eſſent deprehendendi. Ita enim qvamqvam priora mala maneant impunita, futuris poſſe interdici. Nam cum omnes iisdē flagitiis jam ſint operti, aut omnes, aut paucos pœna eſſe afficiendos. Omnes non poſſe nealiàs carnificina potius ſit quam pœna.

Paucos punire, cum iniqvitate videri conjunctum, cæteris dimisſis qvi eandem

dem pœnam meruere. Imò paucorum eorum cauſam acturos omnes eadem ſupplicia meritos, & ideò metuentes

Accedebat, quod inter primæ Militiæ & Dominationis initia intuta acerrimi imperii ſumma videretur.

Alii contrà haud remittendam pœnam eſſe prætendebant. Nam ſi ſalvi omnes maneant, ſcelerum omnes peccaturos. Proinde intereſſe omnium, ut pauci puniantur, viam ad ſcelus ſternere impunitatem redireque ad patratum facinus, qvisqvis remiſſam vindiciis expertus eſt manum. Sed & vicinis ac in colliſ. quorum gratia ac prono affectu ſit opus, nō aliter ſatis fieri poſſe, qvam pœna quavis ſaltem irrogata. Dixerim iidem cenſebant ita agendum, ut ſine periculis ſeveritas, ſine invidia eſſet terror pœnæ. In quam rem diverſis diverſa placuere. Alii conſulti cenſebant id agendum, ut pœna indiceretur, non exigeretur. Indici eam poſſe ſententia ultimis ſupplicii illata. Non exigi ſi poſt latam ſententiam intervenerit principis gratia ac interceſ-

ſerit

ſerit. Sic non ſine pœna futurum ſcelus reſpectu ſententiæ, qvæ noxiis ſaltem imponat ignominiæ pœnam. Sic ſine motu futuram, qualemcunque hanc pœnam per Principis gratiam & lenitatem. Sed hæc levia pleriſque videbantur. Itaqve deſumma imponenda pœna & cautè tamen imponenda abillis eſt cogitatum.

Placuit ergo.

I. Ut comprehenderentur graviſſimorum ſcelerum comperti. Ita futurum ut minus illis faveant alii, minusq; metuant ſibi, utpote tam atrocium ſibi non conſcii flagitiorum.

II. Ut comprehenderentur tales, qui in vulgus militum propter alia erant exoſi, quanquam communiori ſceleris pariter non eſſent illigati. Ita gratam magis, licet non reſpectu præſentis culpæ, reſpectu tamen odii, futuram pœnam.

III. Ut tempore ſumendi ſupplicii in vulgus diſſimulato, quædam culpæ affines

nes militares copiæ, injecto quaſi ex vicinis hoſtibus metu extra Arcem veluti in aliam & neceſſariam expeditionem, commendarentur. Reverſos poſt exactum ſupplicium vix de metu cogitaturos. Motus enim in ejusmodi negotiis propter prævenienda magis excitari, quam propterea quæ jam facta ſunt & præveniri non poſſunt.

IV. Ut eodem tempore ad cohibendos qui in arce manſuri aliunde evocarentur copiæ intactæ & haud inquinatæ, quarum idonea fidaque manu & cæteris pari in officio poſſint contineri.

V. Ut poſt exactum ſupplicium impunitatis cæteris omnibus venia præſtaretur, monerenturque, ut illi, quorum animos pœnitentia intravit, dividerent ſe à cæteris, ſi qui forte ſuperfuturi eſſent contumaces. Itaque ſublato metu pœnæ, nullum in pertinacia prioris culpæ aut novæ culpæ præſidium noxios quæſituros. Experiundo quippe cognoſcitur multos ideo peccare, quia peccaverunt non tam quod contumaciam flagi-

flagitii ament, quam quod metuant pœnam quam peccando & majore contumacia fere cupiunt prævenire.

DECRETUM.

*P*oſtremum id tandem ratio omnium approbavit.

EVENTUS.

Nec exemplum ſceleris extitit impunitum nec pœna excitavit motus novisve malis dedit occaſionem. Nam & culpa abſtinuere omnes cœteri impunitate donati.

Neque enim diutius tutum videbatur pœnam quibusdam commilitonum merito impoſitam, ſibi autem clementer remiſſam diutius mereri.

JUDICIUM.

Nullum publicum flagitium publicè manere debet impunitum. Nullus itaqve metus à pœna imponenda deterrere debet Magiſtratus. Qui enim metu motus differunt ſupplicia, inverſo & corrupto *R*eipubl: ordine, metuunt ſubditos & non metuuntur. Interim tuto ita exigendæ pœnæ ſunt ut præveniantur

tur motus. Prævenientur illi, ſi aliunde vocatis auxiliis incorruptis; ſi innoxiorum multitudine, dimiſſa magna manu corruptorum quidam; ſi ex corruptis corruptiſſimi, ſi propter alia præſentium ſcelerum facilis inviſi præ cæteris puniantur: ſi denique cum pœna paucorum, quæ neceſſaria & metus omnium ne deſit exemplum & tamen impunitas quoque, ne excitentur motus, conjungantur. Alias coercitiones ſæpe magis quam vitia ſolent Reipub. nocere.

DISQVISITIO.

Quid inferiori Imperanti agendum, quando videt à Potentia fortiori ſibi vim inferri ſuiſque ſuas & viſcera regionum hoſtiliter invadi & quidem ex non ſatis cauſa juſta. Qualem viam eligere debeat; an ſub metu majoris periculi ſubmittere ſe debeat & deprecari; an vero fortunam tentando, cauſæ juſtitiam armis defendere, atque ſine ſuperioritatis reſpectu vim vi repellere.

CASUS XXXIX.

Inter cetera bellorum incendia quæ hoc ſeculo Germaniam infeſtarunt, etiam illud numerandum eſt, cum Cæſar contra Proteſtantes, Lipſiæ confœderatos, arma erigeret, & imprimis Johannem Georgium I. Saxoniæ Electorem eo, quod cum Sveco Fœdus inierat, intra territorium ſuum vellet impugnare. Juſſus erat Dux Cæſarianus, Tillius, locum fœderis invadere; quo everſo, ejusque capite extincto facile futurum ut cæteri ſocii fœdere abſtinerent: Movebantur copiæ Imperatoris Lipſiam, Miſniæ caput, magnam annonæ & pecuniæ copiam exigentes; qua negatá, urbs obſidetur. Civitas, ſuburbiis incendio abſumptis, initio quidem ad defenſionem machinis tonantibus, parata ſatis eſſe, viſa eſt; ſed Tragedia Madeburgi Tilliique inhumanitate territa, poſt bidui oppugnationem ſeſe dedidit hoſti,

Hinc

Hinc in ancipiti conſilio Electoris vol-
vebatur animus, incertus; an Cæſaris potentiæ cedendum, an vero tentanda ei defenſionis ſpes, & Svecus deferendo contra Cæſarem auxilio appellandus.

SENTENTIÆ.

In utramque partem ortæ ſunt ſententiæ. Quidam ſic diſputabant.

I. Cæſaris, ſummo Terrarum Monarchæ, offenſam minime provocandam eſſe: Sed reſpiciendum ad infelicia exempla Comitis Palatini, Regis Daniæ, & aliorum.

II. Neceſſarium auxilium parum conſtantiæ inventurum in Rege Sveciæ alienigena, opibus & pecunia parum pollente, innixo humeris aliorum, quos unica clade afflictus, in flammis relicturus, aut Cæſaris arbitrio permiſſurus eſſet.

Contra Cæſaris arma maxime æſtimanda eſſe, tot victoriis formidabilia, tot regionum occupationibus ſolidata.

III. Iſtam arborem in firma vi cupreis ſecuris non poſſe ſterni; cujus faſtigium in tam firma ſtirpe fixum & cujus ſtirps tot auxiliorum radicibus immota hæreret.

IV. Cautum Principem maturiori conſilio futura, quam præſentia perveſtigare oportere:

V. Illud bellum fugiendum eſſe, cujus initium perniciosum eſſet,

VI. Solius Ducatus Saxonici viribus Cæſari non poſſe reſiſti, ideo ne Suecorum auxilium adſciſcendum eſſe? ut eis poſtea dare cogantur, Cæſari jam denegata.

VII. Noxium eſſe aliena auxilia in ſuas ditiones accire: Quippe cum externa præſidia ægre iſtis munimentis excedant, quæ ſe defendiſſe prætexunt.

Alii & quidem contrariæ ſententiæ autores ſic colligebant.

I. Cæſarem nimia potentia, principibus non ferenda creviſſe.

II. Plus

II. Plusquam in confeſſo eſſe Auſtriacos Evangelicæ Religionis hoſtes, & Dominatus ſui perſecutores eſſe.

III. Nimis altam elationem Catholicorum, fore depreſsionem Proteſtantium.

IV. Adventum Regis *S*veciæ miraculoſum eſſe, æſtimariq; tanquam juſtum Dei ſupplicium adverſus illos, qui victoriis abutentes animos nimia ambitione implerent. Ut non aliter ſibi perſvaderi poſſet, quam fortunam favere prudentiæ cordati Regis: qui multum parvis copiis & caſtris poſſit.

V. *Præteritis* exemplis comprobatum eſſe, quam perniciosum ſit, negligere occaſionem comprimendi ſummè formidatam potentiam, velut ex Bohemiæ rebus pateret. Si enim Comes Palatinus in regio ſolio collocatus, illo tempore circum ſcripſiſſet Domus Auſtriacæ potentiam, in longe digniori æſtimatione fore ſtatum Electoralem.

VI. Infirmiori neceſſario ſuccurren-

dum eſſe, ut bilanx æqualiter pendens, in ægrioris humeros non decideret.

VII. Illud tempus jam ortum eſſe, quo frenandæ ſint noxiæ Auſtriacorum moliriones, & excutiendum illud jugum, quod iterum collo impoſitum, difficulter poſſet moveri.

DECRETUM.

Plus fuit in his quam in illis rationibus. Ablegabat Elector Arnheimium plenaria inſtructione, ut auxilia & armorum ſocietatem peteret â *Sveco* ad defendendas regiones Saxonicas, hiſce conditionibus: *Ut belli ſumma & armorum moderatio ſit penes Regem. Quod Elector copiis Svecicis tranſitum ad Albim liberumque victum & ſuſtentationem vellet immediate præbere, quamdiu exercitus pro defenſione in Saxonia ſubſiſteret. Ut alter ſine alterius conſenſu pacem cum hoſte non faceret.*

EXITUS.

Acceptæ ſunt conditiones â Sveco, qui junctis viribus ſuis cum Saxonæ Cæſarianos, prope Lipſiam, tanta virtute aggre-

aggrediatur, ut hoſtes fugam capere fœdam cum fama lapſu cœperint.

JUDICIUM.

Tantum intereſt bonæ & juſti belli cauſæ. Nimirum deſperata eſt ibi victoria, ubi pugnæ cauſa decerpitur; Studio vibrandi. Neq; in tali rerum conſuſione inferior habet quod ſuperioris potentiam vereatur. Certe prælium & pugna ſunt in manibus pugnantium. Aſt victoria collocaretur in fortuna, quam moderatur Numen, mortalia proſpiciens, & ſerio proximi læſionem vindicans. *Quod* adeo certum ut juſta cauſa plurimum, parva manu atterere ſoleat magnum exercitum.

Clarius in hoc caſu teſtimonium exhibetur, ubi Cæſariani antea ſemper victores & fortitudine clari, ignominioſe ſuccumbunt Sveco & Saxoni, vix cum dimidio copiarum pugnantibus. *Ipſa* natura æquum amare ſolet & irata laceſſantibus, tunc quoq; viſa fuit; cum Ventum quem in principio pugnæ adverſus frontem Saxones habuerunt ſtantem,

ſuſcepta pugna converſo Cæſarianorum faciem percuſſerit.

DISQUISITIO.

Qua ratione mala, quæ tolli non poſſunt, optimis legibus minora fieri poſſint & conſtringi.

CASUS XL.

In hiſtoria Gallica ſuperiorum temporum oblatus.

EA tempeſtate qua Galliæ Regni falces Franciſcus I. gerebat, nonnullisque domi ac foris bellis erat implicatus, pravitate morum invaluerat, ut milites ſive ad exercitum proficiſcerentur ſive redirent domum, ſive æſtiva alibi, alibi hyberna haberent, maxima in agris, oppidisque damna, paupericmque darent. Quæſitum igitur inter Provinciales eſt, quo potisſimum Conſilio præſentisſima & ultimam ruinam intentantia

cantia damna conſtringi poſſent ac cohiberi.

SENTENTIÆ.

Alii conſulebant, ut cum militiæ Præfectis initio contractu certum qvid determinaretur quo Miles ſatisfieri ſibi pateretur, neqve ultra quicquam exigeret.

I. Namque omnia illis hactenus licere. Inito autem ejusmodi contractu, quædam tantum licita futura: mali, quod in infinitum propemodum licentiam habeat, ſive remedio ſive ſolatio eſſe inter certos limites ſi per malos liceat id coarctare.

II. Hac ratione æqualia fore Provincialium damna ſingulis pro ratione opum & pecuniæ ad nonnulla in milites conferenda cenſitis ac æſtimatis. Eam enim animam eſſe omnis publicæ Societatis ut utramq; fortunam communem habeant omnes illi, qui ad eam conſtituendam colendamque convenere.

III. Cum hæc militum licentia civilium & externorum bellorum velut ſit pœna longe ſatius eſſe noſſe, quæ ean-

dem ſubeunda ſit pœna, quam quamlibet pœnam experiri.

Alii ex adverſo id minus tutum exiſtimabant.

I. Enim nihil ſe militi debere aſſeverabant, qvorum quam certa ſint ſtipendia, tam tutam inter eos debere eſſe Civium agreſtiumqve fortunam.

II. Non fieri contractu legitimum debere, quod ante contractum illegitimum & iniqvum ſemper ſit. Quamdiu illicitum maneat in bona Civium & agreſtiū graſſari, ab eo flagitio abſtinere aliquando bonos aut mitius agere. Ubi vero fiat licitum per mutuos contractus, bonos pariter ac malos ex contractus lege debita ſibi ut licita exacturos.

III. Neque facile futurum finem licentiæ militaris, qui ante contractum iniqui, qvidni etiam iniqui poſteum futuri credantur. Itaqve & militari diſciplinæ Caſtrorum & uniuscujusque induſtriæ privatim prævenienda hæc damna aut minuenda potius relinquerentur.

DE-

DECRETUM.

Pro priore ſententia à plerisqve decretum ſalubriter factum eſt. Ab aliis cum cujusqve ea res arbitrii eſſet, pro poſtrema.

EVENTUS.

Illi plerique, cum certa damna incertis præferrent quædam adhuc ſibi inter illata damna ſervavere. Alii illi, cum incerta damna præponerent certis, bonis omnibus exuti tandem ſunt ac fortunis.

JUDICIUM.

Ubi ingruit temporum *neceſſitas* ac difficultas rerum, ut tollendi penitus mali remedium non offeratur: ſolatium & laudatiſſima ratio minuendi eſt, vim ejus legibus potius adſtringere, ubi id licet, quam totam permittere licentiam malorum. Omnia enim ſibi eſſuſa licentia permittit. Quidni igitur hoc caſu optima lex ſit, quæ quodammodo permittit quædam, quæ, ut malos utcunque patitur, ita aliqva ex parte ſaltem ita cohibet atqve refrenat? Si enim con-

ſultum homini privato exiſtimetur, ut cum latrone, in quē fortè incidit deformarum ſuarum parte tranſigat, quò vitæ interim proſpiciat ſecuritati. Quid conſultum ſit in Republica ubi domeſticæ militiæ quoddam quaſi latrocinium eſt, partim quædam ex contractu indulgere caſtrenſium licentiæ corruptæque diſciplinæ, quam omnia permittere eorum judicio ac libidini, qui extra contractum omnia deberi ſibi arbitrantur.

DISQUISITIO.

An invitis Poſſeſſoribus, & ſi pro Reipubl. ſalute, vi & jure liceat tranſire per fines confœderatorum.

CASUS XLI.

Ex Hiſtoria Gallica

PActa Suſana in Hiſpania etiam ſancita, ut Galli excederent Italia, non multa tamē valuerunt, Dum Merodius Imperatoris

Cubi-

Cubicularius, quẽ Hiſpanum non nulli credunt, tū ob arctiſſimam Hiſpaniæ cum Imperio conjunctionem, tam ob Imperatoris motū, ab Hiſpania penetiſſimo directum, Rhætos invadere cogitabat; Expoſitâ Imperatori cauſâ, hæ ſententiæ ſuper ipſâ ſunt auditæ.

SENTENTIÆ.

Diſputabant quidam, non jus habere Imperatorem, per Rhæticas tranſire terras, quippe tranſitus Comes & poſſeſſorum injuria, quâ admiſſâ non mirum eſſe inflammari Rhætos & ad arma provocari.

Præterea aliam & commodiorem itineri viam patere Merodii, Auguſtas copias reducendi. Unde malæ cauſæ & hoſtilis animi ſuſpicio.

Tandem quoque Sabaudum, in Merodii conatibus eſſe ſuſpectum, utpote qui præter quietis impatientiam multa hactenus machinatus, ut nimio ſenſu injuriæ quam Suſæ viſus eſt ſuſcepiſſe, pace conſtituta, cum Rex Seguſium obſideret, cum Imperatore & Rege Hiſpaniæ de bello redintegrando ageret.

Merodius contra aliam ſententiam, cum ſuis adhærentibus, Imperatori expoſuit, nimirum. Violentiam Sabaudiæ illatam, non tam Sabaudiam, quam Imperatoriam lædere dignitatem, adeoq; ſe anguſtias tantum ad Imperii jura conſervanda clauſiſſe; Item Caſalæ liberationem in illius impingere autoritatem, cum Mantuamis Vaſallus utiq; ad obſequium Imperatori præſtandum, adigeretur, Sic quoq; Hiſpaniam edocebat; contumeliam Caſalæ ſuſceptam, contemptum potentiæ per univerſam Italiam trahere, ex quo periculoſisſima emanare poſſent negotia. Cardinalem certo in ipſius ruinam illic locorum conſpiraſſe;

Genuenſes ad corripienda arma excitatos: Inſtitutum Medioiani ſuperandi firmari, cui immiſcendum ſeſe q uæberint permutatione propoſita de Breſſea reddenda, & Saluſſarum Marchionatu ad præſens æs vendendo, ut Galli faciliùs in Italiam effundi poſſent: qui ſi geminas maris terræq; portas corriperent, ad

exte-

exuvias Regni Neapolitani ſint progreſſuri.

DECRETUM.

Miſſæ ſunt literæ Imperatoris Curiam, tranſitum per omnia provinciæ loca petentes. Dicunt quidam, quod Merodius non expectato Incolarum conſenſu copias produxerit, & anguſtias Italiæ & Germaniæ cardines occupaverit, ut & Megenfeldam & gentis caput Curiam, corripuerit.

EVENTVS.

Periculoſæ cauſæ periculoſiſſimus fuit effectus; Siquidem magna ex utraq; parte Strages cruentum fecit tranſitum, magna gentis calamitate inſignem.

IVDICIUM.

Non parum quidem faciebant momenta iſtæc Merodii ad utramq; potentiam concitandam, cum ipſius honoris centrum contigerent. *Sed* honoris & veritatis vix quicquam in iſto ſermone, repertum, injuſtitiam in Merodii inſtituto pellucente; qui poſt hæc non indido bello, eos, quos ſibi videbat adverſos,

nulla

nulla injuria laceſſitus, inutili tranſitu conſumere attentabat. Enim vero aperte eſt inſervire injuſtitiæ. Si Princeps tranſitus in provinciis fæderatorum occupat, quia damnum quod inde redundat ſentit hoſtilia. Sic judicat Thucydide, qui de Braſida, per Athenienſium Provincias tranſitum moliente ſic ſentit: *Eum injuſte agere, qui conatur invitis poſſeſſoribus tranſitum uſurpare. Licet viribus ſit validis, eas tamen ad injuriam cæterorum non exercebit, quod cælitus ad juſtitiæ patrocinium tantum conferatur.*

DISQVISITIO.

Quando in publicis negotiis adverbium attendendum, quantumque in iis pro republ. momentum ſit.

CASUS XLII.

Ex Fœderati Belgii Hiſtoria depromptus.

Sæpe

SÆpe Cæſaris Legati ad hæc aut iſta expedienda miſſi litteras ejusmodi Credentiæ quas vocant, Fœderatis Ordinibus obtulere, in quibus horum tituli, haud recte ſatis expreſſi, aut iniqvi continebantur, præſertim cum ut vaſalli Imperii Cæſarii, & S. R. Imperio Fideles dilectiqve inſcriberentur. Quæſitum haud ſemel eſt: An hujusmodi litteras admittere ac aperire pro Majeſtate ac exiſtimatione Reipublicæ foret.

SENTENTIÆ.

Alii haud difficulter admitti eas poſſe cenſebant, neqve ob verba levia irritam fieri legationem debere contendebant.

I. Enim eſſe eam formulam talem, ut aliud ſignificare poſſit apud benignos interpretes, quam Vaſalli fidum obſequium & ſubjectionem. Nam quidni & dilectos ſe Imperii gauderent & fideles coli, cum quo bella. Hac conditione ſalva Reſpubl. formulam poſſe admitti.

II. Ali-

II. Aliorum Exterorum Orientalium potiſſimum *Principum* literas in inſcriptionibus minus exactas, ſæpius Ordinibus oblatas, nec tamen eſſe rejectas. Cur igitur tanta nunc ſubtilitate & curâ in Cæſariam inſcriptionem inqvireretur.

Alii ad iſta longe alia excipiebant.

I. Formulam hanc non aliter accipi poſſe quam quâ denotat Vaſalli ſubjectionem. Neque nunc attendendum, quomodo benigna interpretatione ea ab ordinibus poſſit expediri aut explicari: Verum quid ſibi voluerit, dum ea utitur Cœſar. Verba intermittere propriam ſignificationem, & induere vim quandam aliam, ubi ad ſolemnem aliquam publicorum negotiorum formulam adſtringuntur. Ita Gratiâ Dei Princeps eſt quiſquis eſt Princeps, eo reſpectu quivis Princeps tales dici & poteſt. Interim Religio ac vis accepta inter Gentes Principesq; faciunt, ut ejus uſus tantum ſit in illis Principibus, quo-

rum

ſum abſolutum nulliſque ſuperioribus obnoxium eſt Imperium. Ita ex præſcripto Juris feudalis, Principes fideles ſibi ac dilectos, vaſallos tantum ſuos appellare. Tales autem non eſſe Belgas fœderatos.

II. Quod ſpectat Orientalium Regulorum aliorumque literas, quæ recluſæ & acceptæ ſint, in quibus tamen aut minus aut plus Ordinibus tribueretur, ideo non rejectas eſſe, quia quicquid in iis vitii, ex ignorantia noſtratium formulæ, quam vero malignitate aut contemptu naſcebatur: dolum igitur ab illis & malum animum abfuiſſe, id teſtari eventum. Aliud autem de Cæſare venire judicandum, cujus inter civilia Belgarum bella adverſus hanc Rempubl. animus continuo illuſit, cujus Legationes cum ob hanc formulam ſæpe ſint rejectæ eadem tamen adhuc repeti: qui hoſtili ita & contumaci animo eſt, quoties peccat, haud ignorantiam prodit, ſed ordinum contemptum & animi atque in ſtatum malignitatem.

III. Ve-

III. Verum eſſe, verba nec lædere nec tueri, ubi res adminiſtranda eſt manu; interim alias lædere ea plurimum, aut juvare cujusque Imperii Majeſtatem. Nam Majeſtatis proprium eſſe ut qualis & quanta eſt, talis tantaque ſemper agnoſcatur ſive verba ſive ſcripta ſpectentur. Inferiore Majeſtate ſua accipere & amplecti nihil eſſe aliud, quam proprii judicii confesſione minorem eam reddere & tantum non jugulare. Præſumi in publicis negotiis in quibus ad maxima, minima eſt attendendum, id apud quemque Magiſtratum pro vero, confesſo, legitimo haberi cui non contradicit. Equidem ſi homo privatus qui contractui ſubſcripſit quem ante ſubſcriptionem non ſatis excusſit in quo poſtea deprehendit contra animi ſui ſententiam quædam inſerta, eo ipſo teneatur quia ſubſcripſit: Quidni eã Magiſtratuum ſit providentia, ut eas examinent excutiantque formulas, quibus continentur talia, quæ falſo & temere ab aliis in Rempubl. prætenduntur.

IV. Si

IV. Si de ſolemnibus nihil mutari debeat, profecto mutata aut corrupta haudquaquam admitti oportere: viderent quam accurati in eo fuerint Romani. Cum moris eſſet, ut in literis ad Principes aut Senatum ſcriptis inter alia vota continerentur, pro eorum & Reipubl. æternitate, proditum memoriæ eſt, Tiberium Cæſarem rejeciſſe & remiſiſſe literas Provincialium, in quibus vota ea erant prætermiſſa. In eo enim contemptus quidam Romanæ Majeſtatis videbatur.

V. Id vero præcipue habere locum in iis formulis ex quibus tituli Gentium ac Principum æſtimantur. Talis enim quiſque eſt & apud alios fit, qualem ſe patitur appellari.

Et ſi Principes Gloriæ ſuæ Cauſæ vel juris quod prætendunt, retineant titulos earum rerum, quas impræſens non habent: Quidni maxime & perpetuo eos ſibi vendicent ſupremi Magiſtratus, in quibus præſentis Imperii conſiſtit Fundamentum? Nihil

Nihil hic tam leve eſt quod ſummis Imperiis ſit negligendum. Amittitur, quicquid hic negligitur. Imo data occaſione contra qvemqve id ſemper facit quod ſemel admiſit.

DECRETUM.

Placuit igitur non aperiri literas, & clauſas remitti Legato, addito, non Ordinibus eas inſcriptas eſſe, neqve enim illos Cæſari & Imperio ex ejusmodi formula Fideles agnoſcere ſe & dilectos.

EVENTVS.

Alia aliquando, prioribus rejectis, literæ à Cæſaris legatis ſunt oblatæ, quarum qvam juſta erat inſcriptio tam benigne acceptæ.

JUDICIUM.

Non de verbis adeo altercandum eſt, ubi res exiguntur: Subtilitates enim ejusmodi periculoſæ ſæpe ſunt & impe-

impedimenta rerum neceſſario expediendarum. Cæterum haud temere tamen transmittenda verba ſunt in publicis contractibus, ubi verba ſunt rerum loco. In legationibus ubi receptı moris eſt qvemqve populum ac Principum, qualis quantusque eſt æſtimari: In literis deniqve publicis, quorum nulla inſcriptio, quæqve ad nullos pertinere cenſentur, cum tituli non ſuo cuique tribuuntur.

Qua diligentia potisſimum opus eſt inter eos, de quorum ſide dubitatur.

DISQUISITIO.

An mulieres literis & politioribus ſtudiis adhibendæ.

CASUS. XLIII.

INextinguibili ſtudiorum fervore flagrabat Iſabella Britannica, quem reſtinguere nullæ mulierum artes poterant. Studioſa virgo cupidinem

nem deponi poſſe ſæpius negabat & librorũ aſſidua cultura animi intentionem confirmabat. Conſultabatur an indulgenda ſit fœminæ literarum cultura.

SENTENTIÆ.

Pars eruditorum ajebat, nullum ingenium, cui eruditio ſit amori, à ſtudiis deterrendum eſſe neque in hoc ſexum admittere diſcrimen. Naturam muliebrem ſæpius æmulam fuiſſe ingenii virilis, ut ſuo conſilio plus interdum effecerint, quam Hector armis. Cauſam naſci ex hoc, quod ſenſus mulierum, non tot pasſionibus obnoxii, quam virorum. Neque eam ætatem, & vires adeo exceſſibus gloriæ labi, quam viriles. Item & hoc conſilium multis eruditarum mulierum exemplis probari, quarum prudentia & ingenii promtitudine magnæ res in orbe ſæpe ſint geſtæ.

Pars fœminina literarum ſtudia diſſvadebant: Quia adminiſtrationi rerum domeſticarum proprie factæ ſint. Contra eruditionem mulierum ſemper co-

mitem

naturam habere laſcivism, virtuti & honeſtis actionibus inimicam. Sæpius quoque compertum eſſe, mulieres ex hiſtoriarum lectione magisque ex vario Studio gravius peccare didiciſſe quam viri judicio maturi. Cum ſint natura cautæ, aſtutæque. Quo poſtea ad ſtruendas machinationes reddantur promptiores: Id quod probari poſſet ſolo exemplo Cleopatræ, quæ linguarum varietate & ſermonis elegantia Antonium ſtolidum in amorem traxerit, & in perniciem. Quibus & Franciſcus Britanniæ Dux Johannis V. filius ſuum adjecit Symbolum, dicens: *ſatis eruditam* videri *mulierem, quæ interulæ* thoracisq; diſcrimen non ignoraret.

DECRETUM.

Admiſſa eſt *Iſabella* ad interiora literarum ſubſellia, ut publice docentes audiverit, magnamque eruditionem ſibi comparaverit.

EVENTUS.

Poſtea decus fuit ſexus & *ſeculi*, ſuaq;

ſcientiarum profunditate toti Europæ fuit miraculo.

JUDICIUM.

Diverſiſſima ſunt in fœmina: Scientia & Judicium. Hoc in viris plus valere; illam & mulieribus communem eſſe, nemo vocat in dubium. Virtus ěnim, quæ judicium perficit, non tam in fœmina quam in viro ſe oſtendit. Hinc natura Sexum Sequiorem injuriarum privilegio munivit, poſtqvam eundem imbecillitatis beneficio donavit. Hoc teſtimonium impotentis naturæ ſuſtulit in fæminis judicii vigorem, quo minus incrementa nactus ad maturitatem & perfectionem non proveheretur. Igitur imperium vix extra periculi aleam fœminæ creditum fuit, niſi iis, quæ in fatali quadam rerum tranquillitate feliciter imperaverint per accidens, Ut non improbemus Romanorum cautelam, cum Evdociæ viduæ Conſtantini, marito in imperio ſucceſſuræ, Diogenem adjungerent Imperatorem & maritum, ſolummodo ut periculis

culis ſuccurrerent, & muliebrem impotentiam ſublevarent. Interim ſcientiam & eruditionem acquirendam mulieribus denegare non adeo humanum eſt. In eo enim una vel altera ex mulieribus virile præcelluit ingenium. Certe una Belgia virginem hoc ſeculo exhibuit, Schurmannianam non à Linguarum tantum, quæ eruditis videntur propriæ, verum etiam ab omni eruditione inſtructam, cujus admirandum ingenium & omnium rerum capacem animum ultimum naturæ in hoc *Sexu* conatum jure dicas.

Hoc in capite non infelicior noſtra Saxonia erit cenſenda, quæ Belgicæ Virginis gaudet æmula. Mulierem nomino, ex *Generoſa Einſideliorum Proſapia* ortam. Pergeneroſi Luſeri, Mareſchalli Hæreditarii Saxonici, Viduam. Cujus virtus incomparabilis exigit Nomen repetere alias per Saxoniam literis clarum. Mirum ſane eſt, quam prodigiſe diffuderit Dei benignitas in Unum hoc caput, ut Lucida quaſi ſtella fe-

nulla injuria laceſſitus, inutili tranſitu conſumere attentabat. Enim vero perteeſt inſervire injuſtitiæ. Si Princeps tranſitus in provinciis fœderatorum vi occupat, quia damnum quod inde redundat ſentit hoſtilis. Sic judicavit Thucydide, qui de Braſida, per Athenienſium Provincias tranſitum moliente ſic ſentit: *Eum injuſte agere, qui conatur invitis poſſeſſoribus tranſitum uſurpare. Licet viribus ſit validis, eas tamen ad injuriam cæterorum non exercebit, quod easdem ad juſtitiæ patrocinium tantum conferatur.*

DISQVISITIO.

Quando in publicis negotiis adverbum attendendum, quantumque in iis pro re publ. momentum ſit.

CASUS XLII.

Ex Fœderati Belgii Hiſtoria depromptus.

Sæpe

SÆpe Cæſaris Legati ad hæc aut iſta expedienda miſſi literas ejusmodi Credentiæ quas vocant, Fœderatis Ordinibus obtulere, in quibus horum tituli, haud recti ſatis expreſſi, aut iniqvi continebantur, præſertim cum ut vaſalli Imperio Cæſareo, & S. R. Imperio Fideles dilectiqve inſcriberentur. Quæſitum haud ſemel eſt: An hujusmodi literas admittere ac aperire pro Majeſtate ac exiſtimatione Reipublicæ foret.

SENTENTIÆ.

Alii haud difficulter admitti eas poſſe cenſebant, neqve ob verba levia irritam fieri legationem debere contendebant.

I. Enim eſſe eam formulam talem ut aliud ſignificare poſſit apud benignos interpretes, quam Vaſalli fidum obſequium & ſubjectionem. Nam quidni & dilectos ſe Imperii gauderent & fideles coli, cum quo bella. Hac conditione ſalva Reipubl. formulam poſſe admitti.

II. Alii

II. Aliorum Exterorum Orientalium potiſſimum Principum literas in inſcriptionibus minus exactas ſæpius Ordinibus oblatas, nec tamen eſſe rejectas: Cur igitur tanta nunc ſubtilitate & cura in Cæſariam inſcriptionem inqvireretur.

Alii ad iſta longe alia excipiebant.

I. Formulam hanc non aliter accipi poſſe quam qua denotat Vaſalli ſubjectionem. Neque nunc attendendum, quomodo benigna interpretatione ea ab ordinibus poſſit expediri aut explicari: Verum quid ſibi voluerit, dum ea utitur Cæſar. Verba intermittere propriam ſignificationem, & induere vim quandam aliam, ubi ad ſolemnem aliquam publicorum negotiorum formulam adſtringuntur. Ita Gratia Dei Princeps eſt quiſquis eſt Princeps, eo reſpectu quivis Princeps tales dici & poteſt. Interim Religio ac vis accepta inter Gentes Principesq́ faciunt, ut ejus uſus tantum ſit in illis Principibus, quorum

tum abſolutum nulliſque ſuperioribus obnoxium eſt Imperium. Ita ex præſcripto Juris feudalis, Principes fideles ſibi ac dilectos, vaſallos tantum ſuos appellare. Tales autem non eſſe Belgas Fœderatos.

II. Quod ſpectat Orientalium Regulorum aliorumque literas, quæ recluſæ & acceptæ ſint, in quibus tamen aut minus aut plus Ordinibus tribuebatur, ideo non rejectas eſſe, quia quicquid in iis vitii, ex ignorantia noſtratium formulæ, quam vero malignitate aut contemptu naſcebatur: dolum igitur ab illis & malum animum abfuiſſe, id teſtari eventum. Aliud autem de Cæſare venire judicandum, cujus inter civilia Belgarum bella adverſus hanc Rempubl. animus continuo illuxit, cujus Legationes cum ob hanc formulam ſæpe ſint rejectæ, eadem tamen adhuc repeti: qui hoſtili ita & contumaci animo eſt, quoties peccat, haud ignorantiam prodit, ſed ordinum contemptum & animi atque inſitam malignitatem.

III. Ve-

IV. Si de ſolemnibus nihil mutari debeat, profecto mutata aut corrupta haudquaquam admitti oportere: videamus quam accurati in eo fuerint Romani. Cum moris eſſet, ut in literis ad Principes aut Senatum ſcriptis inter alia vota continerentur, pro eorum & Reipubl. æternitate, proditum memoriæ eſt, Tiberium Cæſarem rejeciſſe & remiſiſſe literas Provincialium, in quibus vota ea erant prætermiſſa. In eo enim contemptus quidam Romanæ Majeſtatis credebatur.

V. Id vero præcipue habere locum in iis formulis ex quibus tituli Gentium ac Principum æſtimantur. Talis enim quisque eſt & apud alios ſit, qualem ſe patitur appellari.

Et ſi Principes Gloriæ ſuæ Cauſæ vel juris quod prætendunt, retineant titulos earum rerum, quas impræſens non habent: Quidni maximè & perpetuo eos ſibi vendicent ſupremi Magiſtratus, in quibus præſentis Imperii conſiſtit Fundamentum?

Nihil

Nihil hic tam leve eſt quod ſummis Imperiis ſit negligendum. Amittitur, quicquid hic negligitur. Imo datâ occaſione contra qvemqve id ſemper facit, quod ſemel admiſit.

DECRETUM.

Placuit igitur non aperiri literas, & clauſas remitti Legato, addito, non Ordinibus eas inſcriptas eſſe, neqve enim illos Cæſari & Imperio ex ejusmodi formula Fideles agnoſcere ſe & dilectos.

EVENTUS.

Aliæ aliquando, prioribus rejectis, literæ à Cæſaris legatis ſunt oblatæ, quarum qvam juſta erat inſcriptio tam benigne acceptæ.

JUDICIUM.

Non de verbis adeo altercandum eſt, ubi res exiguntur: Subtilitates enim ejusmodi periculoſæ ſæpe ſunt & impe-

impedimenta rerum neceſſario expediendarum. Cæterum haud temere tamen tranſmittenda verba ſunt in publicis contractibus, ubi verba ſunt rerum loco. In legationibus ubi recepti moris eſt qvemqve populum ac Principem, qualis quantusque eſt æſtimari. In literis deniqve publicis, quarum nulla inſcriptio, quæqve ad nullos pertinere cenſentur, cum tituli non ſui cuique tribuuntur.

Quæ diligentia potiſſimum opus eſt inter eos, de quorum fide dubitatur.

DISQVISITIO.

An mulieres literis & politioribus ſtudiis adhibendæ.

CASUS. XLIII.

INextinguibili ſtudiorum fervore flagrabat Iſabella Britannica, quem reſtinguere nullæ mulierum artes poterant. Studioſa virgo cupidi-

nem

mitem habere laſciviam, virtuti & honeſtis actionibus inimicam. Sæpius quoque compertum eſſe, mulieres ex hiſtoriarum lectione magisque ex vario *S*tudio gravius peccare didiciſſe quam viri, judicio maturi: Cum ſint natura cautæ, aſtutæque. Quo poſtea ad ſtruendas machinationes reddantur promptiores: Id quod probari poſſet ſolo exemplo Cleopatræ, quæ linguarum varietate & ſermonis elegantia Antonium ſimul in amorem traxerit, & in perniciem: Quibus & Franciſcus Britanniæ Dux Johannis V. filius ſuum adjecit Symbolum, dicens: *ſatis eruditam* videri mulierem, quæ interulæ thoracisq; diſcrimen non ignoraret.

DECRETUM.

Admiſſa eſt Iſabella ad interiora literarum ſubſellia, ut publice docentes audiverit, magnamque eruditionem ſibi comparaverit.

EVENTUS.

Poſtea decus fuit ſexus & ſeculi, ſuæq; ſcien-

ſcientiarum profunditate toti Europæ fuit miraculo.

JUDICIUM.

Diverſiſſima ſunt in fœmina: Scientia & Judicium. Hoc in viris plus valere; illam & mulieribus communem eſſe, nemo vocat in dubium. Virtus enim, quæ judiciu n perſiſtit, non tam in fœmina quam in viro ſe oſtendit. Hinc natura Sexum Sequiorem injuriarum privilegio munivit, poſtquam eundem imbecillitatis beneficio donavit. Hoc teſtimonium impotentis naturæ ſuſtulit in fœminis judicii vigorem, quo minus incrementa nactus ad maturitatem & perfectionem non proveheretur. Igitur imperium vix extra periculi aleam fœminæ creditum fuit, niſi iis, quæ in fatali quadam rerum tranquillitate feliciter imperaverint per accidens, Ut non improbemus Romanorum cautelam, cum Evdociæ viduæ Conſtantini, marito in imperio ſucceſſuræ, Diogenem adjungerent Imperatorem & maritum, ſolummodo ut periculis

cuſis ſuccurrerent, & muliebrem impotentiam ſublevarent. Interim ſcientiam & eruditionem acquirendam mulieribus denegare non adeo humanum eſt. In eo enim una vel altera ex mulieribus virile præcelluit ingenium. Certe una Belgia virginem hoc ſeculo exhibuit, Schurmannianam non a Linguarum tantum, quæ eruditis videntur propriæ, verum etiam ab omni eruditione inſtructam, cujus admirandum ingenium & omnium rerum capacem animum ultimum naturæ in hoc Sexu conatum jure dicas.

Hoc in capite non infelicior noſtra Saxonia erit cenſenda, quæ Belgicæ Virginis gaudet æmulo. Mulierem nomino, ex Generoſi Einſiedeliorum Proſapia ortam. Pergeneroſi Lieſeri, Mareſchalli Hæreditarii Saxonici, Viduam. Cujus virtus incomparabilis exigit Nomen repetere alias per Saxoniam literis clarum. Mirum ſane eſt, quam prodigaliter diffuderit Dei benignitas in unum hoc caput, ut Lucida quaſi ſtella fe-

minimæ Nobilitatis, & Decima Muſarum jure appelletur. Digna ut hujus argumenti ſit materies; nominanda propter ingenii & eruditionis Vaſtitatem Mallebræ Miraculum & Ornamentum Germaniæ.

DISQVISITIO.

Quomodo exorta populi, iniqua aut à tempore aliena potentis ſeditione obdecreta, in nonnullorum gratiam facta, ſilentio ſalvaque Autoritate publica, excitata ſeditio ex tempore componi queat & ſopiri.

CASUS. XLIV.

Ex ſuperioris ſeculi Gallica Hiſtoria depromptus.

INter initia Civilium inter Gallos ob Religionē bellorū, Parlamento Regio condere Decretum placuit, quo Eccleſiaſtici homines & ſacros ordines profesſi â ſolvendis tributis bellorum cauſa indictis immunes pronunciabantur.

Ea propter plebs Lutetiæ Pariſiorum correptis armis tumultuari, obſidere Curiam, vociferari iniqvum eſſe id Decretum, neque unquam paſſuros ſe, ut ea gratiâ Eccleſiaſtici utantur; Quorum cauſâ & inſtinctu cum ad Civilia bella hoc deventum ſit; in publici oneris partem maximè eos venire oportere.

Senatores, quid agendum eſſet in tanto motu, extempore conſultavere.

SENTENTIÆ.

Alii corripiendos tumultus autores, inque eos ſeveriſſimè animadvertendum eſſe ſtatuebant. Contra verò nitebantur alii. Intempeſtivè enim nunc de pœnis cogitari quæ in perniciem Reipubl: eſſent redundaturæ. Pœnam interponi non poſſe ſine Magiſtratuum authoritate. Jam autem in ſeditione totius multitudinis eam inferiorem eſſe Magiſtratuum authoritatem; ſeque hoc imprimis nunc agendum, ut inauthoritatis invalidæ locum prudentia ſuccedat, quæ ſola, ſi cauti ſint, ſe eſſe poſſit majores,

Alii igitur reſcindendum in Eccleſiaſticorum gratiam factum Decretum cenſebant. At verò id ipſum Conſilium aliis quoque eſt improbatum.

I. Enim hoc pacto exponi contemptu Senatus authoritatem aſſerebant, qui in gratiam plebis reſciſſis ſemel Decretis, eidem malo continuo & in aliis obnoxius redderetur.

II. Addebant, in eo conſilio nihil eſſe aliud quam malum ex malis ſerere, & novis turbis excitatis præſentibus mederi. Neque enim Eccleſiaſticos pacatis animis paſſuros, ſi ab obtenta decretaque gratia ſemel deſtituantur. Quid autem interſit ſacros ordines eorumque factionem, an plebem tumultuari? Itaque media & placitura omnibus aliis placuit via cenſentibus, ut jam nunc decretum conderetur & palam pronunciaretur, quo ad ſtatum diem Lutetiam Eccleſiaſtici evocarentur, & ſpes populo proponeretur, futurum, ut in conventu judicio de toto hoc negotio cum Eccleſiaſticorum Delegatis continuo agatur.

DE-

DECRETVM.

Placuit conſilium poſtremum.

EVENTUS.

Is voto reſpondit. Nam hoc decreto impræſens omnibus erat ſatisfactum, neque aliud nunc agebatur, quam ut impræſens ſeditionis cauſa tolleretur. Satisfactum ſenatoribus, quorum authoritas non convulſa. Satisfactum plebi, quæ optimæ ſpei plena, quaſi obtinuiſſe jam ſibi videbatur, quæ petebat. Satisfactum denique Eccleſiaſticis, quibus accepta privilegii gratia immota etiamnum manebat & inviolata.

JVDICIVM.

In tumultu multitudinis, cum vis & autoritas Magiſtratuum vix quicquam poſsit, nec tamen proſtitui debeat aut ſuccumbere libidini multitudinis, ad moderata, callida, & ſpecioſa conſilia recurrendum eſt. Sunt autem talia ut quibus differuntur res, quas & negare, & annuere populo æquè eſt periculoſum, & tamen interim magnæ ſpes impræſens obtruduntur. Namque ea ferè populi indo-

indoles eſt, ut umbras rerum & ſpecies à rebus plerumque non diſcernant; ut ſpes oblatas ſemper latius interpretentur: ut denique quæ à Magiſtratibus in ſpem promiſſa ſunt, tanquam certa & confirmata amplectantur; ex præſentibus enim futurum metitur. Denique ubi Decretorium, ut loqvuntur, conſilium in præſens exeri non poteſt optimum illud eſt quo fit, ne præſenti tempore adverſus Rempubl. utantur tumultuantes, & Magiſtratuum Decretorio Conſilio futurum & commodius tempus aperiatur.

DISQVISITIO.

Oriuntur quandoq. in Republ. lites de Præcedentia, quæ diſſidia fovent & bono publico nocent, conſiliumq. tunc reddunt difficile uter utrī præcedat: unde ſic diſquirimus: quando in aliquo conventu duo diverſæ civitatis Collegia, ejuſdē dignitatis, concurrunt, ita tamen, ut membra ſingulatim quolibet collegio gradu ſint,

ſint impares, ſimul tamen indiviſim dignitatem Collegii exhibeant, an æquum ſit, infimum ſuperioris Collegii præcedere ſupremum in Collegio inferiori. Seu per exemplum: An in conventu Canonicus Eccleſiæ cathedralis præcedat Prælatum Eccleſiæ Collegiatæ.

CASUS XLV.

ACcreverat Regno Sveciæ Citerior Pomerania, quam Elector Brandenburgicus Regi Svecico pro recuperata pace, vi Inſtrumenti *Pacis*, concedebat, quæ poſtmodum apud Electorem, Epiſcopatu Caminenſi, & Eccleſia Collegiata Colbergenſi compenſabatur. Hæc vero orta lis eſt cum in Comitiis Stargardenſibus agere inter Prælatos Capituli Caminenſis & citerioris Pomeraniæ Status, alterius partis, & inter Capitulum Eccleſiæ Collegiatæ & ſtatus Epiſcopales, utri utros præcedant, an omnes & ſinguli Capituli Colbergenſis præce-

dant Capitulum Caminenſe, an vero hoc modo in Comitiis & Conventibus ſeſſio debeat formari: ut primum locum Præpoſitus Caminenſis occupet, ſecundum Præpoſitus Colbergenſis. Tertio loco ſedeat Decanus Caminenſis; quarto Decanus Colbergenſis, quos reliqui Capitulares alternative ſequantur.

SENTENTIÆ.

In Priorem ſententiam non frivolis argumentis itum eſt. Dicebant Aliqui, Capitulo Caminenſi in Eccleſia Cathedrali omni jure primum locum deberi.

I. Ex communisſima Politicorum regula. Utpote quæ digniores cæteris anteponit. Igitur, quia omnia atque ſingula Capituli Caminenſis membra hujus dignitatis participes habeantur, jure etiam iſtius prærogativæ haberi debeant capaces.

II. Ex ratione antiquioris dignitatis Capitulum Caminenſe cum omnibus ſuis membris præferendum eſſe. Quod itidem

Iisdem nova Politicorum regula probaret, quæ dicit, quod inter pares dignitatis gradu præcedat, qui tempore eſt antiquior; hoc eſt, qui prius dignitatem eſt adeptus. Quod etiam Papa de præcedentia ſolet urgere contra Imperatorem Conſtantinopolitanum.

III. Sicuti mater cum filia non poſſit eſſe paris ordinis & dignitatis: ſic etiam Capitulum Caminenſe, quæ mater eſt Eccleſiæ Colbergenſis, merito præferendum eſſe.

I. Colbergenſes contra diſcrimen prætendebant inter Corpus ſeu Collegium totius Capituli, & inter membra ejus ſingularia. Aliud enim eſſe ipſam Univerſitatem ſive Collegium; aliud eſſe ſingulos in eo homines.

II. Univerſitatem aliam dici perſonam, & aliud corpus à ſingulis de Univerſitate. Unde quodvis membrum utriusque Capituli nullo modo dignitatem univerſi Capituli poteſt prætendere.

III. Si dignitas ſingulorum poſtponeretur, multæ hinc abſurditates ſint proventuræ. Fieri enim, ut Actuarius aut alia perſona Inſtrumentalis Superioris Collegii debeat præcedere caput & Præſidem Collegii inferioris. Quod praxis univerſalis Germaniæ dudum improbaverit.

IV. Ex deſpectu dignitatis ſingulorum. nil niſi rixas & contentiones, ſtudia inimicitiæ variaque mala oriri, quæ bonis negotiis & commodo publico impedimentum ſint allatura.

DECRETUM.

Poſteriores rationes prævaluerunt, ut dignitates ſingulorum obſervarentur. Quod magis confirmatum fuit ex obſervantia, quæ utriusque Capituli membra ex dignitate ſingulorum fuerint in conventibus & Comitiis Provincialibus locata.

EVENTUS.

Hoc conſilium Capitulari concordiæ non nocuit.

IV.

JUDICIUM.

Ex prioribus rationibus dignitates Prælatorum egregie confunderentur. Optimum itaque erat in re tam confuſa inventum, ut membra utriusque Collegii non ex dignitate totius corporis æſtimarentur, ſed ex dignitate officii ſingulorum membrorum. Perinde ut cives ſinguli, qui in Civitate commorantur, Imperiali juribus totius Civitatis non gaudent, nec pro Statibus Imperii habentur: quia honor iſte & conſideratio univerſitatis eſt, non ſingulorum, quamvis Collegium ſive corpus totum ſua habeat privilegia, quæ tamen ad ſingulos diviſim non pertinent.

DISQUISITIO.

An non extraordinarie in caſu oblato, extraordinarius conſtitui debeat Magiſtratus, etiam adverſus recepta privilegia & leges, ubi ordinaria & conſueta imperandi ratio aut non ſufficit aut obeſt neceſſitati.

CASUS XLVI.

Ex Hiſtoria Belgica depromptus.

CUm Alexander Farneſius Parmæ Placentiæq; Dux Antwerpienſem Brabantiæ civitatem obſidione cinxiſſet, atque in ea etiam recepti moris eſſet, ut de plerisque rebus Rom publ. concernentibus non Conſules tantum & Senatores, ut ſupremi Magiſtratus; Sed ſodalitates & opificum & infimæ plebis, quas Gildas vulgò vocant, conſulerent. *Quæſitum* non ſemel eſt, An non Extraordinarius Magiſtratus ſummâ authoritate inſtructus conſtitui deberet, qui obſidionem ſpectantia cum primis negotia ſolus curaret

SENTENTIÆ.

Negabant id alii fieri oportere, præſertim qui ordinis plebei erant,

I. Integra plebi privilegia ſua eſſe relinquenda, quæ pro libertate reperta, quando

quando tandem magis exercenda eſſent, quam tempore oppugnatæ Libertatis.

II. Ea negotia, quæ ſalutem omnium ſpectant, melius conſiliis omnium expendi & decidi, ſi non ob aliam, ſaltem ob pacis publicæ cauſam, cujus nunc maximè habenda ſit ratio, ubi in proximo hoſtes ſunt. Jam autem ab omnibus Reipubl. Ordinibus Decreta ſine turbis effecta dari, quæ ex oriuntur facilè, ubi paucorum quorundam conſilia vel ut ſuſpecta vel per invidiam pleriſque non probantur.

III. Privilegiorum Populi vim in uſu conſiſtere eoque optimè conſervari; quâ vel ſemel tantum in arduis præſertim negotiis intermiſſo, venire ea nonnunquam in deſuetudinem, aut non ita, ut antè æſtimari.

Aſſirmabant interim alii, & pro extraordinario Magiſtratu loquebantur.

I. Pri-

I. Privilegia non imponere perpetuitatem neque neceſsitatem, ſed tunc duntaxat, cum ex eorum uſu ſperata commoda posſint reportari. Privilegium enim eſt, non quo cogaris aliquid facere (hoc enim vim potius quam gratiam ſapit) ſed quo ubi commodum eſt, agendi aliquid habes poteſtatem.

II. Privilegium Principum quo placuit de Republ. omnes conſuli, ſpectare Potiſſimum eas res, quæ longas deliberationes patiuntur & tractum quendam conſiliorum. At ex tempore jam conſilia capi debere adverſum ea quæ improviſa & ex tempore ab hoſtibus offeruntur.

Illos felicius ſemper cum hoſtibus commiſſos fuiſſe, qui in rebus ſuis exequendis potius conſuluerint impoſitam ab illis neceſsitatem, quam illa, quæ ut alibi commoda ſint, ita adverſum hoſtes non ſunt inſtituta.

III. *Si* omnes conſulantur, labi & tempus & occaſiones, animam rerum gerendarum.

IV. Ubi

IV. Ubi omnes conſuluntur, minus conſilii eſſe & plus diſſenſionum: quibus tracta & impedita Respubl. non poſſit non continuo laborare.

V. Fruſtra de amittendo privilegio ſtimulore Plebem & queri: Novo quippe hoc magiſtratu inſtituto, non tolli id, ſed prudenter tantum differri.

VI. Neque etiam videri differri aut poſtponi, ſi ex omnibus collegiis paucis maximè idoneis delectis ſumma rerum in præſenti permittatur. Namque ita in paucis quaſi omnes repræſentari & ſatisfieri poſſe incumbenti Reipubl. neceſſitati.

DECRETUM.

Prior tamen ſententia, ob plebejorum hominum eam tuentium contumaciam, prævaluit, quaſi ad conſervandam populi libertatem maximè comparata.

EVENTUS.

Hinc nata eſt Antverpiæ non ſolum animorum & rerum in Reipubl. adminiſtratione quædam confuſio & perturbatio, cum imperium, quod penes unum aut

aut paucos eſſe debet, in plura Collegia, atque adeò plebem ſtudiis, conſiliis ac factionibus diſtractam, divideretur; ita ut in commune nihil in tempore conſultari decernique potuerit: quæ mala tandem extremum omnium, urbis nimirum expugnatio ſequuta eſt.

JVDICIVM.

Poſtrema tamen ſententia pro præſenti necesſitate & Reipubl. conveniens erat. Privilegia publica, uti non indulta haberi debent, commutata rerum ac temporum conditione nocere magis poſſunt quam prodeſſe. In perpetuo igitur & immoto ipſorum uſu, non tam prudentia eſt, quam contumacia. Omnia rebus ac temporibus accommodanda ſunt. Vetus Imperii ordo in extraordinariis rebus oblatus, & ad res alias comparatus, ſi continuo obſervetur, confuſio in Republ. eſt non ordo. Itaque libertatis ut ſtudioſisſimi erant, Romani, ſic ejus conſervandæ cauſa nonnunquam de ea plurimum remiſere.

In

In difficilibus rebus & ſtatim & unius autoritate & ſine controverſia expediendis extraordinario Dictatore Magiſtratu creato, utebantur, qui ſumma inſtructus Autoritate in uſum Reipubl. impendebat illud tempus, quod inter plurium altercationes ut irritum, & vanum effluxiſſet.

DISQVISITIO.

Quomodo in fœderibus quæ cum exteris aut Civitatibus aut Rebus publicis ineuntur, maximè providendum ſit, non tantum, ut leges Fœderis accurate utrinque obſerventur: ſed ut Legibus inſeratur, caveaturque, ut tam perpetua maneat cauſa, cui ut fundamento innititur fœdus, quam perpetuum futurum eſt ipſum fœdus.

CASUS XLIII.

Ex Germanica Trevirenſium Hiſtoria petitus.

Cuno

Unde & alii Trevirenſium ſive Archi-Epiſcopi, ſive principes, cum antea intra modicos limites conſtricta potentia gavisi eſſent, pro ambitione ſua jus & libertatem & privilegia Civitatis uſurpare magis in dies & invalere cœperunt: exemplo Agrippinenſium & aliorum in Germania Epiſcoporum, qui, ſua autoritate provecta, jus Civitatum quibus præerant in dies ſingulos minuebant.

Trevirenſes & id ferentes indigne & graviora in dies metuentes, niſi in tempore obſiſterent, & interim tamen Libertati ſuæ adverſus Principes defendendæ ſoli vix pares: implorato aliorum auxilio, initoque cum iis fœdere rebus ſuis proſpicere ſtatuerunt. Inter alia in Anno Chriſtiano cIↃ CCCLXXVI. actum eſt de Lotharingiæ Duce in patronum Civitatis certis conditionibus adſciſcendo. Quæſitum magno in ſenatu Trevirenſi eſt. An illum ea de cauſa; & quibus legibus adſciſci oporteret?

SEN-

SENTENTIÆ.

Alii Lotharingum præ cæteris & ſolum commendabant; quia & magnarum ille virium, & in Germania, ac proximo Trevirenſibus agro, Civitates & Arces munitiſſimas plurimas poſſidebat, quas Trevirenſium intererat, non aliis quam ſibi eſſe amicas, & ex quibus commodiſſime ſe adverſus quosvis hoſtes poterant tutari.

Alii adverſus Lotharingum objiciebant, vera quidem eſſe, quæ de Lotharingi potentia ejusque arcibus earumque uſu dicebantur. Sed interim *Arcibus* illis negligentia Ducis ab Hoſtibus captis, aut à Duce aliis oppignoratis vel venditis, vel alio quovis pacto oppignoratis, onus ac neceſſitatem obſervandi fœderis futurum penes Trevirenſes, & nullum tamen fœderis fructum; cum Lotharingi Arces præcipuum fundamentum ſint fœderis à Trevirenſibus cum eo ineundi.

DECRETUM.

Hic quamvis magna difficultate inſuper

per habita, priora conſilia prævaluere; initumque eſt cum Lotharingo fœdus, quo placebat ut Johannes Lotharingiæ Dux, ſuo ſuorumque hæredum nomine Cives Trevirenſes, eorum familias & bona in tuitionem ſuam acciperet, cuſtodiam & conductum. Ut ſi quis Trevirenſibus hoſtilia inferret, adverſus eum iiſdem prompto auxilio eſſet aliaque ejusmodi, pro quibus Trevirenſes vice verſa obſequia iterum ſua ac officia obſtringebant, adjectis inſuper magni pretii penſione annua, quæ Lotharingo ut Trevirenſium Patrono perſolveretur.

EVENTUS.

Improſper ille Trevirenſibus fuit: Non quod illaudatum eſſet hujus fœderis conſilium, ſed quod non cautè ſatis propoſitæ eſſent ejus Leges. Nam paulò poſt & quædam Lotharingi Arces idoneo præſidio non inſeſſæ ab Hoſtibus captæ ſunt, & aliæ aliis oppignoratæ aut venditæ: qui Trevirenſes juvare aut auxilio eſſe non tenebantur. Interim Trevirenſes Lotharingo obſtricti manebant. &an-

& annuam penſionem ei ſuſcepti patro-
cinii nomine ſolvere tenebantur. Nullum interea fœderis fructum experti, qui ex arcibus dictis defenſis ſervatiſque ſolummodo poterat expectari.

JUDICIUM.

Imprudenter igitur rem geſſere Trevirenſes, nec in Legibus Fœderis condendis ſatis ſibi providere, ut cum Lotharingo neceſſarium erat fœdus, ita experiundo poſſea & judicio ſapientum didiſcere, cum fœdere duraturam etiam ejus cautam debere ſtipulari, his aut ſimilibus legibus adjectis.

I. Dux Lotharingiæ, caſtra ſua aut Arces durante fœdere, non alienato, non vendito nec alteri oppignorato.

II. Idoneis præſidiis Arces adverſum hoſtes idem confirmato, alias Trevirenſibus eos ſuo præſidio inſidere ac tueri integrum eſto.

III. Si contra fiat, tanquam cauſa fœderis ſublata, nullum fœdus & irritum cenſetor.

Qui

Qui igitur conſilium fœderum cum aliis pro Republ. inituri ſunt, ſemper advertere debent, quid ſit illud potiſſimum cujus cauſa fœdus ineundum cum aliis venit; quo deficiente, cum fœdus potius ſervitutem imponat fœderatis, quam conferat utilitatem, ſuprema quorumvis fœderum Lex eſſe debet, ut cauſa obſervati fœderis ab ejus obſervatione nunquam divellatur. In aliis autem ſæpe rebus deſinit cauſa, ubi exſtat effectus: in fœderibus autem ea eſt ratio, ut quamdiu ex fœderis præſcripto aliquid fit, (fit autem id quamdiu durat fœdus) cauſa etiam durare intelligatur.

DISQVISITIO.

Quomodo in hoſtilibus obſidionibus ſit procedendum, ſi obſeſſi inter ſe contraria deditionis ſententia contendunt.

CA-

CASUS XLVIII.

Ex Stetinenſium noviſſima deditione repoſitus.

F Duxerat anno præterito Elector Brandenburgicus copias ſuas contra Svecos, atq; cum iis Stetinum optimum Pomeraniæ emporium cingebat. Incredibile quam miſerè afficerentur miſeri obſeſſi tormentis continuo territi igneque noctu, die, per integrum ſemeſtre. Auctis inde de die in diem periculis, per incertum Studium vulgus trahebatur. Quidam dedendam urbem propter incrementum mali exiſtimabant; Alii, quibus alius erga nationem animus erat ſua ſuaque domicilia uſque ad ultimum ſuſpirium cum ſangvine ſe defenſuros jurabant.

SENTENTIÆ.

Conſtantes defenſores hiſce argumentis defendebant propoſitum.

I. Id velle legem naturæ, ut illata vis vi extrema propellatur imprimis ubi

nulla offenſio ſit antegreſſa. Poſtremò enim quod Suecus Gallici auri cupidus, Brandenburgicam terram quandoq; invaſerit, nulla tamen hoſtilitate id factum eſſe, totum orbem teſtari. Quo minus Elector habuerit jus Stetinum inimice petendi, & atrociter infeſtandi.

II. Libertatem Religionis neceſſitatem reſiſtendi imponere. Namq; fore certo, ut urbe capta reformatæ Religionis exercitium aliquando emergat, & ad ſummum faſtigium promotum Stetinenſium Religionem debilitet & ſuppumat.

III. Templum eſſe combuſtum & Gymnaſium, ſeminaria virtutis & Religionis. Quod certe reformandæ Religionis & libertatis dudum oblatæ peſſimum ſit judicium.

IV. Immunitates Civitatis & privilegia Regia tunc deſitura, liberaq; commercia, quibus hactenus exiguum tributum erat deſtinatum, creſcentibus indictis penſionibus, poſſumitura.

V. Non

V. Non opus habere obſeſſos ut timeant Obſidentis ferociam cum ipſis omnia conſtent, victus & quæ ad patiendam obſidionem neceſſaria.

VI. Nec cives deſtitui animo & armis, quibus ad defenſionem adhibitis, iterum cogere poſſint Electorem, ut, ſicuti, ſuperioribus annis factum, & nunc obſidionem tollat & urbem relinquat inturbatam.

VII. Cæterum & ſi quoq; urbem expugnando caperet, tamen ad huc beneficium ipſis integrum manere & idem ac victos ſe ſi traderent. Magnanimum quippe Victorem plus æſtimare hoſtium fortitudinem quam metum; cum celebrior ſit fama, fortem viciſſe quam meticuloſum.

VIII. Majori laudi duci poſſe ſi fidem Regi ſuo per juramentum confirmatam, tam citra vitæ & bonorum jacturam, conſtantia defendendi ut ſubditi probi & fideles obteſtarentur & ſuo ſanguine obſignarent. Quo magis liceat ſperare Victoris clementiam, loco expugnato, quam

quam ſi fidei datæ turpiter obliti, alienæ libidini contra Regis ſui voluntatem ſe dederent.

Quemadmodum verò impoſſibile in tanto grege non unum invenire diſſentientem: ſic non deerant qui in contrarium voluntariam deditionem ſvadebant.

Non amplius irritandum eſſe iratum Achillem qui dudum urbis dimidium dirutis munimentis, igne injecto, conflagraverit. Adeo exacerbatum eſſe ejus animum ut ne vix quidem obſeſſionem ſit ſublaturus.

II. Si ſe dederent, conditiones fore pro ſe utiliores & mitiores, quam ſi per multi ſanguinis jacturam tandem ventura ſit in hoſtium manus.

III. Sic ædes ſuas poſt hæc ſtaturas; re autem aliter cadente in cineribus componi, bonoq; ſua omnia rapinis & prædæ militum, non ſine dolore, coram oculis ſubjici.

IV. Idem eſſe obſequium, an Sveco an Electori pareant; Parq;, an tributum huic

huic pendant aut iſti. Ad hæc tutius videri, ſubjectum eſſe Electori toties victori, quam Sveco potentia decreſcenti, qui hinc ab Electore iſtinc à Dano terra utrinque poteſtate exuitur.

V. Ad cauſam belli quoq; reſpiciendum eſſe, quæ ſi juſta ut plurimum felicem belli eventum ſoleat promovere. Si verò injuſta, exitum ſequi exitioſum & triſte ſpectaculum. Nunc vero Svecum contra datam fidem fœdus cum Statibus Imperii factum, nullo urgente telo rupiſſe, & Electori Brandeburgico, contra Imperii hoſtem pugnanti frivolum negotium feciſſe ut in dubio ſit, an Temeraria iſta provocatio Regno ſvecico ſalutem ſit allatura.

DECRETUM.

Utraq; ſententia obtinuiſſe videtur. Videlicet: non deditio ſtatim ſecuta eſt, neq; etiam munitiſſima urbs deſtituta tandem tonandi & repellendi mediis, ſe amplius potuit tueri, ut ſe hoſti ſub certis condimionibus non tradiderit.

EVENTUS.

Exitus probavit, deditionem Stetinenſium non cecidiſſe inutilem pro civibus cum pacta adeo honeſta legantur, & commoda ut non ab hoſte, ſed ab amico videantur profecta.

JUDICIUM.

Periculoſum in talis modi anguſtiis officium Senatus eſt. Fervente enim plebe & ad deſperationem provecta, obſcura eſt Imperantiũ autoritas propter ſævientis vulgi cæcitatem. Et nemini de deditione conſiliũ ſine metu licet ediſſerere, ideo, quod nullum crimen tunc faciliùs præſumitur quam proditio, ut quilibet etiam *S*enator proditoris nomen ſortiatur pro titulo prudentioris. De deditione autem ipſa Stetinenſium, nemo qui â partibus eſt liber, poterit aliter judicare quam quod in eventu fuerit utilior commodiorqve ac erat in ſpe. Non enim turbata Religione; nec violatis Civitatis privilegiis dum non graviora tributa ſunt imperata, iniqvum haud fuit de-

it dedendi propoſitum maxime, cum Obſeſſi & Cives tantum fidei & virtutis oſtenderint, quantum vires humanæ in hac ſphæra poſſunt exhibere.

DISQVISITIO.

Si urgente cauſa onera publica imponuntur, plebs vero & Senatus iſta etiam ad Profeſſores volunt extendere, an Profeſſores teneantur contribuere.

CASUS XLIX.

Ex actis Academiæ Francofurtenſis reaſſumtus.

Diu multumq; inter Academiam & Senatum Francofurtenſem diſputatum eſt de immunitate Profeſſorum: an etiam ab indictâ pro bello Porusſico neceſſaria eſſe debeant exempti. Itum eſt in contrarias ſententias, quarum prima, negativa fuit Senatus Oppidani, his rationibus colorata.

I. Quamvis hactenus Profeſſores quaſdam immunitates habuerint perſonales, tamen a realibus nullo modo eſſe exemptos.

II. Privilegia Profeſſorum ab Electore conceſſa, reſpicere duntaxat onera ordinaria, non extraordinaria & ex communi neceſſitate orta.

III. Non cauſam apparere, cur iſti qvi æqualium beneficiorum Civitatis ſint participes, ab oneribus Civitatis debeant eſſe liberi & immunes.

IV. Reditus Profeſſorum longe ampliores eſſe quam reditus civium, qui plus, & tanto majus contribuunt, quam Academici.

V. Onera communia ideo dici communia, ut omnes, qui vivunt, in Republica, nemine excepto, ſua ex proportione contribuant.

I. Profeſſores contra immunitatem ſuam ex conſtitutione Legis probabant, utpote quæ Medicos, Grammaticos, Profeſſores Literarum & Doctores Legum etiam cum uxoribus & filiis, nec non & rebus,

rebus, quas in Civitate poſſident, ab omni functione & ab omnibus muneribus, vel civilibus, vel publicis immunes velint eſſe.

II. Nullam etiam eſſe ſenatus diſtinctionem, inter munera perſonalia & realia demonſtrabant; quia perſonis res in Civitate poſſeſſæ conjungerentur.

III. Iſta onera inflici quæſtibus civilibus & negotiationibus; item & opificiis, hoſpitaturis &c. quorum omnium uſus cum ad Profeſſores non ſpectet, eos etiam ad onerum participationem non poſſe obligare.

IV. Per varias Transactiones immunitatem Academiam toties eſſe confirmatam.

V. Si Profeſſores in ſpecie a Collectis non eſſent immunes, duplo vapularent flagello. Nam præter id, quod colligerent pro Electore: ne verum ipſis tributum imponi ab opificibus. Quicquid enim his imponatur, illos mercibus ſuis imponere. Has vero dum emerent Academici, carius emere compellerentur.

tur, & ſic eos tacite jam tum contributiones ſolvere.

VI. Si non abſurdum eſſet, quod Senatus Oppidanus ſibi licentiam ſumat eximendi, non ſolum ædes intra mœnia ſitas, ſed & prædia ſuburbana, Conſilii Senioris, Syndici reliquorumque officialium, quibus faveant; abſurdum tamen erit, ſi ipſe Elector, ad quem Collectæ primariò ſpectant, ſuos Miniſtros & Profeſſores non poſſet eximere.

DECRETUM.

Decretum eſt in Conſilio Electorali, ut Profeſſores priſtina immunitate gaudeant.

EVENTUS.

Ceſſit quoq; iſtud Statutum in concordiam utriusq; Reipubl. & incrementum Academiæ.

JUDICIUM.

Bonum in effectu fuit conſilium. Nam eo ipſo, quo Academiæ privilegium conceſſit Conſilium Electorale, florem peperit ipſi. Florem vero Academiæ, florem ſimul & ſplendorem toti

Civi-

Civitati comparatæ, nemo vocat in dubium. Præterea ſumptus illi, quos Academiæ cives in Civitatis uſum transferunt, Fiſcum publicum mediate augent, quamvis non immediate. Quibus ſublatis opificia & merces in tanto non eſſent flore. *S*ed cœcus vulgus hæc non videt; potius impetu ingrato ruit in invidiam, ut auram non tam beſtiis invideat, quam literatis.

DISQVISITIO.

Quomodo in fœderibus, quæ inter Civitates Populosque Communis hoſtis arcendi cauſa ineuntur, certamina Ambitionis, per quæ ſæpe perit, in mittendis, accipiendiſque auxiliis commode poſſint præveniri.

CASUS L.

Ex Hiſtoria Gallica petitus.

Cum anno ſuperioris ſeculi LXIII. in Galliæ Provincia, cui Aquitaniæ eſt nomen, illi quos Proteſtantes vocant, a diverſæ factionis potentia & invaſionibus ſibi plurimum metuerent, de mutuo, quod offenſivum vulgo & defenſivum vocant, fœdere percutiendo, inter Aquitanorum Civitates actum eſt eoque placuit, ut ingruente neceſſitate, aliæ aliis idonea & promtiſſima militum ſubſidia conferrent. Sed & mota tum controverſia eſt, qui præeſſe miſſis in auxilium copiis deberenr? An illi, qui mitterent, an verò illi ad quos defendendos juvandosque mitterentur?

SENTENTIÆ.

Cum ea de re conſuleretur, in partes itum eſt. Alii præcipuæ Civitati, quæ majora cæteris ſubſidia præſtaret, adminiſtrationem rerum deberi contendebant. Maxima enim deferenda illis, qui maxima conferrent. Maxima enim laboraturos illos, ſi aliorum negligentia, aut impari cura aliquid inferretur adverſi. Alii,

ſi. Alii, fœdere omnes æquales fieri; ideoque inter fœderatos neminem majorem aliis præſumi aſſerebant. Namque inter fœderatos diſparis fortunæ licet alii majora, alii modica offerant ad tuendam communem cauſam, æquales tamen videri, dum quisque confert quantum ex pacto debet. Cenſebant alii igitur, omnium & conſilio & ſuffragio & nomine aliquem mittendis auxiliaribus copiis imponi oportere, quippe ita ſatis fieri omnibus poſſe.

Alii contra urgebant: Utiliſſimum, videlicet futurum ſi quis alteri ſuccurrit, quod miſſa auxilia ejus Imperio ſubſint cui ſuccurrit.

I. Quia prioribus aliorum ſententiis nec ambitio nec diſſenſiones commodè tolli videbantur. Non ambitio, ſi præ cæteris unius Civitatis hic eſſet æſtimatio: Non diſſenſiones, ſi inter multorum vota de auxiliarium copiarum ſupremo præfecto eſſet ſtatuendum. jam autem ambitione & diſſenſionibus fieri, ut po-

ut pereant & inutiles reddantur promptæ rerum occaſiones.

II. Qui auxilio opus habet, idque aliunde ex Fœderis præſcripto accipit, optime omnium intelligere, quomodo eo uti debeat. Itaque in hac controverſia illius potisſimum habendam eſſe rationem.

III. Cum miſſa auxilia cum copiis eorum conjungenda ſint, quibus juvandis mittuntur, ac ea ratione quaſi in unum corpus coaleſcant, expedire, ut unius ſupremum agnoſcant Imperium, illius imprimis, cujus, quia oppugnantur fortunæ, in recto uſu auxiliorum cura & induſtria futura eſt major.

IV. Denique hac ratione neminem præponi aliis, neminem poſt poni ſemper præpoſita cujusque Fœderatorum præſenti cauſa & necesſitate.

DECRETVM.

Placuit Fœderis legibus inſerere, ut ſi quiſquam Aquitanorum in ſua ditione opus haberet aliorum ſubſidio id, & expoſceret, & in tempore obtineret, utque miſſa

miſſa in auxilium manus ſubeſſet illis, quibus juvandis eſſet ventura.

EVENTUS.

Favit ille conſilio Decreti, omni ambitionis certamine hac ratione ſublato impræſens, & impoſterum prævento.

JUDICIUM.

Cum Ambitio propria ſit magnæ fortunæ & ejuſdem tamen peſtis ſere exitiumque ſit, nemini non liquet, miſeris non licere eſſe ambitioſos: Ita tamen vulgo fit, ut depravatus ille, & publicorum negotiorum remora affectus in afflictis etiam rebus vix exuatur. Nam & ſapientibus, inquit Tacitus, omnium noviſſima exuitur ambitio. Non aliud autem adverſus eam remedium eſt, quam, ubi plures ambitioſi ſunt ita Conſilia diſpenſare ut ſingulis ſatis fiat. Singulis vero ſatis fiet ſi ea, de quibus ambitioſe contenditur, non perpetuo uni, ſed omnibus; non ambitioni, ſed ſingulorum cauſæ & neceſſitati per vices tribuantur. Recte igitur ſtatutum ab Aquitanis, quod ne aliis alii viderentur præter-

præferri, pro occaſione oblata ſingulis permiſerint quæ ſingulis poterant evenire. Ita enim impræſens nemo poſtponebatur, quamvis alio præpoſito, ut potè ſuo tempore ipſe etiam præferendus. Sed & ſecuritatis neceſſitatiſque Lex flagitat, ut miſſa ſubſidia illis ſubſint ad quorum fortunas juvandas mittuntur. Quod cum neceſſitate temporum conſtricti ſub initia Civilium bellorum ab Anglis obtinere non poſſent ordines Fœderati, multis malis incommodiſque Lyceſtrii Anglorum Ducis præfecturâ ſunt involuti.

DISQVISITIO.

An nova inſtituta adverſus receptas priſcis temporibus leges introducta, & in Rempubl. aliquot jam annorum uſu obſervata, ad antiquarum legum dictamen & formam ſub prætextu quaſi libertatis debeant mutari.

CASUS

CASUS LI.

Ex Hiſtoria Friſiorum petitus.

BOlſvvartia, haud, ignobilis Friſiæ Occidentalis Civitas eſt. In ea ex veterrimi Plebiſciti præſcripto mos olim obſervabatur, ut eorum, qui ad Conſulares aut ſenatorias evehendi eſſent dignitates, Nominatio & Electio (ſicut vulgò loqvuntur) penes totius populi multitudinem eſſet. At verò mutatis Belgarum rebus cùm eadem civitas Fœderatorum Imperio ſeſe permitteret; placuit graviſſimas ob rationes ut creandorum Magiſtratuum poteſtas penes Gubernatorem aut Ordines Provinciæ eſſet? Atque id inſtitutum per multos jam annos magna cum civilitatis pace fuerat obſervatum, donec cives ſuperioribus annis paucorum quorundam libidine ac ambitione animati, reddi ſibi priſtinas leges priſtinamque Libertatem autoritatemque nominan-

nandorum ac eligendorum Magiſtratuum, magna contentione cupivêre. Quæ controverſia ad Fœderatorum Ordinum Tribunal delata utrimque varie eſt diſcuſſa.

SENTENTIÆ.

Cives pro reſtitutione antiquarum legum tanquam pro libertate loquebantur.

I. Ob Tyrannidem Albani Hiſpanorum nomine Belgarum rebus præfecti, cum primo Fœderatorum partes ſequi decreviſſent, ſimul cum Domino formam Reipubl. ſuæ eſſe mutatam. Quod ut, ut tunc expedierit, pacatis nunc rebus, & meliori facie civitatis, priſtina jura ob necesſitatem temporum dilata hactenus potius quam ſublata, reddi ſibi oportere. Quæ metu, vi, necesſitate in Rebuspubl. fierent, ut non facta cenſeri; nec imponere perpetuæ & ejusdem exempli imitationem.

II. Privilegium olim ſibi indultum & totius civitatis conſenſu Plebiſcitum conditum, & usque ad Fœderatorum Impe-

Imperii initia inviolabiliter eſſe obſervatum, ut nominatio & electio Magiſtratuum, non penes alios quam ipſos cives eſſet. Cum autem pro conſervatione privilegiorum ac libertatis Bellum Hiſpanis indictum ſit: cur ſibi Privilegium ampliſſimum, cur ſibi illud, in quo liberrima civium poteſtas conſpicitur, impræſens non redderetur.

III. Multa ſe incommoda ex mutata illa Reipubl. forma accepiſſe: multos civibus ingratos, multos haud merentes, gratiæ tantum gubernatoris aut ordinum innixos præfectos fuiſſe regundæ Civitati. Ita autem ſe pro libertate ſua exiſtimare, imperaturam omnibus, ex & ab omnibus eligi oportere; præſertim cum ad rationem veteris Privilegii autoritas accedat.

Qui Magiſtratuum tum Bolſvardiæ gerebant in conventu Ordinum longè alia diſſerebant.

I. Omnem Reip. mutationem noxæ eſſe, quanto magis illam, quæ paucorum quorundam libidini potius & ambitioni,

ni, quam neceſſitati datur, præſertim, ſi mutatio animum civitatis ſpectet, regendæ nimirum Reipubl. rationem.

II. Sub initio Imperii Fœderatorum mutatam eſſe veterem Reipubl. formam ex neceſſitate & utilitate, ut hactenus docuit eventus. Cum enim tunc temporis in partes ad huc & factiones eſſent ſciſſi Cives, hodieque diverſa eorundem ſtudia, ex diverſitate potiſſimum Religionis fint, arbitrium eligendorum Magiſtratuum potius unius Gubernatoris, aut unanimiter agentium Ordinum, quàm incerti & diſcordis vulgi authoritati relinqui tum debuiſſe, & nunc relinqui eadem manente cauſa oportere.

III. Non in eo quod falſo præfertur Privilegia aut plebiſcita antiqua eſſe violata, ſed rem communem civitatis eſſe ſervatam. Violantur illa, cum in perniciem Reipubl. tolluntur. Quaſi ſervari videntur, cum ubi mutantur, cum mutatione ſalus Reipubl. continetur.

Id ſemper ſupremis rerum adminiſtris hac de cauſa licuiſſe: quippe Rempubl. privilegia.

Quod & de Principibus & Magiſtratibus, de Legibus etiam ac plebiscitis eſt ſtatuendum. *Si electi Principes ac Magiſtratus, ut boni, ſi malè agant poſſunt exauctorari:* Quidni etiam Leges, quæ ut olim utilitate fuerunt commendatæ, ita inpræſens, non niſi cum ſummo diſcrimine Reipubl. ſunt conjunctæ, impetrato hoc quod revocatum Cives volunt privilegio; Concordes Cives exſtitiſſe, unam & eandem fuiſſe eorum pro Republ. mentem: ideo Electionem Magiſtratuum inmotæ eorum concordiæ datam tunc fuiſſe: Nunc autem eſſe diſcordes: cur igitur eadem Electio, in qua aſſenſus omnium eſt opus diſcordiæ multitudinis relinqueretur? Plebiſciti fundamento igitur ſublato, quod eſt Concordia id ſubſiſtere haud quaquam poſſe aut conſervari.

IV. Non malè mutatam veterem formam Civitati ceſſiſſe: ſublatam autem nunc,

nunc, quod Cives volunt, haud dubiè plurima illaturam mala; quippe irrita hac forma eligendorum Magiſtratuum pronunciata, declarari quaſi omnia irrita, quæ à Magiſtratibus hac forma electis hactenus facta ac decreta ſunt. Vetere enim forma revocata in tam diſcordi indole civitatis, nunc harum, nunc illarum partium; nunc hujus, nunc illius Religionis homines ad Rempubl. pro libidine factioſæ plebis fore admovendos. Veteres & jam & qui nunc ſunt Magiſtratus electos cum novis a populo electis perpetuos habituros contentiones. Sed & ægrè laturum nec paſſurum etiam gubernatorem. eripi ſibi hactenus datam autoritatem. Quæ mala omnia ejusmodi ſunt, ut non niſi turbatio quædam & Chaos veterum novarumque rerum, inquietudo Reipubl. perpetua, & tandem ejusdem ruina debeat exſpectari.

V. Quin verò & magni nimis & periculoſi Exempli, futuram hanc mutationem. Receptam nunc formam Fœderatorum

ratorum Ordinum autoritate eſſe invectam; cur illa in gratiam paucorum quorundam libidinis proſtitueretur? ſed & ſi mutetur, eadem alias Civitates & Ditiones, quibus eadem evenerint, poſtulaturas. Quid autem id aliud, quam hujus laudabilis Imperii confirmatam vim atque immotum hactenus ordinem omnino ſubvertere?

DECRETUM.

Placuit igitur decernere, ut quieta & recepta non moverentur ut vetus Plebiſcitum cederet receptæ Fœderatis formæ, neceſſitati pariter ac utilitati.

EVENTUS.

Ita pax Civitatis & Supremorum Ordinum authoritas eſt conſervata,

JUDICIUM.

Sicut antiquitus inſtituta, quam diu uſu valent, mutari non debent: Ita aut avertendi mali, aut majoris uſus obtinendi cauſa mutata, non repeti, ut antiquâ, ſed haberi ut ſepulta & extincta, debent. Antiqua enim ſi talia tantum ſint, nullius ſunt & videri debent autoritatis.

ritatis. Tunc enim meliora illis nova ſunt ex quibus aut minus mali aut plus boni reportatur. Fallit pleroſque antiquitatis autoritas & nomen. Nam nova, quæ in Veterum locum ſubſtituta & jam aliquandiu obſervata ſunt, ſi bene ſe habeant, majoris ſunt, quam veters illa autoritatis. Sed & quæ nunc antiqua dicuntur & non alio titulo quam iſto repetuntur, aliquando fuere nova, ſicut ille apud Tacitum eſt locutus.

DISQUISITIO.

Quomodo in eligendo Magiſtratu ſit procedendum an ad Genus & Nobilitatem, an vero magis ad animum & virtutem ſit reſpiciendum.

CASUS LII.

Ex Hiſtoria Romana reparatus.

TAcfarinas Africam incurrebat, eamq; hoſtiliter infeſtabat. Igitur Tiberius miſſis ad Senatum literis, inimicitiam docuit

cuit judicioq; Patrum deligendum Proconſulem, gnarum militiæ, corpore validum & bello ſuffecturum. Itaq; inter Patres orta eſt diſputatio, an M. Lepidum non tam genere & Nobilitate quam virtute clarum, an verò Blæſum ex majoribus ſuis decorum debeant mittere.

SENTENTIÆ.

Pompejus Sex. graviter inſurgebat.

I. Non eſſe legendum M. Lepidum hominem ſocordem, inopem, & Majoribus ſuis dedecorum; nam de Nobilibus genere, majorem virtutis præſumtionem eſſe.

II. Humilitatem generis ad terram fere animos deprimere, ut memores obſcuri generis in ipſo virtutis curriculo quandoq; fatigentur & deficiant.

III. Ex parentum virtutibus prolis judicari ſucceſſus, quia bona certe ſint, quæ ſidem ab exordio trahant, dum ori-

go neſciat deficere quæ conſvevit radicitus pullulare.

IV. Generoſum animum ſemper concitari ad honeſtum: & ſaporem qui conceſſus eſt origini, niſi per accidens forte vitiatus, neſcire rivulos abnegare.

Adverſo Senatu aliter ſentiebatur. Et quidem ſic:

I. Legendum eſſe M.Lepidum mitem magis qvam ignavum: paternos ei anguſtias & ſtirpis humilitatem, honori magis, qvam ignominiæ habendam.

II. Corrumpi demum reſpubl. ubi ſine diſcrimine & examine meritorum, Nobilitas ſit in oculis, qvaſi Avorum qvoqve experientia & virtus ad omnes ſemper poſteros deſcenderet.

III. Otioſam tunc fieri virtutem, & induſtriam langventem, ſi ſola niſa Nobilitate debita ſibi & qvaſi certa reputaverit præmia.

IV. Ab origine Civitatis ſic geſtum, ut Magiſtratus fuerit præmium virtutis

con-

cunctisqve civium, ſi bonis artibus fide-rent, licitum eos petere.

V. Multos degeneres & Majoribus ſuis dedecoros inventos eſſe, qvibus Nobilitas plus oneri fuerit & turpitudi-ni, qvam gloriæ.

VI. Qvid, qvod ipſa natura hoc non attentaverit diſcrimen, ſed Plebem & No-bilitatem pari benignitate affecerit.

DECRETUM.

Ad priores rationes pro tutanda A-frica miſſus eſt Blæſus.

EVENTUS.

Sic ceſſit conſilium, ut res melius ſuc-cederent in Aſia, qvo miſſus eſt M. Lepi-dus, qvam in Africa, ubi Blæſus Patrum nomine agebat.

JUDICIUM.

Fortes creantur fortibus & bonis. In-terim degenerant etiam aqvilæ, qvæ li-cet communiter non niſi aqvilas procre-ent. Sunt tamen, qvi putent, Struthio-nes qvandam eſſe earum ſpeciem, ſed plane degenerem, in qva non eadem cordis generoſitas, ungvium robur, ala-

rumqve levitas, qvæ inen æqvalis. Ut qvidem ex homine hominem, ex bellua belluam, ſic ex bonis bonum generari putatur. At hoc qvidem Natura ſemper vult efficere; attamen ſemper non poteſt. Optima illa eſt Re-publ. ubi Nobilitas & virtus in Magiſtratu concurrunt. Aſt in electione ſolam Nobilitatem ſeu honeſtam nativitatem qvi petit, varia mala & calamitates conjicit in Rempub. ut enim venator non qværit, quod tali cane natum ſit, ſed canem: & eqves eqvum ipſum, non quod ex eqvo (qvid enim ſi mulus ex eqvo ſit) ita Elector Magiſtratus tota via erraverit, ſi in Rectore non reqvirat, qvis ſit, ſed è qvibus natus. In bello qvidem multa facit ſangvinis auctoritas, ſi Rex aut ipſe Princeps ducit copias: aſt hoſtem non fundit, ſed ſola fortitudo & induſtria, qvæ ut merita eligendi Magiſtratus omnino ſunt reſpicienda: alioqvin incendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus, aut ſpes, & ſecuri omnes aliena ſubſidia expectabunt, ſibi ignavi, Bonis graves.

DISQVISITIO.

An conſultum ſit, ut mulieres comitentur viros ſuos in caſtra ituros.

CASUS LIII.

Ex Hiſtoria præcedenti ſimul ortus.

POſt antegreſſam Diſputationem, an nimirū in electione Magiſtratus, Nobilitas anteponenda ſit Virtuti, vel contra, in eodem caſu novum ſubnatum eſt dubium, & qvæſtio Patribus propoſita: an mulieres ſimul cum viris in caſtra ducendæ ſint, necne?

SENTENTIÆ.

I. In utramqve ſententiam itum eſt. Inprimis vero negativam Severus Cæcina ſenes, præ omnibus viſus eſt tueri. utpote qvi nunc qvadrageſimum ſtipendium ſe expleviſſe gloriabatur, adeoqve compertam habere moleſtiarum magnitudinem, muliebris ſocietatis comitem, qvamqvam concordem habuerit mulierem, ſex partus enixam.

II. Placitum antiqvum fuiſſe, ne fœminæ in ſocios traherentur, aut gentes externas.

III. Ineſſe mulierum comitatui, qvæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus convertant.

IV. Non imbecillum tantum & imparem laboribus ſexum, ſed ſi licentia adſit, ſævum, ambitioſum, poteſtatis avidum.

V. Habere ad manum centuriones; præſediſſe nuper fœminam exercitio cohortium, decurſu legionum. Cogitarent ipſi, qvoties repetundarum aliqvi arguerentur, plura uxoribus objectari: his ſtatim adhæreſcere deterrimum qvemqꝫ provincialium: abs his negotia ſuſcipi, tranſigi: duorum egreſſus coli, duo eſſe prætoria; pervicacibus magis & impotentibus mulierum juſſis, qvæ Oppiis qvondam aliisqve legibus conſtrictæ, nunc vinculis exolutis, domos fora, jam & exercitus regere.

Alii

Alii indignum hocce judicium rebantur: è qvibus Valerius Meſſalinus, cui Meſſala parens, antecedentia argumenta his diluit:

I. Duras fuiſſe veterum leges in ſexum muliebrem, qvos nova humanitate mutare æqvius ſit, & fœmininæ neceſſitati plura concedenda.

II. Omnia promiſcua cum marito mulieres habere, nec ullum in eo pacis impedimentum.

III. Bella quidē accinctis plane obeunda; ſed revertentibus poſt laborem nihil honeſtius eſſe, quam uxorium levamentum.

IV. Quamvis ſit, ut quædam mulieres in ambitionem & avaritiam prolapſæ non tamen omnes. Sic in ipſo Magiſtratu plures variis libidinibus obnoxios eſſe; non tamen ideo neminem in provinciam mitti.

V. Corruptos ſæpe pravitatibus uxorum maritos, ergo omnes cœlibes integros?

VI. Placuiſſe qvondam Oppias leges, ſic temporibus Reipubl. poſtulantibus: remiſſum aliqvid poſtea & mitigatum, qvia expedierit.

VII. Ob unius aut alterius imbecillum animum male eripi maritis conſortia rerum ſecundarum, adverſarumque, hacqve violenta cuſtodia vix manere illæſa conjugia: Sic facerent, ut per plures annos in modum diſcidii obliterentur & obviam irent iis, qvæ alibi peccarentur, ut flagitiorum urbis meminiſſent.

VIII. Addidit Druſus pauca de ſuo matrimonio. Nam principibus adeunda ſæpius longinqva imperii: adeoqve Auguſtum, qvoties in Orientem autOccidentem meaverit, comite Livia ſua id effecerit. Se qvoqve in Illyricum profectum; & ſi ita conducat, alias ad gentes iturum haud ſemper æqvo animo, ſi ab uxore cariſſima & tot communium liberorum parente divelleretur.

DECRETUM.

Eluſa eſt prior Cœcinæ ſententia, audi-

dictique ſunt Valerius Meſſalinus & Druſus.

EVENTVS.

Profuit decretum, pedeqve celeriori itum eſt ad provinciam, qvam milites ſecuti ſunt propter muliebre conſortium leviores.

JVDICIVM.

Nullum commodum ſine incommodo: & mala neceſſaria æqviori animo ſunt ferenda.

DISQVISITIO.

Qua ratione clandeſtina & diſſimulatæ Rebelliones, aut alia adverſus Rempubl. aut Principum meditantium Artes in apertum, in tempore poſſint produci.

CASUS. LIV.

Ex Hiſtoria Britannica petitus.

Qua tempeſtate Eliſabetha Anglorum Regina præerat rebus, multus rumor ſpargebatur in ſeptentrionalibus Angliæ plagis, Northumberlan-

nunc, quod Cives volunt, haud dubie plurima illaturam mala; quippe irrita hac forma eligendorum Magiſtratuum pronunciata, declarari quaſi omnia irrita, quæ â Magiſtratibus hac forma electis hactenus facta ac decreta ſunt. Vetere enim forma revocata in tam diſcordi indole civitatis, nunc harum, nunc illarum partium; nunc hujus, nunc illius Religionis homines ad Rempubl. pro libidine factioſæ plebis fore admovendos. Veteres & jam & qui nunc ſunt Magiſtratus electos cum novis a populo electis perpetuas habituros contentiones. Sed & ægrè laturum nec paſſurum etiam gubernatorem. eripi ſibi hactenus datam autoritatem. Quæ mala omnia ejusmodi ſunt, ut nonniſi turbatio quædam & Chaos veterum novarumque rerum, inquietudo Reipubl. perpetua, & tandem ejusdem ruina debeat exſpectari.

V. Quin verò & magni nimis & periculoſi Exempli, futuram hanc mutationem. Receptam nunc formam Fœderatorum

ratorum Ordinum autoritate eſſe invectam; cur illa in gratiam paucorum quorundam libidinis proſtitueretur? ſed & ſi mutetur, eadem alias Civitates & Ditiones, quibus eadem evenerint, polluituras. Quid autem id aliud, quam hujus laudabilis Imperii confirmatam vim atque immotum hactenus ordinem omnino ſubvertere?

DECRETUM.

Placuit igitur decernere, ut quieta & recepta non moverentur ut vetus Plebiſcitum cedat et receptæ Fœderatis formæ, neceſſitati pariter ac utilitati.

EVENTVS.

Ita pax Civitatis & Supremorum Ordinum authoritas eſt conſervata,

JUDICIUM.

Sicut antiquitus inſtituta, quam diu uſu valent, mutari non debent: Ita aut avertendi mali, aut majoris uſus obtinendi cauſa mutata, non repeti, ut antiqua, ſed haberi ut ſepulta & extincta debent. Antiqua enim ſi talia tantum ſint, nullius ſunt & videri debent autoritatis.

ritatis. Tunc enim meliora illis nova ſunt ex quibus aut minus mali aut plus boni repertatur. Fallit pleroſque antiquitatis autoritas & nomen. Nam nova, quæ in Veterum locum ſubſtituta & jam aliquandiu obſervata ſunt, ſi bene ſe habeant, majoris ſunt, quam vetera illa autoritatis. Sed & quæ nunc antiqua dicuntur & non alio titulo quam iſto repetuntur, aliquando fuere nova, ſicut ille apud Tacitum eſt locutus.

DISQVISITIO.

Quomodo in eligendo Magiſtratu ſit procedendum an ad Genus & Nobilitatem, an vero magis ad animum & virtutem ſit reſpiciendum.

CASUS LII.

Ex Hiſtoria Romana reparatus.

TAcfarinas Africam incurrebat, eamq; hoſtiliter infeſtabat. Igitur Tiberius misſis ad Senatum literis, inimicitiam docuit

cuit judicioq; Patrum deligendum Proconſulem, gnarum militiæ, corpore validum & bello ſuffecturum. Itaq; inter Patres orta eſt diſputatio, an M. Lepidum non tam genere & Nobilitate quam virtute clarum, an verò Blæſum ex majoribus ſuis decorum debeant mittere.

SENTENTIÆ.

Pompejus Sex. graviter inſurgebat.

I. Non eſſe legendum M. Lepidum hominem ſocordem, inopem, & Majoribꝰ ſuis dedecorum; nam de Nobilibus genere, majorem virtutis præſumtionem eſſe.

II. Humilitatem generis ad terram ferè animos deprimere, ut memores obſcuri generis in ipſo virtutis curriculo quandoq; fatigentur & deficiant.

III. Ex parentum virtutibus prolis judicari ſucceſſus, quia bona certe ſint, quæ fidem ab exordio trahant, dum ori-

cunctisqve civium, ſi bonis artibus fide-rent, licitum eos petere.

V. Multos degeneres & Majoribus ſuis dedecoros inventos eſſe, qvibus Nobilitas plus oneri fuerit & turpitudi-ni, qvam gloriæ.

VI. Qvid, qvod ipſa natura hoc non attentaverit diſcrimen, ſed Plebem & Nobilitatem pari benignitate affecerit.

DECRETUM.

Ad priores rationes pro tutanda Africa miſſus eſt Blæſus.

EVENTUS.

Sic ceſſit conſilium, ut res melius ſuccederent in Aſia, qvò miſſus eſt M. Lepidus, qvam in Africa, ubi Blæſus Patrum nomine agebat.

JUDICIUM.

Fortes creantur fortibus & bonis. Interim degenerant etiam aqvilæ, qvæ licet communiter non niſi aqvilas procreent. Sunt tamen, qvi putent, Strutiones qvondam eſſe earum ſpeciem, ſed plane degenerem, in qva non eadem cordis generoſitas, ungvium robur, ala-

rumqve levitas, qvæ incit æqvalis. Ut qvidem ex homine hominem, ex bellua belluam, ſic ex bonis bonum generari putatur. At hoc qvidem Natura ſemper vult efficere; attamen ſemper non poteſt. Optima illa eſt Reſpubl. ubi Nobilitas & virtus in Magiſtratu concurrunt. Aſt in electione ſolam Nobilitatem ſeu honeſtam nativitatem qvi petit, varia mala & calamitates conjicit in Rempub. ut enim venator non qværit, quod tali cane natum ſit, ſed canem: & eqves eqvum ipſum, non quod ex eqvo (qvid enim ſi mulus ex eqvo ſit) ita Elector Magiſtratus tota via erraverit, ſi in Rectore non reqvirat, qvis ſit, ſed è qvibus natus. In bello qvidem multa facit ſangvinis auctoritas, ſi Rex aut ipſe Princeps ducit copias: aſt hoſtem non fundit, ſed ſola fortitudo & induſtria, qvæ ut merita eligendi Magiſtratus omnino ſunt reſpicienda: alioqvin intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes, & ſecuri omnes aliena ſubſidia expectabunt, ſibi ignavi, Bonis graves.

DISQVISITIO.

An conſultum ſit, ut mulieres comitentur viros ſuos in caſtra ituros.

CASUS LIII.

Ex Hiſtoria præcedenti ſimul ortus.

POſt antegreſſam *D*iſputationem, an nimirũ in electione Magiſtratus, Nobilitas anteponenda ſit Virtuti, vel contra, in eodem caſu novum ſubnatum eſt dubium, & qvæſtio Patribus propoſita: an mulieres ſimul cum viris in caſtra ducendæ ſint, necne?

SENTENTIÆ.

I. In utrumqe ſententiam itum eſt, Imprimis vero negativam Severus Cæcina ſenex, præ omnibus viſus eſt tueri. utpote qvi nunc qvadrageſimum ſtipendium ſe expleviſſe gloriabatur, adeoqve compertam habere moleſtiarum magnitudinem, muliebris ſocietatis comitem, qvamqvam concordem habuerit mulierum, ſex partus enixam.

 II, Pla-

II. Placitum antiqvum fuiſſe, ne fœminæ in ſocios traherentur, aut gentes externas.

III. Ineſſe mulierum comitatui, qvæ pacem luxu, bellum formidine moreentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus convertant.

IV. Non imbecillum tantum & imparem laboribus ſexum, ſed ſi licentia adſit, ſævum, ambitioſum, poteſtatis avidum.

V. Habere ad manum centuriones: præſediſſe nuper fœminam exercitio cohortium, decurſu legionum. Cogitarent ipſi, qvoties repetundarum aliqvi argueerentur, plura uxoribus objectari: his ſtatim adhæreſcere deterrimum qvemqꝫ provincialium: abs his negotia ſuſcipi, tranſigi: duorum egreſſus coli, duo eſſe prætoria; pervicacibus magis & impotentibus mulierum juſſis, qvæ Oppiis qvondam aliisqve legibus conſtrictæ, nunc vinculis exolutis, domos fora, jam & exercitus regere.

Alii

Alii indignum hocce judicium rebantur: è qvibus Valerius Meſſalinus, cui Meſſala parens, antecedentia argumenta hisdiſtulit:

I. Duras fuiſſe veterum leges in ſexum muliebrem, qvos nova humanitate mutare æqvius ſit: & fœmininæ neceſſitati plura concedenda.

II. Omnia promiſcua cum marito mulieres habere, nec ullum in eo pacis impedimentum.

III. Bella quidē accinctis plane obeunda, ſed revertentibus poſt laborem nihil honeſtius eſſe, quam uxorium levamentum.

IV. Quamvis ſicut quædam mulieres in ambitionem & avaritiam prolapſæ non tamen omnes. Sic in ipſo Magiſtratu plures variis libidinibus obnoxios eſſe; non tamen ideo neminem in provinciam mitti.

V. Corruptos ſæpe pravitatibus uxorum maritos, ergo omnes cœlibes integros?

VI. Placuiſſe qvondam Oppias leges, ſic temporibus Reipubl. poſtulantibus remiſſum aliqvid poſtea & mitigatum, qvia expedierit.

VII. Ob unius aut alterius imbecillum animum male eripi maritis conſortia rerum ſecundarum, adverſarumque, hacqve violenta cuſtodia vix manere illæſa conjugia: Sic facerent, ut per plures annos in modum diſcidii obliterentur & obviam irent iis, quæ alibi peccarentur, ut flagitiorum urbis meminiſſent.

VIII. Addidit Druſus pauca de ſuo matrimonio. Nam principibus adeunda ſæpius longinqva imperii: adeoqve Auguſtum, qvoties in Orientem aut Occidentem meaverit, comite Livia ſua id effecerit. Se qvoqve in Illyricum profectum, & ſi ita conducat, alias ad gentes iterum haud ſemper æqvo animo, ſi ab uxore cariſſima & tot communium liberorum parente divelleretur.

DECRETUM.

Eluſa eſt prior Cæcinæ ſententia, audici-

ditique ſunt Valerius Meſſalinus & Druſus.

EVENTVS.

Profuit decretum, pedeque celeriori ituum eſt ad provinciam, quam milites ſecuti ſunt propter mulicbre conſortium leviores.

JVDICIVM.

Nullum commodum ſine incommodo: & mala neceſſaria æquiori animo ſunt ferenda.

DISQVISITIO.

Qua ratione clandeſtinæ & diſſimulatæ Rebelliones, aut alia adverſus Rempubl. aut Principem meditantium Artes in apertum, in tempore poſſint produci.

CASUS. LIV.

Ex Hiſtoria Britannica petitus.

QUa tempeſtate Eliſabetha Anglorum Regina præerat rebus, multus rumor ſpargebatur in ſeptentrionalibus Angliæ plagis, Northumberlandiæ.

diæ Weſtmorlandiæque Comites aliosque rebellionem brevi proruptuꝛam meditari, nec de ea aliud quam ex rumore & fama populi conſtabat. Quæſitum igitur in Conſiſtorio Regio eſt: Quid facto opus foret ad præveniendā mala, quæ ex rebellione, ſi vera eſſet, in tempore non oppreſſa poterant exſpectari.

SENTENTIÆ.

Faciliores quidam inſuper habendos populi rumores, ut vanos exiſtimabant: ſine authore eos ſpargi. Errare ſæpè famam; & plus erranti credit. Si Regina famam, ut certam, ampleȼatur magni mali initiū exiſtere poſſe, Principes ſæpè rebelles facere fidelisſimos ſubditorum, ſi de eorum fide aliqua ratione oſtendant ſe adverſa ſuſpicari.

Sed objectum illis eſt nihil ſummis Imperiis eſſe negligendum. Errare famam, ſed & invenire. Jam vero, ſive verus ſive falſus iſte rumor ſit intereſſe & Reginæ, & illorum Comitum, ut certi aliquid cognoſcatur. Si verus, Regi-

Reginæ intereſſe ut posſit providere; ſi falſus, intereſſe Comitum de eorum fide certiora & meliora cognoſci.

Acriores quidam confeſtim militares copias in Septentrionalem iſtam oram mittendas, in omnem Eventum exiſtimabant, quibus primi, ſi forte rebellio erumperet, conatus ſiſti posſint ac impediri. Quibus objectum eſt id eſſe intempeſtivum: Nihil aliud id eſſe, quam jam hoſtilia inferre & forte fidei ac quietis publicæ amantes & pravi ac iniqui rumoris injuria tantum circumventos ad hoſtilia pariter irritare. De malo igitur conſtare oportere, priusquam de remedio aliquid decernatur, præſertim tam extremo.

Prudentiores igitur quidam, in ipſam rem propius ſtatim inquirendum eſſe conſulebant, ea arte adhibita, qua offendi Comites illi non poſſent, ſi forſan falſi de iis ſparſi eſſent. Placuit igitur inire conſilium, quo & certo cognoſci poſſent & palam facere conſilia ſua te-

 neren-

nerentur illi, de quibus ex fama popu-
li tam ſiniſtra ſuſpicio erat ſuborta.

DECRETUM.

Eliſabetha igitur expenſis ſingulo-
rum conſiliis ſtatuit, ut peremptoriis,
qvemadmodum vocant, literis, qvibus
refragari niſi rebelles, non deberent,
Northumberlandiæ Weſtmorlandiæ-
qvè aliiqve ſuſpecti Comites in Aulam,
qvaſi acturi de Republ. evocarentur.
Sic enim qvid animi illis eſſet, haud du-
biè ſe cogniturum exiſtimabat. Ex eo-
rum prompto pronoqve adventu ini-
qvitatis damnari poterat publica fama.
Ex eorundem morâ & dedignatione pa-
rendi de Rebellione conſilia abundè po-
terant conſtare.

EVENTUS.

Docuit ille probavitqve hujus conſi-
lii utilitatem. Nam cum ad Aulam vo-
cati Comites ſe non conferrent, eorum
iniqva & adverſa conſilia patuère. Præ-
tereà in ipſo initio cogitatæ Rebellio-
nis deprehenſi ſunt, ac proinde faciliùs
oppri-

opprimi potuêre. Sine enim hoc conſilio Rebellium Artes in apertum productæ non fuiſſent: niſi præſidiis ac inſtrumentis idoneis in palam faciendam rebellionem comparatis: Itaque tum eam rebellionem ſiſtere aut extinguere operæ majoris & molis fuiſſet.

JUDICIUM.

Perpetuæ prava in Republ. meditantium Artes faciunt, ut neceſſariæ ſint ac utiles perpetuæ ſuſpiciones, quas de illis concipiunt illi, qvibus cura Reipubl. eſt mandata. Popularis tamen fama ſuſpicionum fere mater, quia ſæpe errat, & falſis ut plurimum facit locum, ejusdem & neceſſitatis & prudentiæ utilitatisque eſt nihil ex ſuſpicionibus facilè conſtituere. Itaque in earundem veritatem propius illis artibus eſt inqvirendum, quibus ſuſpecti, ſe ſuſpectos eſſe non intelligant, & tamen aut confirmare ſuſpicionem, ſi vera ſit; aut tollere, ſi falſa ſit, exemplo cogantur. Sic enim optimè in apertum trahuntur, quorum abdita timemus, ſicut loquitur Ta-

citus. Quisqvis ſuſpicatur, ſuſpenſus manere debet, qvandiu ſuſpicatur. Quia autem ſuſpenſo animo nihil pro Republ. poteſt decerni poſt natas ſuſpiciones, omnis ſtatim cura in id convertenda eſt, ut certa intelligantur. Si de rebellione quorundam prorupturi ſit metus, honeſta & publica obſeqvia illis imperari debent, de quorum fide dubitatur; quæ aut admittere coguntur aut abnuere. Si abnuant, non jam incertæ ſuſpicioni, ſed certo conſilio eſt locus. Deniqve ſupremæ legis inſtar eſſe debent duorum Principum Romanorum exempla Tiberii & Vitellii; quorum ille cum nimium tribueret ſuſpicionibus, falſas ut certas ſecutus, iniquius exiit in ſuos: hic, cum minimum iisdem aut nihil tribueret, illorum iniquitate & artibus facilè fuit circumventus.

DISQVISITIO.

An leges, quibus alienigenarum connubia prohibentur ſint approbandæ?

CASUS

CASUS LV.

Ex Hiſtoria Caroli Magni reductus.

IRene Conſtantinopolitana nuptias una cum Imperio Orientali Carolo Magno ultro obtulerat. Igitur Carolus, ſtatuta prius lege: *alienigenarum jactura ſubditorum non eſſe ducendas uxores*, ne aliqvid admitteret, quod cum Imperii detrimento connexum eſſet, quæſtionem propoſuit publico Conſilio ventilandam. Pars affirmavit; Pars negavit.

SENTENTIÆ.

I. Hi concluſerunt peregrinas nõ eſſe ducendas: qvia gens propria ſincera, ſuiq; ſimilis aliarum nationum connubiis inficiatur, & ut ſanguinis ita & morum trahat labem.

II. Raro e gentibus diverſis animorum unionem reſultare. Præcipue apud Imperantes, qui dominandi libidinem

dinem utcunq; ſoleant præferre amori conjugali.

III. Parum conſtantia eſſe iſta connubia, cum pars parti fidem non ſatis probaverit, multumq; negotii requirat, ut altera perſona alterius ingenium exploret.

IV. Ipſam naturam interdum talismodi matrimonia reſcindere, ſi quandoq; temperamenta terræ contraria concurrant, ut ſponſus ſponſæ aut marita mariti qualitatem nativam non poſſit tolerare.

I. Iſti, qui affirmarunt, in vinculo mutuo nectere voluerunt argumentum, utpote quod nec mores ſpectet, nec ſanguinem.

II. Ex utili commendanda eſſe cum diſtis connubia, ita enim æmulatio & invidia ab indigenis poſſint evitari.

III. Majorem e longinquo reverentiam eſſe, benignioremq; fortunam extra Patriam. Quo ipſo Candidatus matrimonii ſortem ſuam poſſit juvare.

IV. De

IV. De alienigena, quæ quaſi orba & auxilii neſcia, meliorem obſequii & ſubmiſſionis ſpem eſſe, quam in indigena, quæ conſangvineorum opera freta, magna interdum audet & viriliа.

DECRETUM.

Priora argumenta Carolum moverunt, ut oblata conubia repudiaret.

EVENTUS.

Profuit hæc repudiatio Caroli Imperio. Ambibat enim Carolus ſocietatem Hermingardis, filiæ Deſiderii, Longobardorum Regis, qui Papam tunc temporis nimis vexabat. Hoc autem matrimonio pacem Papæ conciliavit, & totam Italiam reddidit quietam.

JUDICIUM.

Verum eſt, hoc matrimonium Carolo non nocuiſſe, ſi modo Hermingardin non repudiaſſet. Aſt inde omnia cum exoticis connubia non ſtatim ſunt improbanda, utut hæc res, niſi provide tractetur, periculo non careat. Sic Ariſtoteles dicit: Locrorum Civitatem ob contractas cum Dionyſio affinitates, prorſus

ſus averſam eſſe. Sic in Anglicis annalibus Heinricus I. Heinricus II. Heinricus III. Johannes I. Edvardus II. contractas cum peregrinis non nuptias, ſed potius Reipubl. exequias celebraſſe comperti ſunt. Quin & Galliam ex hoc, in ova peregrina incubatu, baſiliſcos in ſua viſcera protruſos & prorepantes olim ſenſiſſe, veteres Hiſtoriæ loquuntur. Recentia enim ut odii plena, mitto.

DISQUISITIO.

An & Quando præſentia quædam bona à Magiſtratibus ut mala rejici debeant, ubi certus aliquis metus magni alicujus mali eventuri, ſi præſentia bona admittantur.

CASUS LVI.

Ex Belgarum rebus petitus.

SUperioribus annis ex Gallo-Belgicis Provinciis injuriis bellorum, & Hoſtium incurſionibus continuo vexatis, plurimi tenu-

tenuioris nulliusque (ut ſic dixerim) fortunæ in Bataviam ſe contulere ac Lugdunum Batavorum, ob lanificia, quæ exercentur illic, qvibusqve illi domi aſſueverant; imprimis admitti cupivere. Sed Urbs utut maxima, tantæ tamen multitudinis recipiendæ nimis anguſta videbatur. *Deliberatum itaque in Urbano Senatu eſt*; An non pomœria civitatis latius extendere, &, ut paulo ante, novam urbem veteri adſtruere, conveniens & pro Republ. eſſet.

SENTENTIÆ.

Affirmabant id alii:

I. Haud rejiciendos exteros & afflictos, qvi olim admiſſi ſub initio civilium bellorum & ſplendorem & opes magnas civitati plurimisqve privatorum conciliaverunt.

II. Haud admiſſos alio conceſſuros & lanificii uſum ac mercatum, qvo civitas floret maximè, ſimul, cum domicilio translato alio forte aut in proximas civitates translaturos.

III. Con-

III. Contra vero admiſſos pannorum & lanificii iſtum mercatum ad auctoros plurimum.

IV. Pannorum ad inſtar Angliorum contexendorum in hac civitate nuper initam eſſe rationem: multorum hic miniſterio opus, Mercatores qveri de defectu operariorum. Qvidni igitur profugi iſti & extorres admitterentur.

V. Nam admiſſos, non oneri Civitati, ſed uſui futuros. Nam & ſuo ſe familiamqve ſuam labore ſuſtentare eos poſſe. Præterea aliorum privatorum intendere opus; denique augere vectigalium proventum, in qvibus & communis patriæ & Communes hujus civitatis opes ſitæ ſint.

VI. Ea etiam cauſa ante annos aliqvot auctam nuper Civitatem, optime id ceſſiſſe experientiam teſtari; cur igitur æqvum & utile exemplum imitari dubitarent?

Alii

Alii tamen acriter inſtabant, non an-geri recipiendæ illius multitudinis causa & extendi civitatem oportere.

I. Non eſſe id impietatis, neque rejici afflictos, qvos capere non poſſis. Non tam exterorum eorumqve neceſſitatis, qvam civium ſuorum bono cuivis Magiſtratui curam habendam eſſe: ſed & ubi de Republ. agitur, miſericordiam meliorem aliis, qvam Magiſtratibus eſſe affectum.

II. Etiamſi non admiſſi, alio ſe contulerint, nihil novæ lanificio Leydenſium aut præjudicii allaturos. Fama ejus rei Leydenſes eſſe potiores, quâ urbe illa foris, ſicuti illa loquitur, ita opificia & eorum æſtimatio domi & apud exteros conſtat. Conditas hic leges, quarum ex norma pannorum, lanarumque textura exercetur. Conſtitutos hic ſive cenſores, ſive Curatores publicos, quorum authoritate fit, ut nemo exorbitet extra præſcriptas texturæ leges. Ita pannorum

rum Leydenſium ut optimorum, ut ex fide contextorum magnam eſſe ac veterem & unicam inter exteros famam; quam vicinas & alias civitates ab ejuſmodi politia deſtitutas, haud facile obtinere poſſe.

III. Non jam videndum eſſe, an plures operariorum & privatorum manus deſiderent, privatim lucro ſuo tantum inhiantes mercatores: ſed an plures recipere vel admittere Reſpubl. debeat. Non quid ſingulis uſui, ſed quid civitati in univerſum ſit, conſiderandum eſſe. Singulos ad præſentia & ſua: Magiſtratus ad futura, & quæ omnium ſunt, attendere oportere. Uſum[?]orum hominum de quibus agitur in præſens penes Cives: impoſterum incommoda & neceſſitatem penes Rempubl. futuram. Jam autem Remp. inſtar omnium in his conſiliis eſſe.

IV. Suo quidem labore quotidiano ſuſtentare ſe ilios homines, dum valent: ſed multos caſus prudenter metui debere & poſſe, quibus ablatis ſibi & ſuis alendis,

dis, non ſint ſuffecturi; neque tunc tantæ multitudini alendæ ſuffecturam Rempubl. Quod ſi fiat, ut facile fieri poteſt, quid præter motus & turbas & Civitatis quandam direptionem ex illa infima fæce Romuli nepotum eſſe expectandam?

V. Quod ſi enim privatim morbis involvantur, recurri tum ad Rempubl. ſtipem ejus & ſubſidium implorari, atq; ita hanc exhauriri.

VI. Defunctis quoque pauperiorum illarum familiarum patribus, viduæ & relictus grex liberorum, qui labori haud dum ſunt pares, ærario Civitatis oneri ſunt futuri.

VII. Quid ſi atrox iterum peſtilentia incumbat Civitati? tunc claudi & ſiſti quaſi commercia, pannos & lanea tegmina Leydienſium haud expeti. Itaque quaſi inſtitium quoddam opificii tunc eſſe. Interim videndum erit tantæ multitudini, nec admiſſam ſemel ejicere licere; quomodo tunc civitas neceſſitati omnium ſuffectura? Hæc ſuperiorem

riorum annorum calamitate & experientia abunde ſe cognoviſſe.

VIII. Quid ſi lana etiam aliqvando aut alia aliqva opificii exercendi materies deficiat? Sanè ex Hiſpanica lana confici pannos ferè meliores. Jam verò bellis Luſitanorum cum Hiſpanis exortis, haud dubiè abigendos turbandosque eſſe plurium ovium greges. Hinc lanæ ejusmodi facilè futurum defectum: ex ejus defectu futurum ut ſileant textrinæ; textrinis verò ſilentibus omnium egentem tantam multitudinem futuram.

IX. Poſſe etiam offerri penuriam frumentariæ annonæ aut caritatem. Ea occaſione tantam multitudinem, ut ſolito labore, ita ſolita mercede tantum accepta, ſibi ſuisq; non ſuffecturam. Atque ſic etiam civitati veniendum erit ad impenſas & partes.

X. Quid? quod exterorum multitudinem majorem quam civium admittere, omninò inconſultum videatur. Minus in illis fidei & obſequii, plus turbarum.

rum, quæ tantò metuendæ magis ſunt, quanto plures earum cauſæ, quas jam explicavimus, poſſunt offerri, Non plura apprehendere debere Magiſtratum manus, quam posſint continere. Ut tota & ingentis potentiæ Imperia intra limites ſe conſtringunt, quidni id quoque meritò agant ſingulæ civitates? Quorum Magiſtratuum quantò minor & inferior eſt, quam ſupremorum Principum Authoritas, tantò magis providendum, ne quid tale aut tantum agant vel admittant, cui tuendo parem non habeant autoritatem.

II. Olim audiam Civitatem. id bene ceſſiſſe: neqve id inficias ſe ire. Verum id impræſens non quæri: ſed hoc quæri, an impoſterum etiam id bene ſit ceſſurum? Non omnia Majorum Exempla, quamvis uſu ſuo probata, imponere probationis necesſitatem. Quædam ex illis talia eſſe, quæ ſimul & ſe exhauſerint & poſterorum mutationem: quæ continuò ſequi velle & exprimere quid profecto eſt aliud, quam in eo, quid ni-

mium eſt (quod exceſſum in virtutibus vocant) quod in hac cauſa velut exceſſus eſt & vitium civitatis, graviter peccare.

DECRETVM.

Placuit igitur, recipiendæ exteræ illius & pauperrimæ multitudinis cauſa non extendere limites civitatis.

EVENTUS.

Plus quietis & pacis ex eo in præſens eſt, & impoſterum plus ſecuritatis.

JUDICIUM.

Duum generum res de Republ. deliberaturis utplurimum offeruntur. Quædam quæ ſimpliciter bona, & nihil admixtum mali habent. Quin ſine controverſia amplectendæ illæ ſint, inter ſanos non poteſt dubitari. Sed vero raro tales offeruntur. Quædam igitur & pleræque ita bonæ ſunt ut, ſicut loquitur Plinius junior malorum aliquo confinio lædatur. Ardua de illis eſt omnis deliberatio. Cautè igitur ſententiæ debent iniri. Circumire hic omnia momenta, tempora & caſus debet prudens

dens Magiſtratus; Spes & metus, bona & mala, præſentia & futura inter ſe contendenda ſunt. Si plus boni quam mali exſpectetur, metus minoris mali non debet impedire aut ſubvertere ſpem majoris boni. In hoc bivio præponderare & potius cenſere debet quicquid excellit, ſive mali causâ aliquid declinandum, ſive boni cauſa aliquid agendum ſtatuamus. Non aliter atque ubi multis ſumptibus opus eſt eos libenter impendimus, ſi ex impenſis plus commodi deportemus, quam incommodi in impendendis.

At verò ſi æquale & bonum & malum ſit, quod ex eodem negotio ſpectatur, cum bonum propter æquale malum nullius uſus ſit, & quodvis interim malum magno incommodo Reipubl. ſit, malum ut majus exiſtimari, ideoque totum negotium debet intermitti. Denique ubi certior metus mali eſt, quam ſpes boni; ubi malum metuitur, quod nulla induſtria humana aut Magiſtratuum poteſt averti; quodque tale aliquando eſſe

poſſit, ut cum eo nihil ſit conjunctum, quanquam in præſens multa bona poſſi- ceat: idem de intermittendo conſili- um velim eſſe commendatum: Metu- enti omnia præſentia maximè diſplicent, inqvit Tacit. hiſt. lib. 3. Ego pro inſti- tuto noſtro adjeci, Magiſtratui gravia mala non in vanum ſed meritò & quæ evenerint, & quæ evenire poſſint me- tuenti, præſentia, quantumlibet arride- ant, ſemper diſplicere oportere.

DISQVISITIO.

Quomodo Inferior in cauſis gravaminis ſummam Majeſtatem poſſit convenire: & an debeat.

CASUS LVII.

AN. O. 1360. quo Academia Pragen- ſis eſt conſtituta, Fridericus Burg Gravius Norimbergen- ſis quædam gravamina con- ſcripſerat, quæ per ſententias ab Imperatore Carolo IV. latas, contra

ſe ini-

ſe inique admiſſa querebatur. Igitur cauſæ ſuæ judicem appellabat Rupertum Palatinum, ut de reformanda Cæſaris ſententia cogitaret, & illata gravamina tolleret.

SENTENTIÆ.

Non una fuit omnibus opinio. Unde iſti, quibus Summa Majeſtas abſolutæ venerationi erat, rejiciendas eſſe, taliſmodi appellationes dicebant:

I. Quia omnis Appellatio fieri debeat ab inferiori ad ſuperiorem; Palatinum autem ſubeſſe Imperatori, non Imperatorem Palatino.

II. Quia Palatinus cum cæteris Electoribus omnem præeminentiam, dignitatem & jurisdictionem ab Imperatore impetraverit, unde vix ſequi, quod iſtis privilegiis contra Cæſarem talia concedentem poſſit uti.

III. Nec Auream Bullam Palatino jus in Imperatorem concedere, etſi diſertis verbis Palatinum ex antiquitate judicem Imperatoris appellet. Quia Palatinus

tinus ne quidem per hominis ætatem jus illud exercuerit, ut per illam exercitii omisſionem lex iſta prorſus venerit in deſvetudinem, cujus comes eſt abrogatio.

IV. Tandem dubitari, an quoad hunc & alios talismodi caſus, qvos præſens qvæſtio concernit, Palatinus poſſit habere in Imperatorem Jus. Cum multi ſtatuant, Auream Bullam Palatino jurisdictionem in iis tantum concesſiſſe, in qvibus Imperator non impetitur aut convenitur, ut Imperator, ſed ut privatus, cum vel ex contractu vel qvaſi obligatus eſſe videatur.

I. Alii contra aſſerebant, Palatinam Eminentiam & Poteſtatem ideo non amiſſam eſſe, qvod nullum hactenus actum exercuerit, cum fuerit nemo, qui hucusqve Palatinum de invitando Imperatore appellaverit. Non enim utendo nemo amittit privilegium, qvando facultas & occaſio non fuit oblata. Unde minus appellatio poſſit præſcribi.

II. Non

II. Non eſſe abſurdum, qvod propter bonum publicum, Caput Orbis ſummum coram Imperii Statu inferiori, cui ex communi conſenſu iſtæ partes ſunt conceſſæ, posſit conveniri. Qvemadmodum enim Proceres, totusqve populus Germanicus omnem autoritatem, qvam Imperator in Imperio habet, ei concesſit, ita qvoq; Palatino hoc judicandi munus impoſuit.

III. Illam judicandi poteſtatem ipſius ſummi Imperii juſtitiam augere, dum plebeja per id ſuſpicio tollatur, qvod Imperator, ſi in forte humano affectu traheretur, nihil iniqvi posſit ſtatuere in eum, cui rerum eventus ex neceſſitate quadam impoſuit adverſas partes. Sic enim conſcientia judicii pasſivi nihil, qvod contra æqvum, juſtitiam aut Imperatoriam famam ſit, facile admiſſurum.

DECRETUM.

Audivit Palatinus Friderici, Burggravii appellationes, Cæſarisqve ſententias interpellare & reformare non erubuit.

EVENTUS.

Ceſſit hactenus ſancta hæc conſtitutio in bonum Imperii, ut nemo inveniat, qvo poſſit *S*acrum Imperium ullius iniquitatis arguere.

JUDICIUM.

Non inutili *P*rocerum conſilio palatini judicium fuit conſtitutum. Interdum enim emoriuntur leges, ubi gliſcit poteſtas. Et nulla fere reſpublica eſt, quam Barbara etiam & ab humanitate remota ſit, in qua Rex vel Monarcha Judicem ſuum non habeat inter ſubditos. Certe in Gallia & Anglia Reges judicant Parlamenta. In Dania & Svecia primi Conſiliarii. Polonum Regem Nobiles regunt & Senatores &c. Unde ſaluberrimo Studio, Imperii Status poteſtatem Cæſaris ad Electorum ſuffragia præmeditate voluerunt eſſe reſtricta. Idqve per Auream Bullam, quæ per modum contractus inter Imperatorum & Ordines ſancta eſt, ſic com-

conſtituerunt. Sicuti enim Status Europæ Imperatorem eligunt Caput Germaniæ, iſtamque electionem per Electorum ſuffragia ſolent promovere; ſic qvoqve vi poteſtatis eligendi, Poteſtatem quoque ſibi reſervatam habent, Imperatori judicem conſtituere & ordinare.

DISQVISITIO.

Pacta & Fœdera publica, quo tuto iniri poſſint & obſervari, quanta cura, quantaque cautione antè omnia expendi debeant eorum Mandata, qui aliorum Principum aut Populorum nomine nobiſcum de rebus arduis agendi decernendique acceperepoteſtatem.

CASUS LVIII.

Ex Hiſtoria Gallica depromptus.

rum hæc erat ferè formula, terminis, ut loquuntur, generalibus concepta.

Sibi Alberto Archi-Duci Auſtriæ & Belgii Gubernatori Philippum Hiſpaniæ Regem feciſſe & eo nomine ſe facere Johanni Richardoto ſecretioris Conſilii Præſidi & Johanni Baptiſtæ Taxio Conſilario Status, tanquam in eam rem maximè idoneis & fidelisſimis poteſtatem cum *Chriſtianisſimo Galliarum Rege Henrico IV.* aut ejus Legatis, ſeu Inducias breves vel longiores, ſeu perpetuam pacem omni modo decernendi.

SENTENTIÆ,

Erant & inter Gallos, qui inſpectis his mandatis bonæ fidei formulam eſſe & ſufficere exiſtimabant.

I. Quamvis poteſtatem Hiſpanorum Legatis his verbis conceſſam videri. Itaque tutò cum iis agi poſſe: utut enim quædam ſpeciatim, quæ neceſſariò agenda veniant non ſint expreſſa, ſub generalibus terminis ea contineri: Talia enim ea eſſe, ſine quibus mandatum executioni non posſit mandari: Jam au-

tem ex ſententia etiam Juriſperitorum non credi aut cenſeri eum excedere mandatum, qui id agit, qvod mandato cohæret & ſine quo commodè expleri neqvit. Sed & verbum illud *omnimodè* omnia ſibi includere & omnium facere poteſtatem, ac proinde omnibus etiam quæ decernenda ſunt, vim conciliare.

II. Fruſtrà agi de repudiandis rejiciendisqve Oratoribus ab *Alberto* ad hunc conventum miſſis, tanqvam *Alberto* perſonatim de hoc negotio agere, non autem alios in locum ſuum ſubſtituere liceret: qvibus idoneis mandatis inſtructis tantum fidei quantum ipſi haberetur.

III. Non nimium Gallos in his mandatis excutiendis aut admittendis tergiverſari vel curioſos eſſe oportere. Niſi enim præſentia admittantur, Hiſpanos pro ſua ambitione alia forſan non oblaturos; atque ita nimia & ſuperſtitioſa cautione futurum, ut hoc tam utile, tam neceſſarium Gallorum rebus conſilium de pace aut induciis intermittatur.

Pleri-

Plerique tamen & cautisſimi Gallorum contra obteſtabantur.

I. Non admittenda hæc mandata videri, quia generalibus terminis nunquam ſatis tuto fiditur. Nam in quovis publico aut privato jure ſpecialia Generalibus validiora æſtimari. Nam generalia varia interpretatione flecti poſſunt, amplificari aut conſtringi pro cujusque arbitrio & utilitate, in fraudem eorum quæ pacta ſemel ſunt aut conventa. Speciatim verò expreſſa manent; & qualia propoſita, & confirmata ſunt, præciſa omni interpretationis varietate ac ambiguitate, debent neceſſario ac continuò præſtari.

Vocabulum illud *omni modo* in ſpeciem magnificum, ſed pro ineundi Fœderis ſecuritate non ſatis validum eſſe. Id docere ſatis juris Autores: qui conſtituunt, quædam irrita eſſe & fieri poſſe quæ ſpeciatim non fuerint mandata, etiamſi ſub generalibus terminis Mandatorum comprehenſa posſint videri.

II. Cum Mandatum *Alberto* datum à Rege, mandatorum *Alberti*, quæ legatis ſuis dedit, ſit fundamentum, ejus copiam Gallis fieri oportere, priusquam in præſens negotium deſcendatur. Neque id ægrè ferre *Albertum* poſſe. Non enim eſſe id dubitare de *Alberti* fide, ſed facere ad ineundi pacti ſecuritatem. Quicquid pro Republ. fit & volumus durare, in initio ſui undique certisſimum & tutisſimum eſſe debet.

III. Si in mandatis Regis *Alberto* datis, ſoli *Alberto* tribuatur rerum in præſens agendarum poteſtas, non poſſe Gallos tutò, niſi cum ipſo *Alberto* de pace aut Induciis agere. Nam fruſtrà prætendi conſuetudinem, qua Reges Principesque alios in locum ſuum conſtituendi habent poteſtatem & Autoritatem. Id enim intelligi de iis, qui ſupra ſe ſuperiorem non agnoſcunt. At verò *Albertum* in Belgio agnoſcere Regem Hiſpaniæ ſuperiorem. *Albertum* ejus tantum nomine Gubernatorem, & in hoc negotio ſpeciatim eſſe tantum mandatarium,

rium. Interim non negare ſe ejusmodi quædam poſſe offerri negotia, in quibus mandatario non exſpectata alia mandatoris autoritate pro arbitrio ſuo liceat exequi per alios id quod in mandatis accepit. Sed id impræſens locum non habere. Nam duûm generum eſſe publ. Mandata: Alia enim ſunt in quibus Mandator potisſimum & ſæpè tantum reſpicit mandati executionem. In illis modum ſivè per alios exequendi mandatarii arbitrio relinqui. Alia è contra ſunt, in quibus mandatarii perſona ad obtinendam Mandati executionem ſpeciatim reſpicitur, tanquam idonea, tanqvam ſola ſufficiens mandati ipſius excutioni. Id locum ſemper habere in Legatis, qui ipſi non per alios accepta mandata coguntur expedire. Talem autem *Albertum* nunc venire conſiderandum: Itaque aut cum ſolo *Alberto* agere ſe debere, ex præſentis Regii mandati præſcripto, aut aliud Regium mandatum obtineri & exhiberi oportere, quo *Alberto* alios in ſuum locum ſubſtituendi

tuendi & ſubdelegandi, ut vulgo loqvuntur, poteſtas concedatur.

IV. Fruſtrà objici nimiam cautionem, tanquā quà occaſio conficiendi pulcherrimi hujus negotii intercipi facilè poſſit ac turbari. Nam in hoc negotio conſiderandum eſſe, aut bona aut mala fide cum Gallis agere Hiſpanos decreviſſe. Si bona, cur non ſatisfacerent juſtæ cautioni, & ineundi contractus ſecuritati? Si autem mala fide, præſtare ſub initio negotium interverti quam permittere, ut poſt pacta conventa malæ fidei commoda penes Hiſpanos, incommoda penes Gallos maneant.

DECRETUM.

Placuit igitur ut, priusquam ad negotia pacis vel induciarum ſe accingerent, alia Hiſpanorum Regis Mandata expeterentur, quibus tollantur quæcunque à Gallis meritò in præſens ſunt objecta.

EVENTUS.

Id quo fieret Hiſpanorum Oratores curavere. Nova mandata paulo poſt exhi-

exhibita ſunt, in quibus & *Alberto* alios ſubdelegandi fiebat poteſtas, & ſpeciatim magis omnia, de quibus agendum erat, exprimebantur. Cum tamen omnia maxima minima ſpeciatim in Mandati tabulis vix poſſent deſignari; ea formula adhibita eſt, in qua ſpecialia omnia ita continebantur, ut ſpeciali magis mandato opus non videretur.

Ita Nimirum:

Regem Hiſpaniæ rata omnia habiturum, quæcunque *Albertus*, aut ab *eo Subdelegati*, cum *Gallis* eſſent *acturi*; cujus tandem ponderis momenti aut modi illa ſint, etiam illa, quæ in hoc mandato ſpeciatim non ſint expreſſa: quanquam alias ex communis juris præſcripto ſpeciale & expreſſum mandatum requirant.

Atque ita pactis ineundis vis, & ſecuritas abunde eſt conciliata.

JVDICIVM.

Cum tanta modò autoritas mandatarii ſit, quanta in eum expreſſis Mandati formulis à mandatore eſt collata; formulæ

mulæ mandatorũ accuratiſſimè ſemper ſunt excutiendæ,& ſecundũ earumvim, autoritatem & verba,conſilia omnia,omnes cum mandatariis expediendæ Actiones omnino conſtringendæ ſunt. Fallitur enim & irritum rerum ſuarum pactorumque eventum facit, qui mandatario plus credit & tribuit, quam in Mandatis ille accepit. Quod tanto majore cura in publicis negotiis providendum eſt, quanto majora ſunt, quæ in iis procurantur. Servitus igitur mandatarii publici eſt, non excedere limites mandati: ſed & cauta quoque acneceſſaria ſervitus eſt, cum mandatario agentis, nihil illi credere aut permittere quod ſit ſupra limites exhibiti mandati, quodque non ſufficiat Rei, quæ in mandatis data eſt, tutæ & ſecuræ executioni.

DISQVISITIO.

Quomodo ex duobus malis minus eligendum, & quid minimum in adminiſtratione Reipubl. debeat cenſeri.

CASUS

CASUS LIX.

Ex Hiſtoria Belgica petitus.

CUm *Mendoza* Arragonius Hiſpanorum Militiæ in Belgio eſſet præpoſitus, *Veſaliam*, *Cliviæ* Civitatem Belgarum confinia reſpicientem miſit Legatos, petentes, ut Veſalienſes, qui jure neutralitatis gaudere ſe debere exiſtimabant, aut intra ſuam civitatem reciperent velut præſidii loco equites mille, & duo inſuper millia peditum Hiſpanorum, aut bis centena millia coronatorum perſolverent, ſimulque integro menſtruo ſpacio Hiſpanorum exercitui de frumento ſuis ſumptibus providerent.

Quæ petitiones, cum admodum graves viderentur, in *Senatu* Veſalienſi actum eſt: Quid pro Republ. agere oporteret.

SENTENTIÆ.

Atrocem qvidam & iniquam petitionem

nem eſſe aſſerebant; ſe Clivienſium principis Imperium, non Hiſpanorum agnoſcere. Se Fœderatorum, adverſus quos deſtinatus eſſet Hiſpanorum exercitus, nunquam ſe immiſcuiſſe cauſæ. Itaq; cum neutralitatis jus jam ab exordio belli Belgici eſſent adepti, ejusque ſemper fuerint obſervantisſimi, contra jus & leges Neutralitatis, iis quæ belli ſunt, urgeri ſe: Hiſpanorum præſidia admittere, aut iis pecuniam aut frumentum præſtare, non oportere. Si ſemel annuant, ſemper obnoxios futuros. Nam & Hiſpanos eadem auſuros ſæpius, & eadem Fœderatos Ordines data occaſione poſtulaturos, cum qui inter partes aliorum ac factionis jure Neutralitatis utuntur, utrique parti tantundem debere cenſeantur. Denique ſi petita admittant, admiſiſſe ſe hoſtilia & actum eſſe de beneficio Neutralitatis.

Sed reſponſum eſt ab aliis, conveniſſe ſe, non ut de iniquitate petitionis quererentur, ſed ut adverſus eam ſaluberrima remedia communi conſilio expedirent,

rent,

rent. Iniquam Hiſpanorum petitionem eſſe, ſed armatam, & cui armata manu nec reſiſtere debeant, nec poſſint etiamſi velint. Interim non abnuere ſeſe, ut civitatis nomine ad Mendozam Arragonium mittantur Legati, qui doceant, quæ libertas urbis, quod jus, quiſque uſus ſit neutralitatis.

Quod ſi contumax Arragonius perſtiterit, agendum neceſſario eſſe, quo pacto commodisſimè & ipſi & Veſalienſium Reipubl. posſit ſatisfieri.

Ibi tum alii non conſentiri ſtatim in Hiſpanorum poſtulata debere exiſtimabant, ſed vim armatam prius exſpectari. Ita ſalvum futurum jus neutralitatis, ut non à Veſalienſibus ſed Hiſpanis violatum, ſi non ſponte ſed coacti necesſitate, ſi non ut merito petentibus Hiſpanis, ſed ut vim intentantibus & iniquo, quem prævenire aut repellere non liceat, modo agentibus tandem præbeant aſſenſum: Nam ex omnis juris autoritate non videre volentem egiſſe, qui armis, quibus

quibus ſit impar, circumceptus nolendi non habeat poteſtatem.

Sed contra à plreisque objectum eſt; ſi vim agris ſuis inferre patiantur incredibilem facturos ſe rerum ſuarum jacturam. imò majorem quam ſi annuant Hiſpanorum poſtulatis, cum in agris eorumque proventu repoſitæ fere ſint opes totius civitatis; qui ſi libidini militum ſint expoſiti, quid ex iis commodi cives reportabunt? Si obſidione civitatem cingi patiantur, intercipi commercia ac interverti

Præterea id quoque hic venire conſiderandum, nimirum vi allata futurum, ut aut in ea repellenda perſiſtant Vaſalienſes, aut poſt primum impetum deſiſtant. Si in bello perſiſtant, ruptum iri vix impoſtorum reſtituendum ſibi jus Neutralitatis: hujus verò tantò majorem ſibi habendam rationem, quantò diutius duraturum & propemodum æternum futurum ſit hoc inter Hiſpanos & Fœderatos Belgas bellum exortum. Æterni igitur belli malis ſe illigandos, ſi ſemel

ſemel ſe trahi patiantur in belli communionem: Si verò deſiſtant,& poſt exſpectatam vim ac illatam, ut extrema jam neceſſitate conſtricti paciſci cum Hiſpanis conſtituant, forſan futurum, ut deſiſtere nolint Hiſpani , & porrò iniquam actionem vi perſequantur. Nec enim tam facile deponi arma quàm ſumi. Quod ſi ita eveniat,quantis involvenda malis civitas ſit,neminem non videre. Præterea ſi ſtatuatur, futurum, ut à vi illata deſiſtant Hiſpani deſiſtentibus Veſalienſibus,neminem perſuadere ſibi debere, facturos id Hiſpanos, niſi ſatisfiat præſentibus poſtulatis. Cur non igitur ante vim illatam potius ſatisfacerent , præventis ea ratione malis, quæ ex vi illata haud dubiè majora metuenda ſint. Neque enim gravius jumento arceſſendum onus eſſe , quam quod imponitur. Quid ſi etiam iniquiora petant Hiſpani prima Veſalienſium contumacia irritati? Ob has igitur rationes, exiſtimbant illi , alterutram conditionem neceſſario eſſe ſubeundam,

vide-

videlicet, aut admittendos milites, aut pecuniam & frumenta conferenda.

At verò in hoc bivio, quam iſtarum conditionum amplecti pro Republ. utilius foret, non ſatis etiam conveniebant. Quidam intra Urbem admittenda Hiſpanorum præſidia cenſebant, hac uſi ratione; quod, ubi admittendorum malorum imponitur inevitabilis neceſſitas, ex duobus malis minimum ſemper ſit eligendum. Namque minus malum reſpectu majoris habere rationem boni. Jam autem ad præſidia Hiſpanica in urbe alenda non tantum pecuniæ requiri quantum ad frumenti, & bis centenorum millium coronatorum præſentem paratamque præſtationem, minimum igitur, ut eſſe, ita eligi oportere, quo ærarium Reipubl. minimum ſit laboratorum.

Contra alii & alteram conditionem amplectendam eſſe contendebant. Diſſerebant illi ex rebus malis minimum eſſe eligendum, ſed interim quoque negare ſe id minimum eſſe, ſi ad futura tempora

pora reſpiciuntur, maximum omnium & graviſſimum debere judicari: Non enim malum præſens, cum malo præſenti, ut majus & minus, ſed utriuſque mali futurum eventum ut leviorem impoſterum vel pejorem eſſe contendendum. Si præſidia admittant militum Hiſpanorum, diutius, & toto forſan belli Belgici tempore iis urgendos ſe videri. Si verò pecuniam & frumentum conferant, eo ipſo ſtatim ſe eximi reliquis malis. Si præſidia etiam admittant, ſub iis velut captivam futuram ſuam domi libertatem, cum omnia habeat, qui arma habet in manu. Si pecuniam & frumentum offerant, integram poſſe conſervari. Denique ſi præſidia admittant, obſidionem urbis, ut hoſtibus & infeſtis ſibi aliquando molituros Belgas fœderatos. Si autem pecuniam & frumentum offerant, & data occaſione Fœderati ſequi velint iniquitatis Hiſpanicæ exemplum, non niſi tantundem poſtulaturos. Præſtare autem redimere pecunia Belli calamitatem, ubi id licet, quam eadem inter belli

ſumptus profuſa bellum gerere & inſuper belli, utut feliciſſimè adminiſtraretur, experiri calamitatem. Denique præſtare, ſemel malis involvi, & ſimul eximi, quam continuò iis agitari & inhærere. Adeò ut minus malum ſed duraturum, majus graviuſque exiſtimari debeat, quam id quod in præſens quidem majùs eſt, ſed non duraturum.

DECRETUM.

In poſtremam hanc ſententiam plurimorum ſuffragiis tandem itum eſt.

EVENTUS.

Ea ratione Veſalienſes plus in præſens pecuniæ expendêre: ſed plus etiam in poſterum prævenêre mali, & retinuêre priſtinam libertatem.

JUDICIUM.

Ex duobus malis minus eſt eligendum ſemper; minus autem cenſeri debet, non quod impræſens tantum tale, ſed impoſterum etiam tale futurum ſit.

Itaque

Itaque quò inter duo mala prudens & cauta electio inſtituatur, ad præſentium æſtimationem futurorum cogitatio & Eventus debet conferri. Uti in Arithmeticis rationibus una ingens ſumma pariter propoſita, ſæpe minor cenſetur multis ſummis minoribus quæ ad priores continuò adjiciantur: Ita in cura Reipubl. maximum malum inpræſens omnium minimum judicandum eſt, ſi eo multò minora & ideo tandem longè majora futura posſint præveniri. Minimi denique temporis magnum malum ſæpe minus eſt & haberi debet, quam minus malum quod in longum extenditur.

DISQUISITIO.

De Injuriis Regio miniſtro lingua aut calamo illatis Quomodo iſtæ legaliter debeant & posſint vindicari?

CASUS LX.
Ex actibus Pomeranicis ſubnatus.

REx *S*veciæ, anno præter lapſo, cum Illuſtrium Ordinum Pomeraniæ conſenſu, Heinrico Cæleſtino à Sternbach Regio Cancellario in Pomerania citeriori Curatelam Eccleſiæ Marianæ & Illuſtris Pædagogii in civitate Stetinenſi & ſimul viſitationem iſtius Pædagogii demandaverat. Inter cætera autem gravamina hoc attendebat, quod Præpoſiti ſeu Capitulares Sub-Rectorem iſtius Pædagogii, ſine cauſa ſatis ponderoſa & conſenſu Cancellarii removiſſent. Quo factum, ut Carolus Guſtavus Wrangel / Regni Sveciæ *S*enator & Generalisſimus, hoc facinus Capitularium acriter obſervaret, & dicto Cancellario cauſam dimisſi Sub-Rectoris reaſſumendam imponeret, & judicium Capitularium repudiaret. Ubi primum

mum quidem affectu non adeo ſtimulante res ſunt geſtæ; diſputatio autem, de titulo Capitularium & Reverendorum rem in publicam vertit inimicitiam. Motus inde Godofredus à Schroer / Archivarius Regius & Aſſeſſor Dicaſterii Wolgaſtenſis, ut Wrangelio nonnulla, memoralia inſinuaret: Quibus cum Cancellario communicatis, injuriam ſibi illatam queritur Cancellarius, eò quod plura perſonam ejus concernerent. Cauſam propoſuit in conſilio Status Svecici & officium judicis de vindicandis injuriis imploravit. Igitur quæſitum eſt in Conſilio Status, an Schroërus criminaliter posſit conveniri.

SENTENTIÆ.

Id fieri omnino poſſe, multi contendebant propter ſequentes rationes:

I. Nam injûriarum pondus & atrocitatem, ſæpe etiam cenſeri ex dignitate & ſplendore patientis perſonæ. Nec obſcurum eſſe Cancellarii officium aut occulta negotia, hactenus pro Regni ſalute fidelisſime geſta.

II. Injurias etiam ex loco æſtimari atrociores, ut quæ in facie Regis, Principis, aut Provinciæ Præſidis inferuntur, graviori pœna coërceantur, quam quæ in faciem privati ſunt effuſæ.

III. Has injurias eſſe fixas & ſcriptura obſignatas, quod atrocitatem injuriarum pariter augeat. Nam de ſcriptis deliberatio præſumitur & concepta intentio, quæ minus excuſant, quam affectus, qui ſæpe per volubilitatem lingvæ prorumpit ſine conſilio.

IV. Delictum augeri ex copioſa injuriarum repetitione, exacerbatum animum ſatis judicante.

V. Miniſtrum Regium cui aliquod negotium commiſſum, Regis dignitatem præ ſe ferre, unde etiam injuriæ illatæ Majeſtatem committentis concernerent.

VI. Quod tandem quoq; ex Secretorum revelatione clarisſime appareat, cum Schroërus omnia, quas Cancellarius à Sternbach ſub fidei & epiſtolarum ſigillo coram iſto amicus communicaverat,

rat,

rat, revelaverit, & communi notitiæ expoſuerit. Ex quo ſimul animi malitiam & affectum clarius liceat colligere.

Alii, qui Archivarii partes volebant juvare; ipſum his rationibus defendebant:

I. Prorſus non poſſe conveniri Schroërum, multo minus criminaliter ex injuſta proportione quaſi delicti.

II. Ipſum Actorem caput eſſe judicii, hæc eſt, Dicaſterii Directorem; quo judicium redderetur ſuſpectum.

III. Quamvis ad Regni Sveciæ Generalisſimum Dn. Wrangelium quædam perſcripſerit, id, quod verum ſit, non injuriandi animo factum eſſe.

IV. Laudem magis mereri, quam culpam & pænam, qui nocentem detegit, quam ſilet.

V. Schroërum hæc ſcripſiſſe ad Comitem Wrangelium non tanquam de miniſtro Regio, ſed de privato in Rempubl. peccante.

DECRETUM.

Non tantum in Dicaſterio Regio, ſed etiam

etiam in aliis JCtorum Collegiis ſtatutum eſt: componendam eſſe hanc ſcandaloſam litem, & Archivarium cogendum eſſe, ut agnoſceret errorem, & Chriſtiano more deprecaretur graviter dicta: non remiſſa pæna pecuniaria in pios uſus convertenda.

EVENTUS.

Hactenus Conſilii hujus effectum in republica inquieta non licuit obſervare.

JUDICIUM.

Iniquo non careret, ſi is, qui primus Aulæ miniſter & à Regia Majeſtate ad negotium ſuſcipiendum ablegatus, ex eadem commisſione implicaretur lite, quam proprio labore, & impenſis ad finem poſtmodum deberet perducere. Certe Commiſſarius privilegio & autoritate utitur mittentis, qui Mittendo ſuo omnem impunitatem & ſecuritatem tenetur præſtare. Reviſionem Pædagogii Cancellario à Rege commiſſam, atq; ſoium ex hac Commisſione ortam eſſe litem Profeſſorum protocollum, & publica ſcripta hactenus ſunt teſtata. Unde inju-

injuſtum eſſet, ſi Svecicus Cancellarius pro palmario laboris, propter publicam utilitatem ex antlati implicaretur proceſſu, cujus nemo fortasſis finem ſit perſpecturus.

DISQUISITIO.

Quæ & quomodo vectigalia publica hominibus quibusdam privatis, nomine publico pro certa pecuniæ ſumma in annos ſingulos in ærarium publicum conferenda, expediat collocare.

CASUS LXI.

Ex ratione vectigalium inter Fœderatos Belgas impoſitorum deſumptus.

IN Belgio Civilibus turbis exortis quò ad impenſas bellorum ſufficerent publicæ opes, de vectigalibus imponendis jam ſtatim ſub initio mutatæ Reipublicæ actum eſt.

Inter alia verò, de ratione eorundem colligendorum cautè & prolixè diſputatum eſt inter Proceres; nimirum, An publico nomine certis in eam rem, & velut publicis perſonis annuo ſtipendio conductis colligi illa; an verò pro certa pecuniæ ſumma maxima offerentibus velut in publica auctione, in annos ſingulos elocari & velut vendi deberent.

SENTENTIÆ.

Quidam nomine publico à quibuſdam è Magiſtratu aut aliis ſtipendio conductis colligi ea oportere exiſtimabant.

I. Quia in publicis perſonis plus autoritatis eſt quam in privatis. Ea autem maximè opus eſt in exequenda re, in vulgus odioſa. Rem verò maximè omnium odioſam eſſe vectigalia, neminem ignorare. Itaque iis colligendis non videri ſuffecturam privatorum hominum autoritatem.

II. Quia incertus eſt quorundam vectigalium annuus proventus, ut eorum, quæ vini & cereviſiæ aliorumque

due-

eduliorum aut neceſſariorum, quæ, ut loquuntur JCti, uſu conſumi ſolent, nomine perſolvuntur. E. G. in eadem civitate ſubinde millena, ſubinde bis millena vini dolia quotannis conſumuntur; quomodo igitur certæ pecuniæ ſumma ſingulorum vini doliorum nomine ſolvendum vectigal privatis elocari posſit, ſeſe non videre illi aſſerebant. Aut enim majori aut minori pretio, quam accepturi ipſi ſint ex privatis, privatos ea redemturos: Si minori pretio, id conjunctum cum damno Redemptorum. Minus enim ea occaſione redemptor Reip. perſolutur9 eſt, quam publico nomine ex proventu vectigalium ipſe ſibi accepturus ſit.

III. Singulis annis increſcere multitudinem Civitatum. Illa increſcente, plura inter ſubditos conſumi, & ideò augeri vectigalium ejuſmodi proventus. Si igitur in annos plures privatis quibuſdam pro certa & in eadem pecuniæ ſumma annuatim pendenda, elocentur vectigalia in dies augenda: quid futurum

aliud, quam ut præſentisſimum damnum ſentiat Reſpubl. & commoda vectigalium maximè redundent in privatam utilitatem redemptorum?

IV. Adhæc rem periculi & diſcriminis plenisſimam eſſe, proventus publicos, hoc eſt, ipſas Reipubl. opes credere fidei privatorum. Quid ſi enim vectigalium nomine plurima illi promittant, & nihil tandem aut minora præſtent; Quid ſi pecuniam collectam ex vectigalibus convertant in privatas necesſitates? Quid ſi denique annuæ penſioni in quam conventum eſt ſub finem anni ſolvendæ impares deprehendantur & foro cedant? In manu & poteſtate Reipubl. manere oportere ea, ſine quibus Respubl. conſtare non poteſt.

Contra ab aliis diſſerebatur; exiſtimantibus privatis vectigalia quædam colligenda elocari pro certa annuæ penſionis præſtatione oportere. Obſervabant enim illi duum generum, ſeu duplicis conditionis vectigalia eſſe, quæ in omni Republica condicuntur.

Quæ-

Quædam imponi certis rebus, & proinde certam eorum quo ad proventus iniri poſſe rationem. E. G. Vectigalia quædam ſunt, quæ ædibus ſingulis, ſingulis agrorum latifundiis imponuntur: quàm horum certus & definitus numerus agnoſci poteſt, & iniri, tam certum eſſe & definitum vectigalium ejuſmodi impoſitorum proventum. Alia quædam vectigalia ſunt, quæ rebus incertis quæque ſemper & inter omnes eodem modo ſe non habent indicuntur. E. G. Vectigalia ſunt quæ vino & cereviſiæ aliiſque, quæ uſu nunc plus, nunc minus conſumuntur, ſolent imponi; quam horum incertus numerus eſt, cenſuſque, tam incertum eſſe ejusmodi impoſitorum vectigalium proventum.

Statuebant igitur, illa priora, ut certa nomine publico à curatore Reip. nullo negotio colligi poſſe & repræſentari. Alia autem illa, ut incerta privatis quibusdam pro certa æris ſumma elocari oportere.

I. Quia in his multis fraudibus & clandeſtinis artibus inter ſubditos eſt locus, quibus nimirum facilè eludant vectigalis impoſiti præſtationem. In illas ideo fraudes diligenter eſſe inquirendum. Jam verò diligentius in eas inquiſituros privatos, ut rei jam ſuæ & ſuo incommodo vel commodo (pro ut ſua majore vel minore cura egerint) redemptæ, quam publicæ rei, ex qua vel diligentius vel indiligentius curata comodum ven incommodumnon in ipſos, ſed in civitatum redundet Curatores. Pasſim quippe obſervari, quemvis anxiè magis rem privatamquam publicam adminiſtrare.

Itaque & tantum authoritatis & plus curæ futurum eſſe in privatis redemptoribus vectigalium, quam publicis eorum Curatoribus. Nam contractu cum iis inito colligendi eam idoneam & ſufficientem autoritatem in illos conferre Magiſtratus.

II. Fruſtrà proferri, quia incertus proventus eſt, quorundam vectigalium nullam

nullam certam ſummam conſtitui aut admitti poſſe, quæ eorum nomine à privatis Redemptoribus pendantur. Nam ob hanc ipſam rationem pro certa penſione annua vectigalia ejuſmodi privatis neceſſariò debere elocari. Præſtat enim certum quid pro Republ. decernere aut admittere, quam incertum, & quod multis iniquorum artibus eſt obnoxium, ac per eas facilè irritum fieri poteſt niſi accedat induſtria privatorum. Artes enim illas privatos inter ſe, accuratius privati commodi cauſa, ut dictum eſt, quam perſonas publicas commodi communis cauſa exquirere & turbare.

III. Fruſtrà etiam proferri, ſubinde plus, ſubinde minus, quam præſtare teneantur privatos redemptores ex vectigalibus accepturos. Sive enim hoc, ſive illud eveniat, ſemper commodo Reipubl. eſt proſpectum. Si enim plus quam acceperint præſtare teneantur, redemptores in præſtatione ſe excuſare non poſſunt. Nam ex mutui contractus cum Magiſtratu initi Lege tenentur neceſſariò ad

ad promiſſam penſionem. Si autem plus acceperint quam præſtare teneantur ex lege præſcriptæ penſionis, non tantum commodum penes privatos redemptores illos, ſed etiam penes Rempubl. eſſe. Nam anno proximo, ſi iterum publica quaſi auctione eadem vectigalia programmatis publicis elocanda privatis edicantur, aut prioris anni redemptorem accepto commodo illectum, aut alios ſimilis commodi lucrive percipiendi cauſa majori pretio, quam antea Reipubl. oblato eadem vectigalia redempturos.

IV. Namque fruſtrà adferri annis ſingulis mutari, & multitudine hominum frequentiores fieri Civitates. Non enim velle ſe in plures annos, quam in unum privatis vectigalia elocari ut quotannis meliore facta conditione civitatũ & auctis proinde vectigalium proventibus eorum nomine à Redemptoribus ſeu prioribus ſeu novis plus offeratur & præſtetur.

V. Nec

V. Nec quicquam etiam & in vanum prætendi, periculoſum eſſe res & opes publicas credere privatis. Nam illa mala idoneis fidejuſſoribus oblatis poſſe præveniri, qui nimirum privatorum redemptorum nomine ſpondeant ſe, ſi opus, fortunas etiam ſuas collaturos, quo ſatisfiat annuæ quæ Reip. promiſſa eſt, ſolvendæ penſioni. Sed & ſi quis objiciat, ipſos etiam fidejuſſores aliquando non ſuffecturos ad præſtandum pro quo fidejuſſerint, in promptu eſſe aliam rationem, qua in tuto Reſpubl. collocetur. Poſſe enim contractu inito conſtringi redemptores, quo pro rato, ut loquuntur, annuæ penſionis, partem ejus ſingulis menſibus in ærarium publicum inferre teneantur.

DECRETVM.

Factum illud pro poſtrema ſententia tanquam ſaluberrima eſt.

EVENTVS.

Utilitate publica ille æſtimatus eſt.

JVDICIVM.

Quædam publica curanda melius privatis

vatis quam publicis perſonis mutuo contractu inito relinquuntur, illa præſertim quæ incerta ſunt; quæque opus habent anxiis quibuſdam, & perſona publica inferioribus curis. Ergò ubi induſtria quadam privata & accurata opus eſt in re aliàs publica, ejus commodum inter privatos & Rempubl. inito contractu eſt diſtribuendum. Aliter enim ſi fiat, & minus curæ eſt in publicis perſonis, & ideò minus commodum ad Rempubl. refertur.

DISQUISITIO.

Si aliquod membrum Societatis abutitur privilegio conceſſo; an ideo totum Collegium iſto privilegio jure posſit privari.

CASUS LXII.

Recentisſima experientia Comparatus.

ALbioniæ inſtituebatur Collegium, cui Fundator, verus Muſarum Amor, egregia privilegia ex ſingulari gratia indulſerat, quæ inter & brax-

and

andi privilegium erat ſine omni onere, ita tamen ut plus cereviſiæ pro ſingulis Collegii membris non coqueretur, quam ſingulorum menſæ ipſa natura deſtinaret. Videlicet ne beneficium degeneraret in mercem & per venditionem cereviſiæ, civium Zytopolio inferretur nocumentum. Accidit autem, ut uxor Collegiata Forte fortuna, dum calceos emit pro filia, pretium æquet cum cereviſia, aut etiam pecuniam accipiat, detq; cereviſiam. Res hæc obſervatur ab invida plebe, quæ facinus hoc ut irreparabile damnum ſibi illatum, multis modis obteſtatur, & ut privilegio totum exuatur Collegium, ſolicite rogat. Igitur ventilatum eſt inter officiales ad hoc negotium requiſitos, an propter delictum unius membri totum corpus poſſit ab uſu beneficii conceſſi ſtatim removeri.

SENTENTIÆ.

Qui ſtudio partium civilium trahebantur, exaudiendum eſſe petitum civium pleno ore clamabant:

I. Nam

I. Nam hoc jus braxandi in ſpecie ad Civitatem ſpectare, civiumq; primum & ultimum eſſe commodum, quod, ſi per eos, qui Civitate non gaudent, infringeretur, vacare reditus, qui Civitatis Fiſcum & bonum publicum debeant conſervare.

II. Abſurdum eſſe, eos, qui non ſunt cives, frui juribus civium & ſubvertere eorum Antiqua *S*tatuta.

III. *S*atis eſſe, quod illi Collegio à fundationis radice braxandi privilegia ſine tributo ſic fuerint conceſſa, ut nemini ſub privationis pœna licitum ſit, vel hauſtum Zythi vendere pro pecuniâ. Unde Collegium ſibimet ipſi imputet, quod huic Statuto non accuratius invigilaverit.

IV. Non ceſſante hoc Societatis privilegio, rem civium eo lapſuram eſſe, ut collectas, quas conferre debent ex onere communi, non poſſint amplius comparare.

V. Periculum eſſe, ne capitales inimicitiæ propter incommoda, quæ privilegium

legium hoc ſeqvuntur, tandem ſint aſſurrecturæ, & cives ſub ſpecie juſti doloris de factoCollegium invadant & deſperate infeſtant.

Qui Literatorum libertatem cura fovebant, in contrarium ſic argumentabantur:

I. Non facile mutari Statutum, quod cum expreſſo anathemate ſit munitum; nec extra periculum eſſe abrogationis autores.

II. Invidia etiam carere debeant iſta privilegia & ſubſiſtere in vigore, quia in Imperii conſtitutionibus ſuas habeant radices, è quibus omnes immunitates hujus Collegii hactenus progerminaſſent.

III. Hoc in ſpecie privilegium; indicium eſſe gratioſi & voluntarii Fundatoris, in cujus manu ſit ex arbitrio talismodi beneficia indulgere. Item illud augere Eximiæ & Munificentiæ Splendorem.

IV. Per integrum undecennium privilegium hoc fuiſſe in vigore, quod nunc

nunc reſcindere pari judicio dignum habeatur, ac qui fundatam alicujus poſſeſſionem temere rejicit & diſrumpit.

V. Etſi vel maxime unicum Corporis membrum peccaverit, reatum tamen ad totum Collegium neminem extendere poſſe, niſi qui articulo digiti aduſto, totam manum velit comburere.

VI. Exiguum quin nullum commodum eſſe ex hac Libertate ſublata civibus coctoribus proventurum. Cauſas ſatis eſſe manifeſtas, & Iudicrum lucrum expoſitum nunc eſſe per calculum.

DECRETUM.

Primæ rationes potuerunt præſcinde- privilegium totius Collegii, ſingulisq; membris Societatis certa pecuniæ ſumma annuatim pro iſto privilegio eſt oblata.

EVENTUS.

Bonus eventus ad huc eſt in ſpe, utinam! non vane,

JUDICIUM.

Qui ex facie rem luſtrat, pro eodem habet, utile an inveniat in privilegio an

an in certo dono. Sed qui intellectus utitur oculo, malam Collegii hujus conditionem eſſe dicet. Nam dulcis eſt libertas, quæ non bene pro toto venditur auro, aureaq; ſunt privilegia, quæ in ſuo, ſi conſervarentur vigore, nulli paratæ pecuniæ habentur venalia.

DISQVISITIO.

Quomodo inter Situ & potentia inæquales populos, quos tamen, ut vicinos, in unum fœdus coire oportet, æqualitatis ratio posſit inveniri.

CASUS LXIII.

Ex Hiſtoria Belgica depromptus.

CUm Hollandia, Zelandia, Geldria, aliæq; Provinciæ Belgii, quæ poſtea à mutuo fœdere fœderatorum nomen accepere, de ineundo illo, tam neceſſario & utili fœdere cogitarent: admodum diſceptatum eſt, quomodo diſpa-

ris

ris adeò conditionis & fortunæ Provinciæ eodem & tam æquali fœdere poſſent comprehendi.

SENTENTIÆ,

Objiciebant alii veteres, ut fit, neque adhuc finitas controverſias, quarundam harum Provinciarum; quibus durantibus & non ſopitis ſtabilis fœderis concordiàm non facile ſperari poſſe aut obtineri. Sed exceptum ab aliis, harum controverſiarum conditionem in pacatiora tempora eſſe rejiciendam, Enim verò mutatam eſſe faciem rerum, non jam litigandum ſingulis de jure, quod de aliis prætendant, ſed adverſus hoſtem armis litigandum, de juris omnium ac Libertatis conſervatione: qua feliciter impetrata, de cæteris tempeſtivè agi. Nam fruſtra nunc inter ſingulos de illis litigari, quæ, dum liti incumbitur, libidini hoſtium expoſita omnes ſint amiſſuri.

Obji-

Objicebant alii nimis diſparem Provinciarum fortunam. Quæ cæteris potentiores erant Provinciæ, tanto infirmiores ſe futuras cauſabantur, ſi ad infirmiores juvandas fœdere obſtringerentur.

Sed ad ea ab aliis reſponsũ eſt, non jam venire conſiderandum, quæ Provincia opibus major, quæ infirmior ſit: Sed quàm par & miſera, niſi mutuo auxilio ſe complectantur, futura ſit ſingularum fortuna. Itaque etiam atque etiam animadverterent Potentiores, non tam ſe juvaturos infirmiores quam in infirmioribus ſeſe eſſe neceſſariò juvandos. Sed & animum ſuum revocarent, non tam imminui potentiam ſuam, in ſubſidium infirmiorum oblatam, quam qualicunque etiam infirmiorum opera adjecta augeri eam & conſervari. Sed neque illud nunc permitterent, validiores provincias, potentiam ſuam non, jam contendere oportere cum aliarumque in fœdus adſciſcendæ ſunt, infirmitate: Sed verò cum potentia majori communis hoſtis; cujus reſpectu ſingulorum

rum potentia, quanta tandem ſit, nulla, imo non niſi infirmitas quædam aut inopia debeat æſtimari. Conjunctis igitur demũ ſingulis, omnes valituras: Magnos Exercitus, ſi adverſus majores educendi ſint, unius etiam Legionis acceſſione juvari. *Quæ* in limite poſitæ Provinciæ & incurſionibꝰ hoſtium continuò expoſitæ erant, ut Geldria, aliæque damna bellorum, aſſiduè ſibi incubitura cauſabantur, cæteris interioribus Provinciis tutis intereà ſecurisque manſuris. Nimis igitur iniquam ſuam futurã conditionem, ſi æqualis fœderis præſcripto ad eadem cum interioribus & minus aut nihil noxæ reportaturis Provinciis onera præſtanda cogerentur. Agro enim ſuo prono hoſtibus & aperto haud ſe eiſdem oneribus, ut cæteras Provincias ſufficere poſſe. At verò ad iſta ab aliis exceptum eſt, haud difficilè eſſe, inire æquæ proportionis rationem, qua quæ limitaneis Provinciis præſentiſſima damna inferenda ſint, minoribus oneribus impoſitis; aut pro ratione noxæ illatæ majoribus

remiſ-

remiſsis, cætera in partem curarum ac ſumptuum poſſent ſolari.

Denique objectum, diverſa ſingularum, dequibus agitur, Provinciarum jura, Privilegia, Conſtitutiones, & conſuetudines eſſe; quibus nonnullæ prohibeantur pro communi cauſa agere, quæ aliis agere licitum ſit. Itaque videri earundem diverſitatem pati non poſſe hujus fœderis aut unionis æqualitatem, niſi forſan mutetur ſingularum harum Provinciarum ſtatus. Quod nec paſſuros ſubditos & cum ſummo diſcrimine eſſe conjunctum.

Sed ab aliis tum quoque exceptum, non iſta utilisſimi fœderis conſilio obſtare. Singulis Provinciis relinqui poſſe integram & receptam rerum ſuarum adminiſtrationem. Interim reſpectu communis cauſæ & belli ex ſingulis conſtitui poſſe unam quaſi Rempubl. cujus Res ex omnium ProvinciarumLegatis conſtitutus Supremus Senatus, non niſi ex Singularum Provinciarum arbitrio, ſalvisq; Singularum legibus, quæ ſecuritatem

omnium ſpectant, ſit curaturus. In eo Helvetiorum Rempubl. jam præiviſſe.

DECRETUM.

Factum igitur æternum & utilisſimum fædus eſt, quod cum pro commodis omnium eſſet, conditionisque ſingulorum haberet rationem, omnes haud difficulter ſnnt amplexi. Hujus autem tanti fœderis leges, (quo hodieque adhuc utitur & conſtat Fœderatorum Belgarum Reſpubl.) petes ex Meterano, vel etiam ex deſcriptione ſtatus Fæderat. Belgii M. Boxhorn. Cap. 1.

EVENTUS.

Huic Fœderi, qualis & quanta nunc eſt, Fœderatorum Reſpubl. debetur.

JUDICIUM.

Equidem utilisſimum æquisſimumque exſtitit illud fœdus, in quo omnibus, quanquam diverſo reſpectu inæquales eſſent, abundè eſt ſatiſfactum. Nam & par cum cæteris exſtitit eorum autoritas, quorum quanquam impar eſſet potentia, par tamen & eadem cum cæteris erat cauſa, & paria ſingulorum

pro

pro Republ. onera fuere ferenda: quanquam paria & eadem ſinguli non conferrent; quia ad cujusque gentis opes & fortunam attendebatur. Et ſane in ejusmodi Conſiliis Geometricam non Arithmeticam proportionem ſequi, nec ſeorſim ſingulos, qui juvantur; ſed omnes in ſingulis juvari oportere, conſiderandum eſt. Potentioribus denique hic ſemper eſt cogitandum, tanto promptius & majoribus opibus ad cæteros juvandos venire ſe debere, quanto magis ab illis, quibus auxilio fuerunt, ipſi poſtea juventur.

DISQVISITIO.

Quomodo admittendæ ſint juſtæ etiam querelæ eorum, qui Reipubl. debent, & debiti flagitant remisſionem.

CASUS LXIV.

Ex Belgarum rebus & vectigalium inter eos ratione petitus

 Cum

Cum ſuperioribus annis atrox Peſtilentia, qua ingens hominum multitudo abſumpta eſt, Fœderatorum ditionibus incumberet; ideoque minus, quam ante res eæ uſu conſumerentur, quarum nomine vectigalia exigebantur: Redemptores eorundem vectigalium, libello ſupplici debitæ penſionis partem remitti petivere. Conſultum inter Ordines eſt. Quid fieri; & an rejicere, an vero admittere has preces oporteret.

SENTENTIÆ.

Alii juſtis eorum querelis & votis ſatis faciendum putabant. Nam penſionem annuam à redemtoribus vectigalium in ærarium conferendam promiſſam eſſe multitudinis hominum reſpectu: qua fatali morbo admodum diminuta non vini tantum & cereviſiæ aut frumenti, aut ſimilium rerum eſſe abſumptum. Ideoque etiam vectigalium proventum imminutum, ac idcirco imminuendam ex contractu aliàs debitam annuam penſionem.

ſionem. Calamitatem hanc eſſe quæ nulla hominum induſtria potuerit præveniri. Itaque æquum videri, ut non tam penes Redemptores publicæ Rei, quam penes Rempubl. tantæ ſenſus eſſet & incommodum calamitatis.

Alii contra iniquas querelas audiendas exiſtimabant.

I. Quia ubi iidem redemptores longè plura è vectigali annuo cenſu accipiunt, quam in Rempubl. ex contractu conferre teneantur, ultra promiſſum nihil ab iis in ærarium infertur. Commoda hæc penes Redemptores non penes Rempubl. manere. Itaque vice verſa æquum eſſe, ut ubi oboriuntur incommoda, qualia iſta ſunt quæ nunc præferuntur, ea penes redemptores non Remp. maneant. Ea enim occaſione prioribus commodis acceptis præſentia incommoda penſari oportere. Non aliter ac ille, qui agrum alterius colendum

certo pretio conduxit, ad locationis pretium præſtandum, tam ſterilium quam fœcundorum annorũ tempore tenetur.

II. Quia, ſi ſemel remisſio debiti, ob ejuſmodi querelas concedatur, nunquam eis ſimiles querendi occaſiones ſint defuturæ. Alia atque alia continuò offerri quibus fiat, ut minus quid abſumatur earum rerum quarum titulo vectigalia penduntur. Itaq; ſi iis querelis vel ſemel tantum detur locus, quid tandem futurum aliud, niſi ut irriti fiant & in ventos abeant, ut ſic dixerim, neceſſarii illi reditus vectigalium & tributorum? Sibi itaque conſultum videri non dare pesſimo, & cujus perpetua fere cauſa futura ſit, exemplo occaſionem.

Alii, ut æquas querelas redemptorum ita utile pro Republ. eſſe, ut non remitteretur debitum, & pro eadem glorioſum ſimul & æquum eſſe, ſi ejus ſolutione importunè non urgeretur, cenſebant. Æquæ videbantur querelæ, quia, ut jam dictum, annuæ penſionis præſtatio in hominum multitudine fundata

data eſt', ut fundo opum publicarum. Ea multitudine ſublata aut decreſcente, videri nullum vel minus ſaltem eſſe ſolvendæ penſionis fundamentum. Non Entis, ut Philoſophi loquuntur, non eſſe accidentia. Utile interea pro Republ. viſum eſt, non remittere debitum facto in eam rem decreto; partim ne peſſimũ exemplum præberetur, partim quia redemptores vectigalium calamitate temporum nunc afflicti, majores poſteà opes conſecuturi, & tandem aliquando ſolvendo debito ſuffecturi credebantur. Æquum interim etiam & glorioſum pro Republ. cenſebatur non urgere importunè debiti ſolutionem, & quia ſolvendo impares erant redemptores, & quia nulla ſua culpa, ſed cœli ira in hanc conjecti erant calamitatem.

DECRETUM.

Poſtrema ſententia, ut potior meliorque cæteris, placuit.

EVENTUS.

Sic factum eſt, ut & facilitate publica non datum ſit noxium impoſterum exemplum

emplum, & jus integrum, ſive Actionem ſibi ſervaverit Reſpubl. & quanquam remisſio debiti indulta non ſit, factum tamen ſatis ſit præſenti redemptorum & temporum necesſitati.

JUDICIUM.

Actiones quas in privatos ex juris ſtricti præſcripto intendere Reſpubl. poteſt, non facilè tranſſcribendæ illis aut remittendæ ſunt, quantumvis æqua ex moderati juris præſcripto remittendi ratio eſſe videatur. Imò ea etiam occaſione accuratè id obſervandum eſt, quod ex integra ſibi ſervata actione nihil commodi exſpectatura Reſpubl. videtur, Quanquam enim, ut docent juris periti, minus ſit habere Actionem, quam rem: qui tamen actionem habet & ſervat, rem quaſi habere & ſervare ſibi videtur. Magiſtratus ut bonæ fidei Curatores agere oportet; cum velut Pupilla cenſeatur Reſpubl. in cujus proinde præjudicium aliquid decernendi Magiſtratus non habent autoritatem. Ob præſentem necesſita-

ceſſitatem differri actiones publicæ & non urgeri poſſunt adverſus privatos, ut melioribus temporibus ſerventur: remitti & annihilari ob præſentem neceſſitatem non debent; quia perpetuò intereſt Reipubl. privatos, quanquam ſolvendo non pares, habere debitores. Quod etiam in præſens juſtiſſimum videri poſſit: ut iniquum exiſtimandum ideoque intermittendum eſt, ſi ex eo naſci poſſit iniquum poſtea in Republ. exemplum.

DISQUISITIO.

Quomodo publica res ita privatis elocanda & permittenda ſit, ne ea in fraudem Reipubl. & damnum utantur. Quomodo etiam in contractibus qui ejusdem rei nomine cum Privatis ineuntur, non ſufficiat finem eorum aſſequi, niſi etiam ad modos innoxios Reipubl. quibus perveniatur ad deſtinatum finem, attendatur.

CASUS LXV.

Ex eadem vectigalium publica ratione decerptus.

Uperioribus annis Amſtelodami redemerant ſibi privati nonnulli vectigalia vini nomine perſolvenda pro annua penſione (nam annuus tantum erat contractus) centum millium præter propter florenorum. Decretum autem erat Autoritate Magiſtratus, ut ſingulorum doliorum majorum nomine florenos xx. præter propter vectigalium redemptori perſolverent Cives. Sub finem verò anni, cum jamjam contractus initus expiraturus eſſet, redemptores iſti cum civium nonnullis paciſci cœperunt contra publicæ autoritatis præſcriptum. Et quò plus commodi reportarent, pro ſingulis doliis florenos tantum decem vectigalis nomine popoſcere. Quò minus enim ſolvendū vectigal erat, eò liberali-

us

us privati cives vini dolia ſibi comparabant; & quanquam imminuto vectigalis pretio, quia tamen multiplicabatur, ingentem pecuniæ vim redemptores ſibi coarcervabant. Quæſitum igitur eſt in Magiſtratus urbani conſeſſu, etiam Ordinum publicis Comitiis: an id liceret, aut redemptoribus vectigalium permittendum videretur.

SENTENTIÆ.

Omnino id ſibi licere redemptores urgebant.

I. Se non de publico jure ſed ſuo aliquid remittere, cum minus vectigal exigant. Sua enim eſſe anni hujus vectigalia, ſuis uſibus & commodis ex contractu permiſſa. Licere autem unicuique re ſua pro arbitrio ſuo & utilitate uti.

II. Non ideo minus ſe præſtare annuam & promiſſam penſionem: hæc ſi offeratur, nihil ultra Reipubl. deberi, nec ſupereſſe quod posſit deſiderari.

Magiſtratus contra, id omnino illicitum eſſe & iniquum, exiſtimabat: idque ob gravisſimam hanc, quæ ſola adducebatur, & iſtar omnium erat, rationem. Nam hoc pacto eludi & minores fieri anni proximi vectigalium proventus cautè admodum intelligebat. Quippe liberalitate dicam an dolo hujus anni redemptorum remiſſo paululum vectigali, dolia vini plurima in cellas ſuas inferenda curabant privati, ne anno proximo ſtatutum& juſtum, ideoque gravius, vectigal pendere tenerentur. In fraudem igitur Reipubl. id fieri exiſtimabant, dum quaſi pro unius anni redemptis vectigalibus unius tantum anni penſionem ærario publico inferebant, & interim hac arte duorum quaſi annorum vectigalium proventu utebantur.

DECRETVM.

Placuit igitur, ut impoſterum conditionibus contractus cum redemptoribus vectigalium ineundi hæc quoque inſereretur: Ne redemptoribus cum privatis

tis eodem, quo dictum eſt, modo paciſci liceret.

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut ſequentium annorum proventus vectigales integri, & novis redemptoribus & ideo etiam Reipubl. fuerint ſervati.

JUDICIUM.

Quemadmodum in omnibus privatis, ita & in publicis contractibus ad id potisſimum eſt attendendum, ut non ſufficere ſibi exiſtiment Magiſtratus, aſſequi impræſens initi contractus finem: ſed aſſequendi finis eos proferre ac ſtipulari modos, qui impoſterum eundem finem integrum & illibatum ſemper Reſpubl. posſit obtinere. Quò enim plures ſunt nocendi artes, præſertim inter anxiè verſipelles privatos: eò major rerum eſſe debet, quibus cura Reipubl. eſt mandata.

DISQVISITIO.

Quomodo graviſſimæ pœnæ in eos ſtatuendæ ſint, qui in minimo alicujus ſceleris gradu deprehenſi nocere poſſunt in infinitum, non aliter atque illi qui ſummo ejusdem ſceleris gradu ſunt deprehenſi. Denique quando pecuniariæ pœnæ inutiles in Republ. & propemodum nullæ ſint.

CASUS LXVI.

Ex Rebus Belgicis petitus.

Robertus Dudlæus Lyceſtriæ Comes Anglorum nomine, Belgarum præpoſitus, Leges monetarias condendas curaverat; quibus inter alia cautum erat, ut pro diverſa ratione deficientium aut adulteratorum nummorum diverſa pœna autoribus imponeretur, adeò ut monetariorum quaſdam & leves (ut ipſe exiſtimabat) fraudes, non niſi ſexcentorum florenorum mulctâ punire

nire voluerit. Quæſitum eſt igitur in Ordinum conſeſſu urgentibus monetariæ rei præfectis: an non ea pœnæ ratio, magis ad peſſundandam quam juvandam Rempubl. eſſet reperta? Denique an non ea accenderentur potius monetariorum fraudes quam prævenirentur.

SENTENTIÆ.

Hanc pœnæ rationem æquisſimam eſſe Lyceſtrius & faventes ei aſſerebant. Nam poſcere æquitatis rationem, ut ubi ſceleris gradus ſunt, etiam ſint gradus pœnæ; adeo ut, ſicut illud, ita hoc magis & minus in Reipubl. adminiſtratione neceſſariò admittat. Neque enim aliàs fieri poſſe, ut obſervetur illa proportio, quæ etiam ex ſtricti juris Regula omnem pœnam delicto, pro ut gravius aut minus grave eſt, cupit eſſe adæquatam.

Contra diſſerebant & *Ordines* & Monetariæ reiperiti.

I. Poſ-

I. Poſcere æquitatis & utilitatis publicæ rationem, ubi ejuſdem ſceleris varii ſunt gradus, & tam minimi quam maximi ejusdem gradus æquè magnam & gravem noxam inferant, æquè magna & gravi pœna excipiantur. Proportionem enim omnem, de qua diſſeritur, cujusq; uſus eſt in diſtinguendis pœnis, non tam ipſi facto ſceleris, cujus plures gradus ſunt, ſed noxæ & damno eſſe debere adæquatam. Quod damnum ubi in minimis etiam maximum eſt, cur non maximum ſupplicium minimis irrogaretur? In monetaria verò re ita ſe habet ut minimum ejus vitium, quo ad damnum quod aliis infertur, maximi ſit loco. Si ponatur alium ducentos aureos coronatos percusſiſſe, quibus duo; alium centum percusſiſſe quibus quatuor auri grana deſint: nonne æquale damnum fecit, tam qui juſto auri ponderi in coronatis duo grana, quam qui quatuor detraxit? Non igitur æqualis eſſe debeat & eadem omnium pœna?

II. Pe-

II. Pecuniarum tantum pœnam ad alendas fraudes, quibus res monetaria corrumpitur, imponere, nihil eſſe aliud quam nullam pœnam irrogare. Pecuniariam enim pœnam nullam eſſe & videri, ubi manet illius ſceleris autorem, qui plus lucri fecit cum damno Reipubl. quam deprehenſus mulctæ nomine Reipubl. aut fiſco cogitur præſtare. Ponatur Monetarium, qui aliquot Coronatorum millia procuderit, quorum ſingulis grana auri duo ſint detracta, mulcta tantum ſexcentorum florenorum urgeri poterit: nonne ipſo ſcelere plus profecit & eripuit aliis, quam pœna cogitur præſtare? Cum utilitate igitur ſua & peccat & punitur; cujus ſcelus, quod in infinitam quandam noxam abiit, definita, ut loquuntur, pecuniaria pœna æſtimatur.

DECRETVM.

Placuit igitur priores Leges rejicere & pœnas, & in re monetaria (quæcunque tandem fraus ſit deprehenſa) unam tantum

tum & extremam, h. e. capitalem pœnam decernere: cujus terrore falſarii Monetæ quilibet conſternati ab ejusmodi ſceleribus impoſterum deſiſterent.

EVENTVS.

Sic factum ut Moneta minus & non tam frequenter fuerit adulterata.

JVDICIVM.

Summam pœnam meretur, qui in minimo illius ſceleris gradu deprehenſus, quo maxima damna posſint inferri. Æquales hic reos, ſi non factum ſceleris, certè noxa facit. æqualis igitur minima & maxima in ejusmodi rebus patrantium debet eſſe pœna. Denique pecuniaria omnis mulcta vana, irrita ac nulla eſt, ubi reus & uſu ſceleris tantum obtinere poteſt, ut non ſufficiat tantum præſtandæ pœnæ, ſed plus inſuper convaſet ſibi ac ſervet, & pœnam impoſitam præſtitamque fructu ſceleris adhuc fruitur & utilitate. Talis enim præmium magis ſceleris quam pœnam reportavit.

DIS-

DISQUISITIO.

An bono Publico & ærario Principis expediat in medio belli furore facere pacem, militem mittere, & bellicos ſumptus conferre in Fiſcum; an vero utilior ſit pacificatio hoſte ſuperato & deportata victoria.

CASUS LXVII.

Ex Hiſtoria Auſtriaca relatus.

PAx, quam Gallus ante annos non plures cum Imperatore ineundam, ac Ratisbonæ per Oratorem ſuum confirmandam deſiderabat, hoc modo inter Cæſarianos ventilata fuit.

Aliqui optimam pacem eſſe dicebant, quæ Marte ambiguo naſceretur. Præcipue vero conditionem Imperatoris in hoc meliorem eſſe, quod ipſe hoſtis pacis conditiones quæſiverit, & per Legatum ab Imperatore rogaverit. Quod etiam

etiam apud ſubditos male audiri nunquam posſit. Sic multis malis ſuccurri, creſcentia tributa ſufferri, eò quod mitti posſint copiæ, & multas calamitates, continuo bello illatas , tandem expirare.

Malam, contra, utramque pacem cenſebant alii; Eam, quam obtulit hoſtis: & illam, quæ in medio armorum furore componitur. Hanc enim raro & nunquam durare; quia hoſtis tunc relinquitur in incerto, uter pugnantium victor ſit evaſurus; quo omnis occaſio addere animum poteſt, novamque voluntatem reſcindendi pactum. Contra vero nullum tempus pro pace commodius, quam poſt triumphatum in bello hoſtem, cum pacis conditiones commodius evadant pro victore, arctiores pro victo. Deinde etiam pace quamvis facta, militem mitti neutiquam poſſe. Errare enim eos, qui ſtatuta pace armorum curam deponunt: nam inter pacificantes ſolidam fidem raro coaleſcere. Ad hæc fallacem Gallorum fidem toties haber

bere expertam, quoties fregerint eam. Nonduuм eſſe extinctum, quota vice ad Caſalam pacta reſciderint, ut Marchioni de Sancta Cruce inſignem victoriæ gloriam, quam ſitus melior & majores copiæ certo illi pollicebantur, declinaverit, ut pacem redderet Italiæ. *S*ic etiam eos pacem Monſonenſem pari fidelitate & eo animo obſervaſſe, ut impeterent armis Germaniam, & alibi vallem Telinam invaderent Hoc tandem eſſe Gallicum arcanum, ut pacem interdum concludant, quo novos poſtea vires reparent & adverſariorum conſilia impediant, pacemque loco habeant armiſtitii, ut arma reſumere posſint, & ubi placuerit belli ſedem transferre alio.

DECRETUM.

Placitum erat Conſilii, ut Gallus pacem deſideratam impetraret, utque ejusdem confirmatio Ratisbonæ ſuſciperetur, non obſtantibus rationibus prioribus iu medium allatis.

EVEN-

EVENTUS.

Pax hæc alium finem non habuit, quam alliciendi Cæſarem, ut militem dimitteret, & exarmatus optima occaſione poſſet impeti. Quod novi conatus ſunt obteſtati: dum vix pace Ratisbonæ firmata, aliam contra ipſum unionem cum Svecica Corona ſunt moliti, ut ſoli tres menſes inter hoc fœdus & illam pacem intercurrerint.

JUDICIUM.

Non poterit negari, pacem formidine impetratam magis durare, quam qui ancipiti Marte ex utraque pugnantium parte firmatur. Aut enim pares ſint viribus, aut impares, pacis tamen conſtantia ſemper erit in dubio. Sin pares, paritate animi gaudebunt, ſervata fortunæ ac victoriæ ſpe. Sin impares, pacem quis reputet tutam? quæ inter potentiorem & infirmiorem, ex Taciti ſententia quieſcere neſcit. Continere ſe neſcit ambitio, ubi ſpes fuerit aliquid adipiſcendi. Nec deerunt modeſtiæ & juſtitiæ

juſtitiæ nomina, qui ſtatus ſuos augere cogitat: nam qui jam aliis finibus potitur, hoc agit ſolum, ut ſua fruatur amplitudine, absque eo, quod aut invadat aliena, aut contra ea aliquid moliatur. Demum qui ſtatim poſt firmatam pacem ab armorum cura recedit, bellicam prudentiam proſtituit, neſcius, hoſtem interdum deſiderare pacem, ut ſub ſpe tranquillitatis efficacius vincere poſſit adverſarium. Quod Hanon Carthaginenſem Senatum, poſt pugnam Cannenſem, ſuo docuit exemplo. Qua propter Antiquitas pacem ſub Symbolo manus, clypeo tectæ palmam tenentis, præfiguravit; indicatura, nullam pacem eſſe ratam, niſi concludatur & firmetur ſub clypeo. Quod & Clodoveus voluit indigitare, quando inter vota repoſuit binas dextras, unam armatam, qua Alerico reſiſteret, inermem alteram, quam pacis firmandæ cauſa Theodorico, qui inter utrumque ſe interponebat, poſſet porrigere.

DISQUISITIO.

Qua ratione adulterata moneta, cujus jam magna copia in Rempubl. invecta eſt, cum minimo ſubditorum damno debeat & posſit cohiberi.

CASUS LXVIII.

Ex rebus Belgarum etiam petitus.

SÆpe in has ditiones Monetæ falſarii fucatam & iniquam invexerunt (cum facilè id fieri posſit in iis regionibus in quibus commercia plurimũ frequentantur.) cum autem ea ratione fieret, ut ad pauperiem in dies redigerentur ſubditi, qui minus habebant, quam posſidere ſe & habere fuco decepti exiſtimabant: Actum continuò conſultatum eſt, quo pacto ſatisfieri posſit publicis votis, & moneta falſa, quam plurimis ſubditorum falſarii quidam imprimis exteri obtruſerant, ut peſtis quædam præſentisſima posſit eliminári.

SEN-

SENTENTIÆ.

Nemo extitit qui non cenſeret rejici eam & eliminari oportere: at verò inter plures eſt dubitatum. Alii ſtatim falſam Monetam prohibendam, ejusque uſum omnem intercipiendum ſub gravis pœnæ comminatione cenſebant. Differebant illi, niſi ſtatim id fieret, majorem in dies falſæ monetæ vim in has ditiones eſſe inferendam. Moram huic conſilio ac Decreto interponere nihil eſſe aliud, quam poſtpoſitâ ſubditorum curâ favere falſariis in fucato ære diſſeminando continuò feſtinantibus.

Alii id conſilium ſibi diſplicere affirmabant; ante omnia moneri ſubditos; & certum tempus, intra quod ab omni uſu monetæ falſæ abſtineretur, publico edicto præſtitui oportere, cenſentes.

I. Plurimos ſubditorum falſam monetam magna copia nunc poſſidere, quam è veſtigio & raptim prohibere velle, quid tandem eſſet aliud, quam graviſſimo eos damno mulctare. Eos autem in tempore monendos, ut permuta-

tione vel mercium vel pecuniæ melioris apud exteros & vicinos, ſine ullo ſuo damno falſam quamvis &prohibitã monetam extra has ditiones amandent.

II. Fruſtrà præferri ab aliis, Falſarios, mora hac interpoſita, plures ejusmodi pravæ notæ nummos in hanc Rempubl. invecturos. Monitionem enim hanc publico nomine factam habituram vim, nec tamen inducturam incommodum prohibitionis. Monitos enim & non accepturos falſam monetam,& quam habent,aliò converſuros.

DECRETUM.

Placuit, ut ſaluberrima hæc mora interponeretur , certo temporis ſpacio præſtituto, inter quod omnis falſæ monetæ uſus inter ſubditos aboleretur.

EVENTUS.

Ita moneta falſa eliminata intra præſtitum tempus eſt; & falſæ monetæ, antea acceptæ, incommodum ſubditi non ſenſere.

IV-

JUDICIUM.

Sicut prohiberi debet in Republ. omne malum: Ita id ſeriò agendum eſt Magiſtratibus, ne ex feſtinata nimium mali prohibitione malum novum & gravius quoddam enaſcatur. In Reipubl. adminiſtratione aliter conſiderari debent, qui malè agunt, aliter qui patiuntur: illi mali, hi miſeri ſunt. Qui agunt, ſtatim puniri: qui patiuntur, ſenſim juvari debent, ne malum aliud ex malo ejusque ſubito remedio exoriatur. Quod ut in re monetaria, ita in aliis publicis negotiis ſaluberrimum frequenter uſum habet.

DISQVISITIO.

Si exhauſto ærario impoſita tributa ſubditi pendere recuſant, & ſeditionem parant; hoſtis autem imminet finibus Regni, & neceſſitatem tribuendi quaſi imperat; quomodo tributa acquirere & ſeditionem tollere queamus?

CASUS LXIX.

Ex miniſterio Richelii eductus.

Gallia inquieta erat, ſub Ludovico XIII. propter externa bella, tum etiam propter ſuſceptam Religionariorum perſecutionem. Adhæc ſuppetias promiſerat Ludovicus Confœderatis mittendas; ærario exhauſto. Igitur Richelius tributa imperare Regis nomine neceſſum habebat. Quo facto, ſeditionem incendit plebis, ut objectarentur nimia onera Popularibus impoſita. Subita hinc diſputatio in intimo Regis conſilio orta, an relaxanda ſint tributa, aut, an violentia quadam ſint exigenda.

SENTENTIÆ.

Pro remisſione plurimi militabant, dicentes:

I. Morti proximum eſſe illud corpus, cujus inteſtina conſumuntur morbo, externa vero membra igne conflagrent.

Rem-

Rempublicam ab exteris arrodi, quæ, ſi & interna ejus ſeditione vexarentur, non poſſe non peſſum ire.

II. Irritandum potius Regem extraneum & potentem quam plebem, malum, ſi rebellat, intrinſecum.

III. Utilitatem quaſi vulgi Deam eſſe, qua proſtituta nec ſangvini parcit nec vitæ.

IV. Semel hactenus atque iterum tributa eſſe collata, quorum memoria fortiter reſtiterit novo.

V. Demum ſi commercia languerent & reditus, quomodo ſumptus & erogationes non debeant deficere?

VI. Durum eſſe, pro Rege una hora rogari ea, quæ multo tempore per ſudorem & induſtriam ſint parta. Neque negandum gravia dudum accesſiſſe onera.

Exactionem tributorum ſuadebant alii, regerentes:

I. Æternam hanc eſſe Subditorũ querimoniam, quaſi Principes nimis gravia imponerent onera, quas, ſi debeat Impe-

rans exaudire, nunquam poſſet impone-re tributum.

II. Onera quamvis quædam impoſita, impoſita tamen ſint urgente neceſſitate.

III. Quinimo Ipſos ſubditos cauſam onerum præbuiſſe augendorum, qui ultra mediam pecuniarum ſortem, quam bellum Pedemontanum requiſiverat, intertraxerint, ad retardandas copias, ne Alpes tempeſtive trajicerent. Sic ſatis diu Regem adegiſſe ad ſuſtentandum exercitum.

IV. Bella & tributa pari ambulare paſſu, & egeſtatem cogere Regem, ut turbet exercitum. Grave quidem eſſe & laborioſum, tributa extorquere ad faciendos ſumptus; aſt longe damnoſius, Rempubl. hoſtibus proſtitui.

V. Non quidem negari moleſtiam popularem; ſed quoque non in obſcuro eſſe commoda, quæ hinc *R*egi obtigerint. Ærumnam exiguo momento tranſire; Gloriam vero manere immortalem.

VI. Uni-

VI. Unicam commerciorum meſſem, Republica pacata, omnia incommoda, poſſe delere, & impenſas refundere.

DECRETVM.

Decretum eſt in Concilio regio, ut Cardinalis, concione populi vocata, has ſuas rationes publice recitaret, & aſſenſum de dandis tributis ſuaderet. Quo facto Richelius adhuc addidit: Sin forte ſubditi ſinguli pecuniæ ſummam facultatibus non poſſent metiri, alieno ære id debeant præſtare, & pro ſalute Regni, & Regis honore, eandem mutuo ſaltem locare. Se nomine Regis ſpondere omnis pecuniæ refuſionem.

EVENTVS.

Benigna hæc propoſitio tetigit pectus plebejum, ut indicta tributa ultro & ſine refuſionis pacto ſolverent, & Regi novum obſequium cum omnibus facultatibus pollicerentur.

ac ſi per violentiam traxiſſet Subditos invitos.

DISQUISITIO.

Adverſus Ambitum, præſertim exterorum, qui ad publicas admoveri cupiunt dignitates, quo potisſimum remedio ſit opus, & quam utiles ac neceſſariæ in Republ. ſint illæ Leges, quibus non tantùm pœna adverſus malos decernuntur, ſed fit ut malis, etiamſi tales eſſe velint, non posſit eſſe impoſterum locus.

CASUS. LXX.

Ex Trevirenſi Hiſtoria depromptus.

TRevirenſes Gallorum patrocinium jam ab aliquot retro annis agnoverunt. Anno autem 1400. præter propter autoritate & gratia Archi-Epiſcopi Trevirenſis Gallorum plurimi ad

publicas admovebantur dignitates. Ægrè id tulit Trevirenſiũ populus & Magiſtratus. Quæſitum in Procerum conſesſu eſt, quo potisſimum remedio obviam ire huic malo oporteret.

SENTENTIÆ.

Archi-Epiſcopus pro ſe & Gallis plurima urgebat.

I. Trevirenſibus neceſſarium eſſe Gallorum patrocinium: proinde & neceſſariam eorundem gratiam. Hanc promotum maximè iri, ſi publicis honoribus Galli etiam imponerentur.

II. Gallos hactenus ad Rempubl. admotos gesſiſſe Rempubl. ex fide, nihil feciſſe contra Leges. Denique integram Trevirenſium Reipubl. ſervaſſe libertatem.

III. Non id fieri contra Leges. Nullam enim latam aut à majoribus conditam eſſe legem, qua ad publicos honores Gallorum genti aditus præcluderetur. Cur igitur ea gratia Gallos æſtimare, ut illegitimum nunc præſcriberetur.

Ad hæc alii excepere:

I. Opus ſe habere Gallorum patrocinio: ſed ab eorum Dominio ſedulò ſibi eſſe cavendum; cum in patrocinio ſubſidium ſit Reipubl. dominium autem nihil inducere poſſe præter miſeram ſervitutem. Quis autem dubitet quin dignitatibus Galli plurimi plures impoſiti mutandæ Reipubl. poteſtatem in manu ſua ſint habituri? Eorum quippe arbitrio & libidini, ſi adverſus libertatem audere quid velint, obnoxia ſunt omnia; nec obſtare facilè eſt, qui in poteſtate ſua & arma habet & publicos Magiſtratus. Æſtimare ſe Gallorum in ſe gratiam & auctam cupere: ſed tutam Reipubl. & ſalutarem. Etiam Gallos hoc beneficio publicorum honorum non æſtimatos, ſatis cauſæ habere, cur perpetua & quavis ope adeſſe debeant Trevirenſium rebus: qui cum in eorum confiniis poſiti ſint, atque in eorundem proſpera vel adverſa fortuna juventur aut laborent, præſtandi patrocinii perpetuam

habent & cauſam & neceſsitatem, licet aliis beneficiis Reipubl. periculoſis non ornentur. Denique populi qui gratiam vicinorum merentur & opem cognatione fortunæ, eam in caſſum & cum damno Reipubl. præſentisſimo aliis officiis mereri contendunt. Liberales hic eſſe debent Magiſtratus, non autem prodigere publ. fortunam.

II. Non negare ſe velle bene habuiſſe Rempubl. Gallos hactenus ad eam admotos, ſed an permanſuros tales? Optima illos ſæpe in ſpem primò præferre, qui impoſterum magis confirmati pesſima meditantur. Sed & ſi illi pro Republ. maneant conſtantes, quis alios poſtmodum eodem ambitu admovendos ejuſdem conſilii indoliſque futuros aſſeveraverit? Ad curam Magiſtratuum & Reipubl. ſecuritatem ante omnia id facere non tantum publ. honoribus imponere non peccaturos, ſed ne quidem ad eos admittere tales, qui peccare posſint, ſi velint; quales exteros eſſe neminem poſſe dubitare.

III. Fa-

III. Fateri ſeſe, non dici poſſe illegitimum, quod hactenus factum ſit, neque enim conditas leges, quibus Galli à Reipubl. adminiſtratione arceantur, ſed an id omne permittendum, quod illegitimum non eſt? Mala longè plurima eſſe numero quam leges. Ex malis moribus natas eſſe bonas leges: non tamen ideò minus malos mores, malos in ſe fuiſſe revera, priusquam prohibiti eſſent per leges. Et cum nova oriantur in dies, nec à majoribus proviſa mala & malorum obices & repagula ſint leges: Quidni adverſum ea novæ leges conderentur? Quidni illegitima illa cenſeri debeant, quæ licet hactenus non prohibita, legibus tamen impoſterum neceſſariò debeant prohiberi: itaque illegitimum in Republ. habendum eſſe non tandum illud, quod fit contra leges latas, ſed & illud, adverſus quod condendas leges eſſe ſuadet & recta ratio & ſalus Reipubl. quæ ſemel ſancita & æterna, & inſtar omnium lex eſt.

Sed & in Magiſtratus Trevirenſis conventu, dubitatum eſt, qua ratione minimo cum Gallorum odio à publicis dignitatibus gerendis arceri deberent.

Alii ſufficere exiſtimabant, ſi imposterum Galli ad publicos honores non admitterentur. Id autem obtinere in ſua conſtantia poſitum eſſe & poteſtate.

Sed id vanum & nihili conſilium alii aſſerebant.

I. Quia ratio danda eſſet, cur non admitterentur impoſterum Galli, tot ejusdem Gentis hactenus ad publicos honores admotis. Si ſola voluntas & præſens tantum conſilium Trevirenſium pro ratione objiciatur, quid id eſſet aliud quam Gallos offendere, & adverſum iis animum palam oſtentare.

II. Non id ſufficere, ſe id nunc velle & pro Republ. conſultum exiſtimare: Mobiles eſſe homines & idcirco etiam ſuas voluntates, & maximè inconſtantes;

tes: ambitu, adulatione, privati compendii cauſa, aliiſque artibus intercipi eas facilè poſſe & interverti. Sed & non ſufficere, ſe eſſe ejuſdem voluntatis ejuſdemque conſilii, & in eo conſtantes perſiſtere. Quid ſi enim ejuſdem voluntatis & conſilii alii, poſt ad adminiſtrationem Reipubl. vocandi, non futuri ſint. Æternum igitur aliquid eſſe ſtatuendum, cui neceſſariò & ſemper obſtricta ſit & præſentium conſtantia & poſterorum. Id æternum eſſe & obtineri poſſe in lege. Hanc igitur eſſe decernendam, qua non Galli tantum, ſed & exteri omnes ad curam Reipubl. non admovendi pronuncientur. Ita futurum quippe, ut non Galli ſoli ex peculiari odio, ſed omnes alii ex uſu Reipubl. non qua Galli, ſed qua exteri; non ex adverſa in eos & mutanda voluntate, ſed ex juſta & non infringenda lege à publicis honoribus excludi ſe intelligant.

DECRETVM.

Factum eſt id pro poſtrema hac ſententia, & ejus argumenti Lex adverſus

exteros

exteros omnes, ac proinde Gallos etiam, eſt promulgata.

EVENTUS.

Ita Trevirenſium Libertati proſpectum eſt, cui Gallorrum potentia & autoritas jam inſidiabatur.

JUDICIUM.

Illegitimum exiſtimari id omne in *Re*publ. debet, quod committitur non tantum adverſus latas ſed & adverſus neceſſariò ferendas leges, quæ & fieri debent. Quemadmodnm autem duum ferè generum mala quotidie offeruntur: ita alia præſenti conſilio, alia æternitate Legum præveniri debent & propulſari. Conſilio illa mala quæ pro diverſa occaſione & conſtitutione Reipubl. nunc bona, nunc mala poſſunt æſtimari: de his enim nihil æternum & immotum conſtitui poteſt vel debet. Legibus autem earumque æternitate ea mala quæ perpetuò talia ſunt & non poſſunt non ſemper cum diſcrimine & metu ſubvertendæ Reipubl. eſſe conjuncta. Sed &, quoties licet, ineunda Legum ratio, qua

non

non tantum metu pœnæ à malo hi autē iſti arceantur, ſed qua occaſio omnis & faciendi mali & imponendæ pœnæ omnino præcidatur: adeò ut commodè huc retulerim illud Taciti de Agricola ſuo: præponere maluit dignitatibus non peccaturos, quam punire qui peccarant.

DISQVISITIO.

An parcendum ſit rigori, in Aulæ Miniſtrisſimo, ſi quid contra expreſſum Imperantis edictum ex propoſito delinquit.

CASUS LXXI.

ERat Ludovico XIII. Galliarum Regi intimus miniſter, Barradæus, Nobilium cubiculariorum princeps, magiſterq; equilis, quem Rex adeo amabat, ut ſibi non raro imperari ab ipſo pateretur. Hanc cœcum favorem abuſus benevolentiæ ſecutus eſt, Regi ingratus, propter reverentiæ detrimentum. Nam aliquando importunius

tunius munus aliquod petens propinquo, querulabatur, ſeſe Regiæ Majeſtati admotum, perſonam tamen averſari. Et licet hæc verba Regiam indignationem jure excitare potuerint, ſuſpicionem tamen & cauſam amiſſæ gratiæ tranſtulit in Souvræum, quem alias inter malevolos habebat. Hunc ergo, Regium ingreſſum, adoritur, dextra armatus ferro, contra novisſimum Regis edictum, quo capitalis pœna, ſine exceptione, erat decreta duellis. Statim juſſum eſt à Rege, ut Barradæus Baſtiliæ carcerem incoleret: & poſt modum in Collegio Regio quæſitum eſt, an Barradæus, tanquam intimus Regis Miniſter, & familiarisſimus, ordinariam pœnam debeat ſubire?

Non una audita fuit ſententia; dum aliqui pro pœna ordinaria inferenda concludebant:

I. Nam legem Imperantium eſſe mutam quaſi Majeſtatem, cui ſi quis reſiſteret, ſine læſionis crimine agere non poſſet.

II. Si

II. Si Rex inæqualiter delinquentibus infligeret pœnas, hoc eſt, ab uno pœnas ſumeret, alium vero impune dimitteret, vitium iniquitatis committi, quod imperantium auctoritatem minuit, & reverentiam tollit in ſubditis

III. Duplex crimen à Barradæo admiſſum, adeoq; pœna afficiendum eſſe ipſum atrociore; cum præter edictum ſacram Regiam & præſente Rege ipſam Majeſtatem violaverit.

IV Nec poſſe ſupplicio obſtare intimum miniſterium. Nam ſecretioribus negotiis major etiam fides ſit & reverentia. Unde Barradæus eo magis nedum edictum, ſed & præſentiam Regis ſanctius debuiſſet vereri.

V. Si impunitus Barradæus eſſet, ſcandalum ſubnaſci & Aulæ & Regno. Oriri manifeſtum legis cujuslibet contemptum, & omnibus vetitis aperiri januam.

Alii ſupplicium diſputabant rationibus contrariis:

I.Non

I. Non enim iniqvum eſſe, ſi Rex Legem, cujus autor ipſe eſt, tollit, minus, ſi eandem mutat & mitius interpretatur.

II. Maculam eſſe Regiæ Gratiæ, ſi is, qui hactenus familiariter cum Rege vixerit, per deſpectas carnificum manus percuſſus, debeat interire.

III. Supplicium hoc eſſe mali exempli, quod in cæteris miniſtris amorem erga Regem posſit diminuere, metum vero incutere majorem, cum contra Imperantes plus debeant diligi, quam metui.

IV. Chriſtianisſimum Regem plus clementia decorari, quam rigore; magisque amari animum miſericordem, quam ſævum.

V. Factum Barradæi mitius eſſe interpretandum, quod ex properato affectu profectum. Intolerabilem enim eſſe dolorem in animo, Regia gratia imbuto, ſi diminutionem cognoſcit poſſeſſæ benevolentiæ.

DE-

DECRETUM.

A ſtatuto ſupplicio eximitur Barradæus, aula tamen jubetur excedere nunquam revocandus.

EVENTUS.

Gallia tum pacifica pergit ad Batavos, ibique ſumma cum gloria præfuit bello. In Gallia autem Clementia hæc Regis, mixta cum pœna, nimis elata fuit, conciliavitq; Regi metum & amorem, & hunc eo magis in miniſtris. Richelio quoq; , qui autor gratiæ mutatæ credebatur, tantam venerationem peperit, ut nemo impoſterum huic viro vel nutu quidem obſtiterit, qui modo apud Regem gratia voluit valere.

JUDICIUM.

Optima Sapientia eſſet mortalium, ſi fortunam æquo animo poſſent ferre. In Aulicis magnum eſt exemplum, ſi diſcunt

cunt Regis favorem regere, ut regi poteſt. Hinc pauci intimorum, ſibi modum injungunt mediocritatis ad Principis benevolentiam. Adeo excelſo ſit natus ingenio, qui eximium iſtorum favorem poteſt concoquere; non ſecus ac ſtomachus, qui calore naturali ſuffocato, alimentorum copiam non poteſt digerere. Sic excidit Barradæus gratia, & vix habuit, quo ordinario ſupplicio potuit effugere. Interim Rex periculum fecit, revocata executione edicti. Graviſſima namq; & implacabilis inimicitia eſt, quæ contrahitur poſt amicitiam. Noverat Barradæus intimiora Regni & arcana Regiæ voluntatis: perq; horum notitiam utrique potuiſſet nocere, ſi animum imbuiſſet vindicta. Poſteaquam vero bellum Batavicum ejusdem iras in Regem obliteravit, optimum in effectu fuit conſilium, quod clementiæ famam auxit in Rege. Sin vero exacerbati & malitioſi animi fuiſſet Barradæus, tunc melius pro Regni tranquillitate actum, ſi Rex Barradæum cum imminente

nente vindicta, conſtituto ſupplicio, plane ſuſtuliſſet.

DISQVISITIO.

Quomodo in Republ. quædam ſubinde negotia ſe offerant, quæ oblata præſenti potius conſilio expedire utile ſit, quam certum aliquod & perpetuum de iis condere Decretum. Quomodo etiam Decreta certis perſonis certoq; tempori alligata, utiliora longe illis ſint quæ latius ſe expandunt.

CASUS LXXII.

Ex Belgarum rebus petitus.

SUperioribus annis in Batavia Societas in Indiam Occidentalem navigantium inſtituta eſt, & extrudendi communis hoſtis & frequentandorum commerciorum causâ. Poſtulabant auctæ ejus res, ut de Præfectis ſocietatis ſingulis trienni-

is, duo res iſthic ſummâ authoritate curaturi eò ſe conferrent. Cum autem navigantes interciperentur frequentius & turbarentur à Dunkerkanis, horumque præfectorum nonnulli in eorum incidiſſent manus; egregiè & callidè quæſitum eſt: An non impenſis Societatis captivi iſti redimi deberent, & perpetuum in eam rem Decretum condi expediret.

SENTENTIÆ.

Alii redimendos captivos ære Societatis, & quale dictum eſt condendum Decretum putabant.

I. Æqvum eſſe, ut qui ſocietatis nomine hac velut legatione fungerentur, ſi quid in ea obeunda incommodi ſe offerret, Societas incommodum ſentiret non ipſi. Quorum enim commoda ſunt, eorum onera & incommoda eſſe oportere. Si igitur illi Societatis ſint, ut ſunt, hæc eidem jure meritò manere.

II. Niſi impenſis Societatis captivi iſti redimantur, nullos futuros impoſterum, qui obeundæ iſti tam neceſſariæ legationi ſe

ni ſe ſint oblaturi. Itaque faciendum Decretum, quo Redemptionis pretium pro Captivis carcere liberandis è Societatis communi ærario ſolvendum pronunciaretur. Jus omnis Societatis id poſcere, ut quicquid ſocius in communi cauſa Societatis paſſus eſt, ejus ex mandato procuranda, non ſinguli ſed omnes pariter pati & penſari debere intelligantur.

Contra alii, redimendos quidem captivos pecunia Societatis, ſed non nomine ejus, aut titulo, neque in eam perpetuum Decretum faciendum eſſe inſtabant.

I. Redimendos captivos pecunia Societatis, quia ob adductas rationes fas illud & æqvum eſſe videbatur.

II. Non tamen redimendos nomine Societatis, h. e. clam habendum apud hoſtes Redemptionem hanc fieri impenſis ſocietatis: quia cum captivis in mari deprehenſis nullum certum redemptionis precium in Belgis ſit præſtitutum, ſed pro captivorum majoribus aut mi-

 nori-

noribus opibus majus aut minus exigatur, & ſingulorum privatorum opes minores eſſe credantur quam totius ſocietatis; ſi ſocietatis nomine pretium redemptionis ſolvi intelligeretur, longè majora Dunkerkani ab ea eſſent petituri quam à captivis, ſi horum nomine de redemptionis convenienti pretio agatur.

III. Eam ipſam ob cauſam nullum perpetuum Decretum hic condendum videri. Nam & eo cognito, hoſtes nimia ſemper pro redemptionis pretio exacturos & legatos ſocietatis acturos negligentius, ſegniusque ſe defenſuros in mari adverſum hoſtes, utpote privatim ipſius captivitatis nulla incommoda ſenſuros, & captivos publico nomine Societatis plura quam aliàs ſua pro redemptione oblaturos.

DECRETUM.

Callidæ prudentiæ imprimis viſum eſt poſtremum conſilium, placuitque ut

ut pro re nata Societas impenſas & redemptionem ejusmodi captivorum faciendas præſtaret: uſurpato tamen nomine privato captivorum, publico Societatis diſſimulato.

EVENTUS.

Sic factum ut pro captivis redimendis longè minus pretium à Dunkerkanis fuerit exactum quam exegiſſent, ſi cum publica Societate ſibi rem eſſe intellexiſſent.

JUDICIUM.

Sunt talia quædam in Republ. quæ exigente neceſſitate & occaſione fieri fas eſt æqvumque, quorum tamen neceſſitatem ſibi perpetuò & immoto Decreto imponere ſummæ eſt imprudentiæ. Itaque ejusmodi Decretorũ parcus admodum in Republ. debet eſſe uſus. Ut E.G. ſemper militi ſtata ſtipendia ſunt perſolvenda, nemo id abnuerit: Non tamen perpetuo decreto ſanciendum eſt, ut ſuum cuique militi ſingulis octiduis ſtipendium perſolvatur.

Poſſit enim ea neceſſitas, eæque anguſtiæ eſſe Reipubl. per quas ſingulis octiduis ſolvendis militum ſtipendiis non eſſet ſuffectura. Tali igitur in re & ſimili præſtat, uti poſſe præſentis conſilii libertate, quam adſtringi perpetui decreti ſervituti. Multa ſimilia in adminiſtratione Reipublicæ invenient, qui eam accurate expendent. Ecce expedit apud nos Belgas Cives ſubinde prodire in publicum armatos, quo belli artibus in omnem neceſſitatis eventum aſſueſcant. Non tamen expedit Reip. de tempore, quo id fieri ſemper debeat, perpetuum condi Decretum: poſſent enim ſtato eo tempore excitatæ in Republ. eſſe civium factiones, propter quas expediret, cohortes civium tum non prodire aut circumire urbes armatos. Ita E. G. iterum Respubl. quævis oporteret ſupremo quodam rerum domi militiæque Imperatore: interim de ejus poteſtate, quanta ſemper eſſe & manere debeat, non faciendum eſt perpetuum Decretum. Nam ſi id fiat eadem ſequen-

quentes omnes uti volent: atque progreſſu temporis posſit deprehendi, noxiam Reipubl. eſſe tantum Imperatoris posſit deptehendi, noxiam Reipub. eſſe tantum Imperatoris autoritatem, ſequentes ea non tam bene uti quampriores; atque alia plura ejusmodi. Præſtat ergo in ejusmodi negotio condidiſſe Decretum perſonale quam perpetuum. Perpetuum illud voco, quod pro omnibus illis eſt, qui eandem dignitatem poſt geſturi ſunt: perſonale, quod pro impræſens eam gerente tantum conditum eſt. Unde inter tot corrupta Senatus Romani ſub primis Cæſaribus conſilia hoc unum mihi maximè laudabile ſemper viſum eſt, quod cum Auguſto, Tiberio, aliisque maximam obtulerit poteſtatem, eam adſtrinxerit tamen eorum perſonis, non omni futurorum Cæſarum poſteritati. Quanquam ob ſummam ſequentium Cæſarum potentiam, cui impares erant Patres, hujus conſilii fructum & Eventum non fuerint experti. Ea igitur

quorum in mutatis dignitatem perſonis non idem eſſe uſus poteſt, ſemper præſentibus perſonis tantum, non ſimul ſequentibus tribui expediat. *Quæ* etiam in præſens laudabilia, impoſterum noxia poſſent deprehendi: non omni tempore, ſed præſenti tantum ſunt concedenda. In quam rem vehementer mihi ſemper placuit recepta ex tempore facti ſive decreti, ſive conſilii formula, qua dicitur, aliquid fieri per *Proviſionem*. *Barbara* hic eſt illa dicendi ratio. Sed pro *R*eipubl. adminiſtratione & recto uſu, admodum cauta. Cavendum igitur eſt, quantum licet à perpetuorum Decretorum imponenda aut nobis aut illis, qui poſt nos ad *R*empubl. ſunt vocandi, ſervitute. Namque ſæpè præſenti & præter expectationem oblatæ neceſſitati *R*eipubl. impares ſunt, qui neceſſe habent, ſequi perpetui Decreti neceſſitatem. Monitum ſanè illud utiliſſimum, in humani ingenii imbecillitate, humanarumque rerum multiplici varietate cauſam habet. Cum enim

enim præſentia blandiantur maximè, quæ mutatis rerum vicibus temporibusque maximè noxia poſt deprehenduntur; cum etiam futura omnia induſtria noſtra proſpicere non poſſimus: quæ ſtultitia eſt, aut rebus præſentibus aut innixo iis præſenti noſtro judicio tantum tribuere ac deferre, ut perpetui decreti à nobis facti autoritate eripiamus & nobis & aliis impoſterum meliora ac utiliora conſulendi poteſtatem.

DISQVISITIO.

Quale debeat eſſe bellicum conſilium, ſi Ducis alicujus copiæ in prælium eductæ, jam tum, ſigno adpugnandum ſonante, ex parte deficiunt & tranſitum moliuntur.

CASUS LXXIII.

Ex prima Romanorum Hiſtoria excerptus.

INter alia Romanorum bella, quæ à principio cum Gentibus vicinis geſſerunt, illud quoque

non obſcurum eſt, quod cum Vejentibus & Fidenatibus habuerunt. Quamvis enim ab initio, poſt fratrum tergeminorum pugnam, inter *R*omanos & Albanos, arctiori Marte componeretur; attamen Vejentes & Fidenates, quod tribus militibus fortuna publica commiſſa fuerit, deficiendi conſilium arripiebant. Cumque Fidenæ apertæ deſciſſent, Tullus Rom. Rex, Metium exercitumque ejus ab Alba aecitum, contra hoſtes educit, & ita inſtruit aciem, ut adverſus Vejentem hoſtem dirigat ſuos: Albanos autem cum Metio, contra legionem Fidenatium. Albano interim non plus animi erat, quam fidei. Nec manere ergo, nec aperte tranſire auſus; ſenſim ad montes ſuccedit, eo conſilio, ut, qua fortuna rem daret, ea res inclinare. Miraculo primo erat Romanis, qui proximi ſteterant, ut nudari latera ſua, ſociorum digreſſu ſenſerunt, inde eques citato equo nunciat Regi, abire Albanos. Quod & ipſe vidit. Igitur in tam celeri pavore, ſi tempus conceſſum

ceſſum fuiſſet conſiliis, quæ ſententiæ pro celeri defectionis pœna dici potuiſſent, breviter, quaſi ex mente Tulli Regis eruemus.

SENTENTIÆ.

Alius forte Dux tranſituros clara voce revocaſſet, hortatus eos ad obſequium & ad fidem, interpoſito juramento; aut à tergo invadens eos, vi & armis reduxiſſet. Aut inducias vel pacem feciſſet. Credibile enim eſt, quando totus exercitus conſternitur pavore, omnes inſimul milites defectionis ſocios fore, aut aperte contra Regem acturos.

DECRETUM.

Aſt callida Tulli ſapientia in re tam pavida malo celere invenit remedium, temperat iras, metumque ſuſpendit. Equitem nimirum clara increpat voce, ut hoſtes exaudirent: ſuo juſſu circumduci Albanum exercitum, ut Fidenati-

Tulli Regis; jucundum certe celeberrimi ingenii exemplum & optimum affectuum moderamen. Tunc enim res agitur in adverſis, ubi affectus ex affectu propullulat & metum excitat pavor; Difficillima eſt conſiliorum inventio, ſi tota natura evertitur ſubita paſſionum alternatione. Interim ututhic modus conſulendi paucis mortalium obtingat, attamen ſi omnia revocantur in mitius principium, tunc præcipitatione carent actiones noſtræ, & citius vacant periculo.

DISQUISITIO.

Quomodo minima ſtipendia decerni illis debeant, qui ejusmodi in Republ. imponuntur dignitatibus in quibus non ſtata aliqua, ſed maxima induſtria curaq; opus eſt; & quomodo tamen illis abunde posſit ſatisfieri. Denique quæ in univerſum ſtipendiorum ratio eſſe debeat in Reipubl. adminiſtratione.

CASUS

CASUS LXXIV.
De Hiſtoria Veneta depromptus.

SUnt in VenetaRepubl. conſtituti plurimi Prætores quorum muneris a[illegible] curæ eſt, ad reos attendere & noxios comprehendere. qui adverſus leges receptas peccavere. Jam autem primò Reipubl. exordio modica illis ſtipendia & penè nulla ſunt asſignata; ſæpe itaque augeri ea debere Prætores contendebant. Quæſitum itaque aliquoties in ſupremo Venetorum Senatu eſt: An prætorum ſtipendia adaugere Reipubl. expediret, & an diſcedendum hic eſſet à majorum inſtitutis.

SENTENTIÆ.

Alii augenda ea eſſe exiſtimabant: Æquum enim videri, ut, qui Reipubl. negotiis invigilarent, convenientem & ad vitam & ad dignitatem ſuſtinendam laboris

boris ſui mercedem ex ærario publico reportarent, *Cauſam* eſſe cur nunc deflectendum ſit à majorum inſtitutis, auctis cum Rep. prætorum curis & rerum omnium pretio magis quam ante accenſo. Non majorem antiquarum legum æternitatem eſſe debere, quam cauſæ; qua mutata aut ſublata, cur majorum inſtituta non mutarentur aut tollerentur.

Alii contra urgebant. Nam in modico ſtipendio abundè prætoribus eſſe proſpectum: ipſarum eorum dignitatem etiam nullo ſtipendio addicto ſatis emolumenti in eos conferre. Cum enim pecuniariæ illis mulctæ velut totæ cedant, eæque in tanta peccantium multitudine frequenter imponantur, rem prætorum admodum iis juvari.

Ad iſta adjiciebant, tenui ſtipendio curam eorum accendi; quæ majore addicto flacceſceret & minor deprehenderetur.

Præ-

Prætorum eſſe vigili cura explere ſtipendii tenuitatem. Quò plures in noxia deprehendant, eò plus accedere illis, ſaltem pecuniariis ex mulctis. De ſupplendo autem hac ratione ſtipendio, ſi opimius decernatur, videri non cogitaturos. Denique magnitudinem ſtipendii futuram curæ detrimentum & ejuſdem tenuitatem curæ incitamen. Hoc illud eſſe, quod olim cogitaverint majores. Manere etiamnum eorum inſtituti cauſam, imò nunc quam olim aucta Republ. eam eſſe graviorem. Proinde nihil nunc decernendum eſſe, quo prætorum neceſſariæ Reipubl. curæ imminuantur.

DECRETVM.

Placuit igitur, ut modicis tantum ſtipendiis prætores uterentur: ſicut olim prudenter inſtitutum, quod ita accenſa eorum cura magis Reſpubl. juvaretur.

EVEN-

EVENTVS.

Ita factum eſt, ut ad explendam dignitatē plus curæ contulerint prætores; quæ quò major, plus emolumenti reportabant, quò ſtipendii tenuitatem abunde poterant ſolari.

JUDICIUM.

Cum ſtipendiis etiam æraria publica exhauriantur: cauta eorum in omni Republ. iniri debet ratio, quæ pro diverſitate curarum ac dignitatum debet eſſe diverſa,

Sunt dignitates quibus impoſiti præter ſtipendia decreta & publ. nulla alia accipiunt emolumenta. Talibus & vitæ & alendæ familiæ & ſuſtinendæ dignitatis gloriæ ſuffecturum debet decerni.

Sunt dignitates, in quibus ut multum curæ eſt, ita plurimum ſplendoris. Illis divites modico ſtipendio addicto imponere expedit. Nam veluti ſtipendii loco hic ſplendor eſt, quo cum divitum illorum honeſta expletur ambitio, ſatis

bene

benè ſecum agi exiſtimant. Ita apud nos in *Belgio*, *Conſules* Urbium & Senatores qui è civiũ opulentioribꝰ eliguntur, modicis & propemodum nullis ſtipendiis utuntur. Inſtar omnium illis eſt dignitas, quam ſupra alios poſiti gerunt. Non aliter in Romana olim Republ. modicum erat Senatorum ſtipendium & magnus cenſus. Modicum ſtipendium, quia gloria dignitati ſufficiebat: *Magnus Senatoribus Cenſus*, quo ſuis opibus ſuſtinere & tueri poſſent tantæ decus dignitatis.

Sunt dignitates quibus impoſiti ex induſtrio & accurato eorum uſu commodi plurimum; imò quantò plus curæ conferunt; tantò plus commodi reportant. Illis nullum ferè ſtipendium, ſed cura pro ſtipendio offerri debet & commendari. Nam cura tum pro ſtipendio eſt, quò major eò utilior & Reipubl. & gerentibus ejuſmodi dignitates. Ita apud nos etiam prætoribus nulla ferè ſtipendia asſignata ſunt. Eſt eorum attendere ad ea, in quibus contra leges pecca-

tur.

tur. Pars mulctarum pecuniariarum illis cedit; itaq; accuratius in illos inquirunt, qui peccant & mulctam præſtare coguntur.

Sunt quoque dignitates, quibus impoſiti certa curæ ſuæ & manifeſta dare poſſunt & debent monumenta. Talibus non tam certa ſtipendia expedit decernere, quam certum quid pro ſingulis curæ documentis asſignare. Ita enim accenditur & major eſt pro Republ. cura. Sic apud nos iidem prætores pro ſingulis noxiis deprehenſis & in carcerem conjectis, & capitali vel alio ſupplicio ob noxam affectis pro minoris vel majoris noxæ aut ſupplicii ratione certum aliquod præmium inſtar ſtipendii addicti, habent ſibi asſignatum.

Sunt dignitates, quarum uſu ſingulatim gaudent ſinguli privatorum. Talibus impoſitis non tam ſtipendium ex ærario publico decerni, quam injungendum autoritate publica ſingulis privatorum, ut nonnihil perſolvant, quoties cura & opera gerentium ejuſmodi dignitates

tates uti volent, quod in Belgio in frequentisſimo uſu eſt. Atque ita de diverſa rectaque ſtipendiorum ratione hactenus, quantum ſatis.

DISQUISITIO.

Quomodo in ſopiendis bellis civilibus, & ſancienda Amneſtia ſive eorum quæ interea facta ſunt perpetua oblivione, attendendum ſit imprimis, neque titulus ſuperſit Principi cum quo bellum civile geſtum eſt, cujus prætextu aut interpretatione poſtea pœnas iis imponat, quibus Amneſtiæ beneficium debetur.

CASUS. LXXV.

Ex Hiſtoria Belgica deſumptus.

TEmporibus Albani Ducis, Gallo-Belgicæ quædam Provinciæ partes & factiones Hiſpanis adverſas ſecutæ, eorundem Imperium, certis qui-

quibusdam conditionibus iterum ſibi ſubeundum putabant. Ante omnia autem Amneſtia eorum, quæ inter bella civilia geſta eſſent flagitata. *Albanus* generatim Regis Hiſpaniarum nomine ſanxit Amneſtiam eorum, quæ occaſione civilium bellorum & turbarum adverſus Regem commiſſa forent: ſpeciatim tamen ab uſu beneficii Amneſtiæ excluſit omnes eos, qui non tam partes, quam libidinem ſecuti viam & itinera occupantes ſine lege ulla aut diſciplina ferro & armis nunc in hujus, nunc in adverſæ partis bona, agros ædes, vitam etiam erant graſſati. Quæſitum eſt in Gallo Belgicorum Ordinum conventu; an ea ſanciendæ Amneſtiæ ratio ſufficeret pro ſecuritate.

SENTENTIÆ.

Quidam eam abunde ſufficere exiſtimabant.

I. Quicquid inter partes nomine partium geſtum eſt, perpetua Amneſtia abo-

aboleri: id ſibi ſatis eſſe partes tantum ſecutis, ad quarum defenſionem, non niſi ea contulerint quæ ad ſui, ſuorumq; defenſionem unicuique jus Gentium permittat.

II. Graſſatores & enormium flagitiorum Autores, qui non partium autoritatem vel auſpicia, ſed ſceleratam tantum libidinem ſunt ſecuti, ut omnium hoſtes, meritò ab hujus beneficii uſu excludi. Sub Civilium quippe bellorum prætextu & Amneſtia ad ſopienda partium odia reperta, non debere eſſe ejusmodi hominum ſcelera impunita: itaque illis excluſis & ſatisfieri æquitati, & ſuæ proſpectum eſſe ſecuritati, cum ſub eorum nomine neutiquam poſſint comprehendi.

Alii & quidem cautiores ſuſpectam ſibi & in perniciem ſingulorum eruptuam hanc ſceleratorum quorundam ab Amneſtia excluſionem aſſerebant.

I. Illam reſtrictionem & quorundam exceptionem generale illud beneficium Amneſtiæ coarctare: quod tamen nunquam

quam tutius eſt, quam cum maximè eſt generale. Nam ea reſtrictione fieri, ut judicio Principis & interpretationi beneficii Amneſtiæ perpetuò futurus ſit locus; qua ratione ſuam ſubverti ſecuritatem. Quid ſi enim interpretaretur pro partibus à quibusdam geſta tanquam ex ſola ſcelerata libidine patrata, & proinde ab uſu omni ſancitæ Amneſtiæ beneficii excludenda. Neminem itaque, qui cautus ſit, non videre hac exceptione latam viam aperiri Principi ad Amneſtiam pro libitu obſervandam, & quibusdam in quos malè ſit affectus beneficium denegandum.

II. Amneſtiam igitur ſine ea reſtrictione ſancitam Gallo-Belgas demum facere poſſe ſecuros. Omnem enim titulum & prætextum hac ratione ſublatum iri, quo Princeps in cujuſquam exoſi vitam ac fortunas posſit graſſari. Ubi omnium oblivio decernitur, nihil quantumlibet grave ſit, ſubditis poſſe impingi. Ubi verò non omnium, ſed quorundam tantum oblivio decernitur, à malis

malis principibus & civilis belli memoria ſemper exulceratis, interpretando quædam ſingulis poſſe imputari. Atque ita ejuſmodi Amneſtiæ innixam dubiam ſemper & incertam eſſe ſingulorum ſecuritatem.

III. Præſtare denique facinoroſis omnibus quicunque tandem ſint, veniam nunc & Amneſtiam etiam offerri, quam iis excluſis ſub eorum nomine iniqui Principis judicio illos poſteà poſſe comprehendi, in quorum gratiam & ſecuritatem Amneſtia eſt ſancita.

DECRETUM.

Placuit igitur ut ab Amneſtiæ beneficio & uſu nemo excluderetur: inque eam ſententiam venire *Albanus* quoque eſt coactus; cum aliâs Gallo-Belgæ Hiſpaniæ Regis imperium detrectarent.

EVENTUS.

Ita beneficium Amneſtiæ plus ſecuritatis contulit; & nulla irati Principis inter-

terpretatione, nullo etiam prætextu uſus ejus cuiquam impoſterum potuit denegari.

JUDICIUM.

Prudenter admodum initi contractus inter Principes & ſubditos ſunt, in quibus exceptionibus omnibus amotis nihil relictum eſt interpretationi Principis, qua exporrecta, contractu, aliàs prohibito uti poſſet & in perniciem ſive libertatis ſive ſecuritatis ſubditorum. Ad quod attendendum eſt in primis illis pactis, quibus Amneſtia poſt bella civilia utrinque geſta ſancitur. In illis tutiſſimæ ſunt formulæ beneficiorum Generales: in quibus cum quidam excipiuntur, ſemper eſſe aut fingi cauſa poteſt, ob quam ſinguli poſtea circumveniantur. Omnium itaque ſecuritatis intereſt, omnium quæcunque tandem facta ſint memoriam, oblivione æterna ſepelire, ne aliàs interpretando unquam poſsit omnibus id impingi, quod à quibusdam patratum, uſu beneficii Amneſtiæ indignum eſt judicatum.

DISQUISITIO.

Quomodo & quare imprimis cavendum ſit, ne ſubditi Decretorum, quæ jamjam promulganda ſunt, executionem molıantur ante eorundem à Magiſtratu factam promulgationem,

CASUS LXXVI.
Ex Anglorum Rebus petitus.

E*Liſabetha* Regina primo Imperii initio tollere publica Pontificiorum, ſeu Romanæ Catholicæ Religionis ſectatorum exercitia, condendo in eam rem Decreto conſtituerat. Innotuerat verò id Plebi quæ diverſa ſacra & Proteſtantium (ut vocant) partes ſequebantur. Cœpit igitur illa non expectata Regalis Decreti Autoritate, in templa, Aras ac imagines ſacras Romanæ Catholicæ Religionis ſectatorum graſſari, Quæſitum eſt in Conſiſtorio Regali;

Regali: An id permittendum videretur, & rebus regni, cogitatisque conſiliis expediret?

SENTENTIÆ.

Alii permittendum id plebi omnino cenſebant.

I. Quia illegitimum id cenſeri non poterat, quod paulo poſt Reginæ Decreto legittmum eſſet pronunciandum: Jam autem meditari Reginam ſacrorum Romanæ Catholicæ Religionis ſectatorum abolitionem. Quidni E. plebi nunc permitteretur?

II. Tanto enim futuram faciliorem Regii mandati executionem, ſi plebs ea jam exequi cœperit, quæ mandato præſcribenda ſunt. Itaque ad plebem in Romanæ Catholicæ fidei ſectatores jam graſſantem non poſſe ſimpliciter, ſed prudenter etiam conniveri.

Regina *contra teſtabatur.*

I. In iis in quibus Autoritate Magiſtratuum opus eſt, nihil legitimum eſſe poſſe aut judicari debere, niſi eadem magiſtratuum autoritate jam injunctum ſit & mandatum. Nam quicquid in Reſpubl. legitimum eſt, præſupponit ante latam legem, unde ab ea eſt nomen. Quomodo igitur lege nondum lata, legitimum hic aliquid poſſet judicari?

II. Non faciliorem, ſed difficiliorem Regii mandati futuram executionem, ſi prævenire impune mandatum & præſcriptum legis plebi concedatur. Plebem ſine ratione agere, & ſine ullo moderamine prudentiæ exequi, quæ animo concepit. In legibus verò modum executionis cautæ præſcribi, ne aliàs iniqua ſit æquæ legis executio. Unde facilè intelligi, perituram vim ſanciendæ legis apud plebem, ante legem latam immoderatis exemplis jam imbutam.

III. De-

III. Decrementum publicæ autoritatis, imo judicium nullius eſſe, ſi eam libidine privatorum contingat præveniri. Ubi prævenitur illa, videri imperaſſe Magiſtratibus plebem, non à Magiſtratibus imperium accepiſſe.

IV. Romanæ Catholicæ Religionis ſectatores Lege adverſum ſe nondum lata poſſe ſe graſſanti plebi opponere, & jure permiſſam ſibi & ſuorum ſacrorum defenſionem illis videri. Quid igitur ex præventa lege expectandum aliud quam cædes & lanienas? legi obſequium deberi & modeſtum fere à ſubditis deferri. Cur ergo ante eam vix exerceretur?

DECRETUM.

Factum eſt, ut decreto inſolentia plebis graſſantis præveniretur; & debito ſupplicio afficerentur illi, quorum audaciâ legis authoritas erat præventa.

EVENTUS.

Hac ratione pax & autoritas publica conſervata eſt.

JUDICIUM.

Illegitimum eſt quod fit privata autoritate, ubi publicâ opus eſt, etiamſi tale ſit quod latâ poſt lege legitimum pronuncietur. Cumque impetus furentis plebis celerior & major ferè ſit quam legum, adeo ut eo leges facilè præveniantur: Silentio involvendum decretum Legis eſt, donec Executioni mandandum cenſeatur; vimque jam exequendæ legis noſſe & ſequi plebem oportet, non autem de ea deliberationes; quæ quo in deliberatione Imperii occultiores ſunt, major vis eſt, & melior uſus Legis.

DISQVISITIO.

An inducias ab hoſte oblatas utcunque debeamus reſpicere & bellicis conſiliis approbare?

CA-

CASUS LXXXII.

Ex Gallica Hiſtoria deductus.

ANno ſeculi hujus vigeſimo nono Caſalam, Mantuæ urbem, tenebant Hiſpani, quam ex petito Mantuani liberare Gallus attentabat. Itaque moto ad arcem exercitu, obſeſſi petunt ad tempus inducias. Miſſus ad Regem nuncius, qui Hiſpanorum deſideria exponebat, de quibus non omnibus una ſententia fuit in conſilio Regis.

SENTENTIÆ.

I. Quidam Regi ſvadebant concedendas eſſe Inducias, quippe quæ interdum principia pacis eſſe ſoleant.

II. Eas ſpacium deliberandi obſesſis largiri, ut eo melius pareant necesſitati ſuæ & ſe dedant.

III. Item & militi feſſo eſſe beneficio, quo requiem capere posſit viresq;

ſumere, non loco interim accepto, invadendi arcem de novo, eamque acrius expugnandi.

IV. Hiſpanorum honori etiam aliquid tribuendum eſſe, & celebri eorum Duci Spinolæ. Nam Gallicam gentem ex obſidione Rupellana ſat gloriæ reportaſſe.

Alii diſſvadebant hæcce conſilia, dicentes pergendum eſſe in expugnando. Hoc enim obſeſſos ad deditionem poſſe cogi, cum induciarum petitio indicium malæ cauſæ & certisſimæ necesſitatis ſit. Breve deliberandi ſpatium magnas interdum res corrumpere. Fraudem etiam præſumi in armiſtitio, quo hoſti tempus largimur ad periculoſa ſubſidia comparanda.

DECRETUM.

Triduæ induciæ ſunt conceſſæ.

EVENTVS.

Triduum induciarum aliud triduum contraxit, quo cuncta hoſtilia intermitterentur; & tamen reciderunt in an-

in antiquum. Igitur exercitus ad expugnandum juſſus urbem & arcem vi armis longe difficilius cepit, quam ſi ſtatim in ipſo anguſtiæ puncto obſeſſos expugnaſſet.

JUDICIUM.

Movemur interdum affectu inutili, quo nobis commoda eripimus ipſi & inimico noſtro largimur. Caſala certe, negatis induciis, ſe dediſſet propter anguſtiarum conſcientiam, ut Gallus, non uno milite percuſſo, domare potuiſſet obſeſſos; cum in contrarium, datis induciis, novisq; viribus multum Sanguinis militum ſuorum fundere coactus.

DISQUISITIO.

Quæ præter eam, quæ expoſita eſt, cautione inſuper in ſancienda Amneſtia opus ſit, quomodo ſpeciatim crimina, quæ Amneſtia abolita volumus, exprimenda ſint: denique ad quæ in univerſum, quò tutiores Amneſtiæ ſint, ſit animadvertendum.

CASUS LXXVIII.
Ex Hiſtoria Italica deprom-ptus.

MEdiolanenſes, poſtquam aliquandiu rebelles exſtitiſſent Ludovico XII. Galliarum Regi, honeſta & ſibi tuta conditione reconciliari voluere. Sancita itaque generalis Amneſtia eſt omnibus, nemine excepto. *Ludovico* tamen poſt Decretum id factum, Mediolanenſium civitatem ingreſſo è civium potioribus plurimi ſupplicio capitali affecti, quibus atrocia quædam crimina & cæteræ multitudinis culpa majora, ut ſupplici cauſa impingebantur. Quæſitum proinde inter Gallos & Mediolanenſes: An id liceret, an non Amneſtiæ beneficium in cujuſcunque tandem flagitii compertos extendi oporteret.

SENTENTIÆ.

Mediolanenſes id iniquum eſſe, magno animo teſtabantur.

I. Ob-

I. Objiciebant, publ. fidem; & ex ejus præſcripto impunitatem iis, quibus ſemel ſit data & promiſſa; ſervandam eſſe.

II. Si non accuratiores initorum pactorum, & æquitatis Galli ſint cuſtodes, futurum ut Mediolanenſis populus exiſtimet, non ſe etiam teneri illis legibus pactiſque, in quæ cum Gallis pro ſtabilienda eorum Dominatione conventum erat.

Contra Galli alia omnia adſeverabant.

I. Leges Amneſtiæ temporis ejus eſſe, quo decernuntur, non auten cujuſvis temporis poſtquam ſunt decretæ. Decernendarum illarum necesſitatem ſæpe principibus ſubditorum contumacia imponi, quam cum ſequuntur, videri arbitrium ſuum aut jus ſequutos, Itaque ejus cauſa decreta, data occaſione, ut irrita & nulla poſt poſſe cenſeri.

II. Addebant, qui è Mediolanenſibus ſupplicio afficiebantur graviſſimorum criminum reos eſſe, ac proinde æquali beneficio Amneſtiæ eos cum cæteris uti non oportere; qui minoribus culpis operti & alios ſecuti, veniam potius quam pœnam merebantur. Enormia flagitia ſpeciatim non expreſſa, quanquam generali Amneſtia ſancita, ſemper puniri poſſe. Neque id contra fas eſſe: non enim præſumi, æquitatis ſtudioſos Principes veniam illis flagitiis præſtitiſſe, quorum impunitas ſalva Republ. eſſe non poteſt. Amneſtia non quæcunque commiſſa ſunt, ſed quæcunque condonari poſſunt, contineri; ac omnem ejus liberalitatem ad id quod æquum eſt, & ſalva æquitate poſſibile, reſtringi oportere.

III. Sed & jus ipſum, leges, atque ipſam Rempubl. habere ſuas formulas, ſemperque illas etiam non expreſſas, intelligi, quibus quaſi à prætore, quod vi aut metus cauſa geſtum eſt, reſtitui poſſint in integrum. Ita in publicarum rerum

rum adminiſtratione, quæ conſtituta, ſunt in pace, bellum plerunque abrogat; quæ in bello, pax: non aliter ac in navis gubernatione alia uſui ſunt in ſecunda, alia in adverſa tempeſtate.

DECRETUM.

Juſta igitur ſupplicia eſſe Galli decrevere, & in vanum ad Amneſtiæ Legem populum Mediolanenſem provocare, cenſebant.

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut modici admodum uſus inter Mediolanenſes fuerit beneficium Amneſtiæ ſancitæ.

JUDICIUM.

Finiendorum civilium bellorum ſaluberrima Lex eſt, injuriarum oblivio. Hanc ejectis Tyrannis Thraſibulus primus Athenienſibus perſuaſit, quæ ſola

lex concuſſum ac labentem Statum Reump. ad priſtinum ſplendorem poſt civilium bellorum motus, poteſt revocare. Nam quæ (ut loquitur Tertullianus) mala bellis civilibus eveniunt, vice eorum obveniunt, quæ Diluviis ac grandinibus accidunt. Itaq; ea perpetuo ulciſci, perpetuo meminiſſe, alere eſt ac fovere. Et ſicut idem loquitur, ut pueri ſic utiliter caſtigantur, ſi plura disſimulaverimus, ſi pleraque alioquin vera pro falſis habeamus, ſi denique multa etiam placeat oblivisci: Sic poſt civiles diſſenſiones, unuſquiſque ita optimè ad officium revocatur, ſi præterita non modo in jus non vocentur, ſed & neque liceat reminiſci. Interim ſciendum eſt multa crimina in pacificatione publica condonari, majoris mali impræſens evitandi cauſa, quæ poſt pacificationem pro gravitate & inhumanitate repetita puniuntur aut dimittuntur. Quod quam frequenter accidat & licere ſibi arbitrentur Principes, vel ſola Hiſtoria cordati aliàs populi Romani teſtari poteſt.

Syl-

Sylla quanquam lege lata de ſicariis ac veneficis eos excepiſſet qui Marianos occidiſſent, vel ob relata Civium *Roma*-norum capita ex lege proſcriptionis pecuniam de ærario accepiſſent: & quamvis acta omnia Syllæ Senatus probaſſet, Figulo tamen & Lucio Cæſare Coſſ. Julius Cæſar in exercenda quæſtione de Sicariis nonnullis, etiam qui tres proſcriptos Syllæ juſſu occiderant, numero habuit Sicariorum.

Quid enim tam inhumanum quam eorum ſcelerum præſtare impunitatem, quæ ex præſcripto æqui juris ſumma pœnarum ſeveritate perſequi oportet. Ita exiſtimant Principes prudentiæ eſſe, ſpecie Amneſtiæ veniam illis impræſens præſtare: interim juris & autoritatis ſuæ eſſe, ubi tempus & occaſiones ferunt, debita illis ſupplicia decernere. Nec ita olim tantum, ſed & noſtra ætate judicatum eſt ferè.

In Gallia inter tot civilium bellorum præcedenti ſeculo motus, licet Edictis pacificationum omnia ante acta aboleſcerent,

rent, nonne nihilominus pro rei cujusque qualitate *Parlamenti Proceres* multa pronunciaverunt; Edictis contineri & non contineri? Cumque Parlamenti Proceribus nonnunquam objiceretur, fidem publicam hic eſſe omnino conſervandum, reſpondendum ſibi putaverunt, ſervandam eſſe, ſi cui data ſit præcise: ſed generaliter datam, ex eo interpretationem accipere, quod vero ſimile ſit, neminem ſeu harum ſeu illarum partium, quocunque tempore velle excuſare aut defendere atrocisſima illa flagitia, propter quæ etiam poſt ſancitam Amneſtiam nonnulli ſupplicio afficiuntur.

Cum igitur hic tantum liceat Principibus rerum, atque ea quæ hac ratione adverſus præſcriptum Amneſtiæ agunt, æquitati quidem inniti videantur: profectò ſumma cautione opus eſt, quò ne ſpecie Amneſtiæ decipiantur potius Subditi, qui Principi ſuo volunt reconciliari, quam vero ejus beneficio utantur.

Tria igitur cautè ſunt obſervanda.

I. Curandum eſt, ut nulli, cujuscunque tandem ſceleris rei ſint, excipiantur (de quo aliàs Diſquiſ. præced. L. agebamus) nam eodem titulo alii facilè poſſunt circumveniri.

II. Speciatim omnia crimina, quæcunque objici poſſunt, ſunt exprimenda.

III. Omnis quoque juris & autoritatis illius abolitio urgeri atque exprimi debet, quod aut quæ Amneſtiæ beneficio ac uſui eſſe poſſit.

Nullum enim præſentis legis ac beneficii publici poſt culpam majus eſt munimentum quam omnis ejus rei ſpeciatim expreſſa abrogatio, quæ præſenti legi aut beneficio poſſit obeſſe.

Quorum trium præceptorum obſervatio facit, ut & tuta & minimè dubia ſit Amneſtia; & poſt eam hoc pacto ſancitam,

tam, nihil Principibus ſuperſit, quo illos ſubditos pœnis poſſint graſſari.

DISQVISITIO

Sæpe Principes affectu propendent in miniſtrum, ut gratia non videatur mutuo data, ſed hæreditaria. Igitur quid conſilii ſit reponendum Principi de hoc conſulenti, ſequens edocet caſus.

CASUS LXXIX.

GAlliæ Respubl. ab origine hoc laboravit vitio, ut Majeſtatem per Præfectos Regni, ſeu Majores Domus reſtringerent, qui autoritate erant Reges, ſaltem titulo carentes. Hinc Childericus, in quo Mevovingorum linea defecit, cura non inani angebatur, ſi Majorum Domus poteſtas in ea gradu ſubſiſteret, quo hactenus Caroli Martelli fuerat, fore tandem, ut Majores Domus

mus Regium nomen & poteſtatem induerent & contra legitimum Regem uſurparent. Itaque fuit quæſitum inter doctos, an Childericus fovere debeat talem Miniſtriſſimum.

SENTENTIÆ.

Inter ſententias itum eſt in partes. Quidam Miniſtriſſimum in aula cenſebant utilem.

I. Quia in comperto ſit, omnia Regna & Civitates usque eo proſperum imperium habere, dum apud eas vera conſilia valent; ubi vero nulla: imminui opes, adimi Imperium: poſtremo ſervitutem imponi.

II. Unum vix ſuffecturum totius Reipubl. oneri, cum impoſſibile ſit omnia unius ſcientia comprehendi, pluſque videre oculos quam oculum.

III. Sententias de rebus eſſe graviores, & expirare ſuſpicionem affectus, ſi plures quam unus adhiberentur in judicium.

IV. Ro-

IV. Romulum quoque id obſervaſſe, qui ex plebe centum patres delegit, & absque conſilio eorum nec leges ferre, nec Magiſtratus creare, nec bellum aliis inferre voluit.

X. Item & Trajanum, Adrianum & alios Imperatores, qui cauſa aliqua cum cognoſcenda eſſet deque re gravi ſtatuendum, Senatores, Equitesque Romanos in conſilium adhibuerint, exque eorum ſvaſu vel diſſvaſu ſententiam tulerint.

Alii in contrarium ſvadebant:

I. Nam rarum eſſe ingeniorum moderamen, ut Principum clementia non ambitionem ſoleat generare. Unde venerandi pruritus mortalium animos rapit in contrarium, ut cultu & adoratione non poſſint ſaturari.

II. Pejorem eſſe ſubditorum conditionem, ſi novum quaſi Imperantem alere debeant & venerari.

III. Principem interdum ex ſolo affectu & privata animi propenſione talismodi miniſtrum poſſe eligere, non atten-

attendendo opera aut merita ejus; qui tamen per artes ſuas poſtmodum gratiam Principis ſic captivatam tenet, ut prudentiſſimus etiam Princeps, ab iis ſe expedire nequeat.

DECRETUM.

Interim in locum Majoris Domus ſubvectus eſt Pipinus filius Caroli Martelli, ut impoſterum conſilio & Regimini Childerici præeſſet.

EVENTUS.

Hic poteſtatem ſuam & caput adeo per artes clandeſtinas extulit, ut conſpiratione cum Papa facta, Childericum, capite tonſo, detruderet in monaſterium & habenas Regni, corona ſibi impoſita, moderaret.

JUDICIUM.

Salus eſt, ubi multa ſunt conſilia: corruit contra populus, ubi non eſt gubernator,

nator. Neceſſario Princeps in ſecretiora conſilia vocare debet Miniſtrū & eum participem reddere conſilii. Nam & ratio ſvadet, ut, quæ ad omnes pertinent, de iis etiam judicent omnes. At arcano quodam amore Miniſtris ſimum complecti atque cum eo Majeſtatem quaſi dividere, nullum Imperanti commodum afferre poteſt. Medium itaq; tenebit Princeps, nimirum eligere, quibus cum publica negotia poſſit conferre, non vero privata quadam benevolentia ſine virtutis & meritorum reſpectu aliquem amare, ipſiq; per hunc affectum iter ad ambitionem, ſibi vero curas & periculum conciliare.

DISQVISITIO.

Diviſa civitate per factiones & civilia bella, quod interim ab una parte æs alienum contrahitur, an eadem civitate unita ab omnibus deberi intelligatur.

CA-

CASUS LXXX.

Ex veteri Hiſtoria Athenienſium depromptus.

SCiſſi olim erant in factiones cives Athenienſes. Pars eorum iniquæ cæterorum Dominationis pertæſa in Pyræum ut exules ſeceſſerant; pars viribus & factione majores in ipſa urbe Athenienſi permanſerant. Factum autem à civitate eſt, ut hi acceperint mutuo à Lacedæmoniis centum Talenta ad eos obſidendos & in civitatem retrahendos, qui exules in Pyræum ſeceſſerant. Mox tamen motibus his per Amneſtiæ legem compoſitis ſupervenere creditores Lacedæmonii, qui reddi ſibi centum Talenta per legatos petiere.

Indicta eſt propterea Athenienſis populi concio, quæſitumque: Quid de ea pecunia fieri placeret, & à quibus eſſet exigenda: an ab iis qui obſederant alios & ipſi mutuo ſumpſerant, an ab illis qui obſeſ-

obſesſi, & ea ratione ad ſalutarem unionem erant compulſi: An vero ab utriſque hoc eſt in univerſum omni Athenienſium populo.

Subtiliter admodum id tunc quæſitum eſt: Ideoque à nobis non prætermittendum, quia & exemplum utile eſt hac tempeſtate & inſtar normæ exquiſiti ingenii illis eſſe poteſt, qui ſubinde publici juris excutiendi aſſerendiq; cauſa accuratius omnia contemplari neceſſe habent.

SENTENTIÆ.

Dicebant qui in Pyræo obſeſſi erant, nihil ſe debere,& pecuniam qua Lacedæniis ſatisfieret, pro rato (ut loquuntur) conferre detrectabant.

I. Ab adverſariis ſuis ſumptam mutuo pecuniam eſſe, & ideo ſumptam ut obſiderentur; itaque in ſe non ab ſe aut pro ſe acceptam pecuniam eſſe. Cur debita hoſtium ſua facere cogerentur? cur ea ſolvere, quæ adverſum ſe contracta? at-

qui

qui tunc hoſtes ſibi fuiſſe qui erant Athe-nis, & ſumpta mutuo pecunia, hoſtilia meditatos.

II. Neminem invitum ab eo in cujus poteſtate non ſit, tertio alteri obſtringi poſſe aut obligari: atqui ſe invitis & ignaris hanc pecuniam mutuò ſumptam. Præterea in poteſtate eorum qui Athenis remanſerant & debitum contraxerant, ſe non fuiſſe. Cauſam ſibi & Rempubl. ab ea aliorum fuiſſe ſeparatam. Quomodo itaque ſic conjuncti & ſocii & ut iidem intelligantur, ut quæ alii fecerint, ipſi feciſſe, quod alii æs alienum contraxerint ipſi contraxiſſe, & eo nomine teneri intelligantur?

III. Nec referre quod ab Athenienſibus mutuò ſit ſumpta ea pecunia, & quod Amneſtia ſancita hodie ſint omnes unius civitatis cives, omnes Athenienſes. Nam ex juris omnis Regula tempus crediti inſpiciendum eſſe: quò certè in Pyræo ſe habitaſſe, non Athenis, & ſuam non Athenienſium, quæ iniqua videbatur, Rempubl. eſſe ſecutos. Quic-

quid nunc igitur æris alieni contrahat Reſpublica, ſe debere, ut Athenienſes & eodem quo cæteros loco jam habitos cives. Quicquid verò tunc contraxerit non debere, ut non tunc Athenienſes.

IV. Sed & ſi rectè examinentur omnia creditum revera eſſe non Athenienſium, ſed Tyrannorum. Serviebant qui in urbe erant ſub iniquisſima quorundam dominatione: qui exules in Pyræo liberi erant & propriè Athenienſes: ibi erat Reſpubl. non Athenis. Debere igitur Tyrannos cives opprimentes, qui æs alienum contraxerint, non cives qui, quia diutius opprimi nolebant ſuam libertatem, ſedes tranſtulerint atque aliò ſeceſſerint. Et fruſtrà Lacedæmonios præferre Athenienſium, quibus mutuo dederint, nomen: nomine enim eſſe deceptos. Contraxiſſe eos non cum Athenienſibus ſed cum Tyrannis; quicquid ſit, à ſe ſaltem nihil exigi jam poſſe.

V. De-

V. Denique nihil in communem utilitatem acceptum verſumque ex ea pecunia eſſe; cum pro juvanda tantum eorum parte qui in urbe remanſerant; proque opprimenda eorum qui exceſſerant, ſumpta ſit.

Ex eo quid aliud ſequi, quam nihil communiter haberi? Si enim qui commoda ſentit, onera ſentire debeat; quomodo meritò posſit urgeri, onera ſentire illos debere, qui tantum abeſt ut commodo ex ſumpta pecunia ſint affecti, ut non niſi vim, ferrum & ſumma incommoda ex ea ipſa reportarint.

Contra alii non minus ſubtiliter differebant.

I. In bellis civilibus tam cives eſſe, qui hanc partem quam qui illam ſeqvuntur, ũnde & belli civilis utraque in parte à civibus eſt nomen. Itaque bellis civilibus ſopitis conjunctoque corpore civitatis ad debita utrinque contracta, omnes ut Cives teneri.

II. Utcunque ſit, per Amneſtiam nunc coaluiſſe omnes, & non minus eosdem eſſe Athenienſes, quam qui fuerint ante centum annos, & qui eo intervallo ſint futuri. Civitatem rem quandam eſſe contiguam, una perpetuaque ſerie compactam, quæ licet alii aliis ſuccedant, attamen mutationem non admittit, ſed ſemper conformis ſibique ſimilis exiſtit, quamdiu communitatis nexum ſeriemque retinet atque unitatem.

III. Unde meritò ſequi omnes nunc teneri. Cum enim, quanquã omnibꝫ tabulis comutatis, navis Titii eadem ſit ac dicatur: civibꝫ autẽ novis ſubſtitutis, nonne iidem cives, nonne iidẽ Athenienſes cenſebuntur? Quid refert, an iidem aliis ſucceſsione naſcendi ſint ſubſtituti, an iidem reconciliatione conjuncti? ut quanquam aliæ aliis undæ ſuccedant, idem tamen mare eſt & idem flumen; ut qui heri mutuum ſumpſit, hodie debet, quanquam heſterna conditione in cæteris forſan mutata; ut denique qui ad cœnam vocatus poſt horam venit, non tamen

tamen venit invitatus: Ita meritò in quavis rerum ac perſonarum mutatione unam ſemper eandemque & omnium præſentium & præſentibus ſuccedentium civitatem cenſeri. Itaque & omnes debere quocunq; tandem tempore & quacunque de cauſa civitas debita contraxit.

IV. Sed & quotidianam experientiam inter gentes omnes receptam pro ſe facere. Qui enim peregrinus, jure civitatis alicujus donatur inq; eam recipitur, qui nunquam inquilinus ante exſtitit aut civis, tenetur tamen ad debita civitatis jam ante ſecula forſan contracta. Quidni igitur qui è Pyreo in Athenienſium urbem ſe contulere, teneantur, ut qui ante cives ſint reperti, cum debituri etiam nunc fuerint, etiamſi nunquam antea exſtitiſſent cives Athenienſes.

V. Quemadmodum mutuo acceptum à populo recte ab eo populo exigitur, cujus qui ſumpſiſſet omnibus immutatis nemo ſuperſtes eſſet: ſic nihil inter-

eſſe omnes ne Athenienſes Athenis eſſent necne; cum populus Athenienſis mutuũ ſumpſit â Lacedæmoniis, Athenienſes accepiſſe, Athenienſes quotquot ſunt, nunc debere; nec referre in quam cauſam, aut Tyranni vel Athenienſes acceperint, publicè enim acceptum; E. publicè deberi.

VI. Fruſtrà denique proferri, quaſi commoda tantum ex accepta pecunia acceperint, qui in urbe remanſerant: incommodo autem qui ad Pyræum ſucceſſerant. Nam exules hos ſi rectè cogitent, maxima commoda accepiſſe. Obſidione enim, cui impenſa eſt pecunia, factum, ut Amneſtiæ Lex fuerit decreta, ut civitati nunc ſuæ cives redditi ſint ac Libertati. Cur non igitur onera ſentirent, vel ſimul cum cæteris ex privatis ſuis conferrent fortunis, quantum Lacedæmoniis dedebatur?

DECRETUM.

Populus cenſuit juſſitque plurimæ multitudinis ſuffragiis, ut æs illud alienum omnium videretur.

EVEN-

EVENTUS.

Mutuam id concordiam admodum, firmavit, & primum validisſimumque Amneſtiæ pignus fuit.

JUDICIUM.

Ita rectisſimè judicatum eſt, ſive Amneſtiæ ipſam Legem, ſive alias rationes ab iis adductas, qui in Urbe remanſerant videamus. Quippe Amneſtiæ nullus uſus aut fructus eſſe poteſt, niſi poſt eam ſancitam, aut non audiantur amplius controverſiæ, in quarum Examine repetuntur Actiones, quæ renovant eorum, quæ inter bella civilia facta ſunt, ingratam memoriam, aut ita decidantur. ac ſi partes nullæ & factiones antè exſtitiſſent. Quid enim aliud Amneſtia omnis propoſitum habet, quam partium & quæ inter partes geſta ſunt ſive oblivionem ſive æqualitatem. Sine hac autem non ſopitæ partes, ſed adhuc ſupereſſe videntur, & facilè iterum ſunt erupturæ.

Porrò ſi ad rationes eorum, qui remanſerant, deſpiciamus; ſolidum earum fundamentum in ipſa republ. poſitum eſt, cujus adminiſtrationem in ſecesſione aliorum civium qui ſervant ſibi, nec deſerùnt deſtinatam ei locum ſive caput rerum (ut loquitur Tacitus) non omittunt, meritò omnia, omnia rite & pro autoritate ac ut veros Magiſtratus feciſſe cenſendum eſt. Quod adeo eſt certum, ut poſt unitis poſt civiles ſeceſſiones partibus, ea quæ manſit & Reip. retinuit clavum, rerum à ſe geſtarum laudandarum alteri quæ excesſit impo-nat necesſitatem; hæc autem illi non item, niſi inter Amneſtiæ pacta aliter fuerit conventum.

Tanti hic momenti, tantique ponderis eſt obſervata Reipubl. adminiſtratio; niſi enim id, quod dixi, obtineret, præſertim quo ad impenſas factis ab iis qui feceſſere, ſolvendis omnibus impar eſſet Reſpubl. imò plura facilè ſolveret, quam quæ impenſa, cum qui ſecedunt, non publ. ſed privata autoritate aut ſua impen-

pendere aut plurima contrahere debita, ad res ſuas exequendas ſoleant. Quicquid igitur ſecedentes & Remp. deſerentes agunt, agere ut privati cenſentur. Reſp. proinde á qua diſceſſere, ſive æqua ſive iniqua ſecesſionis cauſa ſit, jure non tenetur. Quod etiam verum eſt & locum habet, ubi pars quæ ſeceſſerat ſuperior exſtitit, & adminiſtrationem Reipubl. ereptam aliis, ſuis impenſis reddidit ſibi ac redimit. Cum enim nulla in ſecedentibus ſit publica authoritas; nulla habita ſit, aut conſignata impenſarum ratio; ſi privata autoritate factis impendere ſe, opesque ſuas Reſpubl. cogeretur: nullus finis eſſet petitionum, inſtituerenturque falſæ & iniquæ petitiones, nullis publicis rationibus redargui poſſent falſitatis. Denique cuivis avaro & iniquo in promptu eſſet titulus privatis impenſis adjutæ Reipubl.

Sanè poſt ejectum Hiſpaniarum Regem; confirmatamque hanc Rempubl. Ordines Fœderati haud aliter ſibi judicandum putavere. Nullas quippe admiſerunt

ſerunt eorum petitiones aut probarunt, qui vel ſuis impenſis vel privato nomine contractis debitis in prima ab Hiſpanis ſecesſione cauſam egerant Libertatis. Privata enim autoritate omnia egiſſe cenſebantur. Nihil debet Reſpub. niſi ejus rei nomine, cui publica autoritas jus ſuum & pondus adjecit. Et inconſultum præterea videbatur aperire viam omnium petitionibus, quæ pro libitu potuiſſent inſtitui & augeri. Et cum nulla eſſent publica Mandata, publicæve rationes, ad quas poterant expendi; argui, ſicut dixi, non poterant iniquitatis.

DISQUISITIO.

An Imperans bona conſcientia inter Adverſarii ſui ſubditos rebellionem posſit machinari, eo fine, ut, exorta diſcordia inteſtina, ipſum facilius posſit deſtruere, vi extranea.

CASUS LXXXI.

Ex Hiſpanica Hiſtoria lectus.

HOc noſtro ſeculo cum Gallia & Hiſpania inter ſe valde diſſentirent, & altera alteri variis incurſionibus damna & noxas inferret, conſilium exarſit in Concilio Hiſpanico, quo faciliori via Galli poſſint confringi, ſi nimirũ motus inteſtini ſuſcitarentur inter ſubditos. Propoſitum eſt conſilium, ſed in conventu Regiorum in utramq; partem ventilatum.

SENTENTIÆ.

I. Injuſtum eſſe propoſitum multi affirmabant, quia omnis princeps teneatur juſtitiam exercere non minus erga alienos quam ſuos.

II. Non vacare vitio & mala fide, ſi Rege aſſentiente, falſo excogitata inter Gallicos ſubditos ſererentur, ut fiant perjuri & commune crimen committant.

III. Non poſſe propoſitum ſic latere, ut non eat per totum orbem, juſtitiam Regis lœdat & omnem terram mala Hiſpanorum fama impleat.

IV. Item, quod primario attendendum, proſtitui per hoc conſilium Religionis zelum, quo hucusq; pietas Hiſpaniæ in omnium ore valuerit. Quemadmodum enim nullum crimen enormius ſubdito poteſt impingi, quam rebellio, ita Princeps Principem & Religionem non gravius lædit, quam ſi eandem fovet, cum centrum Reipubl. maximè invadat & nervum potisſimum imperii in populos plerumq; ſuccidat.

Hæc non eſſe attendenda, clara voce regerebatur: Nullo modo parcendum eſſe hoſti, ſive virtutis ſive doli fiat arte. Nam per idem puniri, per quod peccetur: Non Gallum ſibi piaculo habere, ſi ſuorum Adverſariorum ſubditos ab obſequio & fide poteſt divellere. Neq; curanda eſſe judicia Orbis, utpote cui inviſus Gallorum factus, & non ignota libido. Audaciam compeſcendam eſſe omni

omni modo, ne conſiliorum negligentia promoveatur: nam melius eſſe hoſti per calliditatem nocere, quam metu criminis proprium ferre exitium. Adhæc conſilium iſtud objectum eſſe à Rohanio auxilia pro Rebellibus petente, autoremq; criminis, ſi modo crimen, à nemine quærendum.

DECRETUM.

Ceſſit propoſitum. Conventum eſt inter Hiſpanum & Rohanium, eo pacto, ut Rohanius teneretur, bellum per Galliam fovere, quamdiu luberet Hiſpano; & conſilia Hiſpani in omnibꝰ promovere, nec ſine illius ſcitu & conſenſu facere pacem. Hiſpanus viciſſim omnia promittebat auxilia. Sexcenta millia ducatorum duabus vicibus numeraret, ad bellum alendum per Provinciam, Lanquedociam, Delphinatum aliaq; loca conſiliis Hiſpani opportuna. Addito ſtipendio annuo quadragies mille ducatorum; & decies mille annuis inter Duces diſtribuendis.

EVENTVS.

Nocuit propoſitum famæ Hiſpanicæ palliumq; Religionis, quod varia occaſione intulerat, hinc & inde aperiebatur. Rohanius autem detecta conſpiratione utut exceſſerat, in contumaciam condemnatus, ſub larva traducitur per vulgus, phantaſticumq; corpus per quatuor diſcerpitur equos. Interim Gallia hactenus pari dolo Hiſpaniam affecit, ut plus ſuſcitatis rebellionibus amiſerit, quam armis.

JUDICIUM.

Odit Numen fraudes, ideoq; juſtitiam & fidem firmisſimum Regiæ dignitatis fulcrum poſuit, quo trepidante, ipſa Majeſtas corruat, neceſſum eſt. Deinde qui alium offendit, ad parem provocat injuriam; ut rebellionem fovens offenſum invitet ad vim furioſam, donec vindictam injuriam exerceat, & ex lege talionis rependat ad exitium propinqvum.

DIS-

DISQVISITIO.

Quomodo cavendum, ne ſub prætextu tractationis longæ, cum adverſæ partis delegatis inſtitutæ, publica conſilia & occaſiones rerum gerendarum corrumpantur.

CASUS. LXXXII.

Ex Belgica Hiſtoria depromptus.

POſt primos in Belgio exortos motus ſæpe actum eſt de reconciliandis tumultuantibus Belgis ac Hiſpanis. Plurimi in eam rem indicti ſunt ac inſtituti conventus; in quibus id unum hactenus agebant Hiſpani, ut longis deliberationibus traherent tempus, poſt quas nihil eſſent conceſſuri, & interim occaſiones præſentes rerum bene gerendarum ſtabilendæque libertatis ereptas irent Belgis. Tandem aliquando iterum Bredæ conventum eſt. Acceſſerant utriusque partis Legati. Hiſpani omnia

mnia ordine agi & expendi volebant ſtatuebantque, ordinem in eo verſari, ſi res factæ, ſi res particulares; ſi particularia generalis reconciliatonis impedimenta primo amoverentur & excuterentur: Deinde de generali Reconciliatione firmanda ageretur. Quod cum intelligerent, ſæpe ita decepti Belgarum Legati, quæſivere inter ſe: An eo ordine hoc conventu eſſet procedendum?

SENTENTIÆ.

Alii annuendum Hiſpanorum conſiliis ac ordini ſtatuebant: Hujus autem ordinis legem poſcere, ut de factis prius quam futuris agatur, præſertim cum hactenus facta futurorum eſſe poſſint impedimen[illegible]neque poſſe de reconciliatione in univerſum agi niſi ejus impedimentis ac remoris ſublatis. De his igitur tollendis primo agendum eſſe.

Alii contra contendebant; Fruſtrà hunc ordinem obſervari, niſi eo obſervato, ad æquisſimum & deſtinatum finem perveniatur; qui ſi non obtinendus intel-

telligatur, cui uſui futuras longas de cæteris deliberationes & altercationes? Quid futurum aliud, quam ut corrumpantur præſentes occaſiones?

Propoſitum ſibi eſſe finem *Libertatem Religionis*; ſi eam non obtineant, fruſtrà de cæteris agi, fruſtrà cætera omnia concedi. Itaque ante omnia quærendum eſſe ex Hiſpanorum Legatis: An ſalva Religionis ac conſcientiæ Libertate Reconciliationis decernendæ acceperint autoritatem? Si ſic, omnia ordine poſſe expediri; neq̃ enim dubitari tunc poſſe de optimo Eventu. Si non, fruſtrà cætera omnia agi ordine; perituras interim eſſe occaſiones & ipſo conventu nihil tandem effectum iri, atque plurimis id ſibi cognitum eſſe experimentis.

DECRETVM.

Placuit ſententia poſtrema ut ſaluberrima. Rogatum ante omnia, & priuſquam in rem præſentem veniretur: An in mandatis accepiſſent Hiſpanorum Legati permittere Religionis libertatem.

EVEN-

EVENTVS.

Ibi tum ſtatim intellectum eſt, eos id in mandatis non accepiſſe. Itaque & ſtatim Belgarum Legati diſceſſere; atque irriti conventus tractu non impediti, aliis occaſionibus oblatis adverſus Hiſpanos & pro aſſerenda Religioni Libertate uti potuerunt.]

JVDICIVM.

Quanto rarius præclaræ occaſiones offeruntur, tanto magis obſervandæ ſunt. Sed hoſtes adverſariique eas plerunque ſpecie oblatæ pacis & longo indictorum conventuum tractu corrumpere allaborant. Quid hic facto opus eſt; Sanè conventus pacis cauſa oblatos & indictos homini Chriſtiano repudiare vix licet: Interim aut durante conventu qui ineundæ pacis cauſa inſtituitur omnia adhuc expedienda ſunt hoſtilia, donec pax ſit confirmata; aut ſi aliter pacto ſit conventum, ne conſultationum & dilationum tractu labantur tem-

pora

pora & occaſiones, in principio eſt ſtatim quærendum ex adverſæ partis delegatis: An ea concedenda in mandatis acceperint, quæ nos omnino deberi nobis exiſtimamus, quibus carere nec volumus nec poſſumus, & denique ſine quibus fruſtrà omnia cætera conceduntur. Sin ea non habeant quidni ſub ipſa ſtatim initia conventus, ut irriti & noxii deſerantur. Hic ſummæ prudentiæ eſt, magnumque & temporis lucrum & occaſionum, ſtatim in exordio expiſcari, quid futurum ſit de ſummæ rei, ob quam conventus inſtitutus eſt, momento. In quo eximium illud Belgarum conſilium fuit.

DISQUISITIO.

Legatus, quando in eo loco, quo miſſus, hoſtilia tentat an affici debeat ſupplicio.

CASUS LXXXIII.

Ex Romana Hiſtoria repoſitus.

MIttit Tarquinius, hoſtis Romanorum, Legatos ſuos Romam, poſt dopopulatam agri Romani partem, ſpecie pacis rogandæ; animo autem proditionem molituros, qua Regnum turbis involutum Romanum tandem cogatur, faſces transferre in Tarquinium. Fit autem, ut iſta proditio, præter ſpem, Romæ detecta, peſſimam Legatorum fidem doceat Romanos. Itaq; inter Patres mota eſt quæſtio: an Tarquinii Legati ex merito debeant puniri?

SENTENTIÆ.

Patres in diverſa fuerunt ſententia?

Alii

Alii enim eos à pœna exemptos eſſe clamabant:

I. Quia jure Gentium, quod ex ipſa natura habet fundamentum, ſemel conſtituta ſit & aſſerta Legatorum ſecuritas, quæ communi conſenſu hactenus introducta & à nemine violata ſit.

II. Porro, commiſſum delictum cum ſit tale, quod posſit contemni, disſimulandum potius eſſe, quam more non dum audito vindicandum. Dimitti potius debeant, ut juſſi excedant è finibus.

Sic etiam hoc potisſimum obſtare, quod Romani in Tarquinii Legatos nullam habeant jurisdictionem. Nam Legatos ſuorum à quibus mittuntur dignitatem & autoritatem ferre: jam autem Romanis nihil juris eſſe in Tarquinium, adeoque etiam nullam Jurisdictionem in ejus Legatos; cum par in parem non habeat poteſtatem.

IV. Tandem, ipſum belli jus & multa placita humana peſſum ire, ſi Legatorum violationem vellent admittere.

San-

Sanctum eſſe ſtatutum Legatorum, & perpetuo gaudent ſalvo conductu, ut, quando Principes diſſentirent, per certos nuncios ſenſa inter ſe communicent, quo publica disſidia posſint evitare.

V. Aut de poteſtate antea appellandum eſſe Tarquinium, ut permitteret, punire eos juſte, qui hoſtiliter in Rempubl. egerint. Sive rogandum, ut ſi juſti nomen velit retinere, ipſe puniat eorum temeritatem.

Alii aliter rem volebant deciſam:

I. Et quidem Legatorum privilegia non diſputabant, ſed omnimode conſervanda eſſe ajebant, quamdiu nimirum, in ſtatu Legationis permaneant, & nihil aliud, quam quod ore profesſi ſint, corde premant. Poſteaquam vero Tarquini Legati in Senatu pacem quæſiverint, Domi vero ſeditionem inter cives ſpargere conati, ſeipſos quaſi exuiſſe privilegiorum dignitate, quominus ejus vigore amplius posſint gaudere.

II. Ad-

II. Adhæc ſi Legatorum ſecuritas per cuncta delicta in *Rep.* ad quam mittuntur, ſit inviolabilis, malam eſſe ejus, ad quem eunt conditionem. Sic enim uti poſſent ſcelerum omnium licentiâ, & quovis crimine commiſſo diſcedere, impuniti. Sic totam Rempubl. exponi libidini paucorum hominum: ut adeo jus illud pro hominum quiete inventum, redundaret in certam ejus perniciem.

III. Demum Legatorum privilegia, quamvis à Gentibus per humana jura ſint approbata; tamen id tantummodo intelligendum eſſe de rebus & facinoribus, quæ ſunt ſub jure ſingulari ſeu ultra jus commune; non vero de iis, quæ ſunt ſub jure univerſali ſive ſupra jus commune. Urgente enim æquitate jus ſingulare cedere oportet juri communi.

DECRETUM.

Dimiſſi ſunt Legati Tarquinii, quamvis viſi ſint commiſiſſe, ut hoſtium loco eſſent,

eſſent, tamen Jus Gentium valuit, inquit Livius.

EVENTVS.

Profuit dimisſio ſine violatione miſſorum, famæ & ſaluti Romanorum; dum hoſtilitas in Tarquinio emolliretur, Patres vero diſcerent, de cura Reipubl. & tuenda quiete profundius cogitare.

JUDICIUM.

Tuta eſſe debent Legatorum privilegia ex divino & humano Jure conceſſa. Aſt nullam hinc peccandi licentiam ſunt nacti. Fatemur, debent eſſe inviolabiles, in iis delictis, quæ ſtatum publicum per ſe non turbant, qualia ſunt homicidia, adulteria, furta &c. ubi Princeps non male tribuere aliquid poteſt honori Legationis, & Legatum dimittere impunitum. Si vero machinetur hoſtilia, & meditetur conſpirationes, aut

aut moveat ſeditiones, puniendus omnino videtur. Non enim privilegia ſcelerum facinorumque impune & ſecurius patrandorum debent eſſe velamenta. Fidem vel tacite ſaltim datam iſte non exſpectabit ab alio, qui prior eandem frangere non dubitavit. Sicut enim Legatus ſuæ ſecuritati vult cautum, jure Legationis; Sic Princeps ſibi ſuæq; Reipubl. nihil mali metuit à miſſo, jure hoſpitii, quod mutuum eſt. Cui expectationi, cum non reſpondeat Legatus, ſunt aliæ Leges, in jure potius Naturæ, quam Gentium fundatæ, quæ jubent: delicta eſſe punienda. Quod autem Romani Legatos Tarquinii dimiſerint plane impunitos, nos non ſtringit. Eo enim tempore res Romanæ, poſt Reges ejectos, non erant ſatis confirmatæ; ſed totum Latium infeſtis animis vicinorum ſuorum, quorum potentiam ſurgentem jam tum habebat ſuſpectam, actiones obſervabat, omnia, ut fieri ſolet, apud iniquos & æmulos, peſſime exponens. Tempori enim dan-

dum eſt, quod Legati ſic fuerint dimiſſi, ne Romani viderentur, non tantum Regem ejeciſſe, ſed & Legatos ejus ficto proditionis crimine, horrendo more occidiſſe.

DISQVISITIO

Quomodo ejusmodi quædam negotia offerantur, quæ expediat non ſubjicere cognitioni Senatus, aut vocare in deliberationem; quæ hic laudati Præſidis munia ſint ac partes.

CASUS LXXXIV.

Ex Hiſtoria Gallica deſumptus.

DUx *Alenſonius*, *Heinrici* III. Galliarum Regis frater, ambitioſi turbidiq; animi Princeps, bella Civilia adverſus fratrem excitaturus jam haud dubiè credebatur. Nam & conſtans de ea re erat fama; & accedebant *Alenſonii* ma-

nii minæ, & militem occeperat jam conſcribere. Interim factum eſt ea tempeſtate; ut *Alenſonius* literas miſerit ad Chriſtophorum *Thuanum* Parlamentarii Senatus præſidem, Senatui inſcriptas, quibus ei cauſæ ſuæ æquitatem commendare & probare, eumque in partes ſuas pertrahere obnixè conabatur.

Thuanus anxius animi, fideliſſimis Amicorum è Senatu in ædes ſuas privatim vocatis, inſtituit apud eos conſultationem: An in pleno Senatu ejus argumenti literas prælegere & ſuper iis ſententias omnium rogare, nunc temporis expediret.

SENTENTIÆ.

Erant, qui in pleno Senatu exhibendas eas eſſe exiſtimabant.

I. Senatui inſcriptas eſſe; ideoque ei tradendas. *S*enatum non ſolum eſſe Præſidem, ſed ejus collegas. Itaque

quod omnes ſpectaret, unum illum ſibi vendicare non oportere.

II. Ejusdem Senatus eſſe ſuſcipere cognitionem cauſarum controverſarum, non tantum Populi, ſed etiam Regii ſanguinis Principum, atque in ea & æquitatis pariter & tranquillitatis publicæ conſilia inire, cur igitur id *Alenzonio* negaretur?

III. Neque videre ſe quicquam in ea re periculi aut diſcriminis eſſe. Aut enim in Senatu omnes diſſenſuros ab inſtituto *Alenzonii*, aut quosdam ex eo id probaturos. Si omnes diſſentiant, autoritatem totius Senatus in vulgus meliorem facturam Regis, deteriorem & inferiorem *Alenzonii* cauſam. Sin verò quidam faveant, intereſſe Regis pariter & Senatus, ut intelligant, qui *Alenzonio* in occulto faveant. Nam à cognitis tutius caveri poſſe, quam ab iis, qui in occulto nocent.

Thuanus, quem ego ſanctisſimum gravisſimumque ea tempeſtate virum fuiſſe invenio, alia omnia teſtabatur.

I. In-

I. Inſcripturas quidem Senatui literas, ſed indignum cognitione Senatui, & noxium Reip. eſſe earum argumentum, ideoq; meritò habendas tanquam Senatui non inſcriptas. Magiſtratum non compellari intelligi, niſi accedat debita in Magiſtratum compellantis veneratio. Hac ratione in benè conſtitutis Rebuſpublicis rejici literas & compellationes, in quibus vel titulis tantùm Principum aut Magiſtratuum ſit aliquid detractum. Si id in titulis, quanto majorem venerationem deberi in argumento? quod niſi æquum, niſi ſalutare Reipublicæ, niſi extra culpam ſit diſtrahendi in partes Senatus, neutiquam admitti exhiberique oportere. In malè facta conſtitutas eſſe pœnas. Pœnam malæ & iniquæ rogationis eſſe, eam rejicere & non admittere rogantem.

II. Verum quidem eſſe ad Senatum ſpectare ſimilium cauſarum cognitionem; verùm interim quædam eſſe, quæ in controverſiam in Republ. non debeant vocari, Ejusmodi eſſe molitiones adver-

ad alterius Magiſtratus cognitionem ſpectantia, quæ in ſe ac prima fronte iniquisſima, quæ ad diminutionem autoritatis Senatus, quæ ad excitandas turbas comparata & diſtrahendum Senatum, aliaque ejusmodi poſtulantur; ad Senatum referre præſidem non poſſe nec debere. Jam autem argumentum literarum *Alenzonii* quid eſſe aliud quam Seminarium motuum ac turbarum?

DECRETVM.

Placuit ut in pleno Senatu non exhiberentur *Alenzonii* literæ, ſed Regi offerentur.

EVENTVS.

Ita factũ eſt, ut in factiones diviſus palam non fuerit, Senatꝰ ut nullorũ è Senatu autoritate, in qua momenti plurimũ, pro ſe uti potuerit *Alenzonius*: ut deniꝗ Rex in tempore rebus ſuis proſpicere ad contra-

contraria ſtudia per literas *Alenzonii* illis non excitatis, qui *Alenzonio* in Senatu favebant.

JUDICIUM.

Rectisſimè profecto & pro ratione turbatisſimi temporis & Reipubl. cenſuit *Thuanus.* Non deliberandum de iis eſt in Republ. de quibus ne fas eſt cogitare; non deliberandum etiam de rebus ad turbam comparatis inter eos qui nihil æquè cupiunt, quam turbandæ Reip. occaſionem ſibi dari.

Generatim igitur hic diſcere eſt; ad providentiam Præſidis imprimis ſpectare, ut accurate dijudicet, qua de re ad Senatum referat, quam ad eum referre non debeat: Et ſi quæ referenda videantur, ut conſideret quando commodisſimè referenda ſint, & cujus ingenii & ſtudii illi ſint, ad quos ſunt referenda. Eſt itaque ejus ſubinde aut non referre rem oblatam ad Senatum, aut in commodiora tempora differre relationem.

Hæc enim virtus ejusmodi eſt, quæ præcipua Præſidis boni munia contineat atque abſolvat.

In Batavorum Republ. haud aliter ſub initium Civilium bellorum turbarumque judicatum ſemper fuit. Cum enim Magiſtratibus urbanis intereſſent alii faventes Hiſpanorum Imperio, alii faventes revocandæ libertati; atque ab Hiſpanarum Rege gratisſimæ plures in ſpeciem literæ ad eos deſtinarentur, quibus meliora Imperia polliceri videbatur: Præſides ferè & qui meliori cauſæ erant addicti, literas ejusmodi diſſimulandas in Magiſtratuum conventu, atque apud populum, prudenter exiſtimabant.

DISQVISITIO.

Si plures hæredes unius ſunt Imperii, capite adhuc vivo, ut periculum ſit in Republ. ne poſt mortem Imperantis gravisſima bella accendantur, quæritur, an conducat

cat Reipubl., ut mortuo Imperii capite ſubditi exarſura bella patiantur, eorumq; finem expectent, an vero magis utile ſit, ſi membra Reipul. diviſionem Imperii in varias partes rogarent. Utrũ ex duobus hiſce citra jacturam boni publici queant eligere.

CASUS LXXXV.

Ex notitia Imperii decuſſus.

LOtharius Imperator, Carolo M. ex Ludovico Pio nepos, repetens bella, quæ cum fratribus de Imperio geſſerant, verebatur quoq;, ne in filiis ſuis tandem quoq; hæreditarium hoc disſidium ſit futurum. Huic igitur malo in tempore remediũ volebat adhibere. Imperium relinquendi non ſorte, aut armis, ſed juſtitia & æquitate inter filios diviſum. Convocàtis ita; Optimatibus voluntatem propoſuit, & ſpatium deliberandi dedit, pro ſententia: utrum

malint Monarchicum ſtatum in Republ. civium bonis ac ſanguine, per varios caſus & rerum omnium diſcrimina conſervatum; an vero paſſuri, ut contra omnes motus, quaſi medicamentum paretur, & vivo adhuc Parente, Imperium dividatur inter tres filios, quorum ſinguli ſua Majeſtate debeant gaudere, ſimul vero, quaſi uno ore, imperare.

SENTENTIÆ.

Orta inter Optimates lis eſt, dum quidam pro Imperio indiviſo; quidam vero pro dividendo concertabant. Iſti ſuam ſententiam ſic defendebant.

I. Impoſſibile eſſe, ut juſſa & imperia duorum, minus trium, qvi ſimul præſunt, non ſibi invicem adverſentur. Unum eſſe Reipubl. corpus atq; adeo unius anima regendum.

II. Hæc potius ſemina eſſe belli voluntarii, ſi Imperium divideretur. Sicut enim, ſi duos Soles regerent Orbem, confuſio diei & totius naturæ eſſet metuenda.

tuenda. Quin imo Regem in regno ſuo non poſſe ferre alium Regem, etiam ſi poteſtate ejectum; minus poteſtate parem. Quapropter Conſules Romani alternatim imperaverint in Rep. Romani; ne poteſtatis concurſu alter alteri contradiceret & rixandi januam aperiret.

III. Semper violentum eſſe Regnum, quod ab uno ſolo non dependeat, ſed in varias diviſum partes. Libidinem etiam dominandi, & ambitionem humanam non poſſe deliteſcere, ſed quavis occaſione ſuas non negligere vires.

IV. Summum Mundi Monarcham ſuo exemplo pericula diviſi Regni oſtendere; cujus Imperium, etſi totum fere orbem comprehenderet, diuturnum tamen haut fuerit, eo, quod illo defuncto, multi in eo Principes ac Reges ſucceſſeriut

V. Animum Imperandi cupidum interdum etiam vinculorum naturæ obliviſci; & quemvis ſuo invigilare com-

eſſent, tamen Jus Gentium valuit, inquit Livius.

EVENTVS.

Profuit dimisſio ſine violatione miſſorum, famæ & ſaluti Romanorum; dum hoſtilitas in Tarquinio emolliretur, Patres vero diſcerent, de cura Reipubl. & tuenda quiete profundius cogitare.

JUDICIUM.

Tuta eſſe debent Legatorum privilegia ex divino & humano Jure conceſſa. Aſt nullam hinc peccandi licentiam ſunt nacti. Fatemur, debent eſſe inviolabiles, in iis delictis, quæ ſtatum publicum per ſe non turbant, qualia ſunt homicidia, adulteria, furta &c. ubi Princeps non male tribuere aliquid poteſt honori Legationis, & Legatum dimittere impunitum. Si vero machinetur hoſtilia, & meditetur conſpirationes, aut

aut moveat ſeditiones, puniendus omnino videtur. Non enim privilegia ſcelerum facinorumque impune & ſecurius patrandorum debent eſſe velamenta. Fidem vel tacite ſaltim datam iſte non exſpectabit ab alio, qui prior eandem frangere non dubitavit. Sicut enim Legatus ſuæ ſecuritati vult cautum, jure Legationis; Sic Princeps ſibi ſuæq; Reipubl. nihil mali metuit à miſſo, jure hoſpitii, quod mutuum eſt. Cui expectationi, cum non reſpondeat Legatus, ſunt aliæ Leges, in jure potius Naturæ, quam Gentium fundatæ, quæ jubent: delicta eſſe punienda. Quod autem Romani Legatos Tarquinii dimiſerint plane impunitos, nos non ſtringit. Eo enim tempore res Romanæ, poſt Reges ejectos, non erant ſatis confirmatæ; ſed totum Latium infeſtis animis vicinorum ſuorum, quorum potentiam ſurgentem jam tum habebat ſuſpectam, actiones obſervabat, omnia, ut fieri ſolet, apud iniquos & æmulos, peſſime exponens. Tempori enim dan-

dum eſt, quod Legati ſic fuerint dimiſsi, ne Romani viderentur, non tantum Regem ejeciſſe, ſed & Legatos ejus ficto proditionis crimine, horrendo more occidiſſe.

DISQVISITIO

Quomodo ejuſmodi quædam negotia offerantur, quæ expediat non ſubjicere cognitioni Senatus, aut vocare in deliberationem; quæ hic laudati Præſidis munia ſint ac partes.

CASUS LXXXIV.

Ex Hiſtoria Gallica deſumptus.

DUx *Alenſonius*, *Heinrici* III. Galliarum Regis frater, ambitioſi turbidiq; animi Princeps, bella Civilia adverſus fratrem exeitaturus jam haud dubiè credebatur. Nam & conſtans de ea re erat fama; & accedebant *Alenſonii* ma-

nii minæ, & militem occeperat jam conſcribere. Interim factum eſt ea tempeſtate; ut *Alenſonius* literas miſerit ad Chriſtophorum *Thuanum* Parlamentarii Senatus præſidem, Senatui inſcriptas, quibus ei cauſæ ſuæ æquitatem commendare & probare, eumque in partes ſuas pertrahere obnixè conabatur.

Thuanus anxius animi, fideliſſimis Amicorum è Senatu in ædes ſuas privatim vocatis, inſtituit apud eos conſultationem: An in pleno Senatu ejus argumenti literas prælegere & ſuper iis ſententias omnium rogare, nunc temporis expediret.

SENTENTIÆ.

Erant, qui in pleno Senatu exhibendas eas eſſe exiſtimabant.

I. Senatui inſcriptas eſſe; ideoque ei tradendas. *S*enatum non ſolum eſſe Præſidem, ſed ejus collegas. Itaque

quod omnes ſpectaret, unum illum ſibi vendicare non oportere.

II. Ejusdem Senatus eſſe ſuſcipere cognitionem cauſarum controverſarum, non tantum Populi, ſed etiam Regii ſanguinis Principum, atque in ea & æquitatis pariter & tranquillitatis publicæ conſilia inire, cur igitur id *Alenzonio* negaretur?

III. Neque videre ſe quicquam in ea re periculi aut diſcriminis eſſe. Aut enim in Senatu omnes diſſenſuros ab inſtituto *Alenzonii*, aut quosdam ex eo id probaturos. Si omnes diſſentiant, autoritatem totius Senatus in vulgus meliorem facturam Regis, deteriorem & inferiorem *Alenzonii* cauſam. Sin verò quidam faveant, intereſſe Regis pariter & Senatus, ut intelligant qui *Alenzonio* in occulto faveant. Nam à cognitis tutius caveri poſſe, quam ab iis, qui in occulto nocent.

Thuanus, quem ego ſanctisſimum gravisſimumque ea tempeſtate virum fuiſſe invenio, alia omnia teſtabatur.

I. In-

I. Inſcripturas quidem Senatui literas, ſed indignum cognitione Senatui, & noxium Reip. eſſe earum argumentum, ideoq; meritò habendas tanquam Senatui non inſcriptas. Magiſtratum non compellari intelligi, niſi accedat debita in Magiſtratum compellantis veneratio. Hac ratione in benè conſtitutis Rebuſpublicis rejici literas & compellationes, in quibus vel titulis tantùm Principum aut Magiſtratuum ſit aliquid detractum. Si id in titulis, quanto majorem venerationem deberi in argumento? quod niſi æquum, niſi ſalutare Reipublicæ, niſi extra culpam ſit diſtrahendi in partes Senatus, neutiquam admitti exhiberique oportere. In malè facta conſtitutas eſſe pœnas. Pœnam malæ & iniquæ rogationis eſſe, eam rejicere & non admittere rogantem.

II. Verum quidem eſſe ad Senatum ſpectare ſimilium cauſarum cognitionem; verùm interim quædam eſſe, quæ in controverſiam in Republ. non debeant vocari, Ejusmodi eſſe molitiones

adver-

adverſum Regem & Rempubl. Si igitur de iis controverſiam inſtituere non liceat, niſi contracto crimine læſæ Majeſtatis, neque profecto licere ea in deliberationem vocare.

III. Deliberare de rebus oblatis nihil eſſe aliud, quam dubitare an æquæ ſint an iniquæ. Nam de re dubia tantum inſtituuntur deliberationes. Atqui an Regi arma inferenda ſint civilia, dubitari nec poſſe nec debere.

IV, Scire ſe in Parlamentario Senatu haud paucos eſſe, qui *Alenzonio* faventes, minui bene cupiant aut cauſæ Regis aut Publicæ tranquillitatis. Præſtare autem nunc non aperiri illis occaſiones, *Alenzonii* cauſam in Senatu approbandi. Sic enim futurum, ut palam in partes diſcedat Senatus: quid ex eo futurum aliud quàm Rempubl. diſtractam? Nam in quas partes Senatum imprimis Supremum diviſum intelligit populus, in eas ſtatim ſe partitur. Nam, ut ille loquitur:

Scin-

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus;

Præſertim ſi in extremis Magiſtratibus horum aut iſtorum ſtudiorum inveni :t ac intelligat eſſe autoritatem.

V. Præſtare *Alenzonii* literas *R*egi offerre quam Senatui. Regi, quo ſibi in tempore caveat, cognitis prius adverſantium conſiliis, excogitetque in tempore rationes, quibus orituros motus aut ſiſtere poſſit aut propulſare. Non Senatui, ne pariter initium fiat, & curæ Regis pro defendenda publ. tranquillitate, & curæ eorum qui in Senatu *Alenzonio* faventes, eam ſtatim ad pacem publ. turbandam eſſent converſuri.

VI. Denique Præſidis eſſe non tantum deferre cauſas oblatas ad Senatum, & de iis ſententias rogare: ſed etiam diligenter animadvertere, quid non referendum ad Senatum. Ita quæ adverſus facta & non movenda decreta, quæ

ad alterius Magiſtratus cognitionem ſpectantia, quæ in ſe ac prima fronte iniquisſima, quæ ad diminutionem autoritatis Senatus, quæ ad excitandas turbas comparata & diſtrahendum Senatum, aliaque ejusmodi poſtulantur; ad Senatum referre præſidem non poſſe nec debere. Jam autem argumentum literarum *Alenzonii* quid eſſe aliud quam Seminarium motuum ac turbarum?

DECRETVM.

Placuit ut in pleno Senatu non exhiberentur *Alenzonii* literæ, ſed Regi offerentur.

EVENTVS.

Ita factũ eſt, ut in factiones diviſus palam non fuerit, Senat9 ut nullorũ è Senatu autoritate, in qua momenti plurimũ, pro ſe uti potuerit *Alenzonius*: ut deniq; Rex in tempore rebus ſuis proſpicere ad contra-

contraria ſtudia per literas *Alenzonii* illis non excitatis, qui *Alenzonio* in Senatu favebant.

JUDICIUM.

Rectisſimè profecto & pro ratione turbatisſimi temporis & Reipubl. cenſuit *Thuanus*. Non deliberandum de iis eſt in Republ. de quibus ne fas eſt cogitare; non deliberandum etiam de rebus ad turbam comparatis inter eos qui nihil æquè cupiunt, quam turbandæ Reip. occaſionem ſibi dari.

Generatim igitur hic diſcere eſt; ad providentiam Præſidis imprimis ſpectare, ut accurate dijudicet, qua de re ad Senatum referat, quam ad eum referre non debeat: Et ſi quæ referenda videantur, ut conſideret quando commodisſimè referenda ſint, & cujus ingenii & ſtudii illi ſint, ad quos ſunt referenda. Eſt itaque ejus ſubinde aut non referre rem oblatam ad Senatum, aut in commodiora tempora differre relationem.

Hæc enim virtus ejusmodi eſt, quæ præcipua Præſidis boni munia contineat atque abſolvat.

In Batavorum Republ. haud aliter ſub initium Civilium bellorum turbarumque judicatum ſemper fuit. Cum enim Magiſtratibus urbanis intereſſent alii faventes Hiſpanorum Imperio, alii faventes revocandæ libertati; atque ab Hiſpanarum Rege gratisſimæ plures in ſpeciem literæ ad eos deſtinarentur, quibus meliora Imperia polliceri videbatur: Præſides ferè & qui meliori cauſæ erant addicti, literas ejusmodi diſſimulandas in Magiſtratuum conventu, atque apud populum, prudenter exiſtimabant.

DISQUISITIO.

Si plures hæredes unius ſunt Imperii, capite adhuc vivo, ut periculum ſit in Repubbl. ne poſt mortem Imperantis gravisſima bella accendantur, quæritur, an conducat

cat Reipubl., ut mortuo Imperii capite ſubditi exarſura bella patiantur, eorumq; finem expectent, an vero magis utile ſit, ſi membra Reipul. diviſionem Imperii in varias partes rogarent. Utrũ ex duobus hisce citra jacturam boni publici queant eligere.

CASUS LXXXV.

Ex notitia Imperii decuſſus.

LOtharius Imperator, Carolo M. ex Ludovico Pio nepos, repetens bella, quæ cum fratribus de Imperio geſſerant, verebatur quoq;, ne in filiis ſuis tandem quoq; hæreditarium hoc disſidium ſit futurum. Huic igitur malo in tempore remediũ volebat adhibere Imperium relinquendi non ſorte, aut armis, ſed juſtitia & æquitate inter filios diviſum. Convocatis ita; Optimatibus voluntatem propoſuit, & ſpatium deliberandi dedit, pro ſententia: utrum

malint Monarchicum ſtatum in Republ. civium bonis ac ſanguine, per varios caſus & rerum omnium diſcrimina conſervatum; an vero paſſuri, ut contra omnes motus, quaſi medicamentum paretur, & vivo adhuc Parente, Imperium dividatur inter tres filios, quorum ſinguli ſua Majeſtate debeant gaudere, ſimul vero, quaſi uno ore, imperare.

SENTENTIÆ.

Orta inter Optimates lis eſt, dum quidam pro Imperio indiviſo; quidam vero pro dividendo concertabant. Iſti ſuam ſententiam ſic defendebant.

I. Impoſſibile eſſe, ut juſſa & imperia duorum, minus trium, qvi ſimul præſunt, non ſibi invicem adverſentur. Unum eſſe Reipubl. corpus atq; adeo unius anima regendum.

II. Hæc potius ſemina eſſe belli voluntarii, ſi Imperium divideretur. Sicut enim, ſi duos Soles regerent Orbem, confuſio diei & totius naturæ eſſet metuenda.

tuenda. Quin imo Regem in regno ſuo non poſſe ferre alium Regem, etiam ſi poteſtate ejectum; minus poteſtate parem. Quapropter Conſules Romani alternatim imperaverint in Rep. Romani; ne poteſtatis concurſu alter alteri contradiceret & rixandi januam aperiret.

III. Semper violentum eſſe Regnum, quod ab uno ſolo non dependeat, ſed in varias diviſum partes. Libidinem etiam dominandi, & ambitionem humanam non poſſe deliteſcere, ſed quavis occaſione ſuas non negligere vires.

IV. Summum Mundi Monarcham ſuo exemplo pericula diviſi Regni oſtendere; cujus Imperium, etſi totum fere orbem comprehenderet, diuturnum tamen haut fuerit, eo, quod illo defuncto, multi in eo Principes ac Reges ſucceſſeriut

V. Animum Imperandi cupidum interdum etiam vinculorum naturæ obliviſci; & quemvis ſuo invigilare com-

modo, & ſceptrum integrum ſuis conari manibus claudere.

His obſtabant defenſoresRegni dividendi, eum in modum:

I. Præſtare !, ſi pluribus ſceptrum committeretur, cum unius prudentia & autoritas reliquorum ambitionem poſſit corrigere.

II. Parendum omnino eſſe Legi XII. tabularum, aut juri communi de ſecernenda, inter fratres paterna hæreditate; atq; etiam rationi naturali, quæ ſvadere videtur, ut ſicut pater communem vitam filiis tribuit: ita quoq; bona ipſius omnia ſint communia.

III. Majorum ab extraneis metum & reverentiam exhiberi tali imperio, quod tot Regiis capitibus & terna prudentia ſit munitum.

IV. Rempubl. Ariſtocraticam non facile mutari poſſe in Tyrannum, cum unius ſævitiæ reliqui poſſent reſiſtere & ad clementiæ viam revocare.

DE-

DECRETUM.

Moverunt hæ rationes Lotharium, ut Regna ſua inter filios divideret, ac Ludovico, natu maximo, cum Imperatoris dignitate, daret Regnum Longobardorum, una cum Provincia in Gallia: Lothario Lotharingiam & reliquam partem Galliæ, quam poſſidebat: Carolo vero Burgundiam.

SENTENTIÆ.

Quàm extialis & extreme pernicioſa hæc diviſio fuerit. Imperio Italiæ, reliquisq; Regnis, Hiſtoriæ loqvuntur paſſim & facies Imperii hodierna per diviſionem iſtam ad huc vulnerata ſatis teſtatur.

JUDICIUM.

Dico hic cum profundiſſimo Politico Savedra: Non fert conſortes Imperium, nec dividi ſe ſinit Majeſtas: fieri enim non poteſt, ut eorum quilibet uno eodemq; tempore mandet ſimul & pare-

pareat, præſertim cum poteſtas & caſus occurrentes tam accurate inter duos diſpertiri nequeant, aut ambitio tam ſervari in æquilibrio, quin alter altero velit eſſe ſuperior; aut quin invidia & æmulatio perturbent concordiam. Egregium hujus erroris exemplum eſſe poteſt Sanctius Major Navarræ Rex, qui propter Regnorum unionem dictus eſt Imperator Hiſpanicus. Hic affectu potius paterno quam judicio Politico Regna ſua partitus eſt inter filios, ratus, vires in ſingulis fortiores fore & concordes ad oppugnandum hoſtem communem. Sed exitus defraudavit ſpem, dum quilibet pro Rege voluit haberi. Quo ipſo diviſa inter plures Majeſtas vires perdidit ac ſplendorem, Cumq; offenſæ domeſticæ ac æmulationes animo altius hæreant, quam extraneæ mox inter eos inteſtina bella nata ſunt, motusque exitiales, dum unus alterum, cum graviſſimo boni publ. detrimento, ejicere conatus eſt Regno. Marian. Hiſt. Hiſpan. L. IX. C. 8.

DIS-

DISQVISITIO.

An delinquentem contra Rempubl. excuſare id posſit, ſi delicti cauſam non in ſe, ſed in alio fuiſſe oſtendat.

CASUS LXXXVI.

Ex veteri Græcorum Hiſtoria depromptus.

RHodii negotii publici expediundi cauſa, quosdam legaverant Athenas. Hi, cum ſibi Quæſtores ſumptum, quem dare oportebat, non dediſſent quibus diebus Lex præſtituerat, ut in Legationem proficiſcerentur; profecti non ſunt. Ergo hoc nomine inſtituta eſt eorum accuſatio, & quid de ejusmodi Legatis fieri oporteret, multa contentione inter Rhodios eſt quæſitum.

SENTENTIÆ:

Legati hoc nomine accuſati, nihil defendebant, quàm ſumptum, qui de publico

blico dari ſolebat, ſibi à Quæſtoribus datum non eſſe. Itaque nullam culpam ſuam eſſe dilatæ Legationis, ſed Quæſtorum: Neque ſe, ſed hos Legationi impedimento fuiſſe. Jam autem neminem luere propter culpam alienam.

Accuſatores verò, & è Magiſtratu Rhodiorum plerique contra aſſerebant.

I. Culpam quæſtorum, ſi quæ eſt, non ad hoc judicium pertinere: ſed ſolam eorum, qui accuſabantur. Suo quemque officio conſulere debuiſſe; nec, ſi illi peccaſſent, legatos etiam peccare oportuiſſe. Si illi deliquerint, poſſe illos ſeparatim quoque accuſari: neq; enim cum horum defenſione illorum accuſationem eſſe conjungendam.

II. Nam utut concedatur peccaſſe Quæſtores, non ideo minus peccaſſe Legatos videri. Nam hos ſuis ſumptibus potius proficiſci debuiſſe, quam quantum ad ſe attinet commoda Reip. prodere; quippe & Remp. cui naturaliter & civiliter obligati ſumus, cuique accepto

pto legationis munere hi magis quam ceteri erant obligati, potuiſſe, quod impendiſſent majore cum fœnore reſtituere.

III. Quin verò ſaltem Magiſtratum docere eos de contumaciâ, vel negligentia quæſtorum debuiſſe. Quæ cum è Legatis ſint omiſſa, delicto eos non vacare; Nam Reipubl. negotia ex Mandato gerenti non ſufficere pro defenſione allegare, ab aliis injecta impedimenta, ſi ea quavis ratione, qua potuit, tollere & impedire ipſe non fuerit conatus.

IV. Qui perſonam publ. gerit, & publica mandata exequenda ſuſcipit, & quidem ejusmodi, quæ differri non poſſe intelligit, quæ neceſſario omnino ſunt exequenda: non poſſe aut debere excuſationem haud peracti negotii aut mandati petere, ab impedito uno aut altero exequendi modo. Modos rerum agendarum varias eſſe. Eos Induſtriæ eorum relinqui quibus agendæ res ſunt demandatæ. Quibus mandat Reſp. rei neceſſariæ paratam præſentemque execu-

executionem, omnia mandaſſe videri. Omnia igitur alia molienda fuiſſe Legatis à Quæſtoribus rejectis, quo explerent neceſſariam legationem.

DECRETUM.

Juſta accuſatio viſa eſt & damnati ſunt Legati.

EVENTUS.

Tanto major cura excitata eſt in illis, qui publica negotia impoſterum eſſent geſturi.

JUDICIUM.

Certè quod proteſtati non fuerint, Legatorum cauſa deterior fuit, meritoque ſunt damnati. Quam diu ſuperſunt alii agendi modi, ad intermiſſæ demandatæ Actionis excuſationem non ſufficit in Republ. unius aut alterius modi oblatum impedimentum allegare. Nam, qualis eſſe debet, idonea Reipubl. cura omnia includit.

Aliter

Aliter tamen judicandum, ſi quemadmodum nonnunquam contingit, certus & definitus aliquis modus agendi autoritate publica ſit demandatus.

DISQVISITIO.

Vtrum magis ſecuritati civitatis præſtet, vel exſtruere propugnacula, vel extructas arces demoliri?

CASUS LXXXVII.

Ex recentisſimis actis Saxoniæ collectus.

Continet Saxonia Electoralis Comitatum Mansfeldenſem, inter cæteros Comitatus clarisſimum, ab oppido Mansfeld ſic dictum. Renovata in eo arx eſt, anno M. D. XLVII. & novis operibus non arte tantum, ſed ipſa quoq; natura egregie munita, adeo ut multis videretur inexpugnabilis. Cum autem non ante multos annos belli mo-

li motus Germaniam noſtram conquaſſarent, variæ de hac arce cogitationes ſubnatæ ſunt, quarum plurimæ plura pericula quam commoda & ſecuritatem ex iſto munimento viſæ ſunt expectare. Res delata eſt ad Saxoniæ Electorem, qui propoſuit in Concilio Conſiliariorum utrum publicæ ſecuritati expediat, vel arcem Mansfeldenſem tueri & conſervare; vel ſubmovere & demoliri.

SENTENTIÆ.

Diverſa fuerunt Reſponſa ad hanc quæſtionem. Qui propugnaculum volebant conſervatum, ſic inferebant:

I. Antiquisſimum hoc eſſe munimentum, & ſine omni ætatis indicio, quod connivente quaſi natura huc extructum & usque adeo conſervatum ſit, Ipſam naturam fuiſſe architectum, qui locum, lapidem, aquam, terræ rigorem, aliaq; commoda ubertime contulerit,

II. In

II. In ſuperioribus bellis nunqum non receptaculum fuiſſe rerum civilium & agreſtium, ut tuto ſint conſervatæ.

III. Ornatui eſſe, & magnificentiæ inſervire oppidi & totius Comitatus.

I. Fodinas melius poſſe defendi,& ab hoſtium incurſionibus liberari, quæ una cum oppido, ſi hoſtili libidine, arce deſtructa paterent, non niſi latrocinia & raptorum receptacula futuræ ſint.

V. Incredibiles ſumptus requiri laborioſam immenſi operis deſtructionem; quos ſi cives ferre debent & agricolæ, dubitandum, ne excedant, & liberos & uxores ſuaq; poſt ſe viduas & orphanos relinquant.

VI. Tandem ſpeciem peccati habere, ſi ea, quæ beata antiquitas ſplendidis ſumptibus exſtruxiſſet, non urgente neceſſitate dejicerentur. Item ignominiam inferre ſepultis, qui certam ob cauſam tam forte propugnaculum peperiſſent, nimirum ne terram metallis fertilem,

lem, proſtituerent hoſti. Et alios ſe dicere felices, ſi murum, magis ſi eximiæ fortitudinis caſtellum posſiderent. Per hoc enim in omni eventu hoſtem quemcunque liceat depellere, in pace vero vitam tuto degere.

Obſtitere alii non levibus argumentis demolitionem arcis ſuadentibus Nam reponebant.

I. Non negari poſſe arcis fortitudinem raram quidem ſed inutilem, nec æſtimari ullum propugnaculum, niſi in ore Regionis ſitum, quo tota quædam ditio posſit tueri, quam quoque tota Regio, ſtipendiis collectis, facilius ſuſtineat, quam ſi unicum oppidulum, per imposſibilem modum, militem præſidiarium ſuis ſumptibus, de anno in annum debeat ſuſtentare. Eos autem incolas, quibus arx nulli eſt præſidio, ad tributa conſervandi propugnaculum cogere iniquitatis eſſe.

II. Vanam eſſe defenſiois ſpem, in iſto munimenro, hodierno potisſimum tempore, ubi clarisſima propugnacula Euro-

Europæ, ab hoſtium inſultibus & expugnationibus non ſint tuta. Nihil intentatum relinqui, aut haberi pro inacceſſo. Tantam vim habere cuniculos & inauditi ponderis machinas, ut tormentorum impetu, non urbes modo & caſtella, ſed etiam ipſi montes moveantur è fundamentis & ſubruantur.

III. Invitari potius hoſtem firmis propugnaculis, quam averti, utpote qui ſæpius prædæ perſuaſione ad obſidendam arcem impellatur, quæ diuturna obſesſio multa incommoda per totam Regionem poſtmodum extendat.

IV. Tandem Hoſtes, ſi ſuperiores facti, & arce potiti, in taliſmodi locis plerumq; belli ſedem figere, ut ſemel admisſi difficillime ejiciantur. Ibi tunc miſceri populos, confundi Religionem, mores diſtingui, omniaq; divina & humana ſusq; deq; haberi; ut ſeris omnium votis ſola pœnitentia relicta ſit, quod non ante exordium belli, propugnaculum ruperint ex imis.

DECRETUM.

Mittebatur ſcientiæ pyrobolicæ peritus, qui arcem Mansfeldenſem in conſpectu multorum hominum, qui ſtudio hujus ſpectaculi confluxerant, brevi tempore æquabat ſolo.

EVENTUS.

Eventus conſilii adhuc inter genua Numinis eſt repoſitus. Utinam nunquam experiamur.

JUDICIUM.

In arcibus magna ſunt Imperii conſervandi, augendique præſidia, potisſimum apud eum, qui magis extraneos timet, qnam ſuos. Eapropter olim pars dignitatis erat apud Romanos, & nemini licitum, niſi cui Princeps ex ſingulari privilegio id indulſerat, non occulta cauſa, dominationis ſuſpicione. Unde etiam hodie adhuc multæ Civitates ab Imperatore hoc habent privilegium,

um,ne vicinis liceat intra unum vel duo
nilliaria, prope civitatem caſtrum ædi-
icare, quia hæc res vicinorum patienti-
im ac robur auget, ipſis vero periculum
nfert ac metum. Vel quia extraneo
tiam objicitur occaſio, ut hoſtili animo
aſtellum, in centro Regionis extructum
nvadat, eoque expugnato, totum Re-
ionis circulum faciat tributarium. Eo
onſilio ab Hannibale Saguntum, à Sul-
Athenas, à Severo Bizantium, à Tito
Iieroſolymas ſolo æquatas eſſe non
auci Politicorum ſuſpicantur. Sane
gregium Mansfeldi caſtellum, (modo
orificio territorii ſitum) ut manſiſſet
erenne, dignum certe fuiſſet. Peri-
ulo vero impendente, ne tranſeunti
iliti ſive commorandi ſive habitandi
cum, rapinas exercendi & latrocinia,
ſervaret, cauſis intervenientibus ali-
, per ſuum excidium tantum non cili-
it dolorem.

DISQVISITIO.

Quomodo in adminiſtranda Republ. ex diverſis conſiliis, quorum ſingulis ſuæ ſunt rationes, non ſemper illud eligendum ſit, pro quo militant validisſimæ rationes: ſed pro quo maxime militat præſens rerum ac temporum conditio, executione accommodata.

CASUS LXXXVIII.
Ex Hiſtoria Belgica petitus.

CReſcentibus ſuperiore ſeculo, per Tyrannidem Præfectorum Hiſpanorum Belgarum motibus; miſſus tandem in Belgium eſt juſſu Regis Dux *Albanus.* Quæſitum vero ante omnia in ſecretiori Regis conſilio: An ſevere ut ante; an verò mitius cum Belgis agendum videretur?

SENTENTIÆ.

Alii mitiora conſilia præ cæteris laudabant.

I. Eam

I. Eam indolem Belgarum Gentis eſſe, ut non niſi & ſalva libertate & molli imperio in obſequio posſit contineri. Optimam verò eſſe illam Imperii rationem, quæ moribus & imperio ſubditorum, quantum licet, eſt accommodata.

II. Hactenus Belgio à Rege impoſito nihil profeciſſe per exercitam ſeveritatem; alia igitur & contraria remedia eſſe tentanda; exemplo Medicorum, qui ubi priora ſucceſſu caruere, alia & ſæpe contraria ac diverſa curandis agrotorum corporibus ſolent adhibere. Inutilem eſſe illam contumaciam cum in Republ. in eo conſilio perſiſtitur, per quod nihil hactenus eſt profectum.

Albanus contra, ſeverius quam ante Belgas habendos eſſe exiſtimabat.

I. Fateri ſe, indolis gentis habendam eſſe rationem; jam autem eam Belga-

rum ſpecie ac prætextu Libertatis in licentiam & exuenda Principum Imperia pronam eſſe ac proclivem: ſeveritate igitur Edictorum, eorumque conſtanti executione lupatum ei neceſſario eſſe injiciendum. Nam lenitatem Imperii non futuram, niſi effrenis licentiæ, quæ jam ſatis prorupit, incitamentum.

II. Gentem, quæ non amet Principem, metu in officio contineri debere; amare illam & clementi mollique imperio eadem amplecti, nihil aliud eſſe, quam ſe odiſſe. Jam autem Belgarum in Hiſpanos odium eſſe plusquam Vatinianum.

III. Severitate quidam hactenus nihil profectum: ſed cauſam haud eſſe in ipſa ſeveritate, ſed in nimis remiſſa ſeveritate, eorum, qui hactenus Belgarum rebus regundis ſunt admoti. Non ſatis magnam eam aut contumaciæ parem gentis fuiſſe: quæ cum in dies magis magisque adverſus Regem & ejus mandata in-

ta,in ſurgat,quidni ſeverius impoſterum haberetur ?

IV. Si etiam leniora quam ante nunc admittantur Imperia, perire omnino Regis authoritatem , infringi vim eorum quæ jam promulgata ſunt, Edictorum. Denique ubi quis ſemel gratificatur contumaciæ ſubditorum,aperire viam perpetuæ cuidam dedignationi parendi: Promde ſalva Regis autoritate non poſſe quicquam remitti de Edictorum ſeverisſima Executione.

V. Denique jam partem Belgarum deſciviſſe; cæteros de eo deliberare & ſecuturos Exemplum. Qui deliberant, jam deſciviſſe: quidni jam vim meditantes alibi, alibi inferentes, vi ſub officium revocarentur. Nam nimis impar eſſe Reipubl. curandæ remedium *Lenitatem* & *Modeſtiam* inermis Imperii illis opponere, qui jam partim ſunt armati.

DECRETUM.

In Hiſpanorum conſilio gravisſimæ

ſunt viſæ *Albani* rationes, placuitque ejus ſententiam approbare.

EVENTVS.

Aucti ea ſeveritate Motus Belgarum ſunt, & ſub *Albano* integræ ab Hiſpanis Provinciæ deſcivere.

JUDICIUM.

Nemo profecto negare poterit, quin *Albani* Ducis conſilii validisſimæ extiterint rationes. In ſingulis enim momentum maximum eſt, ſi rectè attendamus. Interim tamen non bene nec ex utilitate Hiſpanorum Regis factum eſt, quod id conſilium fuerit admiſſum, Cujus rei ſi quis ex me cauſam quæret, non aliam attulerim, quam quod hoc Albani conſilium facilius inter deliberandum rationibus probari poterat, quam hoc rerum ac temporum ſtatu executioni utiliter mandari.

Pu-

Publica conſilia igitur non ex rationibus ſimpliciter, ſed ex futura etiam executione posſibili aut imposſibili expendenda ſerio ſunt. Melius eſt quòd minus probes & exequi posſis, quam quod magis probes & exequi non posſis Plus virium nunc erat Belgis quam ut opprimi poſſent aut flecti, minus virium in Belgio Duci *Albano* erat, quam ut ad optatum conſilii eventum cœpta imperandi ac retenta auctaque ſeveritate poſſet pervenire.

Denique ad publica conſilia admovendus, perpetuæ hæc legis habeat loco. Conſultantem non tantum vires & rationem ſed Conſilium hoc aut illud amplectentem ſuas etiam ſpectare oportere; quæ ſi minores ſint, maximæ prudentiæ loco eſt, minora conſilia majoribus præferre.

DISQUISITIO

An ſubditorum ſeditio clementia & delictorum conniventia, an vero celeri ſeveritate debeat ſopiri?

CASUS LXXXIX.

Ex Hiſtoria antecedentis ſeculi allatus.

INſurrexerant antecedenti ſeculo contra Carolum V. Imperatorem Nobilitas Saxonica gravemq; ſeditionem parabat; cauſa ſatis nota. Angebatur Imperaror ancipiti conſilio, an armis, an verò ſimulationibus & clementia iſtos tumultus debeat componere. Quæſtionem ergo propoſuit Conſiliariis ſuis, ut redderent ſententias; quas etiam in utramque partem poſtea hoc modo retulerunt.

SENTENTIÆ.

Quidam diſputabant:

Intereſſe famæ & autoritati Imperatoris, ut iſta capitum atrocitas compeſcatur. Nam totius Reipubl. ſalutem in Imperantium exiſtimatione verti, ſicut

rotam

rotam in axe; qua, ſi læſa, omnem Imperii circumferentiam turbari & centrum everti; ut ergo Jure ſæviendum ſit in peſtilentisſimum iſtum morbum ne totum inficiat corpus.

II. Imperatorem non Regum nec Turcici Monarchæ vim veritum fuiſſe, eorumq; exercitus afflixiſſe; ergo etiam iſtos Nobilium manipulos disjici poſſe & ad obedientiam flecti.

III. Ipſam juſtitiam provocare Imperatorem ad vindicandam rebellionem: Hæc enim ſi impunita maneret, neminem obſequii & virtutis ſtudioſum fore; & ſic frangi vinculum inter ſubditos & Magiſtratus. Et inde, averſo juſtitiæ vultu, Imperium in apertum latrocinium degenerare.

IV. Tandem obſtare facinori clementiam, utpote quæ delinquentium atrocitatem non frangit, ſed pertinaciam peccandi auget ad patranda deteriora.

Alii contra ſentiebant:

I. In tanta peccantium multitudine, quæ quidem delicto non parit veniam,

ſed auget iſtud, clementiam optimum imperare, quoniam absq; extremo totius Reipubl. damno, tot homines & quidem Nobiles, ſupplicio, hoc crimine digno, affici vix posſint.

II. Concordiam ſæpe per æqua & iniqua retineri: neq; dubitandum, multos in ſeditionis ſocietatem tractos eſſe invitos: pro quibus imperat innocentia. Hanc autem per ſupplicia violare, à Juſto abhorret.

III. Sic etiam crudelitatis infamiam naſci, ex pœnæ ſeveritate in univerſos. Quamvis enim ea, tanquam per magnũ exemplum, utilitate publica posſit rependi; attamen leniori via perveniri poſſe ad hunc ſcopum, cum plura conſtent exempla Reipubl. conſervatæ, ubi Imperantes veniæ ſpem ingeneraſſent, ad ſubditorum emendationem, non vero ad excidium.

IV. Meliorem eſſe viam compeſcendi rebelles, ſi Imperator Publii Æmilii more, notitiam ſeditionis disſimularet, & præcipua rebellium capita avocaret,

ad

ad ſubeundas in tantum ficas legationes. Quibus diſſociatis, ſeditionem per ſe expiraturam eſſe.

DECRETVM.

Adſtipulatus eſt Carolus conſilio poſtremo. Avocavit enim Rebellionis autores, quos in Galliam miſit & Italiam, ut ſaltim eos ſepararet, & velut flammas à ſeinvicem diſſociatas citius extingueret.

EVENTVS.

Ceſſit hoc conſilium in ſalutem Imperii & Caroli. Hoc enim modo everſa eſt omnis ſeditio & plane ſopita.

JVDICIVM.

Arcanum Religionis eſt & non omnibus credibile, quantam Numen reverentiam Imperantium autoritati impoſuerit, quæ ſi mixta eſt clementia, quam vim ſortiatur fortiorem. Sublata namq; ſpe veniæ accenditur pertinacia, quæ parit Imperantibus pænitentiam. Quod

Rex Ferdinandus Sanctus in motibus Caſtellæ obſervavit, qui militibus ſuis, hoſtis partes ſecutis, clara voce, defectionis veniam impertivit. Sic Tiberius in medio furore ſuſpendit vindictam, cum ſervus quidam Agrippam ſe finxiſſet, & Imperium turbaſſet, vine militum ſervum iſtum coërceret, an inanem crudelitatem tempore ipſo evaneſcere fineret: modo nihil ſpernendum, modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. Interim optimum ſeditionis, antequam vires ſumat, remediũ eſt ſeparatio autorum; quibus quaſi per negotium diſſociatis conſilia ſubtrahuntur & occaſio, ſine quibus nulla ſuſcitari poteſt Rebellio. Rectisſime ergo & prudentisſime Carolus ſibi conſuluit, quod Capita præcipua diſſenſionis ſepararet, ad conſilium Pauli Æmilii, qui ſeditionis membra principalia in Italiam mittebat: & Galbæ, qui exercitus ſuos, rebellionem meditantes, longis ſpatiis diſcernebat; quod ad Taciti ſententiam, ſaluberrimum

mum eſt ad continendam militarem & ſubditorum fidem, ne videlicet vitia miſceantur & vires.

DISQUISITIO.

Quomodo poſt bella Civilia inter Principes & ſubditos exorta, ineundæ, ſanciendæque ſint Pacificationes, & quanta cura ad eorum formulas ſit attendendum,

CASUS XC.

Ex Hiſtoria Belgica excerptus.

POſt commiſſos primum inter ſe Belgarum Ordines & Hiſpaniarum Regem, ne latius ſerperent civiles motus, de Pacificatione, ut loqvuntur Gandavi, quæ Flandriæ urbs eſt, actum fuit. Quæ cum libertatis Belgarum abunde ſatis haberet rationem, utrinque ſanci-

ſancita, & Pacificatio Gandavenſis eſt appellata. Verum cum poſtmodum, plurimis illa modis infringeretur, iterum Bella Civilia exarſere. Quibus dein ſopiendis, interponentibus ſeſe Cæſare & Germaniæ Principibus, Anno 1579. Coloniæ Ubiorum indictus eſt conventus. Ubi cum conveniſſent & Regis & Ordinum Legati, variæ pacificationis formulæ propoſitæ ſunt, & de ſingulis acutè eſt diſputatum.

SENTENTIÆ.

Belgarum, qui libertatem ſuam læſam cauſabantur, Legati Pacificationis ineundæ hos articulos & conditiones hac forma & phraſi conceptas propoſuere.

I. Concedetur utrinque perpetua, oblivio ſive Amneſtia omnium eorum, quæ à tempore exortorum primorum, motuum & illorum cauſa, quocunque modo & loco tam generaliter quam ſpecialiter aut particulariter facta ſunt, ita ut eorum nulla fiat amplius mentio, ex-

pro-

probratio aut inquiſitio, haud aliter quam ſi ea nunquam accidiſſent.

II. Rex Hiſpaniæ gratum, ratumque habebit, quicquid factum, contractum, conſtitutum, decretum, concluſum, definitum, proviſum, aut quoquo modò actum eſt per Archi-Ducem Auſtriæ Matthiam, Ordinesque Generales & particulares, tam id quod negotium bellicum quam Politicum concernit.

III. Rex promittat rata ſe habiturum, & præſentium tenore rata habebit, non modo omnia Privilegia, jura, uſus, antiquasque conſuetudines, cujuscunque Provinciæ, Status, Civitatis & Territorii: verum etiam conſentiet & concedet, ut omnes Provinciæ generatim & quælibet earum ſingulatim frui queant & fruantur Privilegio Brabantis conceſſo, videlicet ut liberati omnes Ordines ſint, nec teneantur ſtare præſtito juramento fidelitatis, ſi Princeps ante dicta Privilegia, uſus & conſuetudines non obſervaverit. Secundum cujus Privilegii præſcriptum ſi contingat eadem

Privi-

Privilegia, conſuetudines aut articulos, hac Pacificatione ſanciendos infringi, dictæ Provinciæ generatim liberatæ à jurejurando habebuntur. Integrum illis erit alium Gubernatorem vel Principem eligere, quem expedire ſibi exiſtimabunt, tam quia omnes Provinciæ hoc reſpectu æquali Privilegio utuntur, quam etiam, quia jusjurandum & obligatio Principis ac ſubditorum reciproca eſt.

IV. Omnes milites quotquot ſunt extranei hujus aut iſtius partis auſpicia ſecuti intra ſex hebdomadum ſpacium, ex Belgicis Ditionibus excedant.

Princeps Parmenſis Militiæ Hiſpanorum præfectus deſeret illico oppida & loca qnæ occupat detinetque poſt pacificationem Gandavenſium initam, aut obſidet aut aggreſſus eſt impræſentiarum. Eorundem extraneorum militum loco oppidis & arcibus quibus expedire videbitur, imponantur milites Belgæ natione, qui durante bello civili à partibus ordinum ſtetere, qui quidem milites

militespræter fidelitatis juramentum, quod Hiſpanorum Regi præſtabunt, ut Provinciarum Principi ac legitimo Domino, jurabant inſuper fidelitatem Patriæ, Ordinibus Generalibus, & particularibus Provinciarum quarum Urbibus imponentur; ac imprimis articulorum hac Pacificatione ſanciendorum obſervationem.

V. Captivi omnes utriuſque partis, nullo redemptionis pretio ſoluto dimittantur.

VI. Et quia Comes Bueranus, Principis Auriaci filius ex oppido & Academia Lovanienſi vi extractus advectuſque ex Belgio in Hiſpaniam eſt contra Privilegia tum Illuſtris Academiæ, tum Brabantiæ Ducatus: idem Comes ſtatim reſtituetur in libertatem, remitteturque in Oppidum Antvverpienſe, poſt duos ab hac pacificatione menſes exactos.

VII. Quilibet utriuſque partis quod ad bona immobilia in integrum reſtituetur, non obſtante qualicunque abalienatione

tione, facta à tempore Pacificationis Gandavenſis, atque etiam quoad bona mobilia, non diſtracta, aut abalienata.

VIII. Quotquot Belgarum calamitate temporum compulſi in externas Ditiones ſe recepere, ubi viſum erit, in Belgium revertendi habebunt poteſtatem, ea lege ut Fidelitatem Regi, patriæ Ordinibus & obſervandis hujus pacificationis pactis jnrent.

IX. Pacificatio Gandavenſis optima & haud infracta fide obſervabitur.

X. Ad iſta in iis Provinciis, Civitatibus & locis, ubi Religio, quæ dicitur Reformata, Confesſio Auguſtana vel pax Religionis, dicta *Religionis-Vrede*. recepta eſt, omnia in ſuo ſtatu in quo nunc ſunt permanebunt, ita ut à neutra parte contra iri posſit. Qua in re concedenda, nulla moveri debet difficultas, quia alias posſibile non eſt, invenire idonea remedia ſtabiliendæ ſecuræ pacis & publicæ tranquillitatis, & ſi quis alium hic ordinem obſervandum urgeret, non niſi

niſi majoribus noviſque motibus occa-ſionem præberet.

XI. Gubernatio Generalis Belgii manebit penes Archi-Ducem Auſtriæ Matthiam iis conditionibus in quas juravit. aut ſi ipſe forte alio ſe conferre vellet, Regi Hiſpaniæ integrum non erit alium eligere Gubernatorem, niſi Ordinibus gratum; qui tenebitur juramento confirmare eas leges ac conditiones, quibus Matthias Archi-Dux ad gubernandum Belgium vocatus ſit.

XII. Nulli impoſterum admittentur ad Provinciarum, Civitatum, Caſtellorum, Munimentorum, Centurionatus gubernacula aut alias militiæ Præfecturas, neque ad Conſilia ſtatûs, aut alia publ. majoris momenti munera, niſi nati Belgæ, niſi rebus agendis idonei, niſi qui durantibus Bellis ab Ordinum partibus ſtetere, deniq; non niſi qui grati ſint acceptique Civitatibus ac Provinciis, in quibus ſuas functiones exercere debeant; qui ſolenniter etiam jurare hanc pacem & Privilegiorum & Conſue-

tudi-

tudinum omnium obſervationem tenebuntur.

XIII. Quia verò Belgium incidit in has calamitates & miſerias ortas ex bello, cujus cauſa eſt penes *Iohannem Auſtriacum* Privilegiorum Belgii violatorem, quodque etiam Ordines coacti ſint, magnas pecuniarum ſummas pendere Tribunis, Centurionibus & militibus, quibus privatim à Rege ſolvi ſtipendia debebant, eâ ſpe futurum, ut publica Belgii tranquillitas hoc pacto conſervaretur: Rex Hiſpaniæ reſtituet eam ſummam, quam militibus ſolverunt, quæ exſurgit ad decies centena millia coronatorum. Idemque Rex eosdem Ordines exonerabit à reliquis omnibus obligationibus, quibus dictis militibus ſe obſtrinxerit; quia conditiones ſub quibus eæ peractæ ſunt, non ſint adimpletæ.

XIV. Et quia Ordines obſtricti ſunt Reginæ *Angliæ* propter Amicitiam, vicinitatem, Societatem & auxilium ab Ea ad utilitatem publicam acceptam: ipſa reci-

reciprocè ſub hujus Tractatus Legibus comprehendetur in confirmatione antiquorum fœderum perpetuò inter Principes ejus Regni & Belgii conſervatorum.

XV. Similiter ſub ejusdem Tractatus Legibus Dux Andegavenſis, Regis Galliarum frater continebitur, tanquam defenſor Libertatis Belgii: ubi etiam comprehendentur omnes alii Confœderati Dictorum Ordinum.

XVI. Hic Tractatus reciprocè ſolemni juramento præſtito confirmabitur, & à Rege intra duorum Menſium ſpacium more ac ritu ſolemni approbabitur.

Articulorum hujus Pacificationis Exemplum Hiſpaniæ Legatis Legati Ordinum obtulere petentes ut omnibus accurate excusſis mutarent quæ mutanda cenſerent, & mutatos à ſe Ordinum articulos eorum Legatis denuò examinandos præberent. Abnuebant verò id agere Hiſpanorum Legati, & novam ſibi potius condendam Pacificatonis formulam putavere. Si enim hic aut alibi verba

verba quædam in articulis, nomine Ordinum oblatis, mutarentur, futurum videbant, ut ex quantilla etiam mutatione artes ſuæ patefierent, & ea conſilia aperientur, quibus cognitis totum pacificationis negotium turbaretur.

Exempli Gr. Inter alia articulis à ſe exhibitis inſeruerant Ordines, ut Præſidiarius miles Civitatibus imponeretur Belga natione & Ordinibus gratus. Illa verba (*Ordinibus gratus*) Hiſpanis diſplicebant, quibus in articulo ab Ordinibus exhibito, palam expunctis, Ordines non aſſenſuros & Conſilio omnia Hiſpanorum ſuſpecta habituros. Conſultius itaque videri novos articulos condere, in quibus ea verba omitterentur. Omiſſa enim in novo ſcripto aut inſtrumento, non tam facilè in oculos incurrere, quam in veteri & exhibito jam Inſtrumento mutata.

Nimirum callidè, ad ea quæ in ſcripto alieno expunguntur maxime attendi, intelligebant. Cum enim nemo ſine gravi cauſa hîc aliquid expungere aut

mutare

mutare cenſeatur: ii quorum mutantur Formulæ tanto majorem ſibi cauſam eſſe exiſtimant, ob quam nolint mutari. Quod præcipuè locum habet, ubi utrinque de Pactis inter partes decernendis agitur.

Poſt quæ Ordinum Legati petiere, ut ſaltem ſingulis articulis à ſe oblatis, Hiſpanorũ Legati ejuſdem argumenti articulos ſuos ſubjicerent, aut ſub oblatis ſingulis de iis ſententiam ſuam explicarent. Tanto enim faciliorem & minus obſcuram futuram de ſingulis utrinque deliberationem.

At verò id quoque facere abnuebant Hiſpani. Nam ut Contraria juxta ſe poſita magis eluceſcunt (ſicut Philoſophi loquuntur) ita callidè animadvertebant verſipelles Hiſpani, ſi articulos ſuos ſingulos, ſingulis Ordinum ejuſdem argumenti apponerent, opponerent, aut ſubjicerent, tantò cautius Ordinum Legatos illos inter ſe collaturos, & facilius mutata animadverſuros.

Malebant igitur illi & conſultius putabant Hiſpani novos articulos novis formis concipere: eoſque ſeorſim non adjectis aut adſcriptis Ordinū articulis examinandos exhibere; hac enim ratione facilius ſe circumventuros Ordinum legatos exiſtimabant.

Ita aliud pacificationis exemplum Hiſpani exhibuere; in eo articuli articulis Ordinum ordine non reſpondebant, quo horum Legatis difficilior & impeditior collatio redderetur. In eodem quoque Inſtrumento, quæ annuere & permittere conſtituerant, multis verbis amplificavêre & uberioribus longe formulis uſi ſunt quam Ordines, quo hac ratione Legatos Ordinū ineſcarent, & minus ab illis attenderetur ad alia: quibus cum aſſenſum omninò præbere nollent Hiſpani; reſtrictionibus in iis formulis utebantur. ut Eccè.

Articulum de *Amneſtia* amplisſimis verbis expreſsêre, & ſupra Ordinum formulam ita auxere, ne qua ad nutriendam animorum diffidentiam occaſio

quo;

quoquo modo ſuperſtes videri queat, relicta; atque eatenus ad univerſum metum, ſcrupulosque omnes tam natos quam naſcituros ex animis ſubditorum planè radicitus evellendos. Placuit ſuæ Majeſtati, ut Generalis utrinque oblivio omnium illorum, quæ ab exordio primorum motuum accidêre, decernatur; ita ut eorum memoria perinde evaneſcens, ſepultaque intereat, ac ſi non accidiſſent: diſtrictè interdicens omnibus non ſolum Procuratoribus, Fiſcis, aliisque officiariis; verum etiam quibusvis perſonis publicis privatisve, ne deinceps rerum quarumlibet prætetitarum occaſione ulli negotium faceſſere præſumant, &c. & alia plura amplisſima, quæ in eam rem ſeqvuntur.

In eodem etiam Inſtrumento Hiſpanorum Legati dubiis quibusdam dicendi Formulis utebantur, quibus quæ omnino in ſpeciem admittere nunc & concedere videbantur, poſt ſancitam Pacificationem ut irrita & vana & non conceſſa eludere potuiſſent. ut Ecce:

De obſervatione Privilegiorum Provinciarum Belgii Articulum hoc pacto conceptum exhibuere.

Rex Vaſallis ſubditisque ſuis ſeriò promittit ac pollicetur impoſterum ſervare, manutenere; imò, ſi opus videbitur, de novo firmare, omnia & ſingula jura, Uſus, conſuetudines, immunitates, Exemptiones & privilegia quarumlibet Provinciarum, Civitatum, Communitatum, aliorumq; Privatorũ omnium, tam in genere quam in ſpecie, prout iisdem uſi fuêre ac fruebantur eô tempore quo S. M. dictis Provinciis olim ſolemniter inauguratus promiſit; & ſicubi eadem ipſa Privilegia interea temporis ullam infractionem ſive violationem paſſa fuerint, nihil promptius ſuerit quam eadem inſtaurare, & priſco vigori ſuo reſtituere. Sanè ſi quis articulum illum inſpiciat, primâ fronte Ordinum Articulo ea de re concepto, examuſſim

muſſim reſpondere videbitur. Latet interim anguis in herba; & Ordinum Legati ſummum fucum deprehendere. Nam quamquam revera eadem contineret quæ Ordines poſtularent: diſplicebat tamen,& ſuſpicionem meritò movebat reſtrictio illa verbis his concepta ac inſerta, *pro ut iisdem uſi fuere.*

Suſpectam dico meritò eam habuere, quia poſt pacificationem ſancitam cum Belgis de uſu vel non uſu Privilegiorum diſputaturus, & data commoda occaſione novas controverſias Rex Hiſpanorum moturus credebatur.

Quare ſatius eſſe putabant dubiam illam & ad novas lites excitandas comparatam formulam omitti, & ut in ſuis articulis fecerant generalem & omnimodam,ſine ulla ejusmodi reſtrictione proponere & admittere Privilegiorum obſervationem. In eodem etiam Inſtrumento ab Hiſpanis oblato, uno tantum vocabulo detracto, quo uſi Ordines erant, irritam fecere cæterorum omni-

mnium quæ concedebantur præſtationem. ut Eccè:

Articulos de Præſidiario milite civitatibus Belgii imponendo ita concipiebatur:

Et quantumvis Rex olim, licet invitus motuum tunc temporis exortorum occaſione coactus fuerit, peregrinum militem tuendæ autoritatis ſuæ cauſa in Belgium inducere: tamen paterne inſpiciens ad onera & gravamina ſubditorum, ſtatim à pace promulgata mandabit omnibus, ad unum usque extraneis militibus, quo citra moram Provinciis *B*elgicis excedant, eorumque urbibus Arcibusque milites naturales *B*elgæ ſubſtituantur.

In eo & Ordinum Legati, viri Cautiſſimi verbum unum detractum petitioni ſuæ deprehendere, quo totius beneficii non hoc tantum articulo, ſed in cæteris omnibus concesſi uſus irritus reddebatur; propoſuerant enim Ordines, ut Civitatibus non tantum imponeretur miles *B*elga natione, ſed *Ordinibus Accepus*

ptus & Gratus, quod poſtremum omiſerunt Hiſpani. Omne tamen totius *Pacificationis* fundamentum in hoc poſitum erat. *Belga* enim Miles Ordinibꝰ ingratus & potius in augendam Regis Dominationem pronus, quam in tuendam *Belgarum* libertatem cujusvis extranei militis & hoſtis loco futurus erat. Itaque ſuam hic formulam retineri Ordines omnino voluere.

In eodem inſuper inſtrumento ab Hiſpanis exhibito, in eum modum articuli quidam concepti extabant, ut callide, quæ certa eſſe debebant, incerta fierent, & tamen quaſi certa proponerentur, plusque futuræ poſt ſancitam Pacificationem interpretationi Regis quam Ordinum ſecuritati relinqueretur, ut Eccè:

Articulus de ratis habendis illis omnibꝰ quæ à Matthia Archiduce Auſtriæ & Ordinibus durante bello civili eſſent decreta, ita offerebatur conceptus atque concinnatus: Decreta vero juxta ac Diſquiſitiones & Ordinationes per

Archi-Ducem Matthiam & Ordines Statuum à tempore ultimarum turbarum ſub auſpiciis S. M. emanatæ, tametſi notoriè conſtet, legitimæ facultatis defectu viribus nequaquam poſſe ſubſiſtere: tamen ſtudio promovendæ hujus reconciliationis S. M. conſentit, ut pro legitimis & validis habeantur, ſuoſque debitos ſortiantur effectus, quo ad beneficia dignitatis, officia aut alias quæviſ res quæ ſolent eſſe poteſtatis ac diſpoſitionis ordinariæ illorum qui tenent locum Gubernatoris dictarum Provinciarum, non autem quoad ea quæ propriæ perſonæ S. M. reſervantur; aut ſi quæ facta ſint contra jura. Privilegia, aut immunitates Patriæ tam in generali quàm in ſpeciali ac particulari.

In eo articulo Ordinum Legati vim ſanciendæ pacificationis omnino infringi & everti videbant. Itaque excepere, nolle nunc temporis eam Diſputationem ingredi, An Diſpoſitiones & Ordinationes per Archi-Ducem Matthiam & Ordines facta ac decreta Legitimæ facul-

facultatis defectu careant. Quæſtionem hanc alterius eſſe loci. Sed hoc ſe nunc ſolum velle admonere Articulum hunc Paci omninò contrarium eſſe, ex quo nimirum infinitæ contentiones & lites inter Subditos & Regem poſſent exoriri: quarum evitandarum cauſa, nihil arbitrari ſe magis conducturum Regi aut Reipublicæ, quam ſi Formula Articuli ab Ordinibus, in eam rem exhibita, Pacificationis Pactis insereretur, ſanciéque obſervaretur.

In eodem etiam Inſtrumento Pacificationis ab Hiſpanis oblato, obſervabant Ordines quoſdam Articulos, qui obligatorii non erant (quemadmodum JCti loquuntur) in quibus nimirum Hiſpaniarum Regis officia potius quam debita exprimebantur: cum interim nulla Pacificationum certa aut immota vis eſſe queat, niſi partibus omnia non jam ex officio, ſed ex pactorum præſcripto neceſſario agenda imponantur.

DECRETUM.

Cum æquis Ordinum poſtulatis &

eorundem Legatorum cautionibus neceſſariis ſatisfacere Hiſpani abnuerent, à ſancienda pacificatione, illi ſibi abſtinendum putavere.

EVENTUS.

Ita factum, ut majorem ſecuritatem Belgarum Reipubl. bellum continuatum conciliarit; quæ iniquis ac ſubdolis pacificationis pactis non tantum fuiſſet ſubverſa, ſed ſimul etiam ejus revocandæ omnis omnino occaſio in poſterum ſublata.

JUDICIUM.

Non unum hic ſe obſervandum offert illis, qui ad ejusmodi officia ac negotia publica expediunda vocandi ſunt.

I. Monemur in pactis Pacificationum cum partibus ineundis maxime ad ea & eorum formulas eſſe attendendum, circa quæ aliter atque aliter exprimenda, partes quibuscum nobis res eſt, maxime hærent & occupantur.

II. In

II. In pactis Pacificationis curandum, ut non nomen ejus, ſed vis obtineatur. Vis obtinebitur, amotis, rejectis aut correctis formulis, aut etiam dilucidius explicatis, de quibus poſt ſancitam eam controverti poſſit ac dubitari.

III. In iiſdem nihil partium judicio aut arbitrio in exequendis pactis, omnia indubitatis ac immotis formulis eorumq; inevitabili præſcripto ſunt relinquenda. Si enim arbitrio partium quid relinquatur, non illæ neceſſitati pacificationis obſervandæ; ſed hæc illis ſubeſt, & pro arbitrio & occaſione infringitur, mutatur.

IV. Denique omnino abſtinendum eſt ab ineundis illis pacificationibus, in quibus partes plus pace quam bello petunt.

DISQUISITIO.

In quantum cives natura feroces & obſequii impatientes, armis debeant exerceri, ne tamen per ea aliquando operam dent rebellioni.

CASUS XCI.

ORta eſt in Senatu Lugdunenſi ſeculo ſuperiori diſputatio, cum civitas diuturnam Hiſpanorum obſidionem conſtanti animo ſuſtinuiſſet, & patientia ſua obſidentes defatigaſſet, an nimirum poſthæc plebi armorum uſum & exercitium velint concedere?

SENTENTIÆ.

Sciſſus eſt Senatus in duas partes, quarum altera pro remotione plebis ab armorum uſu contendit. Hoc enim medium eſſe, per quod vulgus ad deſperatam quaſi fortitudinem ducatur, ut ſtudio obſequii excusſi, defectionem moliatur & patret atrocem rebellionem. Tunc cives onerum impatientes, omnia quæ impetrantur, habituros pro jugo, & ſub prætextu libertatis magiſtratum invaſuros. Unde occaſio grata rotam Rempubl, ſubjiciendi effrenæ libidini.

Dein-

Deinde totam Civitatem reditus non fore in tuto. Quod ſi enim negotia publica luxurioſe commutentur, mercaturam & opificia conjici in decrementum; minui tributa, labi lucra publica, honeſte hucusq; geſta. Demum quoque curas Magiſtratuum eſſe, ne Cives inter ſe ipſi digladiarentur, & mutuis vulneribus icti, ſanguine civili maculorent forum.

Alii contrarium affirmabant, & manibus pedibusque pro civibus armatis, & militari exercitio aſſuetis, pugnabant. Hoc enim neutiquam diminui quæſtus, ſed incrementum parari, ſi ſtipendia, quæ Civitas colligit pro milite, Cives domeſtica virtute posſint facere. Dein utilitatem cum gloria eſſe mixtam, ſi leges & arma ſub uno clypeo tegerentur, quæ inopinatis offenſionibus ſubito posſint opponi: Neque periculum eſſe in contrario, cum tutior ſit Reipubl. quies, ubi ſempiternum habetur præſidium, cuilibet hoſti paratum. Gravisſimum autem eſſe diſcrimen, mænibus

ab hoſte impetitis, tum demum conſcribere militem, qui vim debeat coërcere. Contra, uſum armorum inter Cives florentem, indies augeri, auctam coſtodiri & quaſi per civile ſemen propagari ad poſteritatem; quæ olim habitura ſit militiam non exercitio ſed nativitate comparatam.

DECRETVM.

Quæſtio in Senatu ſic deciſa eſt: Conſtituebantur rei militaris profunde periti, qui Cives omnes ac ſingulos cuncta docebant, quæ egregio militi conveniunt.

EVENTVS.

Invaluit poſthæc uſus armorum civilium non tantum Lugduni, ſed etiam per totam Hollandiam. Sed quam pernicioſo detrimento Rerumpubl. & ignominioſo contemptu Magiſtratuum, nemo clarius intelliget, niſi qui Lugduni, Gondi Roterodami, totiusque Zelandiæ præcu-

recentisſimos motus & rebelliones præſentisſimo hoc bello ortas contemplabitur ratione.

JUDICIUM.

Quælibet Reſpublica ſuos habet hoſtes: & dulce eſt, imminentibus iſtis, ſtatim opponere vires inteſtinas, militiæ aſſuetas. Ergo pacis tempore Sibi comparet, quibus bello ingruente non poteſt carere. Equidem pulcrior eſt conditio Reipubl. ſi malo impendente non eſt mancipium alieni auxilii & extranei. Quare tutius eſt, ſi ſuos exerceat Cives, quibus in tempore posſit uti. Magnum civilis militiæ exemplum Helvetii ſunt, quos vix ullus armis laceſſere conabitur impune. Hi certe fœderata ſua fortitudine, ac hanc gloriam venerunt, quod ſola ſua, non aliena & conductiva virtute nitantur. Interim tamen examinanda ſunt Civium ingenia, an levia ſint & ad humanitatem compoſita; an vero natura ferocia.

cia. Si poſterius verendum, probe curabit Magiſtratus, ut pro modico rei militaris exercitio ſemper imperet, ne armorum abuſu Cives præcipitentur in ferociam toti Reipubl. nocentem.

DISQVISITIO.

An liceat Imperanti ſterilem conjugem dimittere, & propter ſpem prolis ducere aliam.

CASUS XCII.

Ex Hiſpanica Hiſtoria Deſumptus.

ALfonſus X. cognomine Sapiens, Legienis & Caſtellæ Rex in matrimonium acceperat Volantam, Jacobi Aragonii Regis filiam. Hanc vero; cum poſt multam expectationem à ſpe ſobolis videretur excluſa, dimittere ſeu repudiare Rex conabatur. Ante vero

non

non dimiſit quam quæſtionem in Conſiſtorio proponeret, quæ ſic fuit ventilata.

SENTENTIÆ.

I. Multi affirmabant repudium, quibus regiæ partes curæ erant, ex generaliſſimo principio: Regis poteſtatem eſſe abſolutam: & quidvis impune facere id demum Regem eſſe.

II. Regis fratres maxima ex parte deceſſiſſe morte immatura, adeoque Rege ſine maſcula prole vita concedente, periculum eſſe, ne regnum devolveretur ad extraneos, unde Reipubl. maximum diſcrimen conciliaretur, cui Rex mederi poſſit novis nuptiis.

III. Heinricum fratrem ſuperſtitem inſidiarum autorem, plebem & proceres in inimicitiæ ſtudium illexiſſe, fratremq; Regem trucidare nunc attentaſſe; qui furor extingui poſſet, ſi per prolem auferretur ſpes ſucceſſionis.

IV. Angi Regem infæcunditate Violantæ, ut, neglectis Regni curis, cura ſobolis ſit præcipua.

V. Li-

V. Lineam clariſſimorum Alfonſorum hâc uxoris ſterilitate prorſus extingui, ut nomen intereat & genus, quo poſtmodum Respubl. cum extrema ignominia veniret ad ſpurios. Aut ſemen per hanc infæcunditatem ſuſcitari ad interna & externa bella.

Contra vero, qui plus regiæ exiſtimationi quam curis non adeo propinquis conſulebant, non rumpendum eſſe fædus cum Violanta clamabant:

I. Nomini enim regio inuri infamiam.

II. Gravius ex novo matrimonio periculum eventurum, ſi Alfonſus Socerum Jacobum per repudium filiæ ad iras & arma laceſſeret. Non enim gravius malum eſſe & dolorem atrociorem, quam ſi connubia fædantur ignominia.

III. Peſſimum hoc eſſe Regis exemplum, ſi fidem conjugi datam a Religione præſcinderet: ad quod tandem tota Respubl. poſſit componi, ut quilibet

regio

regio exemplo munitus, fidem datam temere queat violare.

IV. Si Rex Violantam repudiaret, neceſſum eſſe ut Subditis quoque repudia, indulgeret, atque per ea in Remp: apertisſimas confuſiones introduceret; aut id nova lege tolleret, quod recentisſime, legis autor patraſſet.

V. Nec prosperas fore nuptias ſecundas cum Danica Chriſtina. Hanc enim, intellecta violatione primi matrimonii, eo non affore amore & fide, qua posſit, ſi à metu & mali facti memoria non eſſet immunis.

DECRETUM.

Non auditæ ſunt ſententiæ poſteriores. Nam vincere humanum animum in re vetita facile eſt. Misſi ſunt Daniam Legati, Chriſtinam Regis filiam in matrimonium expetitum, qui quoque officio egregie functi, Sponſam retulerunt.

EVEN-

EVENTVS.

Vix vero Chriſtina ex longinquo itinere Toletum appulſa, Violantæ uterus intumeſcere viſus eſt, ut palam gravidam eſſe Reginam intellectum. Unde Alfonſus rubore confuſus, neſciens, quomodo Levitati ſine nominis infamia conſuleret. Etſi vero Philippo fratri ſuo, Valliſoleti olim Abbati, & Eccleſiæ Hiſpalenſis Archiepiſcopo, ſacra depoſita veſte, Chriſtinam daret in matrimonium; tamen tantum invidiæ ſibi comparavit ex iſto facinore ut apud ſuos & extraneos regia autoritate exutus, tandem Regno quoque privaretur à ſuo filio.

JUDICIUM.

Sedulo cavere debet Imperans, ne aliquid admittat, quo aut Subditis poſſit eſſe ſcandalo, aut ſibi ſimiles irritare, qui ipſum odio proſequantur. Alteri enim parti inimicæ, cum altera poteſt reſiſtere. Alfonſus itaq; malam ſibi cau-

ſam

[...]am fecit, cum præter irritamenta mala [...] temeratam fidem, binos ſoceros Aragoniæ & Daniæ Reges, fecerit hoſtes. Igitur Sterilitatis vitio, ſpe potius & patientia, quam levitate & nominis infamia debemus mederi.

DISQUISITIO.

Si alicui Reipubl. ab utraq; bello concertantium parte fœdus offertur utra partes debeat eligere; an vero agnoſci deſideret neutralis.

CASUS XCIII.

Ex Hiſtoria Romana repoſitus.

PEndente inter Romanos & Antiochum bello, Quinctius Conſul miſſus eſt ad Ætolos, perſvaſurus, ut arma jungerent cum Romanis contra Antiochum. Pari modo auditus eſt Lega-

Legatus Antiochi apud Ætolos, qui ſocietatem eorum petebat, contra Romanos. Igitur congreſſi ſunt Principes Ætolorum, ſciſcitantes inter ſe, an conducat Antiocho parere, aut Romanis; an vero utraſq; partes velint amplecti.

SENTENTIÆ.

Quidam Antiochi ſocietatem affectabant, rati, Regem viribus validum, ſi non recepiſſent, viderent, quid patiendum iis exemplo foret: cum Romanorum procul auxilium, hoſtis Antiochus, cui reſiſtere viribus ſuis non poſſent, ante portas eſſet. Præterea Antiochum hucuſq; eo animo perveniſſe, ut non bellum inferat, ſed Græciam liberet à Romanorum jugo: adeo magis juſtam cauſam habere Antiochum quam Romanos.

Alii Romanorum Imperio conſtanter ſe ſuoſq; reſervabant, quia eorum Reſpubl. Orbis totius quaſi Domina videretur, cujus vires etſi quandoque incli-

inclinatæ ſint; attamen ad priſtinam potentiam nunquam non rediiſſe. Adhæc propoſitam Antiochi cauſam nullam eſſe, ſe enim neſcire, ad quas Civitates liberandas Antiochus, relicto Regno ſuo, in Europam trajeciſſet. Nullam enim Civitatem in Græcia ſciri, quæ aut præſidium habeat, aut ſtipendium Romanis pendat: aut fœdere iniquo alligata, quas nolit leges patiatur. Itaque vindice Libertatis ſe nullo indigere, cum liberi ſint, neque præſidio, cum pacem ejusdem populi Romani beneficio & libertatem habeant. Unde certum ſibi ſit, non modo non mœnibus recipere militem extraneum, ſed ne ſocietatem quidem ullam paciſci, niſi ex autoritate Romanorum.

Alii denique utramque amicitiam ſuadebant, adeoque ſalva Romanorum amicitia, & Regem in ſocietatem recipi poſſe. Ita enim ab utriusque injuria tutam fore Civitatem alterius ſemper præſidio & fiducia.

DE

DECRETVM.

Placuit Principibus ſententia poſtrema, quæ nulli parti injuriam viſa eſt inferri. Datumque reſponſum: Romanos in amicitia ſe compleċti; & Antiochum quoque in ſua ſocietate contineri, imprimis ſi Inſula excedant, atque itidem amici abeant.

EVENTUS.

Tantum periculum non fuit in cura, quam in re. Perdiderunt namque Ætoli gratiam & amicitiam Romanorum; neque tamen Antigoni iram & impugnandi animum mitigarunt.

JUDICIUM.

Sapere interdum ſibi videtur qui media incedit via. Et fateor beneficium id interdum eſt conſilii noſtri; ſed non ſemper. Incidunt hic nobis verba Taciti, de Valente: *mox utrumq; conſilium aſpernatus, quod inter ancipitia deterri-*

terrimum eſt, dum media ſequitur, nec auſus eſt ſatis, nec providit. Et quæ Quinctius in ſua quoq; perſuaſione adhibuit: *quod optimum eſſe dicunt non interponi vos bello, nihil tam vanum, aut tam alienam â rebus veſtris eſt: quippe ſine gratia præmium victori eritis.* Sane nulla ſalus ex hoc medio ei, qui neutram pugnantium partem amplectitur, utpote quo nemo amicos parat, nec inimicos tollit. Illud experti ſunt Florentini, quando detracto fædere cum Rege Aragonio manſere neutrales, perdentes Regis Franciæ gratiam, nec tamen Pontificis iram mitigantes. Delectamur vera voce, quam Alfonſus Neapolitanus dixit de Senenſibus qui neutrales miſerrime periere, videlicet, neutrales ſimiles eſſe in media contignatione habitantibus, qui ab inferioribus fumo, à ſuperioribus lotio premantur. Thebanis plurimum nocuit, quod neutrales eſſe voluerint, dum Xerxes Græciam oppugnavit. Et quamdiu talem ſe geſ-

ſit Ludovicus XI. Galliæ Rex, diuturnam pacem nunquam potuit impetrare.

DISQUISITIO.

Quomodo in Republ comminiſci liceat & expediat vectigalia, quæ cum minimo & propemodum nullo ſubditorum onere ſunt conjuncta, & tamen Respubl. utiliſſima futura.

CASUS XCIV.

Ex Belgarum rebus petitus.

MAgna pecuniæ vi opus habet Fœderatorum Respubl. ad ſuſtentandum tot annorum totque impenſarum cum Hiſpanis bellum. Opes autem quibus Fœderatorum Respubl. finitur non ſunt aliæ, quam quæ à ſingulis Fœderatorum Provinciis in commune ærarium inferuntur. Colliguntur illæ ex impoſitis

[illegible]tis ubique & acceptis vectigalibus ac [illegible]ibutis, quæ in principio eadem in omnibus provinciis recepta fuere. Sed [illegible] iniqvum poſtea uſu deprehenſum eſt, [illegible]que ob diverſam ſingularum Provinciarum conditionem. Cum enim E. G. ager Geldriæ non tam fœcundus ſit ac ferax, quam ille Hollandiæ: iniqvum videbatur, pro ſpatio centum decempedarum agri Geldrici tantum perſolvere, quantum pro ſpacio centum decempedarum agri Hollandici, longè quam ille fœcundioris. Placuit igitur communi Fœderatorum conſilio, habita magnitudinis ratione & opum ſingularum Provinciarum, certam pecuniæ ſummam ſingulis indicere in commune ærarium quotannis inferendam; *quotam* vulgo vocant. E. G. Si centena florenorum millia in commune ærarium ſint inferenda. Quota nomine una Hollandia ſexaginta florenorum millia præſtat; Zelandia decem millia florenorum reliquæ cæteræ Provinciæ, ſingulæ plus, minusve, pro ut magis vel minus ſunt opulentæ.

lentæ. Atque ita ſingularum Provinciarum Ordinibus integrum eſt, quam volunt & ſuæ Provinciæ expedire exiſtimant imponendorum tributorum rationem inire, qua Quotam ſuam præſtare & ſatisfacere communi Fœderatorum Reipubl. posſint.

Hollandiæ igitur Ordines pleriſque mercibus impoſitis gravibus ſatis vectigalibus; nec tamen illis, obcreſcentes in dies impenſas ſufficientibus: de novis atq; aliis ſuperioribus annis cœperunt cogitare: invitatis in eam rem Edicto publico ſubditorum ingeniis, præmio illis amplisſimo propoſito, qui novi alicujus Tributi ſubditis minime oneroſi, & Reipubl. utilisſimi rationem eſſent inventuri.

SENTENTIÆ.

Extitit tandem non nemo callidus & ingenioſus, qui vectigal ſive Tributum *Chartæ* ſigillatæ eſt commentus (vocant *de Impoſt van bezegelde Brieven*) quod

quod nimirum pendendum eſſet omnis illius Chartæ nomine cui ſigillum Ordinum erat impreſſum.

Volebat ille, ut autoritate publica conſtitueretur, ne qui Codicilli aut Libelli ſupplices ab Ordinibus, Urbium aut Pagorum Magiſtratibus vel Aſſeſſoribus Curiarum, vel aliis quibuscunque publicis Collegiis admitterentur, neque in Curiis deſcripta manu forenſia Inſtrumenta litigantium reciperentur, neque a Quæſtoribus publicis Chirographa (quæ Quitantiæ vulgo vocantur) admitterentur, neque acta a Notariis, Secretariis, Procuratoribus, aliiſque publicis perſonis conſignarentur.

Denique ne quæ ejuſmodi Inſtrumenta in judicio ac foro rata haberentur, niſi omnia chartæ, ſigillo Ordinum munitæ, eſſent inſcripta: ut Secretarii Urbium, Pagorum, Curiarum chartam ejusmodi civibus divenderent, & ſigilli majoris impreſſi nomine aſſes ſex, & minoris nomine aſſes duo pro ſingulis

philaris ſive bogis (ut vulgo loquuntur) ab Emptoribus perſolverentur.

Prout enim majoris vel minoris res eſſent, quarum argumentum deſcriberetur, majoris vel minoris ſigilli uſus eſſet.

Placuit pleriſque Ordinum ingenioſum illud Commentum.

1. Quia modicum erat quod pro philaris ejuſmodi ſingulis chartaceis ſubſellis eſſet perſolvendum.

2. Quod pauperes & depreſſæ conditionis homines quaſi eſſent hic & exempti, cum illi vix ejuſmodi negotia aut gerenda aut deſcribenda habeant, in quibus ejuſmodi chartarum poſſit eſſe uſus.

3. Quod ex hoc Tributo plurimum commodi in ærarium poſticum poſſet conferri, dum inter civium opulentiores Mercatores litigantes, contrahentes continuus ac multiplex futurus eſſet earum chartarum uſus.

Erant tamen ex Ordinibus nonnulli, qui

qui quædam adverſus eam exigendi Tributi rationem objiciebant.

I. Quod ejuſmodi ſigilla facilè imitando à privatis posſint exprimi, nec proclive eſſe fraudem deprehendere. Itaque hac ratione periturum facilè omnem hujus Tributi uſum.

At vero reſponſum eſt præveniri eam fraudem poſſe, ſi in ſingulis urbibus Secretarii ſingulis ſigillis nomen ſubſcriberent; neque enim tam facile eſſe manum alterius quam ſigillum exprimendum imitari.

II. Quod ſæpè iniqua ejusmodi chartis Privati eſſent inſcripturi, quibus impreſſum videre *Ordinum* ſigillum, quid revera aliud futurum, quam publicam autoritatem iniquitati Argumenti commodare.

Sed reſponſum eſt, aliud longè eſſe ſubjicere, aut ſubtus exprimere Ordinum ſigillum, aliud in ſupremo chartæ margine ad oram id exprimere.

Si ſubjiciatur, videri confirmari, quæ ſupra ſcripta ſunt: ſi vero in margine ſu-

periore extet, non alterius rei futurum indicium, quam chartæ publicæ, cuius neceſſarius uſus ſit, in conſignandis illis rebus quæ publicis Magiſtratuum oculis & curarum judiciis eſſent offerendæ.

Ad oram igitur ſupremi marginis chartarum ſpectari hæc ſigilla debere.

DECRETVM.

Placuit Ordinibus approbare & inire eam tributi exigendi rationem.

EVENTVS.

Placuit etiam aut non diſplicuit ſubditis, cum modicum eſſet illud quod earum chartarum nomine perſolvendum indicebatur. Magnus tamen pro Republ. proventus erat ob quotidianum (ſicut dictum eſt) & continuum earum uſum.

IVDICIVM.

Inventum profectò ingenioſiſſimum,

mum, & cujus in quavis Reipub. facillimus poſſit eſſe uſus. Nam autoritate hic publica tantum opus eſt in eo indicendo, & nemo Civium facilè illud modicum abnuere poteſt quod venit perſolvendum.

Et ſane, ſi quis accuratè excogitet, exiſtimo ad eam rationem in quavis Republ. plura aliâ nullo negotio poſſe excogitari. Quod ſi enim ut E. G. hoc nunc aſſeram, in Republ. inſtitueretur, ut ſingulæ literæ quibus alii aliis ſe ad hæc aut iſta præſtanda obſtringunt, aut debere ſe aliquid profitentur (obligationes vulgo vocant) vendidiſſe ſe aliquid teſtantur, annis ſingulis de novo, confirmarentur manu Secretarii publici, dorſo literarum, ut loqvuntur, hujus rei cauſa inſcripta, niſique id fieret, ut irritæ & invallidæ ejusmodi literæ haberentur, ac novæ & repetitæ confirmationis nomine aliquid Reipubl. penderetur, majus quid aut minus, pro ut majoris aut minoris momenti eſſet, vel ſummæ literarum ſingularum Argu-

mentum. Haud illibenter ſubditos admiſſuros qualecunque hoc Tributum exiſtimaverim, utpote cum utilitate ſua conjunctum, literis ejuſmodi magis magisque hoc pacto quotannis confirmatis.

DISQVISITIO.

Quomodò inprimus probanda ſive & faciliter admittantur ea vectigalia, quæ non tam titulo Neceſſitatis publicæ, quàm emendandorum, qui corrupti ſunt, morum imponuntur.

CASUS XCV.

Ex Inſtitutis Fœderator. Belgarum deſumptus.

URrgente publica neceſſitate de novis vectigalibus conſtituendis ſuperioribus annis eſt cogitatum. Inter alia quæſitum: An non in tanta multitudine litium & cauſarum quæ vel

vel Magiſtratibus Urbanis vel Curiis offeruntur vectigal aliquod à temerè litigantibus titulo corrigendi corrupti Moris, exigendum videretur?

SENTENTIÆ.

Quidam id iniquum exiſtimabant.

I. Enim id ſatis grave eſſe, ſi Actor, aut is in quem agitur in judicio, cauſa cadat, Afflictionem non addendam eſſe afflicto.

II. In vectigalibus imponendis ad id ferè attendi, ut ea præſtare maximè neceſſe habeant, quorum florentes res ſunt & fortunæ: Et quantum licet, ab illis abſtineatur, quæ pariter divites & pauperes premunt. Maximè autem & omnino ab illis, quorum onus ſoli paupertinæ & miſeræ conditionis homines ſint ſubituri. Atqui miſeros eſſe qui causâ cadunt. Cur igitur ſolis illis novum vectigal imponeretur? quin verò à fœliciter litigantibus id juſtius exigendum videri.

III. Non ad inſtar pœnæ hoc vectigal temerè litigantibus debere aut poſſe imponi. Neque enim hic quicquam mali videri committi, quod pœnam poſſit mereri. Si enim cauſa aut controverſia impedita exorta ſit inter privatos, non tam hoſtes ſæpe æquitatis, quam ignaros juris; quidni ejus finiendæ cauſa ad peritiam & autoritatem Magiſtratuum aut Judicum recurreretur? Vix enim decerni poſſe quis temerè litigaverit, id enim totum in animo repoſitum eſſe, quia ſi iniqvus ſit, temerè litigaſſe videri. Cætera in eventu ſi quis cauſa cadat, apparere potius infeliciter quam temerè eſſe litigatum. Cur igitur, aut quare hoc vectigal ad inſtar pœnæ imponeretur?

IV. Et profectò, ſi quid imponendum, pœnæ ſatis eſſe; cum, qui ſuccumbunt in Judicio, in expenſas etiam litis, quæ multæ ſatis ac graves ſunt, ſoleant damnari.

Contra alii diſſerebant;

I. Non

I. Non addi hic afflictionem afflicto; Neque enim cenſeri afflictum oportere, qui non accipit quod petiit, non alia de cauſa, quam quia non debebatur. Si quis afflictus hic haberi debeat, eum aut eſſe Judicem, cujus temerè & iniquè intentatâ lite augentur curæ; aut eum, cujus ſive actor ſit, ſive in quem agatur, Jus & actio in dubium & Controverſiam vocatur.

II. Fruſtrà hic in medium adferri, miſeros aut pauperes minimè vectigalibus eſſe onerandos. Litigatores enim, quorum tanta frequentia hodie eſt, opimæ ferè eſſe homines conditionis; rarò aut nunquam Pauperem litigare, cum non habeat aut prætendat quicquam, propter quod cum alio contendat. Quid ni igitur præſtituto vectigali velut pœnam pecuniariam illi luerent, qui & meriti eam ſunt & poſſunt ſuſtinere.

III. Quippè meritò imponi pœnam, Ex eventu enim apparere, non tantum infeliciter, ſed etiam iniquè & contra

ſas eſſe litigatum. Niſi enim contra-ſas de quibus ſermo eſt, litigarent, non ſuccumberent eorum judicio, quorum eſt jus tueri & juſtitiam adminiſtrare.

IV. Nec ſatis profectò pœnæ eſſe, ſi ad expenſas, factas in litem, præſtandas ſuccumbentes conſtringantur. Hoc enim fieri in ejus gratiam, qui victor in Judicio exſtitit, cujus juſtæ actioni, nihil decedere debet per expenſas, quarum cauſa in ſolo illo eſt, qui iniquam cauſam probandam aut defendendam ſuſcepit. Nondum tamen hic ſatisfactum eſſe Reipubl. quæ iniqua lite intentata, veluti læſa debet videri. Ut fur non ſuſtinuiſſe ſatis pœnæ creditur, imo nè pœnam quidem ſuſtinuiſſe, ſi vero Domino reſtituit rem ablatam, niſi etiam exemplo alterius pœnæ aut emendetur ipſe aut emendet alios. Ita hic quoque eſſe cogitandum. Nam vectigali hoc, ut pœna, impoſito, cautiores futuros alios in litibus intentandis. Pro moribus igitur & pro Republ. cum facturum ſit hoc vectigal, cur non admitteretur?

V. Ne-

V. Neque novum eſſe hic quandam quaſi conſtitui pænam: neq; enim ignorari poſſe, quid in jure Romano diſertim cautum ſit adverſus temerè litigantes.

DECRETUM.

Placuit igitur decernere & approbare vectigal, quod temere litigantium eſt, vulgo *De Impoſt van ongefondeerde proceſſen*, ſolet appellari.

Eſt autem id quod penditur ab illis, qui coram Magiſtratibus Urbanis, Curiis, aliisque Tribunalibus publicis aliis litem intentant, & in judicio ſuccumbunt, pro ut major aut minor ſumma eſt, de qua litigatur, plus minuſve pendi ſolet. E. G. Si florenorum illa ſit quinquaginta, aſſes triginta; Si centum, Sexaginta pendantur; atque ſic porrò.

Sub initium conteſtationis litis, pecunia illa curiarum Secretariis perſolvenda eſt ab actore. Si autem Actor ſuperior cauſa evadat, attritus ille, in quem Actio inſtituta eſt, quique ſuccubuerit, reddere ei cogitur pecuniam, quæ

quæ vectigalis hujus nomine Secretariis Curiarum eſt perſoluta.

EVENTUS.

In tanta litium frequentia hæc velut pœna temerè litigantibus impoſita, licet in tanta hominum iniquitate vix corrigantur mores: admodum tamen Reipublicæ ærarium adjuvatur. Licet enim non uterque finis, alter ſaltem obtinetur; & alterius obtinendi forſan intereſt, alterum non obtineri.

JUDICIUM.

Rectè & pro Republ. cenſuiſſe Ordines hic crediderim; Juſtus enim eſt & laudabilis, nec cuiquam ingratus eſſe poteſt titulus emendandorum Morum, qui ſunt corrupti.

Accedit, quod nemo ægrè ferre debeat id Vectigal, quod pendere non cogitur, niſi qui imprudens eſt & iniqvus.

Quæ faciliima eſt omnium imponendorum vectigalium Ratio.

DIS-

DISQVISITIO.

Quam juris dicendi rationem obſervare æquum ſit in ſubditis ad perſolvenda debita conſtringendis tempore Civilium & externorum bellorum, quibus pleraque vaſtata ſunt, aut ſtatim poſt illa.

CASUS XCVI.

Ex Hiſtoria Belgica decerptus.

CUm temporibus Phllippi II. Hiſpaniarum Regis civilibus bellis diſtrictæ in ſua viſcera Belgii Provinciæ deſævirent, & jam rapina & libidine militari bona plerisque erepta eſſent aut eriperentur: interimque ſeveri & importuni creditores coram judice debitores ſuos, qui ſolvendo aut omnino aut tum non erant, continuò convenirent: quæſitum in ſupremo Belgii Senatu eſt, an ordinaria & recepta hactenus juris dicundi ratio pro creditoribus adverſus debitores deberet obſervari.

SEN-

SENTENTIÆ.

Diſtractæ illæ ſunt in duas partes, quarum altera creditorum, altera debitorum cauſam magna contentione agebat.

Qui pro Creditoribus loquebantur ita ſtatuebant.

I. Æqvum petentibus æquitatem autoritatemque recepti juris denegari non oportere. Neque poſſe deeſſe eorum actionibus qui juſtas adverſus alios intentarent. Denique Magiſtratus eſſe non negare jus cuiquam, ſed id ipſum adminiſtrare.

II. Quæ belli atrocitate debitoribus evenerint clades, non excuſare debitores aut impedire actionem Creditoris. Planè ut qui pacatis temporibus aut agrum alterius aut prædium conduxit, etiamſi cæli injuria nihil conductori obtulerit, præter miſeram ſterilitatem, ad conductionis pretium tenetur. Ita hos debitores ob illatam infelicis belli cauſam abſolvi non oportere.

III. Ejus

III. Ejus quidem rei æquitatem in eo conſiſtere, quod ubi ſupra votum & expectationem agrorum & prædiorum proventus nonnunquam conducenti ſuccedunt: Locatori tamen non competat, præterquam in illud pretium exigendum, in quo ordinarii proventus reſpectu inter contrahentem jam ante conventum eſt. Ut igitur inter felicia tempora, conductor locatori nihil addit: Ita inter infelicia locatorem conductori aliquid remittere non teneri. Imò ad curam & induſtriam conductoris facere, ita felicium temporum ſucceſſus habere & moderari, ut iis infelicium ſortem aliquando poſſit penſare. Similem autem plane in hoc caſu oblato eſſe conditionem, ac proinde eodem modo de debitoribus & creditoribus, quo de Locatoribus & conductoribus in jure privato judicari oportere.

Pro Debitoribus & temporum Necesſitate minora alii in medium afferebant.

I. Non

1. Non eſſe quidem boni Magiſtratus negare jus cuiquam, aut non admittere juſtas Actiones. Interim boni Magiſtratus eſſe eas differre, ubi non ſuo tempore intenduntur. Neque tantum juſtum eſſe debere quod quis merito petit, ſed modum etiam juſtum, quo petit. Recepto jure modos ordinarios agendi in rebus ordinariis & quæ quotidie offeruntur, eſſe conſtitutos: In extraordinariis igitur, quidni nova ratio ineatur? Non legibus ſemper obſtringi Magiſtratus, ſed aliquando circumſtantiis temporis & neceſſitate. Hanc illam eſſe moderationem quovis jure Magiſtratui permiſſam, qua fit ne ſummum jus ſumma fiat injuria.

Et quæ ratio eſt, ob quam debitoribus convictis, qui negligentia ſua aut mala fide tales ſunt, ſpiramenta temporum ad ſatis faciendum ſenſum creditoribus ordinario jure conceduntur: Ea haud dubie multo eſt major, ac perinde temporum intervalla iis ſunt permittenda debitoribus, qui nulla ſua culpa, ſed publica

blica calamitate & inevitabili injuria temporum ſunt tales.

II. Quæ belli atrocitate debitoribus inciderint mala, non impedire quidem, ſi ex ſtricto jure agatur, actionem creditoris, ſed mereri interim & flagitare ejusdem humanitatem. Ex cujus humanitatis Lege, cum jus omni & gentium omnium & Civile ſingulorum populorum progonatum ſit, in ejus executione prætermitti non oportere. Ex hujus præſcripto creditorē non ſemper eſſe creditorem ſed ſubinde hominem: nō tribunal ſemper, ſed aliquando tempora deniq; Magiſtratum non judicem, ſe ſemper cauſæ ſed aliquando arbitrum neceſſitatis, cogitare debere.

III. Fruſtra ex fœcunditate & ſterilitate agrorum pro creditoribus differi. Nam pacatis temporibus & ſervari poſſe fructum fœcunditatis & priori vel futuro uberi proventu facilè averti damna ſterilitatis. Inter hæc autem inteſtina bella & bona, quæ hactenus acquiſierant, pleriſque eſſe erepta, & ea invecta mala,

mala, ut ſi ad contracta inter hæc debita omnia ſolvenda teneantur, nunquam poſſint eluctari. Unde igitur ſolatium tanti mali aut remedium niſi a receptarum legum moderatione.

IV. Communem calamitatem æqualiter ferri debere inter ejuſmodi Reip. Cives, & facilius ferri, quo plures inter ſe damna patiuntur. Æſtimari igitur damna & æquali proportione dividi autoritate Magiſtratus oportere.

V. Et vero creditores quomodo tantum ſatisfacturos cenſeant debitores? quosdam horum omnibus eſſe exhauſtos: nihil igitur ab his poſſe præſtari. Niſi autem iis remittatur debitum, induſtriam eorum & fortunam impoſterum ſubverti. Nec in gratiam creditorum potius quam ſuam aliquid aggreſſuros debitis ſemper futuros immerſos: quosdam vero fundos adhuc posſidere, peculia ac domus, illis ad tempus, neceſſario remittendam eſſe debiti ſolutionem. * Si enim difficili hoc tempore ſub haſta venalia exponantur,

quæ

quæ in bonis adhuc habent, nullo aut exiguo pretio ab emptoribus oblato, nimium profectò miſeris deceſſurum.

VI. Amicum & a Republ. conſcriptum militem inſediſſe pleroſque agros & domus, damna igitur nonnullis illata ab illis, qui defenſioni omnium incumbebant: Quidni omnes proportione habita ferrent, cum uſum defenſionis fructumque omnes ſint experti. Juſtum enim quovis jure eſſe ut damni non ſit expers, qui fructus ſe participem aut fecit aut facit.

DECRETVM.

Pro mitiori hac ſententia autoritate Philippi Regis Hiſpaniarum conditum edictum promulgatumque eſt publicè. Sunt autem ejus edicti, quæ maximè huc faciunt præcipuique momenti hæ leges & conditiones.

I. Creditores in debitores eorumq; bona manus nō injiciunto, etiamſi ex contractu cum debitore inito, promptæ, ut in

loco

foro loquuntur, paratæ que executionis, evictionis & ſublationis nis acceperint poteſtatem: Sed Provincialem & ſupremam Curiam primum conveniunto, & libello ſupplici actiones ſuas eorumque cauſas exponunto.

II. Provinciales Curiæ aſſeſſores cauſa cognita, ſi moderato & remiſſo non rigido juri ob calamitatem temporum deprehendant eſſe debere locum, ad idoneos & intelligentes rerum Arbitros debitorem creditorem que ableganto.

III. Arbitri non ex ſtricto & ordinario jure, ſed præſentis præteritique temporis calamitoſi, & damni vel majoris vel minoris accepti ratione de debito vel minuendo vel remittendo vel differendo ſtatuunto, & prout licebit ſatisfacere contendunto.

IV. Si creditores aut debitores arbitrorum judicio ſtare abnuerint, ad ordinarios judices cauſam referunto.

V. Ju-

V. Judices verò non ſecundùm ordinarios, ſed juxta hujus Decreti infrà ſcriptas Leges de cauſa cognoſcunto, ſtatuunto.

VI. Quod ſpectat intereſſe & reditus, qui non ex perſonali obligatione ſed hypothecata, ut loqvuntur, h. e. poſſesſione, conductione, uſufructu, fundorum, prædiorum, agrorum, ædium aliorumque ejus generis bonorum debebuntur: Si ulla poſſeſſori, conductori, uſufructuario, vel propter invaſiones & direptiones militum extiterint, inhabitata, inculta, deſerta, infructuoſa, à tempore incumbentium ejusmodi malorum in hunc diem usque debitores à debito ſolvendo immunes pronunciantor, habentor.

VII. Si eadem bona partim habitata, partim deſerta, partim culta, & partim inculta; imò ſubinde tota culta aut inculta, habitata aut non habitata fuerint: judices pro ratione commodi & damni quod debitores acceperint & temporis debitum partim remittunto, partim ſolvendum indicunto.

VIII. Quod ſi qui reditus ex perſonali obligatione debuerint, ſi calamitate temporum ita afflicti ſint, ut ſolvendo impares deprehendantur, a debito in perpetuum excuſantor. *Si vero in* præſens tantum impares inveniantur, & poſteà ſolvendo debito credantur ſuffecturi, judices ſolvendi neceſſitatem in idoneum tempus differunto, & creditorum actiones in id rejiciunto.

IX. Debitores interim accepta damna certis documentis in judicio allatis probanto, & ſi creditores ea falſi convincere, iisque meritò alia objicere poſſint, convincunto, objiciunto.

X. Ne autem Decreti hujus gratiâ ad ignaviam, negligentiamque debitores utantur, quamprimum & quoties licebit, ad agros, prædia, domus redeunto, ea inhabitanto & colunto: niſi fecerint, hujus Decreti gratia non fruuntor. Vicini ad agros, prædia, domos reverſi industria, Lex hæc cuique & exemplum eſto.

EPIN-

EVENTUS.

Ita ex hujus Decreti Lege omnibus eſt ſatisfactum, & operoſæ ac iniquæ lites facillime ſunt præventæ & integra æquitatis judicum manſit fama, novo decreto ſtabilita; quanquam ab ordinaria juris dicundi deflecterent ratione.

JUDICIUM.

Judices & Magiſtratus non receptis legibus ſemper, aliquando tempori & necesſitati adſtringuntur, ubi inter vim aut arma, Civilium imprimis bellorum jure ſuo aliis uti haud licuit, ſtrictum aliis in illos nec debet nec poteſt. Quò autem ordinarii judices nihil iniquitati aut affectibus in ejusmodi judiciis tribuiſſe credantur: Supremi Principes & Magiſtratus & obviam eunt necesſitati, ac illibatam & integram conſervant judicum famam, ſi novam inducunt judiciorum formam tempori, perſonis, rebus accommodatam. Quicquid enim contra ordinarias leges fit, quàm contrarium eſt legibus recepti, tam legitimum nova lege invecta exiſtimatur.

DISQUISITIO

An & quando & quomodo Respubl. ejusq; res privatorum & poſſeſſiones, ut, agros, ædes, aliaque; quomodo vendicare ſibi poſſint Principes aut Magiſtratus.

CASUS XCVII.

Ex Hiſtoria Romana ſelecłus.

LOcaverant Prætores Romæ aquam in Urbem aliunde ducendam fornicesque in eam rem faciendos; Impedimento operi fuit M. Licinius Craſſus, qui per fundum ſuum non paſſus eſt aquæ ductum derivari.

Quæſitum igitur in Senatu; Quid juris Prætores in poſſeſſionem hominis privati; Aut M. Lucinius Craſſus pro re privata adverſus Prætores haberet?

SENTENTIÆ.

Pro Craſſo dicebatur.

I. MagiſtratusSupremos & Principes omnia etiam quæ privatorum ſunt, Imperio

perio quidem, non autem Dominio poſſidere. Imperio, accepta poteſtate condendarum Legum, ſecundum quarum dictamen res ſuas tenerentur adminiſtrare privati. Non Dominio, quia id non omnium eſt, ſed ſingulorum reſpectu rei, quam quis ſuam & privatam habet. jam autem non tantum Imperium, ſed Dominium cenſeri, hominem privatum invitum cogere ad rei ſuæ alienationem.

II. De poſſesſionibus ſuis incertos continuò futuros privatos, Si Magiſtratibus aut Principibus rerum eas alienandi ſibiq; vindicandi continuo futura ſit poteſtas; jam autem Reip. intereſſe, ex Civilis etiam juris præſcripto, ne dubiæ & incertæ ſint poſſesſiones rerum privatarum: alias enim imminui Civium induſtriam, nec facilè quenquam excolere velle res ſuas, quas paulo poſt metuit, juſſu Magiſtratus non ſuas diutius, ſed publicas futuras.

III. Idcirco agros publicos areasque publicas in principio conditarum Civi-

tatum non nullas relictas, ut ex iisdem occaſione ſatisfieret Reipublicæ, a dirutis agriſque privatorum intactis. Quo igitur jure in poſſeſſiones privatorum prætores nunc injicerent manus?

IV. Ad voluptatem tantum, & ornatum facturos aquæductus: Ejus autem cauſa rei ſuæ tradendæ aut vendendæ homini privato non debere imponi neceſſitatem. Hujus enim ſolius tituli excuſari, ſi quid authoritate Magiſtratuum peccatur in privatos.

V. Fruſtra à Prætoribus pro CRASSI agro pretium offerri. Non poſſe enim poſſidentis & nolentis alienare bona facile æſtimari. Si enim ex aliorum judicio ſatisfiat æſtimationi, nondum ſatisfactum judicio & æſtimationi ipſius Domini, qui nullo cum pretio ſua ſæpe cupiat immutata. Et eo loco agros ſuos CRASSUM habere.

Pro Prætoribus contra in medium afferebatur.

I. Verum ſe id agnoſcere, Principes & Magiſtratus non dominio, ſed imperio

tio tantum omnia poſſidere: neque hercle in id nunc impingi; non enim dominium exercere Prætores. Neque enim eos ſuum credere quod ſit Privatorum, ſed ſuum facere conſtituiſſe pretio juſto oblato; quomodo rerum ſuarum privatis inter ſe permiſſæ ſunt alienationes, quidni eodem privati publicæ exſpectationis Imperiô ſatisfacerent? Inter privatos volentes fieri rerum alienationes, quod par in parem Imperium non habet. Contra inter Magiſtratus volentes & privatos coactos admitti poſſe alienationes, quia Magiſtratus Imperium habet in privatos. Non tamen abſolute id poſſe Magiſtratus, ſed ad perſolvendum pretium teneri. Quia in res privatas nullum dominium poſſunt uſurpare; atque ita agere prætores conſtituiſſe.

II. Agros olim & areas communes Reip. fuiſſe aſſignatas, ſed pro modulo civitatis quantillæ in primo ſui exordio erant. Nunc illis auctis, præſidium merito peti ex poſſeſſionibus privato-

rum, præſertim, cum quicquid publicè ſit, fiat etiam incommodum ſingulorum.

III. Privatos ſe & ſua omnia debere Reip. & accepta & conſervata; etiam ſanguinem & vitam: quidni igitur bona? Nam qui majus debet, minora etiam, haud dubiè debere intelligitur. & tanto quidem magis, quia oblato pretio non gratis agros ſuos CRASSUS aliique in Remp. ſunt collaturi.

IV. Ut Urbanorum & ruſticorum prædiorum inter privatos quædam ſunt ſervitutes, ne ſcilicet hominibus officiatur, ne ſupra præſcriptum altius extollantur ædes, ut tranſitus & iter aliaq; aliis concedantur: Ita tacito quodam contractu videri Rempubl. hanc ſibi ſervaſſe poteſtatem, & privatis indixiſſe ſervitutem, ut, quotiescunque opus, quam minime fieri poſſet privatorum damno, privata publicæ cederent necesſitati. Naturalem igitur, & juris Gentium hic eſſe obligationem, qua hoc caſu Cives patriæ ſuæ obſtringuntur.

V. Ne-

V. Facile autem poſſe æſtimari privatorum Bona, nimirum, ſi & pro bonis ſatisfiat pretio vulgò recepto, ubi emptiones, venditionesque agrorum inter privatos inſtituuntur, &, ſi pro ratione damni, quod ex coactâ alienatione ſenſit Dominus, Magiſtratuum judicio inſuper quid adjiciatur. Neque enim æqvum eſſe, ut ubi cum republ. initur contractus, in infinitum extendatur pretium finitæ rei. Eo caſu contumaciæ Privatorum & iniquæ æſtimationi non præmium ſed pœnam deberi.

DECRETUM.

Quæ quanquam magnificè dicerentur, alias vim & locum habitura, prævaluere tamen, qui pro Craſſo loquebantur. Non quod nihil Reipubl. liceat in privato loco invito Domino, ſed quod plurimum referre arbitrarentur Patres, aliquidne pro Republ. neceſſariò fiat cum incommodo privatorum, an ad voluptatem & ornatum duntaxat. Aquæductus autem iſti quos moliebantur Prætores, præter ornatum & voluptatem nul-

venderentur, Gentiū jure, aut privatorum non læſa libertate. Et ſane ſi muniendi oppidi cauſa ducendi muri, foſſæ aut viæ publicæ aperiendæ, fori conſtruendi privato agro aut Inſula opus eſſet, poſſet pretio ſoluto ſumi ab invitis. Cum enim nos noſtraq; omnia ſicut dictum eſt, Reipubl. debeamus, ſi ea ultro non offerimus, ubi opus venditio coacta non ademptio eſt, ſed condictio repetitioq; ab ingrato. Id ipſum in Batavia quoque & limitaneis ſive præſidiariis Belgii, Civitatibus continuo obſervatur. Interim prudentiâ Magiſtratus, cum coactæ illæ venditiones privatis incommodæ ſunt, nonnunquam multa ejusmodi incommoda poſſunt præveniri, ſi decretis nimirum in tempore conditis obſtent, nequæ tal a in agris ſuis moliantur privati, quæ Reipubl. cauſa deſtruere poſtea aut demoliri ſit neceſſe. Ita, quod & in Belgii nonnullis limitaneis Civitatibus obſervatur, prædia & ædificia ſuburbana, quæ obſeſſis noxæ & Obſidentibus commo-

do eſſe ſolent, ubi obſidionis inſtituendæ perpetuus incumbit metus, caute pro[illegible] ſunt, & merito inhiberi. Ita enim incommoda privatorum prudentiâ Magiſtratus præveniuntur aliàs titulo Neceſſitatis publicæ excuſantur.

DISQVISITIO.

An & quomodo & quando liceat belli tempore cum [illegible], gerendi quis in [illegible] vicinorum, qui hoſtes non ſunt, agro, arces extruere, aut poſitas in eo urbes, præſidiis occupare.

CASUS XCVIII.

Ex Hiſtoria Belgica depromptus.

EXorto inter Hiſpanos & Belgas Fœderatos bello, multas Cliviæ, Imperii, Electoriſque Colonienſis Civitates vi armorum ac occupatione fœ-

dera

derati invaſere, inque limitaneo earundem ditionum agro, Arces, Caſtella, aliaque militiæ opera exſtruxere. Itaque inter Imperatorem, Clivienſes, Colonienſes, aliosque vicinos atque ipſos Ordines, multis legationibus diſputatum eſt: An id liceret & æqvum eſſet.

SENTENTIÆ.

Illi quorum civitates aut agri occupabantur, omninò id iniqvum eſſe contendebant.

I. Amicos ſe eſſe & fœderatos. Itaque hoſtilia inferre ſibi aut in agro ſuo exerci, quanquam adverſus alios, non oportere; hac enim ratione bellorum injuriis involvi ſeſe, ſuosque intricari.

II. Inter hæc civilia Belgarum Hiſpanorumque bella neutrius ſe ſemper partis exſtitiſſe. Itaque ex gentium jure Neutralitatis, ut loqvuntur, beneficio, quamdiu eam ipſi non infringerent,

vent, uti ſe oportere. Quam ſeparata à Belgis & Hiſpanis ſua cauſa, tam belli injuriis exceptos ſe eſſe debere.

III. Neminis eſſe, ſi æqvus ſit & bonus, invadere dominium rei alienæ. Vacua tantum eſſe aut fieri occupantium: Si quæ ab aliis poſſeſſa, eripi non poſſe, niſi vi armorum: & eripi non debere, niſi juſta armorum etiam ſit cauſa: quam ſe nullam ſuppeditare.

IV. Ex Urbibus ſuis occupatis & extructis ſuo in agro Arcibus meritò ſe metuere & ſecuritati ſuæ & libertati. Quævis beneficia debere ſe vicinis & fœderatis: ſed ea nulla cogiant impelli poſſe, ex quibus liquido appareat, non niſi damnum ſe & noxam præſentiſsimam poſſe expectare.

V. Si quid Hiſpani hic tentaverint ante fœderatos, iniqvum id eſſe; nec proin-

proinde Fœderatos imitari id oportere. Sed etiam invitos, nolentes, reluctantes quasdam ſuas Civitates ab Hiſpano videri occupatas. Non igitur id imputandum ſibi, in quod non conſenſerint, imò qui adverſa continuò ſint teſtati, teſtenturque etiamnum.

Ordines Fœderati contra iſta acerrimè pro cauſa ſua contendebant.

I. Amicos & fœderatos ſe vicinos iſtos libenter agnoſcere, nec injurias adverſus ſolitam pacem ſe inferre aut cogitare: neque enim aut amicitiam aut pacatæ viciniæ fœdus violari, ubi à vicinis innoxium beneficium petitur & reportatur. Quid enim id novæ in ſe contineat? Arces excitare in alieno Agro vicinorum, in iis nihil propoſitum ſibi præter ſuam ſecuritatem. Neque eſſe quod de noxis illatis hactenus

nus queri poſſint vicini. Jam autem quod alteri & vicino prodeſt, nec nobis nocet, naturæ & gentium jure alteri non debere aut poſſe denegari. Neque violari ejusdem vicinitatis pacem, quanquam vicinorum Urbibus occupatis, licet ne quidem occupatæ debeant videri. Non enim habere eas Fœderatos, ut vacuas, ſed agnoſcere veros earundē Dominos, ſed non minus interea Socias & amicas eas æſtimari. Quidni igitur amicus miles admitteretur? Sociorum eſſe tuto inter ſeſe commeare; neq; enim in alium finem vicinis in urbibus Fœderatorum militem diſponi.

II. Agnoſcere ſe libenter, Neutrius partis eſſe has civitates reſpectu Dominorum: Sed reſpectu hoſtium Hiſpanorum non eſſe aut cenſeri poſſe tales, utpote qui ſuas eis præſidiis incaudant, qui cum inſidientur Fœderatis ex ipſis illis occupatis locis, & aut à Dominis excedere non jubeantur, aut quanquam juſſi non excedant: Non poſſe Fœderatos diutius agnoſcere aut

alii-

æſtimare jus illud neutralitatis, quod ipſi jam Domini adverſus Hiſpanos tueri non poſſunt. Nam tantum quisque in Republ. habere creditur, quantum poteſt defendere, cætera adverſantis ſunt, ſi non jure ſaltem armis. Jam verò impotentia & infirmitas vicini populi; nullo jure officere debet ſecuritati aliorum vicinorum. Si Clivenſes, Colonienſes, aliique adverſus Hiſpanos ſua tueri poſſunt, cur non tuerentur? ſi tueri non posſint aut negligant, cur in eorum infirmitate aut negligentia cauſa Fœderatorum laboraret?

III. Non invadi dominium rei alienæ. Omnia integra manere dominis; Imperium, privilegia, jurisdictiones, & ſi quid ejus generis ſit. Duo in publicis negotiis hic eſſe diſtinguenda, dominium nimirum rei, quod quisque ſibi cum alio non communicandum habet, & præterea quod jure Gentium & Naturæ in alterius Dominio ut ſuum meritò prætendit ac petit. Salvo cujusque

jusq; Dominio quisq; aliis ſuum hic poſcere merito poteſt. Hoc jure vicinorum militi tranſitus non debet denegari; hoc jure commercia, quæ cujusq; gentis peculiaria omnibus tamen Gentibus communia eſſe natura voluit, non poſſunt prohiberi; hoc denique jure quisquis in alieno Dominio merito poteſt defenſionem ſuſcipere illius loci, per quem noxam inferri poſſe ſibi intelligit, niſi ab ipſis Dominis probè, & quantum pro Vicinorum ſecuritate neceſſe eſt, defendatur. Defenſio enim talis ad vicinum ſpectat, ubi vicinus alter illi impar eſt. Talem autem eſſe Clivienſium aliorumque conditionem; juſtum proinde eſſe, quicquid Fœderati hic agerent ex neceſſitate.

IV. Cum ab Hiſpanis pleræque Civitates illæ occupatæ ſint, & ipſæ illis Hiſpanis à Fœderatis jure belli eripiantur, non eripi à dominis ſed iniquis & injuſtis poſſeſſoribus. Proinde jure Neutralitatis neutiquam à ſeſe infringi. Vel enim volentibus Dominis vel no-

lenti-

lentibus eas urbes inſediſſe Hiſpanos. Si volentibus, jam non Dominos, ſed dominium quaſi transtuliſſe videri: non neutrius partis eſſe ſed partium ſtudia ſecutos, eoque titulo non ut amicos ſed ut hoſtes à Fœderatis invadi. Si nolentibus, quidni Fœderati vicinis injurias illatas ulciſcantur? præſertim cum Reipublicæ cauſa injurias illas Fœderati ſuas debeant interpretari.

V. Si quæ Civitates ejusmodi ſuperſint nondum ab Hiſpanis occupatæ, cum tamen quasdam occupatas omnes Hiſpanos invadere velle cauté intelligatur; quidni eorum conſilia prævenirent Fœderati priusquam prævenirentur? Id jure Gentium in publica cauſa ſemper exſtitiſſe: privatos non intelligi meritò vim inferre, niſi adverſus vim illatam; alias non eſſe defenſionem inculpatæ tutelæ. Principes verò & populos non cogi exſpectare vim illatam, ſed ſi ſalvam velint eſſe Rempubl. in tempore prævenire oportere inferendam,

dam, Inferendam autem colligi ex ſimilibus quæ evenere.

VI. Pro Fœderatis militare æquiſſimarum Gentium Exempla, præſertim Romanæ, quæ Cretenſem Inſulam non alio titulo olim invaſit, quam quod ſibi oportunam ac ideò commodiſſimam hoſtibus ſuis futuram præviderei. Imo & Britanniam primitus non alio nomine aggreſſa eſt, quam quod Gallos hoſtes plurima militiæ ſubſidia ex Britannorum ditione referre ſpectaret.

VII. Fruſtra prætendi iniqua eſſe, quæ hic geſſerint Hiſpani: Non velle Fœderatos quod iniqvum eſt, ſed ulciſci. Fruſtra prætendere Clivienſes & aliis nolentibus ſe & invitis Urbes quaſdam ſuas ab Hiſpanis eſſe inſeſſas. Nam eodem titulo & tueri ſe poſſe Fœderatos. Nam quia invitis Dominis loca occupaverint Hiſpani, ex quibus noxa inferretur quotidie Reipubl. Fœderatorum: Fœderatos, quanquam invitos & nolentes, cogi tamen Hiſpanorum

rum exemplo quod præceſſerit, ſuæ ſibi proſpicere ſecuritati.

VIII. Et poſtremò, ut in jure privato Legis Aquiliæ actio ceſſat, dum quis arcendi incendii cauſa vicinas ædes deſtruit, ob juſtum metum, ne ſuas quoque ignis invadat: Ita multo majori jure in publica Gentium & Principum cauſa, quod à potente Tyranno aut hoſte bello premitur, poteſt, ut ſibi conſulat, Vicinorum Principum ac Populorum Urbes, etiam illis invitis, præſidio ſuo firmare.

DECRETUM.

Igitur nequicquam alia & contraria teſtantibus vicinis Fœderati in cœpto conſilio perrexere, Urbibus, Arcibusque quæcunque licebat, & quibuscunque erat opus, non in damnum vicinorum, ſed pro cauſa ſuæ præſidio occupatis.

EVEN-

EVENTVS.

Ita factum eſt, ut per latus aut infirmorum aut negligenter agentium aut ſub jure Neutralitatis ac titulo inſidias clam meditantium ditiones Fœderatorum contra Hiſpanorum vota in hunc usque diem extiterint tutiores, eruptionibus hoſtium in ipſo vicinorum agro, quod tutiſſimum eſt, continuo propulſatis.

JUDICIUM.

Cumque alienæ pariter & noſtra partim pro Gentium & Reipubl. cauſa ſunt, eo, quo dictum eſt modo vicinorum, quanquam amici ſint, agros & oppida poſſe occupari arbitramur, non in eorum noxam, ſed pro defenſionis noſtræ neceſſitate. Aliena autem & noſtra pariter ſunt, quæ neceſſitatem ex jure Gentium, quæ neceſſitatem ex oblato caſu, quæ denique [illegible] utilitatem in ſe complectuntur. Neceſſitas ex jure Gentium eſt, ut [illegible]

[illegible]

matrimonia; ac proinde Romani meritò vicinorum quanquam nolentium matrimonia ſibi vendicavere. Ex oblato caſu necesſitas eſt, ut tranſitus per agrum vicinum, qui adeò negari non poteſt, ut armis juſtisſimis pandi posſit & aperiri: Innoxia utilitas eſt, qua communicari nobis à vicinis cupimus, & meritò cupimus quæ ut utilia nobis, ita cum nulla Vicinorum noxa ſunt conjuncta. Iniquum eſt, inquit Tullius, alteri negare quod tibi nocere non poſſit. Quod adeò verum eſt, ut ne quidem hoſtibus debeat denegari. Et, ejusmodi beneficiu, ne quidem beneficiorum nomen mereri Seneca eſt profeſſus dat. igitur ex oblato caſu necesſitate, in loco pacato extrui arces poſſunt aut occupari. Deniq; Magiſtratus eſt omnia tuta timere. Itaq; quicquid in vicinorum agro hoſtes poſſunt, quo noxa queat nobis inferri, idem nobis licitum eſt. Reipubl. enim ſi foris lædi posſit, non domi tantum, ſed foris etiam debet juvari.

DIS-

DISQVISITIO.

De victis rebellibus, quomodo in obſequio ſimul ac benevolentia erga victorem poſſint contineri, ut tamen iis novam rebellionem moliendi vis omnis præcidatur.

CASUS XCIX.

In Flandria Hiſtoria recentiſſimus.

Cum ante non multos annos, fœdus inter Gallum & Hiſpanum factum expiraret, & prudentia imprimis Gallica, item & bellandi ars ad ſummum culmen pervenerant; Flandriæ plures loci, inter quos Inſulæ, Tornacum, Duacum &c. expugnabantur. Itaque Gallus, impetrata locorum difficili deditione, victoriam & fortunã proſecuturus, operoſus fuit in conſilio, quo pacto victas urbes poſſit in obſequio continere, ne tamen numeroſum præſidium, cujus ad novam Spem opus habebat, earum relinqueret inſpectorem. Igitur

Igitur in bellico Conſilio beneficium quæſivit, quod futuris conatibus non ſit impedimento; novos tamen ſubditos poſſi compeſcere & in officio retinere.

SENTENTIÆ.

Nonnulli rebantur, ſatis eſſe victoriarum, modo parta retinerentur; nam majorem eſſe virtutem parta tueri, quam vincere, & nova moliri. Nunc enim communi incendio cuncta flagrare, & periculoſa eſſe fœdera, quo neſciat Gallus quemnam armorum ſocium debeat agnoſcere. Item ponderoſa eſſe Hiſpanorum conſilia & plerumque efficacia, neque eos acquieturos donec collectis viribus Gallicam potentiam fregiſſent ex improviſo. Adeoque melius eſſe captas urbes tueri, earumque incolas forti præſidio in Subjectione & fide conſervare. Alii hæcce ad quæſtionem reſpouſa, incommoda eſſe dicebant. Nam hic ſaltim quæri, quo medio ſubditi novi ad obedientiam poſſint conſtringi, non verò an belli finis debeat fieri. Per hoc autem quæſtioni ſe ſatisfeciſſe

videbantur, ſi nimirum victi terrerentur ſeveritate victoris, & autores contumaciæ gravisſimo genere ſupplicii afficerentur. Sic enim fore, ut metu magni exempli, ad jugum quaſi perpetuum alligarentur.

Iterum alii cenſebant, tunc demum contineri poſſe in obſequio urbes expugnatas, ſi prudentiæ capita quemvis eventum docta, item & armorum perita civitate eximerentur, ut in alium locum ducta non poſſent materiam ſuppeditare plebi, victorum excutiendi jugum. Plebem enim ſemper in diverſas ſcindi partes propter reſpectus & dignitatis communionem, ut autore eminentiori ſublato, nullæ res posſint expediri.

Alii maximam civium partem in caſtra ducendam putabant, quæ ſuccederet in vices præſidiariorum qui a l Gallica arma aſſueti idem poſſent præſtare in pugnis, ac iſti, qui intra mœnia relinquerentur ad tutanda munimenta. Quo etiam ſtudia civilia ſepararentur & unionis

onis fortitudo in rebellibus quibusvis rumperetur.

Quidam hanc Sententiam improbabant: quia ſit contra prudentiam Galli bellicam, militem in caſtra ducere invitum non minus, quam inexercitatum; cum gravius inde periculum ſubnaſcatur, ne nimirum cives dato ad aliquod prælium ſigno, in conſpecta totius exexcitus defectionem parent totumque exercitum confundant: quod longe pejus ſit, pro Gallica Republ. malum quam ſi tres aut plures urbes dudum captæ amitterentur ſine ſanguine.

Commodius verò conſilium eſſe ſi bello captis belli inſtrumenta ſubriperentur & Singuli cives diſarmarentur. Tunc enim animum labi & metum induci ubi defendendi media auferuntur, ut ſpes quæ armis nititur, prorſus vileſcat & ſenſim pereat. Benevolentiam verò conciliari poſſe, ſi captis civitatibus, antiqua privilegia in ſuo vigore conſervata, de novo promulgarentur.

DECRETUM.

Placuit ſententia poſtrema, & ſeveriſſimis mandatis ubique affixis juſſum eſt, ut ſinguli cives arma ſua, çujuſcunque ſint Generis deponerent & in curam conferrent. Prohibitum verò fabris ferrariis omnibus ac ſingulis ſub pœna capitis & bonorum ne ulli civium gladium aut aliud armorum genus pararent.

EVENTUS.

Profuit hoc conſilium utilitati Gallicæ hucusque.

JUDICIUM.

Ambigui ſunt Bellantes, favente fortuna, neſcii, an plura quærant, an verò parta debeant tueri, ſicuti aleatores, qui, capta per ſortem pecunia, dubitant, an aleæ verſatili ſit amplius fidendum, an verò cum lucro parato ſit abeundum. Videlicet magnæ curæ eſt, urbem capere reluctantem; attamen majoris, eam ſine numeroſo præſidio extra tueri, & capto-

tum

rum civium hoſtilitatem intra averte-re. Gallicum certe, hoc eſt, callidum fuit, tale conſilium, quo devicti diſarmabantur, & privilegia eorum in vigoris continuatione conſervabantur. Hoc enim victori peperit benevolentiam; illud verò ſecuritatem.

DISQUISITIO.

Quibus mercibus domeſticis in Republica conſultum ſit vectigalia imponere, quibus non item.

CASUS C.

Ex Hiſtoria Neapolitana deprompt⁹.

Erici colligendi textendiquë magna eſt induſtria apud Neapolitanos, inque eo labore & artificia maxima totius multitudinis pars occupatur, Cum ſuperiore ſeculo nova

Neapolitanis vectigalia imponenda, Rex Hiſpaniæ indiceret, quæſitum in conſilio Pro-Regis eſt; Cum tanta Serici copia inter Neapolitanos ſit, ejusque plurimus apud exteros Vſus; An non in ſingulas ejus libras Carolinum exigere tutum foret?

SENTENTIÆ.

Probabant id alii.

Primum enim magnam pecuniæ vim ex eo facile eſſe colligendam, cum nullius mercis aut frequentior uſus aut commercium frequentius, quam ſerici inter Neapolitanos. Vectigalia autem omnia vana eſſe & operæ aut doli pretium non continere, niſi ſint opima.

II. Onus vectigalis exteris potius quam indigenis incubiturum, propter vectigal aucto nimirum ab indegenis ſerici pretio, quo illi, cum eo carere non posſint, perſolvere teneantur.

Alii contra id improbabant, ea imprimis adducta ratione, quod aucto propter vectigalia Neapolitani Serici pretio, commercium ejus in præſens florentiſſimum, omnino turbandum profligandumque crederetur. Cum enim in aliis Ditionibus ejusdem Serici etiam copia ſe offerret, quod tributis haud oneratum ac proinde viliori pretio redemptum, ab aliis potius impoſterum petituri ſint quam à Neapolitanis.

DECRETUM.

Inter multas altercationes prior tamen Sententia pervicit.

EVENTUS.

Longè verò ille improſperrimus fuit. Sericum enim ab exteris mercatoribus viliori pretio aliunde mox eſt petitum. Qua ratione commercia hæc Neapolitanorum omninò turbata, quibus florentibus & vectigali non impoſito, aucta fuiſſent Neapolitanorum magis magisque in dies opes, quarum potius

quam Serici nomine tandem exigi po-
tuiſſet optimum tributum.

JUDICIUM.

Ex indigenis & nativis Regnorum bonis, ea, quæ exteri deſiderant, & aliunde peti haud poſſunt, vectigalibus prudenter poſſunt onerari: quæ aliunde peti queunt, non item: aliàs enim eorum commercia præſentisſimo cum damno aliò transferentur.

Idipſum nuper à Fœderati Belgii Ordinibus Serenisſimo Poloniæ Regi reſponſum eſt. Ille cum mercibus quæ in Dantiscanos & Pillanos portus invehebantur, grave aliquod vectigal imponere decreviſſet; Inter evectas autem merces potisſimum eſſet Poloniæ frumentum: ab ordinibus judicatum eſt, ex Moſcovia ac aliunde idoneam frumenti copiam peti poſſe. Itaque, niſi ab imponendo vectigal deſiſtat, potisſima Polonaæ & Dantiscanorum Commercia inverti poſſe ac turbari.

F I N I S.

INDEX DISQUISITIONUM POLITICARUM,

Hoc volumine comprehenſarum.

CASUS I.

DE Matrimonio Principali ſeu Princi-pis, Pag. 1.

CASUS II.

Ejusdem fere, ſed paulum diverſi argu-menti. 5

CASUS III.

Imperator, quando contra creſcentem Gallorum potentiam Hollandis eſt opitula-tus, an jure id facere potuerit, ut non arti-culum XIII. ſuæ Capitulationis exinde vio-laverit. 10

CASUS IV.

De juſta, Provida & tempeſtiva ab ini-quo & Tyranno Principe defectione. 17

CASUS V.

De induciis cum Hoſte ineundis aut non ineundis. 27

CASUS VI.

Qualem Victor erga victos ſe gerere debeat, victoria accepta: an ſævitia metui, an vero clementia cupiat amari. 34

CASUS VII.

De arctiore & Sumptuoſo bellico fœdere, ab inferioris potentiæ populo cum vicino ac longè Potentiori principe ineundo vel non ineundo. 41

CASUS VIII.

De arcibus vel ſtruendis vel non extruendis ad debitas Civitates in obſequio continendas. 47

CASUS IX.

Vbi in partes & Civilium Bellorum factiones Regna trahuntur, aut Reſp. quanta & quomodo de principibus Regnorum aut Rerumpubl. viris Supplicia ſumenda ſint. 55

CASUS X.

An juſtum ſit, Majeſtatem ſubire Judicio Majeſtatis? ſeu. An à Majeſtate Sententiâ

tentia definitiva dici poſſit contra Majeſtatem. 66

CASUS XI.

Quomodo cum Subditis rebellibus & iterum Devictis agendum ſit. 77

CASUS XII.

An Legatus teneatur inſidias in Principem ad quem miſſus detegere? 81

CASUS XIII.

An in delictis, & in quibus adverſus Remp. & leges eſt peccatum, proximos Conſiliarios & Miniſtros Principum mandatum Principis excuſet & præſtare poſſit impunitos? 88

CASUS XIV.

An imperia ex divinationibus liceat ſperare. 93

CASUS XV.

Quid magis expediat Reipublicæ, ſatis fieri ſibi pati eius nomine, quod in alios prætendit & nuncium remittere prætenſioni; An verò non pati ut ſatis fiat, & continuò in alios prætendere? 100

CASUS XVI.

An in una Republica citra ſalutis publicæ

jacturam duæ religiones diverſæ poſſint tolerari. 106

CASUS XVII.

Quomodo Principes & Supremi Magiſtratus in domeſticis Civitatum Controverſiis oblatis, difficili præſertim & externis bellis impedito tempore, decidendis ad odium partium declinandum prudenter ſe gerere debeant. 113

CASUS XVIII.

Quando & quomodo à ſupremis Magiſtratibus eorumque miniſtris vel Legatis in publica cauſa adverſum alios proteſtandum ſit. 119

CASUS XIX.

An Clericis ſeu hominibus ſacris bonæ conſcientiæ indulgendum ſit de rebus Politicis imperium, & an quicquam Conſilii in Rempubl. poſſint conferre. 124

CASUS XX.

Si Privilegiis conceſſis ſubditi abutantur, aut ex iis improviſa oriantur mala, quomodo in iis vel tollendis vel corrigendis gerere ſe debeant Principes aut Magiſtratus. 134

CA-

CASUS XXI.

An & quomodo quis in Republ. ad publica conſilia admotus, Conſilii & Imperii eventus teneatur, ejusque nomine pœnam ſubire debeat. 140

CASUS XXII.

Si utrinque aliquid Principes aut Populi, aut Civitates prætendant, quo ordine, quaque ratione in dirimendis illis controverſiis ſit procedendum. 147

CASUS XXIII.

Vtrum in electione Imperantis extraneus ſit quærendus: 150

CASUS XXIV.

Quomodo ſe gerere debeant populi aut Civitates, quarum modicæ & infirmæ ſunt vires, ubi à vicinis Principibus potentiâ Superioribus inſigni aliqua injuria afficiuntur, 157

CASUS XXV.

An nothi ſive ſpurii Imperio recte posſint præfici. 163

CASUS XXVI.

Qua ratione Populi Civitates, Respubl. adverſus Principes ſuos, legibus adſtrictos,

ctos, nimia affectantes, commodiſſimè ſine invidia ac odio tueri poſſint, ac conſervare priſtinam debitamque ſibi libertatem. 169

CASUS XXVII.

An ſemper utile ſit in Republ. accuſari nocentes & puniri, quanquam graviſſimorum ſcelerum compertos. 174

CASUS XXVIII.

In Controverſiis diverſi Imperii Subditorum, quæ ſecum trahunt cauſam publicam & pacem; quando & quomodo publica privatis anteponenda ſint. 177

CASUS XXIX.

An Chriſtiano Principi liceat per religionem, fœdera cum infidelibus inire 183

CASUS XXX.

Cujus principis patrocinio in dubiis rebus infirmior Reſpubl. tutiſſimè ſeſe credere poſſit ac debeat. 190

CASUS XXXI.

Quomodo & quando poſt bella civilia ſepulta valere credantur, quæ belli & victoriæ jure à victoribus conceſſa aliis, aliis erepta ſint. 195

CA-

CASUS XXXII.

An Triumphator, qui ſola ſua manu & virtute urbem aut totam Provinciam liberavit, propter perpetratum crimen rapi debeat ad ſupplicium. 200

CASUS XXXIII.

Vbi initum cum aliis publicum & ſolemne pactum, & in obſervatione ejusdem pacti multa Reipubl. noſtræ damnoſa experimur? Quomodo pro Reipubl. ſalute, nec tamen violata fide, Conſiliorum rationes ſint inſtituendæ. 206

CASUS XXXIV.

An ad capiendum contrariæ factionis autorem uti liceat amphibolius & æquivocationibus, quas literis & diplomatibus inſerere poſſunt principes, ut datam fidem in hoſtium exitium poſtea posſint revocare. 212

CASUS XXXV.

Vbi ob juſtam & gravem cauſam turbæ à ſubditis excitatæ ſunt, an ideò pœnæ exempti intelligantur. 219

CASUS XXXVI.

An Imperantes ex patrimonio ſive Domanio

manio aliquid poſſint alienare, & donare, miniſtris ſuis aut aliis extraneis. 211

CASUS XXXVII.

Quomodo miniſtri Principum & Supremorum Magiſtratuum agere debeant, Ubi in remotioribus locis quædam agenda accipiunt in mandatis, quæ vident & certo intelligunt ſe non niſi cum maximo & damno & motu ſubditorum poſſe dare effecta. 229

CASUS XXXVIII.

Qua ratione inter multos aut omnes noxios de quibusdam eorum tutiſſime ſumi poſſit neceſſarium ſupplicium. 235

CASUS XXXIX.

Quid inferiori Imperanti agendum, quando videt à Potentia fortiori ſibi vim inferri fineſque ſuas & viſcera regionum hoſtiliter invadi & quidem ex non ſatis cauſa juſta. Qualem viam eligere debeat; an ſub metu majoris periculi ſubmittere ſe debeat & deprecari; an vero fortunam tentando, cauſæ juſtitiam armis defendere, atque ſine ſuperioritatis reſpectu vim vi repellere. 241

CA-

CASUS XL.

Qua ratione mala, quæ tolli non poſſunt, optimis legibus minora fieri posſint & conſtringi. 248

CASUS XLI

An invitis Poſſeſſoribus, & ſi pro Reipubl. ſalute, vi & jure liceat tranſire per fines confœderatorum. 252

CASUS XLII.

Quando in publcis negotiis ad verbum attendendum, quantumque in iis pro reipubl. momentum ſit. 256

CASUS XLIII.

An mulieres literis & politioribus ſtudiis adhibendæ. 163

CASUS XLIV.

Quomodo exorta populi, iniqua aut à tempore aliena potentis ſeditione obdecreta in nonnullorum gratiam facta, ſalvis illis, ſalvaque Autoritate publica, excitata ſeditio ex tempore componi queat & ſopiri. 268

CASUS XLV.

Oriuntur quandoq; in Reipubl. lites de Præcedentia, quæ disſidia fovent & bono publi-

publico nocent, conſiliumq; tunc reſiduum difficile uter utrum præcedat? unde ſic diſquirimus: quando in aliquo conventu duo diverſæ civitatis Collegia, ejusdem dignitatis, concurrunt, ita tamen, ut membra ſingula in quolibet collegio gradu ſint impares, ſimul tamen indiviſim dignitatem Collegii exhibeant, an æquum ſit, infimum ſuperioris Collegii præcedere ſupremum in Collegio inferiori Seu per exemplum: An in conventu Canonicus Eccleſiæ cathedralis præcedat Prælatum Eccleſiæ Collegiatæ. 272

CASUS XLVI.

An non extraordinario in caſu oblato, extraordinarius conſtitui debeat Magiſtratus, etiam adverſus recepta privilegia & leges, ubi ordinaria & conſueta imperandi ratio aut non ſufficit aut obeſt neceſſitati. 277

CASUS XLVII.

Quomodo in fœderibus quæ cum exteris aut Civitatibus aut Rebus publicis ineuntur maximè providendum ſit, non tantum ut leges Fœderis accurate utrinque obſerventur

ventur: ſedut Legibus inſeratur, caveatur; que, ut tam perpetua maneat cauſa, cui ut fundamento innititur fœdus, quam perpetuum futurum eſt ipſum fœdus. 283

CASUS XLVIII.

Quomodo in hoſtilibus obſidionibus ſit procedendum, ſi obſeſſi inter ſe contraria deditionis ſententia contendunt. 288

CASUS XLIX.

Si urgente cauſa onera publica imponuntur, plebs vero & Senatus iſta etiam ad Profeſſores volunt extendere, an Profeſſores teneantur contribuere. 295

CASUS L.

Quo pacto in fœderibus, quæ inter Civitates Populosque Communis hoſtis arcendi cauſa ineuntur, certamina Ambitionis, per quæ uſus ſæpe perit, in mittendis, accipiendisque auxiliis commode posſint præveniri. 299

CASVS LI.

An nova inſtituta adverſus receptas priscis temporibus leges introducta, & in Republ. aliquot jam annorum uſu obſervata, ad antiquarum legum dictamen & formam

mam ſub prætextu quaſi libertatis debeant mutari. 304

CASVS LII.

Quomodo in eligendo Magiſtratu ſit procedendum an ad Genus & Nobilitatem, an vero magis ad animum & virtutem ſit reſpiciendum. 312

CASVS LIII.

An conſultum ſit, ut mulieres contineantur viros ſuos in caſtra ituros. 317

CASVS LIV.

Qua ratione clandeſtinæ & disſimulatæ Rebelliones, aut alia adverſus Rempubl. aut Principem meditantium Artes in apertum, in tempore posſint produci. 321

CASVS LV.

An leges, quibus alienigenarum connubia prohibentur, ſint approbandæ? 326

CASVS LVI.

An & Quando præſentia quædam bona à Magiſtratibus ut mala rejici debeant, ubi certus aliquis metus magni alicujus mali eventuri, ſi præſentia bona admittantur. 330

CASVS LVII.

Quomodo Inferior in cauſis gravatoriis ſummam Majeſtatem poſſit convenire: & an debeat. 340

CASVS LVIII.

Pacta & Fœdera publica, quo tuto iniri poſſint & obſervari, quanta cura, quantaque cautione antè omnia expendi debeant eorum Mandata, qui aliorum Principum aut Populorum nomine nobiſcum de rebus arduis agendi decernendique accepêre poteſtatem. 345

CASVS LIX.

Quomodo ex duobus malis minus eligendum, & quid minimum in adminiſtratione Reipubl. debeat cenſeri. 354

CASVS LX.

De Injuriis Regio miniſtro lingua aut calamo illatis. Quomodo iſtæ legaliter debeant & poſſint vindicari? 363

CASVS LXI.

Quæ & quomodo vectigalia publica hominibus quibusdam privatis, nomine publico

blico pro certa pecuniæ ſumma in annos ſingulos in ærarium publicum conferenda, expediat collocare. 369

CASVS *LXII.*

Si aliquod membrum Societatis abutitur privilegio conceſſo; an ideo totum Collegium iſto privilegio jure poſſit privari. 378

CASVS *LXIII.*

Quomodo inter Situ & potententia inæquales populos, quos tamen, ut vicinos, in unum fœdus coire oportet, æqualitatis ratio poſſit inveniri. 383

CASVS *LXIV.*

Quomodo admittendæ ſint juſtæ etiam querelæ eorum, qui Reipubl. debent, & debiti flagitant remisſionem. 389

CASVS *LXV.*

Quomodo publica res ita privatis elocanda & permittenda ſit, ne ea in fraudem Reipubl. & damnum utantur. Quomodo etiam in contractibus qui ejusdem rei nomi-

nomine cum Privatis ineuntur, non ſufficiat finem eorum aſſequi, niſi etiam ad modos innoxios Reipubl. quibus pervenitur ad deſtinatum finem, attendatur. 394

CASVS. LXVI.

Quomodo graviſſimæ pœnæ in eos ſtatuendæ ſint, qui in minimo alicujus ſceleris gradu deprehenſi nocere poſſunt in infinitum, non aliter atque illi qui ſummo ejusdem ſceleris gradu ſunt deprehenſi. Denique quando pecuniariæ pœnæ inutiles in Republ. & propemodum nullæ ſint. 400

CASVS LXVII.

An bono Publico & ærario Principis expediat in medio belli furore facere pacem, militem mittere, & bellicos ſumptus conferre in Fiſcum; an vero utilior ſit pacificatio hoſte ſuperato & deportata victoria. 405

CASVS

CASVS LXVIII.

Qua ratione adulterata moneta, cujus jam magna copia in Rempubl. invecta eſt, cum minimo ſubditorum damno debeat & poſſit cohiberi. 412

CASVS LXIX.

Si exhauſto ærario impoſita tributa ſubditi pendere recuſant, & ſeditionem parant: hoſtis autem imminet finibus Regni, & neceſſitatem tribuendi quaſi imponat: quomodo tributa acquirere & ſeditionem tollere queamus? 413

CASVS LXX.

Adverſus Ambitum, præſertim externorum, qui ad publicas admoveri cupiunt dignitates, quo potiſſimum remedio ſit agendum, & quam utiles ac neceſſariæ in Rempubl. ſint illæ Leges, quibus non tantum pœnæ adverſus malos decernuntur, ſed etiam malis, etiamſi tales eſſe velint, non poſſit eſſe in poſterum locus. 419

CASVS

CASUS LXXI.

An parcendum ſic rigori, in Aulæ Miniſtrisſimo, ſi quid contra expreſſum Imperantis edictum ex propoſito delinquit. 427

CASUS LXXII.

Quomodo in Republ. quædam ſubinde negotia ſe offerant, quæ oblata præſenti potius conſilio expedire utile ſit, quam certum aliquod & perpetuum de iis condere Decretum. Quomodo etiam Decreta certis perſonis certoq; tempori alligata, utiliora longe illis ſint quæ latius ſe expandunt. 433

CASUS LXXIII.

Quale debeat eſſe bellicum conſilium, ſi Ducis alicujus copiæ in prælium eductæ, jam tum, ſigno ad pugnandum ſonante,

ex

ex parte deficiunt & tranſitum molien-tur. 41[?]

CASUS LXXIV.

Quomodo minima ſtipendia decerni illis debeant, qui ejusmodi in Republ. im-ponuntur dignitatibus in quibus non ſta-tu aliqua, ſed maxima induſtria cura-opus eſt; & quomodo tamen illis abunde posſit ſatisfieri. Denique quæ in univer-ſum ſtipendiorum ratio eſſe debeat in Rei-publ. adminiſtratione. 41[?]

CASUS LXXV.

Quomodo in ſopiendis bellis civilibus & ſancienda Amneſtia ſive eorum quæ in-terea facta ſunt perpetua oblivione, at-tendendum ſit imprimis, neque titulus ſuperſit Principi cum quo bellum civile geſtum eſt, cujus prætextu aut interpre-tatione poſtea pœnas iis imponat, quibus Amneſtiæ beneficium debetur. 45[?]

CA-

CASUS LXXVI.

Quomodo & quare imprimis cavendum ſit, ne ſubditi Decretorum, quæ jamjam promulganda ſunt, executionem moliantur ante eorundem à Magiſtratu factam promulgationem. 460

CASUS LXXVII.

An inducias ab hoſte oblatas utcunque debeamus reſpicere & bellicis conſiliis approbare? 464

CASUS LXXVIII.

Quæ præter eam, quæ expoſita eſt, cautione inſuper in ſanciendâ Amneſtia opus ſit, quomodo ſpeciatim crimina, quæ Amneſtia abolita voluntur, exprimenda ſint: denique ad quæ in univerſum, quò tutiores Amneſtiæ ſint, ſit animadvertendum. 467

CASUS LXXIX.

Sæpe Principes affectu propendent in miniſtrum, ut gratia non videatur [illegible] data, ſed hæreditaria. Igitur quid conſilii ſit reponendum Principi de hoc conſulenti, ſequens edocet caſus. 475

CASUS LXXX.

Diviſa civitate per factiones & civilia bella: quod interim ab una parte æs alienum contrahitur, an eadem civitate unita ab omnibus deberi intelligatur. 480

CASVS LXXXI.

An [illegible] bona con[illegible] [illegible] machinari, eo fine, ut, exorta diſcordia inteſtina, ipſum facilius poſſit deſtruere, ut extranea. 497

CASUS LXXXII.

Quomodo cavendum, ne ſub prætextu tractationis longæ, cum adverſæ partis delegatis inſtitutæ, publica conſilia & occaſiones rerum gerendarum corrumpantur. 497

CASUS LXXXIII.

Legatus, quando in eo loco, quo miſſus, hoſtilia tentat an affici debeat ſupplicio. 501

CASUS LXXXIV.

Quomodo ejusmodi quædam negotia offerantur, quæ expediat non ſubjicere cognitioni Senatus, aut vocare in deliberationem; quæ hic laudati Præſidis munia ſint ac partes. 508

CASUS LXXXV.

Si plures hæredes unius ſunt Imperii, ca-

pite adhuc vivo, ut periculum ſit in Republ. ne poſt mortem Imperantis graviſſima bella accendantur, quæritur, an conducat Reipub., ut mortuo imperii capite ſubditi exarſura bella patiantur, eorumq; finem expectent, an vero magis utile ſit, ſi membra Reipubl diviſionem Imperii in varias partes rogarent. Utrum ex duobus hisce citra jacturam boni publici queant eligere. 516

CASUS LXXXVI.

An delinquentem contra Rempubl. excuſare id poſſit, ſi delicti cauſam non in ſe, ſed in alio fuiſſe oſtendat. 523

CASUS LXXXVII.

Utrum magis ſecuritati civitatis præſtet, vel exſtruere propugnacula vel extructas arces demoliri? 527

CASUS LXXXVIII.

Quomodo in adminiſtranda Republ. in diver-

diverſis conſiliis, quorum ſinguli ſua ſunt rationes, non ſemper illud eligendum ſit, pro quo militant validiſſimæ rationes: ſed pro quo maxime militat præſens rerum ac temporum conditio, executione accommodata. 53[illegible]

CASUS LXXXIX.

An ſubditorum ſeditio clementia & delictorum conniventia, an vero celeri ſeveritate debeat ſopiri? 539

CASUS XC.

Quomodo poſt bella Civilia inter Principes & ſubditos exorta, ineundæ, ſanciendæque ſint Pacificationes, & quanta cura ad eorum formulas ſit attendendum. 545

CASUS XCI.

In quantum cives natura feroces & ol-

ſequii impatientes, armis debeant exerceri, ne tamen per ea aliquando operam dent rebellioni, 565

CASUS XCII.

An liceat Imperanti ſterilem conjugem dimittere & propter ſpem prolis ducere aliam. 570

CASUS XCIII.

Si alicui Reipubl. ab utraq; bello concertantium parte fœdus offertur utras partes debeat eligere; an vero agnoſci deſideret neutralis. 575

CASUS XCIV.

Quomodo in Republ. comminiſci liceat ac expediat vectigalia, quæ cum minimo & propemodum nullo ſubditorum onere ſunt conjuncta, & tamen Reipubl. utiliſſima futura. 580

CASUS

CASUS XCV.

Quomodo inprimis probanda ſint & facilè admittantur ea vectigalia, quæ non tam titulo Neceſſitatis publicæ, quam emendandorum, qui corrupti ſunt, morum imponuntur. 588

CASUS XCVI.

Quam juris dicendi rationem obſervare æquum ſit in ſubditis ad perſolvenda debita conſtringendis tempore Civilium & externorum bellorum, quibus pleraque vaſtata ſunt, aut ſtatim poſt illa. 595

CASUS XCVII.

An & quando & quomodo Reipubl. cauſa res privatorum & poſſeſſiones, ut agros, ædes, aliaque; ejusmodi vendicare ſibi poſſint Principes aut Magiſtratus. 606

CASUS XCVIII.

An & quomodo & quando liceat belli

tempore cum aliis exorti, gerendique in limitaneo vicinorum, qui hoſtes non ſunt, agro, arces extruere, aut poſitas in eo urbes, pro ſecuritate occupare. 614

CASVS XCIX.

De victis rebellibus, quomodo in obſequio ſimul ac benevolentia erga victorem poſſint contineri, ut tamen iis novam rebellionem moliendi vis omnis præcidatur 625

CASVS C.

Quibus mercibus domeſticis in Republica conſultum ſit vectigalia imponere, quibus non item. 631

FINIS.